

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**ULUSLARARASI ve ULUSAL HUKUKİ DÜZENLEMELER ÇERÇEVESİNDE
TÜRKİYE’NİN İLTİCA POLİTİKASI: SURİYELİLER ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

Oğuzhan ASLANTÜRK

NİSAN - 2018

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**ULUSLARARASI ve ULUSAL HUKUKİ DÜZENLEMELER ÇERÇEVESİNDE
TÜRKİYE’NİN İLTİCA POLİTİKASI: SURİYELİLER ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

Oğuzhan ASLANTÜRK

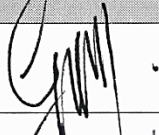
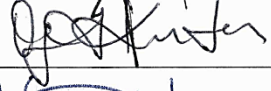
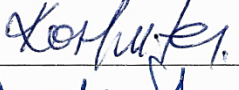
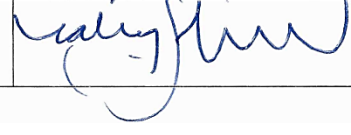
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gökhan KOÇER

NİSAN - 2018

TRABZON

ONAY

Oğuzhan ASLANTÜRK tarafından hazırlanan “Uluslararası ve Ulusal Hukuki Düzenlemeler Çerçevesinde Türkiye’nin İltica Politikası: Suriyeliler Örneği” adlı bu çalışma 24.12.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Uluslararası İlişkiler Programı’nda doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı- Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Gökhan KOÇER	Başkan	☒	☐	
Prof. Dr. M. Çağatay OKUTAN	Üye	☒	☐	
Prof. Dr. Ahmet Hamdi TOPAL	Üye	☐	☒	
Doç. Dr. İsmail KÖSE	Üye	☐	☒	
Doç. Dr. Yalçın SARIKAYA	Üye	☒	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ediyorum.

Oğuzhan ASLANTÜRK

10.04.2018

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihinin önemli konularından birisi olan göç, dünya güç sisteminde yeni hakimiyet alanlarının oluşmasında etkili olmuştur. Göç-devlet ilişkisi, tarih boyunca genellikle yapıcı ve yıkıcı olarak iki süreçten oluşmuştur. Devletler, insanlık tarihi kadar eski olan ve halen varlığını sürdüren göçleri ya teşvik etmeyi veya engellemeyi tercih ederken, engelleyemedikleri durumlarda kontrol etme çabasında olmaktadır. Dış göç olgusu ile ciddi manada karşı karşıya kalan Türkiye, özellikle yakın çevresinde çatışma ve istikrarsızlığın hâkim olduğu, mevcut şartlar altında bu sürecin uzun yıllar daha devam etmesi beklenen, göçmenler için hem geçiş ülkesi hem de hedef ülke olma özelliğine sahip cazip bir ülke haline gelmiştir. Bu çalışmada, küresel ve bölgesel olarak etkin bir güç iddiasında bulunan ve bu minvalde dış politikasına yön veren Türkiye'nin, Suriye krizi sonucu karşılaştığı göç sorununu algılayış biçimini, soruna karşı nasıl bir politika geliştirdiği ve konu hakkında geleceğe dair hedef ve planları analiz edilmiştir.

Çalışma süresince, tezimin oluşup şekillenmesinde büyük katkısı olan çalışmanın her cümlesini titizlikle okuyan çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Gökhan KOÇER'e, çok değerli hocam Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN'e, vakitlerinden fedakarlıkta bulunarak çalışmamama öneml, katkılarda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Ayça EMİNOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Fatma AKKAN GÜNGÖR'e, bu zorlu süreçte bilgi ve tecrübesini benimle paylaşmaktan geri durmayan ağabeyim MEB, Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanı, Yalçın Köksal DEMİR'e, bugünlere gelebilmem için var gücüyle çalışmış olan rahmetli babam Halil İbrahim ASLANTÜRK'e, merhametini ve şefkatini hiçbir zaman esirgemeyen canım annem Hünkâr ASLANTÜRK'e, desteğini her zaman yanımda hissettiğim sevgili eşim Arzu YILMAZ ASLANTÜRK'e, aile fertlerime, burada isimlerini sıralamakla bitiremeyeceğim pek çok meslek büyüğüme, arkadaşlarıma ve dostlarıma en kalbi duygularla teşekkür ederim.

Nisan, 2018

Oğuzhan ASLANTÜRK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XII
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XV
GİRİŞ.....	1-7

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ULUSLARARASI HUKUKTA İLTİCA	8-42
1.1.Kavramsal Çerçeve	9
1.1.1.Göç.....	9
1.1.2.Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci Kavramları	10
1.2.Mültecilerle İlgili Uluslararası Dokümanlar (Uluslararası Hukukta İlticaya İlişkin Düzenlemeler).....	13
1.2.1.1951 Cenevre Sözleşmesi.....	13
1.2.2.Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 New York Protokolü	14
1.2.3.1967 Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi	15
1.2.4.1969 Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Sözleşmesi	15
1.2.5.1984 Cartagena Mülteciler Bildirisi	16
1.2.6.1994 Arap Sözleşmesi	17
1.3.Mültecilerle İlgili Uluslararası Kuruluşlar	17
1.3.1.Nansen Uluslararası Mülteciler Ofisi	18
1.3.2.Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (UNRRA).....	18
1.3.3.Uluslararası Mülteci Örgütü (IRO).....	19
1.3.4.Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK/UNHCR).....	20
1.3.5.Yakındoğu'da Filistinli Mülteciler için Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Örgütü (UNRWA)	22
1.3.6.Uluslararası Af Örgütü (UAÖ/AI).....	23

1.4.Uluslararası Hukukta Mülteci Hakları	24
1.5.Mülteci Statüsünün Belirlenmesine Dair Koşullar	27
1.6.Mülteci Statüsünün Kazanılmasını Engelleyen Nedenler.....	28
1.7.Mülteci Statüsünü Sona Erdiren Nedenler.....	29
1.8.Avrupa Birliği İltica Hukuku	29
1.8.1.Maastricht Anlaşması Öncesi	32
1.8.2.Maastricht Antlaşması ve Sonrası	35

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE’NİN İLTİCA HUKUKU	43-74
2.1.Türkiye Cumhuriyeti Döneminde İltica Hukuku	44
2.1.1.İskân Kanunu	47
2.1.2.Pasaport Kanunu.....	48
2.1.3.Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun	48
2.1.4.Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği	49
2.1.5.1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü’nün Türk İltica Mevzuatındaki Yeri	49
2.1.6.1994 Yönetmeliği	50
2.2.AB Uyum Sürecinde İltica Hukuku	52
2.2.1.Ulusal Eylem Planı	53
2.2.2.Coğrafi Kısıtlamanın Kaldırılması Konusu	54
2.2.3.1994 Yönetmeliğini Değiştiren 2006 Yönetmeliği.....	55
2.2.4.Geri Kabul Anlaşmaları.....	56
2.2.5.Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK).....	63
2.2.6.Geçici Koruma Yönetmeliği.....	65
2.3.İltica Başvuru ve Değerlendirme Süreci	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK TÜRKİYE’NİN İLTİCA POLİTİKASI.....	75-169
3.1.Türkiye’ye Yönelik Göç ve İltica Hareketleri	75
3.1.1.Suriye’de Yaşanan Çatışma Ortamı ve Suriyelilerin Türkiye’ye İltica Talebi	84
3.1.2.Türkiye’ye Sığınma Talebinde Bulunan Suriyeliler ve Türkiye’nin Yaklaşımı.....	88
3.1.3.Türkiye Tarafından Suriyeli Sığınmacılara Sağlanan Hizmetler.....	104

3.1.4.Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştıkları Temel Sorunlar.....	108
3.2.Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Uluslararası ve Yerel Aktörlerin Tutumu	110
3.3.Suriyelilere Yönelik Türkiye’nin İltica Politikasının Değerlendirilmesi.....	124
3.3.1.Suriyelilerin Türkiye’ye Yönelik Etkileri.....	125
3.3.2.Suriye Krizi ve Riskleri ve Tehditleri.....	144
3.3.3.Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonu ve Türk Vatandaşlığı.....	150
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	170
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	180
EKLER.....	210
ÖZGEÇMİŞ.....	229

ÖZET

Gelişmiş Batılı ülkelerin göç yolları üzerinde bulunan Türkiye, değişik zaman dilimlerinde çeşitli sebeplerle kitlesel göçlere maruz kalmıştır. Türkiye, 1980’li yıllara kadar genellikle kaynak ve geçiş ülkesi konumundayken, zamanla hedef ülke haline gelmiştir. Bulunduğu coğrafi bölgedeki, çeşitli ülkelerde krizlerin yaşandığı bir dönemde hem refah seviyesinin artmış olması hem de izlediği açık kapı ve dış politika anlayışı göçmenlerin tercihlerini etkilemiştir. Böylece baskı ve zulümden kaçan insanlar için cazip ülke haline gelmiştir. Bölgede yaşanan çatışmaların ve istikrarsızlığın kısa sürede sonlanmayacağı, göçün sürekliliği, iltica politikalarını sürekli olarak benzer anlayışla devam ettirmesi ve coğrafi konumu gibi nedenlerle, göç hareketlerinin merkezinde olan Türkiye’nin, yeni göç dalgalarına maruz kalması kaçınılmazdır.

Kurulduğu günden itibaren neredeyse kesintisiz bir biçimde göçe maruz kalan Türkiye Cumhuriyeti, iltica hukuku alanındaki yasal düzenlemelerini, karşılaştığı sorunlar çerçevesinde hem geçmiş birikimiyle hem de uluslararası ve Avrupa Birliği iltica hukuku müktesebatına uyum sağlayarak gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda uluslararası alanda 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni ve devamında 1967 New York Protokolü’nü imzalamıştır. 2005 sonrasında başlayan Avrupa Birliği uyum sürecinde ilticaya ilişkin dağınık mevzuatını tek çatı altında toplamaya çalışmıştır. Nihai olarak, 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nu çıkarmıştır. Yine bu kanunun 91. maddesine binaen 2014 yılında “Geçici Koruma Yönetmeliği”ni kabul etmiştir. Böylelikle Suriyeliler özelinde coğrafi çekince nedeniyle mülteci olarak kabul etmediği yabancılara yönelik yürütülecek olan prosedür, yasal işlemler ve tanınan haklar/hizmetler belirlenmeye, bir sistem oluşturulmaya çalışılmış, belirsizliklerin giderilmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, 2011-2017 yılları arasında Türkiye’nin, Suriyelileri siyasi bir sorun olarak mı, yoksa hukuksal bir sorun olarak mı değerlendirdiğini ortaya koymaktır. Bu çerçevede, mevcut iltica politikası incelenerek mevzuat ve uygulamalardaki uyumsuzluklar, çelişkiler, yanlışlıklar ve bütün bunlardan dolayı ortaya çıkan sorunlar ele alınmış olası çözüm önerileri ileri sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Göç, İltica, Mülteci, Sığınmacı, Suriye

ABSTRACT

Turkey, located in immigration route to Europe, has been subject of mass immigrations for various reasons and in various times. It had been a transit and a source country until 1980 and then became a target country in time. In the period once the neighboring countries of Turkey has had crisis, Turkey has increased its wealth level and implemented open-door policies and therefore affected the choices of immigrants. Turkey has become an attractive country for immigrants who fled from oppression and cruelty. It is inevitable for Turkey to avoid new immigration waves because of the continuity of immigration, the implementation of similar immigration policies and Turkey's geographical location, and the existence of reasons of the conflicts and instability in the region, which cannot be settled in a short period of time.

Republic of Turkey, which has been exposed to immigration waves since its establishment, has tried to enforce its immigration policies within the framework of European Union regulations and international law. In this regard, Turkey signed 1951 Geneva Convention and 1967 New York Protocol. Turkey has started to gather its loosely-coordinated regulations under the single framework during the process of European Union accession in 2005. Ultimately, Turkey intended to overcome the uncertainty caused by Syrians, which Turkey does not recognize as refugees, by enacting Law on Foreigners and International Protection in 2013. Additionally, according to 91. article of this law 'temporary security regulation' has been accepted in 2014. Therefore, in case of Syrians; procedures, legal actions, recognized rights/services were attempted to be determined for foreigners that were not accepted as asylum seekers because of geographical concerns. Thus it is aimed to create a system which will remove uncertainties.

The aim of this study is to reveal that Turkey considers Syrians either as a political problem or as a legal problem between 2011 and 2017. In this aspect, current asylum policy is analysed; and mistakes, inaccuracies, contradictions in legislations and implementations and problems occurred as a result of these deficiencies are addressed and possible solutions are presented.

Keywords: Migration, Asylum, Refugee, Asylum Seeker, Syria

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	2017 İtibariyle Türkiye’de Bulunan Sığınmacıların Menşei Ülkelerine Göre Sayıları.....	46
2	Tarih Sırasına Göre AB ile Geri Kabul Anlaşması İmzalayan Ülkeler	59
3	Yıllara göre Türkiye’nin AB Dışında İmzalamış Olduğu Geri Kabul Anlaşmaları.....	60
4	Akdeniz’den Avrupa’ya Doğru Göç Ederken Kaybolan veya Ölenler	67
5	Dönemler İtibariyle Dünya Genelinde Mülteciler, Sığınmacılar, Vatansızlar ve Kendi Ülkesinde Göç Etmek Zorunda Kalanlar	76
6	OECD Ülkelerine En Fazla Başvuru Yapılan Ülkeler	77
7	2017 İtibariyle Dünyada En Fazla Mülteci ve Sığınmacı Barındıran 10 Ülke	79
8	Mülteci ve Sığınmacı Kaynağı Olan Bazı Ortadoğu Ülkeleri	80
9	Bazı OECD Ülkelerinde Bulunan Suriyeliler.....	81
10	2017 İtibariyle En Fazla Suriyeli Mülteci ve Sığınmacı Barındıran 10 Ülke	82
11	Yıllara Göre, Türkiye’de En Fazla Sığınmacı ve Mülteci Menşei 10 Ülke.....	83
12	Suriye Türkmenlerinin Suriye’de Vilayetlere Dağılımı	85
13	2017 Yılında Geri Gönderme Merkezlerinde Bulunan Kişi Sayısı	94
14	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Vilayetlere Göre Dağılımı.....	101
15	Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı.....	106
16	Suriyelilere Sağlanan Sağlık Hizmetleri.....	107
17	Haziran 2017 İtibariyle, IOM Tarafından Türkiye’deki Suriyelilere Verilen Hizmetler.....	113

18	Temmuz 2017 İtibariyle, BMMYK Tarafından Türkiye’deki Suriyelilere ve Bazı En Sahibi Topluluk Üyelerine Verilen Hizmetler	114
19	BMMYK’nın Türkiye’deki Suriyeliler İçin Oluşturduğu Finansman Planı	115
20	Hayata Destek Derneği Tarafından Yönelik Yardım Yapılan Suriyeliler ve Finans Giderleri	116
21	Suriyelilere Yönelik Sınır Noktası Yardımları	117
22	Kızılaykart	117
23	SUY Projesi Sonrasında Kızılaykart Uygulamasına Ait Veriler	118
24	İHH’nın Suriye Yardımları	120
25	Suriyelilerin Toplumsal Etkileri	126
26	Türkiye’deki Suriyeliler İçin Yapılan Yardımlar (2011-2017)	129
27	Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Nisan 2011-Ekim 2015 Arasında Yapılan Harcamaların Kaynakları	129
28	Türkiye’deki Bakanlık ve Diğer Kamu Kurumlarının Suriyeliler İçin Yaptığı Harcamalar	130
29	Suriyelilerin Ekonomik Etkileri	133
30	Yıllara Göre Çalışma İznine Sahip Suriyelilerin Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı	135
31	Çalışma İznine Sahip Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	137
32	Çalışma İznine Sahip Suriyelilerin En Fazla Bulunduğu 10 Vilayette ve Türkiye Genelinde İşgücü Piyasası Verileri (+15 yaş)	140
33	Suriyelilerin İstihdamına Bakış	141
34	Suriye Krizinin Türkiye Üzerindeki Yansımaları, Tespitler ve Olası Önlemler	142
35	Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Algılar ve Gerçekler	143

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Nr.	Şekil Adı	Sayfa Nr.
1	Zorunlu Göçler: Ulusaltı/Yerel Nedensel Faktörler ve Uluslararası Göç Kategorileri.....	12
2	Ülkeden Çıkarılma İhtimalleri.....	57
3	BMMYK İltica Süreci	69
4	YUKK’a Göre Göçün Yasal, Yasa Dışı ve Kayıt Dışılığı.....	71
5	Türkiye’nin Uluslararası Koruma Prosedürü.....	72
6	Avrupa Dışından Gelenler ve Özelde Suriyeliler İçin İltica Prosedürü.....	74
7	Suriye Türkmenlerinin Yaşadıkları Bölgeler.....	85
8	20 Ağustos 2017 İtibariyle Suriye’deki Güncel Çatışma Haritası.....	87
9	2016 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin İllere Göre Dağılımları.....	93
10	Suriyelilerin Tehlikeli Yolculukları ve Aylan Bebek.....	99
11	Suriyeliler İçin Türkiye’de Faaliyet Gösteren STK’ların İnteraktif Ağ Haritası.....	111
12	Güvenliğin Üç Boyutu ve Göç Bağı.....	145
13	Entegrasyonun Temel Alanlarını Tanımlayan Kavramsal Çerçeve	152
14	Türk Vatandaşlığı Kazanımı Halleri.....	157

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik Nr.	Grafik Adı	Sayfa Nr.
1	2016 Yılında Geri Alım Kapsamında Teslim Alınanların Uyruklarına Göre Dağılımı (İlk 10 Ülke).....	62
2	Yıllara Göre Türkiye'ye Gelen Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler ve Hukuksal Süreçler.....	88
3	2017 İtibariyle Türkiye'de İkamet İzni İle Bulunanlar (İlk 10 Ülke).....	89
4	2015 ve 2016 Yıllarında Türk Denizlerinde Hayatını Kaybeden Düzensiz Göçmenler	90
5	Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler	91
6	2017 Yılında Türkiye'de Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Ülke)	91
7	Yıllara Göre Düzensiz Göçmenler	92
8	Yıllara Göre Yakalanan Göçmen Kaçakçıları	95
9	Yıllara Göre İnsan Ticareti Mağdurları ve Barınma Evlerine Yerleştirilenler	96
10	2017 Yılında Geri Kabul Anlaşması Kapsamında Teslim Alınan Kişilerin Uyruklarına Göre Dağılımı	97
11	Birebir Formülü Kapsamında Türkiye'den Çıkış Yapan Suriyeliler ve Yerleştikleri Ülkeler.....	98
12	Yıllara Göre Türkiye'de Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	99
13	Türkiye'de Bulunan Suriyelilerin Cinsiyet ve Yaşlara Göre Dağılımı.....	100
14	En Fazla Suriyeli Barındıran 10 Vilayet.....	102
15	Suriyelilerin En Yoğun Olarak Barındıkları 10 Vilayet.....	102
16	Geçici Barınma Merkezlerinde ve Bu Merkezlerin Dışında Kalan Suriyeliler	103

17	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı	104
18	SUY Projesi Kapsamında Yüklenilen Tutar (TL) ve Faydalanan Sayıları	118
19	Kamp Dışında Bulunan Suriyeli ve Diğer Yabancılar Yapılan Yardımlar	119
20	Türkiye-Suriye Ticaret Hacmi (Milyon \$)	128
21	Suriyelilerin Türkiye'ye Maliyeti (2011-Mart 2017 Dönemi, TL).....	132
22	Yıllara Göre Çalışma İzni Verilen Suriyeliler	134
23	2010-2017 (Ekim) Yılları Arasında Suriyelilerin Türkiye'de Ortak Olduğu Şirket Sayıları ve Sermayeleri	136
24	Suriyelilerin ve Çalışma İznine Sahip Suriyelilerin En Fazla Bulunduğu 10 Vilayet Karşılaştırması	139
25	Suriyelilerin Suriye'den Ayrılış Nedenleri.....	146
26	2009-2016 Yılları Arasında Türkiye'de Yerleşik Yabancı ve Türk Vatandaşlarının Mahkûmiyet Oranları.....	148
27	Türk Vatandaşlarıyla Evlenen Yabancı Kadınların Uyrıkları (İlk 3 ülke).....	158
28	Türk Vatandaşlarıyla Evlenen Yabancı Kadınların Uyrığına Göre Doğan Bebekler (İlk 5 Ülke)	159
29	Suriyelilerin Yakın Zamanda Bir Yere Taşınma Planları (%).....	161
30	Suriyelilerin Dönüş/Ayrılış Planları	162
31	Suriyelilerin Kabulüne İlişkin Görüşler.....	163
32	Suriyelilerin Varlıklarına İlişkin Görüşler.....	163
33	Suriyelilerin Savaş Sonrası Kalıcılıklarına İlişkin Görüşler.....	164
34	Suriyelilerin Entegrasyonuna İlişkin Görüşler	165
35	Suriyeliler Nerede Yaşaması Yerektiğine Yönelik Görüşler.....	166
36	Suriyelilerin Vatandaşlığına Yönelik Görüşler	166
37	2008-2013 Yılları Arasında Türk Vatandaşı Olma Hakkını Kazanan Suriyeliler	167

KISALTMALAR LİSTESİ

AAD	: Avrupa Adalet Divanı
AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	: Avrupa Birliği
ABA	: Avrupa Birliği Anlaşması
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABÖ	: Afrika Birliği Örgütü
AET	: Avrupa Ekonomi Topluluğu
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AI	: Uluslararası Af Örgütü
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKÇT	: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AP	: Avrupa Parlamentosu
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
AT	: Avrupa Toplulukları
ATAD	: Avrupa Toplulukları Adalet Divanı

BAUMUS : Bahçeşehir Üniversitesi Göç ve Kent Çalışmaları Merkezi

BDP : Barış ve Demokrasi Partisi

BİLGESAM: Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi

Bknz : Bakınız

BM : Birleşmiş Milletler

BMMYK : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

CEAS : Ortak Avrupa İltica Sistemi

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

Çev. : Çeviren

ÇSGB : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

DEAŞ : Irak Şam İslam Devleti

Der. : Derleyen

EASO : Avrupa İltica Destek Ofisi

ECHO : Avrupa komisyonu İnsani Yardımlar Genel Müdürlüğü

Ed. : Editör

EŞHİD : Eşit Haklar İçin İzleme Derneği

EURATOM : Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

EURODAC : Avrupa Ortak Parmak İzi Tanımlama Sistemi

EUROPOL : Avrupa Polis Ofisi

EUROSUR : Avrupa Sınır Gözetim Sistemi

FRONTEX : Avrupa Sınır Güvenliği Ajansı

GİGM : Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

GİM : Göç İdaresi Müdürlüğü

GKRY : Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

HDP : Halkların Demokratik Partisi

HRW : İnsan Hakları İzleme Örgütü

HUGO : Hacettepe Üniversitesi, Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi

Hız. : Hazreti

ICMPD : Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi

ICRC : Uluslararası Kızılhaç Komitesi

IFRC : Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu

IMC : International Medical Corps

IMPR : Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi

IOM : Uluslararası Göç Örgütü

IRO : Uluslararası Mülteci Örgütü

İGAM : İltica ve Göç Araştırma Merkezi

İHAD : İnsan Hakları Araştırmaları Derneği

İHEB : İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

İHH : İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı

İKGV : İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı

M.Ö. : Milattan Önce

MC : Milletler Cemiyeti

MHP : Milliyetçi Hareket Partisi

MiReKoç : Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi

Mülteci-Der : Mültecilerle Dayanışma Derneği

OECD : Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

ORSAM : Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi

PKK : Kürdistan İşçi Partisi

sav. : Sallallahu Aleyhi ve Sellem

SETA : Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı

SGDD : Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

SUY : Sosyal Uyum Yardım Programı

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TASAM : Türkiye Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi

TDK : Türk Dil Kurumu

TESEV : Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı

TİKA	: Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UAÖ	: Uluslararası Af Örgütü
UMHD	: Uluslararası Mülteci Hakları Derneği
UN	: Birleşmiş Milletler
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNKRA	: Birleşmiş Milletler Kore Kalkınma Ajansı
UNRRA	: Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi
UNRWA	: Yakındoğu'da Filistinli Mülteciler için Yardım ve Çalışma Örgütü
USAK	: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
Vb.	: Ve benzeri
Vs.	: Vesaire
WFP	: Dünya Gıda Programı
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YPG	: Halk Koruma Birlikleri
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin ilk anlarından itibaren görülen ve genel olarak “göç” şeklinde ifade edilen nüfus hareketleri, bugün de varlığını ve önemini korumaktadır. İnsanların çeşitli nedenlerle yaşadıkları coğrafyalardan ayrılmak zorunda kalmalarının, kısa, orta ve uzun vadede ortaya çıkan ve siyasal, toplumsal, ekonomik boyutları başta olmak üzere birçok sonuçları vardır. Bu nitelikleriyle göç, tarihin akışını etkileyen bir olgu olmuştur.

Küreselleşme sürecinde küresel nitelikler de kazanan göç olgusu, dünyanın önemli bir gerçeği olduğu gibi, aynı zamanda, bugün uluslararası ilişkilerin ciddi bir sorunudur. Özellikle Soğuk Savaş’ın sona ermesinden sonra, uluslararası nüfus hareketlerinde önemli bir artışın söz konusu olması nedeniyle, göç, uluslararası gündemin önemli konularından biri olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında, beklentilerin tersine, bir uluslararası barış ortamı gerçekleşmemiş, küresel olmasa da, yerel ve bölgesel düzeyde çok fazla kriz ve çatışma yaşanmıştır. Gerek toplumsal krizler, gerek ülke içi çatışmalar, gerekse de devletlerarası savaşlar, insanları yaşadıkları yerleri terk etmeye ve başka yerlere göç etmeye zorlamıştır. Nitekim 2017 yılı sonu itibariyle, dünyada 71 milyondan fazla zorla yerinden edilmiş insan, 39 milyondan fazla kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş kişi, yaklaşık 20 milyon mülteci, 3 milyondan fazla sığınmacı vardır.¹

Tarih boyunca, hem göç veren (“kaynak”), hem göç alan (“hedef”) bir ülke olan Türkiye, yine coğrafi konumunun etkisiyle, bir “geçiş” ülkesi olma özelliğine de sahip olmuştur. Türkiye, bu özelliklerini, bugün de korumaktadır, dünyadaki birçok ülkeye göre çok daha fazla, hatta birinci sırada olarak göçe maruz kalmaktadır. Nitekim özellikle bölgesindeki ülkelerde yaşananlar nedeniyle, Türkiye, son yıllarda, hem de tarihinde karşılaştığı en büyük nüfus hareketliliğine maruz kalmıştır.

Osmanlı Devleti, İspanya’dan Polonya’ya, İsveç’ten Macaristan’a kadar geniş bir coğrafyadan göç almıştır. Türkiye’de halen, bu göçmenlerin soyundan gelen insanlar yaşamaktadırlar. Osmanlı Devleti’nin çözülüş ve yıkılış yıllarında, ülkenin çeşitli coğrafyalarından çok sayıda insan, daha çok Anadolu’ya yerleşmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra da Türkiye’ye yönelik göçler gerçekleşmiş, Balkanlar’dan, Kafkasya’dan ve Orta Doğu’dan Türk kökenli insanlar, Türkiye’ye göç etmişlerdir. Bu durum, Cumhuriyet’in ilk yıllarıyla sınırlı kalmamış, 1990’lara kadar sürmüştür. Yine Cumhuriyet’in kuruluşundan beri, Almanya’dan Somali’ye, Bangladeş’ten Irak’a

¹ Detalı bilgi için bkz: <https://goo.gl/T6hF2V>, (31.10.2018)

kadar birçok ülkeden Türk kökenli olmayan çok sayıda insan da Türkiye'ye göç etmiştir. Toplam olarak, Cumhuriyet dönemi boyunca Türkiye'ye göç edenlerin sayısı, beş milyondan fazladır (Bu sayıya çalışma ve eğitim gibi amaçlarla gelen yabancılar dahil değildir).²

Türkiye, genel olarak, ekonomisi az gelişmiş, demokrasi düzeyi düşük ve insan hakları ihlallerinin sık yaşandığı Doğu ile refah düzeyi, demokrasisi ve insan hakları standartlarının yüksek olduğu Batı arasında bir köprü konumundadır. Türkiye, özellikle Orta Doğu'daki ve komşusu olan ülkelerdeki çatışmalar, siyasal ve ekonomik krizler, çatışmalar, doğu sınırlarındaki coğrafya nedeniyle geçişlerin kontrolünün zor olması, güney sınırlarının ise büyük kitlesel geçiş bile elverişli olması, ayrıca Ege kıyılarından Avrupa'ya ve AB ülkelerine geçmenin çok kolay olması gibi nedenlerden dolayı, göçmenler için geçiş güzergâhı oluşturmaktadır. Bu durum, ayrıca, bölgesindeki birçok ülkede yaşanan etnik, ideolojik, ekonomik, dinsel ve siyasal baskılardan dolayı insan hakları ihlallerine uğrayan ya da daha iyi bir yaşam isteğiyle ülkesinden ayrılan insanlar için de geçerlidir. Öte yandan, Türkiye'nin bir "yükselen güç" olmaya başlaması, düzenli ve düzensiz göç hareketleri için çekim merkezi haline gelmesine de neden olmuştur.

Bütün bu duruma maruz kalan insanlar, genellikle daha gelişmiş olan Batılı ülkelere ulaşmayı istemekle birlikte, bu süreç olumsuz sonuçlandığında ülkelerine dönmek yerine, zorunlu olarak Türkiye'de kalmayı tercih etmektedirler. Dolayısıyla bu insanlar için Türkiye, artık yalnızca bir geçiş ülkesi değil, aynı zamanda "hedef ülke" haline de gelmiştir. Türkiye'nin bölge ülkelerine nazaran daha istikrarlı, güvenli ve refah seviyesinin nispeten daha yüksek olması, hedef ülke olmasında önemli bir rol oynamaktadır. Fakat sadece istikrar, güvenlik ve refah seviyesi gibi unsurlar, durumu açıklamak için yeterli değildir. Ortak geçmiş, kültür, dil, din, akrabalık ilişkileri gibi unsurlar ve belki de en önemlisi, Türkiye'nin hem devlet olarak hem de toplum olarak göçmenlere bakış açısı da önemli bir faktördür. Ancak, öte yandan, göçün, Türkiye'nin ekonomik, sosyo-kültürel ve demografik yapısını, kamu düzenini ve ulusal güvenliğini derinden etkilediği de bir gerçektir.

2010 yılında Tunus'ta başlayan ve Arap Baharı olarak adlandırılan süreçte, bazı Kuzey Afrika ve Arap ülkelerindeki toplumsal hareketler sonucunda, söz konusu bazı ülkelerde iktidarlar değişirken, bazılarında iktidarlar daha otoriter hale gelmiştir. Toplumsal olayların, çatışmalara ve iç savaflara dönüşmesi, kitlesel göçlere yol açmıştır. Bu anlamda ülke dışına en fazla göç, Suriye'den yaşanmıştır. Arap Baharı'nın da etkisiyle, Suriye'de, 2011 yılında başlayan toplumsal hareketler, önce devlet şiddetine, sonra da iç savaşa dönüşmüştür. Bu nedenle, bu tarihten itibaren bugüne kadar, 7 milyondan fazla Suriyeli ülkesini terk etmiştir.

² Detaylı bilgi için bkznz: <https://goo.gl/iZHqV2>, (31.10.2018)

Suriye’den ülke dışına yaşanan göçten en fazla etkilenen ülke Türkiye olmuştur. Zira Türkiye, Suriyeliler için hem geçiş ülkesi hem de hedef ülke olarak görülmektedir. Suriye’den Türkiye’ye yönelik ilk kitlesel göç, 252 kişilik bir grubun, 29 Nisan 2011’de Hatay’ın Yayladağı ilçesi Güveççi Köyü bölgesinden giriş yapması olmuştur. Ülkesini terk eden Suriyelilerin yarısından fazlası, peyderpey ve kitleler halinde Türkiye’ye gelmişler ve 2018 itibarıyla, sayıları üç buçuk milyonu aşmıştır. Bu rakamla Türkiye, dünyada en fazla Suriyeli barındıran ülke konumundadır.

Bu durumun en önemli nedeni, Türkiye’nin, kısa süreli misafir edeceği öngörüsüyle, çatışma ortamından kaçan Suriyelilere evrensel insan hakları ve uluslararası hukuk ilkeleri gereğince “açık kapı politikası” uygulamış ve geri göndermeme ilkesi çerçevesinde hareket ederek uluslararası koruma sağlamış olmasıdır. Türkiye, gelen Suriyelilerin yaklaşık % 10’unu çeşitli kamplarda ve misafir alanlarında barındırırken, büyük çoğunluğuna özellikle sınır illerinde ve büyük şehirlerde ikamet izni vermiştir. Ancak, başlangıçta misafir olarak değerlendirilen Suriyelilerin, ülkedeki kalış süreleri uzadıkça, Türkiye’nin, göç ve iltica politikasını ve bu politikanın AB müktesebatına uyumunu gözden geçirmesi ve yenilemesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Öncelikle Acil Durum Mevzuatı çerçevesinde, Suriyelilerin temel ihtiyaçları karşılanmıştır. Daha sonra ise, Suriyelilere özel çıkartılan ve 30 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe giren “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” ile Suriyelilere güvenli sığınma ve barınma hakkı tanınmıştır.

Göç, genel olarak, uluslararası ve ulusal hukuka uygun biçimde ya da uygun olmayan biçimde söz konusu olabilmektedir. Bu bağlamda, göçün biçimlerini, türevlerini ifade eden farklı kavramlar da kullanılmaktadır. Örneğin, “sığınma” ve “iltica”, bu alandaki en önemli iki kavramdır. Fakat göç, sığınma ve iltica kavramları ile göçün öznesi olan “göçmen”, “sığınmacı” ve “mülteci” kavramları birbirlerinden farklı kavramlardır. Ancak, bu farklılık, hala bir netlik kazanmış değildir. Söz konusu kavramların gerek tanımlanması gerekse de kullanılması konusundaki tartışmalar, kamuoyunda olduğu kadar, literatürde ve resmi düzeyde de söz konusudur ve göç kaynaklı sorunların çözümünü, neredeyse daha da zorlaştıran düzeyde seyretmektedirler.

Bu durum, Türkiye için de geçerli bir tartışma konusudur. Türkiye’deki Suriyeliler ile ilgili en önemli sorun ve bu sorunların kaynağı, statüleriyle ilgili bir mutabakatın olmayışdır denilebilir. Türkiye’de, ülkede bulunan Suriyelilerin statüleriyle ilgili olarak en fazla kullanılanlar, “Suriyeli mülteciler” ve “Suriyeli sığınmacılar” kavramlarıdır. Uluslararası hukuk terminolojisi ve 1951 Cenevre Sözleşmesi açısından ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu açısından Türkiye’de yaşayan Suriyeliler mülteci statüsüne sahip değildir. Ancak, UNHCR (BM Mülteciler Yüksek

Komiserliği), Türkiye’deki Suriyelileri “mülteci” olarak ifade etmektedir.³ “Geçici Koruma Yönetmeliği” tarafından ilga edilmiş olan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” uzun yıllar yürürlükte kaldığı ve adı geçen yönetmelikle mülteci statüsüne sahip olamayacaklar için sığınmacı statüsü verildiği için, sığınmacı kelimesinin kullanımına sıklıkla rastlanmaktadır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan ve 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca Türkiye’de bulunan Suriye vatandaşlarının hukuki statüsü “geçici korunan”dır. Bu nedenle, adı geçen yönetmeliğe dayanılarak, “geçici koruma altında olanlar” tabiri de kullanılmaktadır. Böyle olmakla birlikte, Türkiye’de, hem resmi olmayan biçimde (özellikle kamuoyu ve medya), hem resmi olarak “Suriyeli mülteci”, “Suriyeli sığınmacı” ve “Suriyeli geçici korunan” tabirleri aynı statüye tekabül etmektedirler (TBMM, 2018: 16).

Bu çalışmada, böyle bir ayırım yapılmamış olmakla birlikte, Türkiye’nin göç ve özelde de ilticaya yönelik hukuksal düzenlemeleri, çok genel olarak üç döneme ayrılabilir. İlk dönem, -Osmanlı dönemi hariç tutularak- Cumhuriyet’in kuruluşundan AB ile müzakerelerin başladığı 2005 yılına kadar olan dönemdir. İkinci dönem, bu tarihten –AB’ye uyum sağlamak amacıyla- 2013 yılında çıkarılan ve 2014 yılında yürürlüğe giren “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”na kadar olan süreçtir. Üçüncü dönem ise, bu tarihten bugüne kadar olan süreçtir.

Suriyelilerin Türkiye’ye gelmesiyle başlayan süreçte, Türkiye’nin, genelde göç, özelde de iltica hukuku konusunda yetersiz olduğu, bu konuda güncel uluslararası konjonktürle paralel ve uyumlu olmayan bir mevzuatının bulunduğu fark edilmiştir. Türkiye, mevcut düzenlemeleri yetersiz kaldığı için, eylem planı doğrultusunda alınan kararları hızlı bir biçimde gerçekleştirmeye çalışmıştır. Yine eylem planı çerçevesinde çıkarılan YUKK ile Türk iltica hukukunda, sığınmacılar ve mültecilerle ilgili ilk kez kanun düzeyinde kapsamlı bir düzenleme yapılmıştır. Söz konusu kanunla AB göç ve iltica mevzuatına uyum sağlanarak, bu alandaki eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca YUKK ile yabancıların ülkeye giriş-çıkışları, ülkede kalmaları ve uluslararası koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamı ve uygulamasına ilişkin usul ve esaslara ait pek çok düzenleme yapılmıştır. Yine aynı çerçevede, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)’nin kuruluşu görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. Bunun dışında, krizin çözümüne yönelik politikaların oluşturulması ve hizmetlerin sağlıklı bir biçimde yürütülmesi için Başbakanlık nezdinde, AFAD bünyesinde ve sorumluluğunda “Suriye Koordinasyon Kurulu” oluşturulmuştur.

³ Detaylı bilgi için bkznz: <https://goo.gl/QAFDAX>, (31.10.2018)

YUKK ile bireysel başvurularda geçerli olmak üzere, dini, ırkı, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti, tabiiyeti veya siyasi düşüncelerinden ötürü zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korkan kişiler, Avrupa ülkelerinden geliyorsa “mülteci”, diğer ülkelerden geliyorsa “şartlı mülteci” (sığınmacı) olarak kabul edilmektedir. Bu nedenler dışında, terk ettiği ülkesine döndüğünde işkence, idam, insanlık dışı ya da onur kırıcı bir cezaya çarptırılacak olan veya silahlı çatışma hallerinde şiddete maruz kalacağı tehdidiyle karşı karşıya kalacak kişiler ise ikincil koruma kapsamında değerlendirilmektedir. Ancak bu statüler, sadece bireysel başvurularda söz konusu olduğu için kitleler halinde Türkiye’ye sığınan Suriyeler için geçerli olmamıştır. Ayrıca, Suriyelilerin Avrupa dışındaki bir ülkeden, yani Suriye’den gelmiş olmaları ise bir diğer etkidir.

Bu çalışmanın amacı, bölgesel ve küresel ölçekte etkin bir güç olmak isteyen Türkiye’nin, kuruluşundan günümüze, iltica mevzuatının gelişimini uluslararası ve ulusal hukuki metinler çerçevesinde ve Suriyeliler özelinde olmak üzere ekonomik, siyasi, hukuki ve sosyolojik yönleriyle evrensel insan hakları ile uyum açısından değerlendirmektir. Ardından 2011 Suriye krizi sonrası pek çok çatışmanın ve iç savaşların yaşandığı bölgelere yakın olması nedeniyle hedef ülke konumuna gelen Türkiye’nin 2011-2017 yılları arasında Suriyelileri siyasal bir sorun olarak mı, yoksa hukuksal bir sorun olarak mı değerlendirdiğini ortaya koymaktır. Nihayetinde de Türkiye’nin karşılaşılabileceği olası yeni kitlesel göç hareketlerine ilişkin kapsamlı, sistematik ve proaktif bir iltica strateji geliştirmesi gerekliliği ortaya koyulmaya ve bu stratejiye katkı sağlamaya çalışılacaktır. Bu amaca yönelik olarak hazırlanan çalışmada analitik çalışma yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda başta iltica hukukuna ilişkin uluslararası sözleşmeler ve metinler olmak üzere yerli ve yabancı literatürden yararlanılarak iltica hukukunun tarihsel seyri içerisinde Türkiye’nin oluşturduğu mevzuat ve yürüttüğü politikalar, Suriyeliler örnek olayı üzerinden incelenmiştir. Bu konuda, BMMYK ve OECD gibi uluslararası ve TÜİK ve GİGM gibi uluslararası ve ulusal kurumların yanısıra diğer çeşitli kaynakların veri tabanlarından da yararlanılarak, Suriyelilere ilişkin sayıları, demografik profilleri, eğitim düzeyleri, nitelikleri, yerleştirildikleri geçici barınma merkezleri ve şehirler, sağlanan hizmetler ve yapılan harcamalar gibi çeşitli veriler elde edilmiştir.

Çalışmada, uluslararası hukuk ve AB müktesebatına uyum çerçevesinde, ilticaya ilişkin Türkiye’nin ne denli uyum sağladığına, bu doğrultuda hangi düzenlemeleri ve eylemleri yaptığına/yapması gerektiğine Suriyeliler örneğinden hareketle açıklık getirilmeye çalışılacaktır. Zira, göç ve iltica konularında pek çok düzenlemeye ve kurumlara sahip olan başta AB olmak üzere gelişmiş Batılı devletler bile, Suriyelilerin hareketliliği konusunda zorluklarla karşılaşmışlardır. Göç ve iltica baskısı, Türkiye’nin iltica politikalarında paradigma değişimine ve yenilikçi yaklaşımlara ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, anlam karmaşasının sıkça yaşandığı ve genellikle birbirleri yerine kullanılan ve aynı anlamı ifade ettiği düşünülen, göç,

sığınma, iltica ve göçmen, sığınmacı, mülteci kavramları tanımlanarak, bunların birbirinden farklı yönleri belirtilmiştir. Ayrıca, ülkelerin, taraf oldukları sözleşmelere ve antlaşmalara göre, farklı uygulamalarına da değinilmiştir. Bu anlamda, bir ülkenin mülteci olarak tanımladığı ve kabul ettiği herhangi bir kişinin, bir başka ülke tarafından mülteci olarak kabul edilmeyebilmekte ve dolayısıyla mülteci haklarından da yoksun kalmaktadır. Örneğin, Cenevre Sözleşmesi'nin yapmış olduğu tanıma göre mülteci olan Suriyeliler, Türkiye tarafından, Cenevre Sözleşmesi coğrafi çekince konularak imzaladığı (yalnızca Avrupa ülkelerinden gelenleri mülteci olarak kabul ettiği) için mülteci olarak kabul edilmemektedirler. Fakat toplum nezdinde bu şekliyle kullanılmadığı için anlam karmaşasını önlemek adına çalışmada Suriyeli mülteciler veya Suriyeli sığınmacılar yerine Suriyeliler ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca ilticanın seyrine yer verilmiş, uluslararası iltica hukukunun temelini oluşturan sözleşmeler kronik sıralamayla açıklanmış, iltica alanında faaliyet gösteren uluslararası kurum ve kuruluşlara değinilmiş, mülteciliğe ilişkin kabul ve ret şartlarına, sebep ve sonuçlara yer verilmiştir. AB iltica hukukunun kronolojik sıralamayla gelişimine değinilmiş, yapılan anlaşmalara, sözleşmelere, eylem planlarına, zirve kararlarına ve bu düzenlemeler sonrasında oluşturulan kurumlara yer verilmiştir.

İkinci bölümde, öncelikle Osmanlı Devleti'nden beri sahip olunan göç anlayışı çerçevesinde, Türkiye'nin göç deneyimleri ve Türkiye'deki iltica hukukunun temelini oluşturan hukuksal düzenlemeler (kanunlar, yönetmelikler vs.) ele alınmıştır. Bu bağlamda, Suriyelilerin mülteci olarak kabul edilmemelerinin nedenleri ve Türkiye'deki hukuksal durumları incelenmiştir. İltica başvuru sürecine, ilticaya ilişkin, Türkiye'nin AB müktesebatına uyum sürecinde yapmış olduğu düzenlemelere, geri kabul anlaşmalarına, imzalamış olduğu uluslararası anlaşmalara ve bu çerçevede Suriyelilerin kitlesel göçüyle karşılaştığı sorunları da aşma amacının yanı sıra mevcut iltica hukukunu AB ile uyumlaştıran başta YUKK olmak üzere çeşitli düzenlemelere değinilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise, dünyadan örneklerle genelde Türkiye'ye yönelik göç ve iltica hareketlerine, özelde iltica talebinde bulunan Suriyeliler sorununa değinilmiştir. Bu bağlamda, uluslararası ve yerel aktörlerin, Türkiye'de bulunan Suriyelilerle ilgili olarak eğitim, sağlık, barınma ve temel ihtiyaçlar çerçevesinde yürüttüğü faaliyetlere, Suriye krizinin ve Suriyelilerin Türkiye üzerindeki toplumsal, ekonomik ve güvenlik açısından etkilerine, Türkiye'de bulundukları süre zarfında entegrasyonlarına ve olası Türk vatandaşlıklarının değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Ayrıca, Türkiye'nin Suriyeliler karşısında tutunduğu tavır gelişmiş batılı ülkelerle karşılaştırılmıştır. Sayısı artan çatışma bölgeleri nedeniyle Türkiye'nin daha fazla iltica hareketiyle karşılaşabileceğine değinilmiştir. Her ne kadar insani yardım noktasında Türkiye ilk sıralarda yer alsa bile, büyük kitlesel sığınmaların üstesinden gelebilme adına insan hakları temelinde, sürdürülebilir, uluslararası kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde olması gerektiği vurgulanmıştır. Suriyeliler ekseninde iltica hukuku alanındaki eksikleri giderilmeye çalışılsa da ilticaya ilişkin

mevzuat dağınıklığının tam manasıyla giderilemediği, mevzuat ve uygulamalar arasında farklılıkların olduğu, sığınmacılar sorununun bütüncül bir mevzuat ve koordineli bir yönetim gerektirdiği vurgulanmıştır. Son olarak göçmenlerin hedef ülkeye ancak entegrasyon süreciyle tam bir uyum sağlayabileceği düşüncesiyle Suriyelilerin, entegrasyonun temelini oluşturan eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve temel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında yaşanan sıkıntılar, Suriyelilerin Türkiye'ye bakış açıları, Türk toplumunun Suriyelilerin varlığına ilişkin yaklaşımları sorgulanmıştır.

Türkiye'de bulunan Suriyeliler ile ilgili birçok veriye erişmenin zorluğu, çalışmanın en büyük handikabını oluşturmuştur. Fakat çalışma, doğrudan bu verilerin kullanılmasıyla ulaşılacak bir sonuca odaklanmadığı için de, çalışmanın geneli üzerinde olumsuz bir etki oluşturduğu söylenemez.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ULUSLARARASI HUKUKTA İLTİCA

İnsanlık tarihini etkileyen, hemen her dönem yaşanan önemli bir sosyal olgu olan iltica kelimesi Arapçadan Türkçeye geçmiş olup genellikle sığınma anlamında kullanılmaktadır. Ancak iltica ve sığınma kavramları haklar bakımından farklı anlamları ifade edebilmektedirler. Nitekim sığınma kavramı ilk olarak, 1948 yılında ilan edilen “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” (İHEB) ile bir insan hakkı olarak tanımlanırken iltica hakkı ancak 1951 yılında kabul edilen “Cenevre Sözleşmesi”nde yer alabilmiştir. Bu doğrultuda iltica kavramının ortaya çıkışından önce yaşanan iltica hareketleri genellikle göç olayları olarak ifade edilmiştir. Göç kavramı ise insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Bu doğrultuda Kavimler Göçü öncesi ve sonrasında yaşananlar konuyla ilgili en eski ve en iyi örneklerden birisidir. Daha da öncesine gidildiğinde bir Hitit kralının, başka bir devlette yaşanan zulüm/baskı vb. olaylar sonucunda kendisine sığınanları geri göndermeyeceğine⁴ dair yaptığı bir anlaşmaya ulaşılmaktadır (Odman, 1995: 6-11). Ancak, gönüllü veya zorunlu, katlanılamaz, ağır hayat şartlarından kurtulmak isteyen kişilerin başka bir ülkeye göç ederek, başta güvenlik ihtiyacı olmak üzere korunma, sığınma ve daha iyi yaşam standardı arayışı şeklinde bir göç hareketi olarak ifade edilebilen “iltica” kavramı belirgin ülke sınırlarına sahip modern ulus devletler sonrasında yaşanan çatışmalar ve savaşlarla çok daha da somut bir hal almıştır.

Milletler Cemiyeti (MC) ve sonrasında Birleşmiş Milletler (BM) gibi devletlerarasındaki uyumu ve barışı sağlamayı amaç edinen örgütlerin, yanı sıra Avrupa Birliği (AB)’nin de düzenleme yaptığı alanlardan birisi de iltica hukukudur. İltica hukukunun günümüzdeki temelini de bu örgütlerin ortaya çıkardığı düzenlemeler oluşturmaktadır. Ancak bu düzenlemelere rağmen anlam karmaşası yaşanmaktadır. Bunun ardındaki en önemli neden de başta mülteci kavramı olmak üzere ilticaya ilişkin kavramların sözleşmeden sözleşmeye, ülkeden ülkeye göre değişiklik göstermesidir. Dolayısıyla farklı tanımlamalar nedeniyle bir ülkede mülteci olarak kabul edilen birisi aynı şartlara sahip olduğu halde bir başka ülkede mülteci olarak kabul edilmeyebilmektedir.

Mülteci kelimesinin günlük dildeki kullanımı ile kavramsal olarak kullanımı arasında fark vardır. Örneğin, 2011 yılında Suriye’de yaşanan kriz sonrasında kitleler halinde Türkiye’ye iltica etmeye başlayan Suriyelileri, başta halk olmak üzere birçok kurum, kuruluş, medya organları ve siyasiler mülteci olarak ifade etmektedirler. Oysa Türkiye, sınırları içinde bulunan Suriyelileri

⁴Bu ifade, “non refoulement” yani, mültecilerin geri gönderilmeme ilkesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

henüz/hala mülteci olarak kabul etmemiştir. Mülteci olarak adlandırılan Suriyeliler, resmîyette mülteci olmayıp geçici koruma altında yabancı statüsündedirler.

1.1. Kavramsal Çerçeve

Göç, sığınma, iltica, göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramları çok kez birlikte ve/veya birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Fakat birbirlerinden farklı anlam, hukuki hak ve statüyü ifade etmektedirler. Bu bağlamda kavramlarının açıklanması çalışmanın daha anlaşılır hale gelmesi açısından oldukça önemlidir.

1.1.1. Göç

Göç kavramı, insanların ekonomi, eğitim, sağlık, sosyal yaşam, barınma, çatışma, işkence, savaş, baskı, düşünce özgürlüğü ve güvenlik gibi çeşitli nedenlerden ötürü yaşamlarını sürdürmek için sürekli veya geçici olmak üzere bir yerleşim bölgesinden bir başka yerleşim bölgesine doğru hareket etmeleri olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla göç kişilerin veya grupların yaşadığı mevcut yerleşim yerlerini yeni yerleşim alanlarına doğru terk etmeleri sonucu oluşan bir coğrafi hareketliliği ifade etmektedir (Çiçekli, 2009: 22). Göç kavramı bir çatı kavram olarak karşımıza çıkmakta ve “iç ve dış göç” olmak üzere kabaca ikiye ayrılmaktadır (Bülbül ve Köse, 2010: 77) fakat “geçici ve sürekli göçler, zorunlu ve gönüllü göçler” (Gündüz ve Yetim: 110) veya “yasal ve yasadışı göç” şeklinde çeşitli ayrımlar da yapılmaktadır.

İç göç insanların kendi iradeleriyle, sürekli yerleşmek amacıyla yaşadıkları ülkenin sınırları içindeki coğrafi hareketliliklerini ifade ederken *dış göç* veya *uluslararası göç*; ülke sınırlarını aşan, uzun süreli çalışmak, yerleşmek ve kalmak için bir gerçekleştirilen bir coğrafi hareketliliği ifade etmektedir.

Zorunlu göç hem ülke içi hem de uluslararası alanda yaşanan olaylar sonucu yerinden edilmiş insanların durumlarını ifade ederken kullanılmaktadır. Zorunlu göçler hemen hemen aynı nedenlerden ötürü gerçekleşmektedir ve ülke dışına çıkılması durumunda mültecilik söz konusu olurken ülke içinde sadece göçmenlik söz konusu olmaktadır (Wood, 1994:615).

Özellikle Soğuk Savaş ve sonrasında gerçekleşen etnik kökene, ırka, milliyete, dine ve göçün vazgeçilmez unsuru olan ekonomik nedenlere dayalı yaşanan savaş ve özellikle çatışmaların oldukça fazla oluşu nedeniyle 20 ve 21. yüzyıllar göç yüzyılları olarak adlandırılmaktadır. Yaşanan bu savaş ve çatışmalar yüzünden milyonlarca insan zorunlu olarak, yaşadıkları yerleri terk etmektedirler (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği [BMMYK], 2001: 276). Zaman zaman konuyla ilgili olarak yaşanan olaylar haber ajansları tarafından da yayınlanmakta, gözler önüne serilmektedir.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Suriyeliler örneğinden hareketle bu konudan ayrıca bahsedilecektir.

1.1.2. Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci Kavramları

Göçmen (migrant) kavramı zaman zaman “muhacir” kelimesinin karşılığı olarak da kullanılmakta olup, genellikle maddi olmakla birlikte manevi olarak da daha iyi bir yaşam kalitesine ulaşma beklentisi ve amacıyla genellikle de gönüllü olarak bir başka ülkeye yerleşen kişileri ifade etmektedir (Develioğlu, 1996: 794). Göçmenler kendi içinde, kabaca “kaçak ve yasal göçmen” şeklinde ikiye ayrılabilir. Yasal göçmenlerden yani kısaca göçmenlerden ayrı olarak kaçak göçmenler bulundukları ülkenin yasal göçmen prosedürü dışında yaşayan, gittikleri ülkelerin yasal kurumlarına kendilerini bildirmeyen, orada izinsiz olarak bulunan insanlar olup, yakalanmaları durumunda sınır dışı edilmektedirler. Ayrıca bu kişiler düzensiz göçmen olarak da tanımlanabilmektedirler. Nitekim düzensiz göçün kesin bir tanımı olmamakla birlikte bir ülkeye yasadışı yollarla giriş yapmış olmayı, o ülkede kalmayı ve hatta çalışmayı ifade etmektedir.

Göçmenler, mültecilerin aksine uluslararası herhangi bir koruma hakkına sahip olmayıp, mülteci haklarından yoksundurlar. Ancak, vatandaşı oldukları ülkeden dolayı kaynaklanan haklara sahiptirler.⁵ Göçmenler çoğunlukla ekonomik nedenlerle daha rahat bir yaşam için gönüllü olarak ülkelerini terk ederlerken, mülteciler zorunlu olarak ve genellikle de mallarını mülklerini geride bırakarak can güvenliklerinin olacağını düşündükleri, bir ülkeye yerleşmek amacıyla göç ederler. Göçmenler, mülteciler gibi zorunlu ve aniden yer değiştirmek zorunda kalmadıkları için mültecilere göre çok daha kolay şartlarda yolculuk yapma olasılığına/imkânına sahiptirler. Ayrıca göçmenler genellikle göçlerini kolaylaştıracak resmi belgelere (kimlik, pasaport vs.) sahipken mülteciler hayati tehlike(ler)den ötürü, çoğunlukla bir resmi belgeden yoksundurlar. Bu da başlı başına işlerini oldukça zorlaştırmakta olan bir durumdur.

Sığınmacı (asylum seeker), yaşadığı ülkede dili, dini ırkı, siyasi görüşü vb. nedenlerden ötürü yaşam endişesi duyan, hayatı risk altında olan ve bu nedenle can endişesiyle, kendi ülkesinde yaşamak istemeyip bir başka ülkeye sığınan ve genellikle de o ülkeden mülteci statüsü talebinde bulunan yabancılara denir (Doğan, 2008, s.108). Tanımdan da anlaşılacağı üzere her insan sığınma ihtiyacı hissetmektedir. Çünkü güvenlik ihtiyacı karşılandıktan sonra sosyal ihtiyaçlar söz konusu

⁵ Detaylı bilgi için bkz. “Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme”, <http://www.goc.gov.tr/files/files/T%C3%BCm%20G%C3%B6%C3%A7men%20ve%20Aile%20Fertlerinin%20Haklar%C4%B1n%C4%B1n%20Korunmas%C4%B1na%20Dair%20Uluslararası%C4%B1n%20S%C3%B6zle%C5%9Fme.pdf>, (12.07.2016)

olacaktır (Kula ve Çakar, 2015: 193) Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde de bu durum gözler önüne serilmektedir.⁶

Sığınmacı kavramı mülteci kavramıyla sıklıkla karıştırılan bir kavramdır. Bu durum ülkemizde de geçerlidir. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin, henüz mülteci olarak kabul edilmemelerine, yani kendilerine henüz mülteci haklarının verilmemesine, sığınmacı⁷ konumunda olmalarına rağmen çeşitli siyasiler tarafından da olmak üzere mülteci olarak adlandırılmaktadırlar. Bu da ilk başta bir anlam karmaşasına sebebiyet vermektedir. Mültecilik için henüz başvuru yapıp sonuç bekleyenler de henüz başvuru yapmamış olanlar da sığınmacı pozisyonundadır. Ayrıca mültecilik hukuki bir statüyü ifade ederken, sığınmacılık bu hukuki statünün beklendiği geçici bir pozisyonu veya durumu ifade etmektedir.

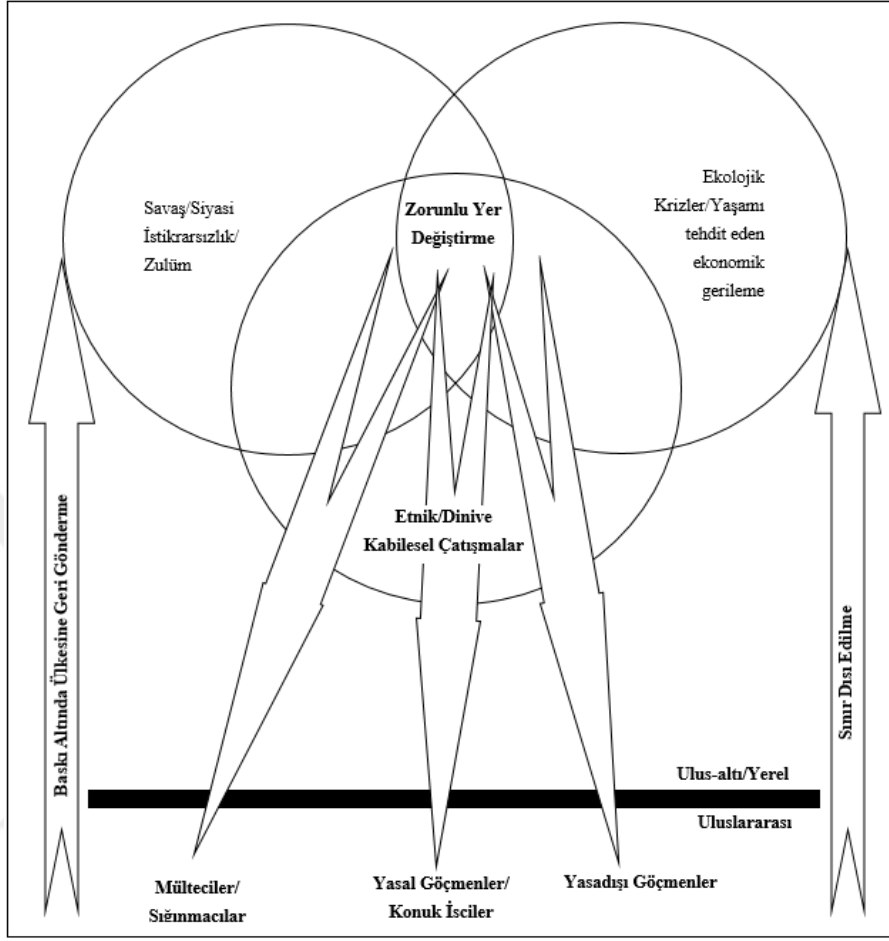
Mülteci (Refugee) kelimesi, günlük kullanımda insanların hayati endişe duydukları, iç savaş, kargaşa, çatışma gibi olağandışı durumlarda ülkelerini terk etmek zorunda olan kişileri ifade etmek için kullanılsa da aslında ülkesini terk etmek zorunda kalmış ve bağlı olduğu devletin korumasından faydalanamayan kişileri ifade etmektedir. Mültecilik, kişiye aynı zamanda diplomatik koruma da sağlamaktadır. Ve mültecilik sadece ülkenin terk edilmesi durumunda değil vatandaşlığın kaybedilmesi durumunda da söz konusudur (Stasiulis ve Ross, 2006:332). Bir ulus kimliğinden yoksun kişiler devletsiz/vatansız olarak adlandırılırken, diplomatik korumadan yoksun olanlar da mülteci olarak tanımlanmıştır. Diplomatik koruma, hukuksal olarak mültecilerle devletsizleri birbirinden ayırmak için geliştirilmiş ancak 1945 öncesinde mülteci konumundakiler, öncelikle vatandaşlıktan çıkarıldıkları için bu ayırmada başarısız olunmuştur (Arendt, 1998: 278).

Sığınma olayı mültecilikten önce gelmektedir. Mültecilik kavramı, bir kimsenin herhangi bir ülkeye, genellikle zorunlu olarak yani hayatta kalmak adına gerçekleştirdiği iltica hareketini ifade etmekte ve sığınma ihtiyacı sonrasında söz konusu olmaktadır. Wood (1994: 614), zorunlu göçü ve sonrasında ortaya çıkan durumu geliştirdiği bir şekil modelle aşağıdaki gibi izah etmeye çalışmıştır:

⁶ Abraham Maslow'un (1943) ihtiyaçlar piramidi sırasıyla: Fiziksel İhtiyaçlar, Güvenlik İhtiyacı, Ait Olma ve Sevgi, Değer İhtiyacı ve Kendini Gerçekleştirme şeklindedir.

⁷ Türkiye Cenevre Sözleşmesi'yle ilgili olarak coğrafi bölge çekincesi koymuş, sadece batıdan gelenleri mülteci, doğudan gelenleri sığınmacı olarak kabul edeceğini belirtmiştir.

**Şekil 1: Zorunlu Göçler: Ulusal/Yerel Nedensel
Faktörler ve Uluslararası Göç Kategorileri**

Kaynak: (Wood, 1994: 614)

Modelden de anlaşılacağı üzere Wood (1994:614) zorunlu göçün sebeplerini “savaş, siyasi istikrarsızlık, zulüm”, “Ekolojik krizler, hayatı tehdit eder mahiyetteki ekonomik çöküş” ve “etnik, dinsel veya kabile çatışmaları” olmak üzere üç ana başlık altında belirtmiştir. Bu üç unsur aynı anda meydana gelebileceği gibi ayrı ayrı da zorunlu göçe neden olabilirler. Ülke içinde gerçekleşen bu olaylar, ülke sınırlarını aşan; mülteciler/sığınmacılar, yasal göçmenler/konuk işçiler ve yasadışı göçmenler olmak üzere üç mülteci türünü ortaya çıkarmaktadır. Eğer bu insanlar bir şekilde yurtdışında kalmayı başaramazlarsa ülkelerine iade veya sınır dışı edilme yöntemlerinden biri ile geri gönderildiklerini belirtmektedir.

Mülteci kavramı ülkeden ülkeye göre değişiklik gösterebildiğini tekrar hatırlatmakta fayda var. Devletler, kimlerin göçmen, kimlerin kaçak göçmen, kimlerin sığınmacı, kimlerin mülteci konumunda olduklarını belirlerken ısrarcı bir tutum içerisinde olurlar (Goodwin-Gill ve McAdam, 2007: 3). Nitekim mültecilikle ilgili pek çok sözleşme olmakla beraber bu sözleşmeler tüm devletler tarafından imzalanmış değildir. Bazı devletler imzaladıkları bu sözleşmelere coğrafi çekince gibi

çeşitli şartlar koyarken, ilerleyen sayfalarda bahsedeceğimiz farklı sözleşmeleri imzalamış ve bu sözleşmelere göre bir tanım yapmışlardır. Kısaca her devlet için geçerli tek bir mülteci kavramından bahsedilemez. Ayrıca devletler kendilerine ilticada bulunan herkesi, imzaladığı anlaşmalar olsa dahi anında mülteci olarak kabul etmemekte ve eğitim sağlık vb. mülteci haklarının hepsini vermemektedir.

1.2. Mültecilerle İlgili Uluslararası Dokümanlar (Uluslararası Hukukta İlticaya İlişkin Düzenlemeler)

I. ve II. Dünya Savaşları başta olmak üzere yaşanan diğer savaşların başat aktörü olan devletler, (savaşlar sonrasında) öncelikle, insanları bir şekilde yerlerinden etmişler sonrasında da bu insanların konumlarını, hatta yeni vatanlarını belirleme adına hukuki düzenlemeler yapmışlardır. Dolayısıyla insanların mülteci olmalarına sebebiyet veren birçok aktör varsa da en başat aktör devletlerdir. Bu noktada ilginç olan, yine bu devletlerin, yerlerinden ettikleri bu insanların nereye nasıl sığınacaklarını da yine kendileri belirlemek istemişlerdir. Devletler her ne kadar İHEB (1948: madde 14)’e göre: *“Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.”* denilse de bu ifade ile yetinilmemiş sığınma taleplerine ilişkin mevcut sıkıntıları gidermek anlamında sözleşmeler imzalamış hem bölgesel hem de uluslararası kuruluşlar ve birlikler kurmuşlardır. Söz konusu sözleşmelere ve bu sözleşmelerdeki mülteci tanımlarına aşağıda değinilecektir.

1.2.1. 1951 Cenevre Sözleşmesi

I. Dünya Savaşı sonrasında pek çok sayıda insan mülteci durumuna düşmüş ve dolayısıyla bir mülteci sorunu da baş göstermeye başlamıştır. Sorunu giderme adına faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar yetersiz kalmışlardır. Özellikle de sonuçları itibariyle en kanlı savaş olarak adlandırılan II. Dünya Savaşı sonrasında, pek çok insanın⁸ hayatlarını sürdürebilmeleri adına güvenli yerlere ulaşabilmek için zorunlu olarak yollara düşmesi ve bu esnada yaşanan olaylar nihayetinde, BM’yi harekete geçirmiş (Özcan, 2005: 1), 1948 yılında kurulan komitenin yaptığı çalışmalar sonucu, 22 Nisan 1954’te yürürlüğe girecek olan, mültecilerin hukuki durumuna ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi ortaya çıkmıştır (Odman, 1995: 35). Türkiye ise söz konusu Sözleşme’yi ilk yıllarda imzaladığı halde, 1961 yılında coğrafi bölge çekincesi koyularak yürürlüğe girmiştir. Mülteciliğin en temel yönlerini ele alan, gerçek anlamdaki ilk anlaşma olan Cenevre Sözleşmesi (1951: madde 1, Fıkra A, Bend 2)’ne göre:

⁸ Avrupa içinde, 40 milyondan fazla insanın yer değiştirdiği tahmin edilmektedir.

...ırkı, dini, milliyeti veya belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasal görüşü nedeniyle zulme uğrayacağı yolunda haklı bir korku taşıyan ve vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve o ülkenin korumasından yararlanamayan veya aynı korku yüzünden yararlanmak istemeyen...

kişilere mülteci denilmektedir. Sözleşme taraflara yeni yükümlülükler getirecek olduğu için üzerinde en fazla durulan konu, mülteciliğin tanımı olmuştur. Sözleşme mülteciliğin tanımını yaparken aynı zamanda kimlerin mülteci ol(a)mayacağını da belirlemiştir. Devletler, altına girecek oldukları yükümlülükleri de sınırlamak istemişlerdir. Bir diğer unsur da 1951 öncesi yaşanan olaylar için mülteciliğin söz konusu olmasıdır (Odman, 1995: 36-40). Daha sonra imzalanmış olan pek çok sözleşme ve protokol de devletler tarafından farklı tanımlar yapıldığının ve yükümlülüklerin sınırlı tutulması gayretinin bir göstergesidir.

1.2.2. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 New York Protokolü

Mültecilik konusunda Cenevre Sözleşmesi temel olarak alınsa da zaman içinde birtakım değişikliklere ve eklemelere ihtiyaç duyulmuştur. Mülteci tanımında sayılan kriterlerde yer almayan doğal afetler ve ekonomik şartlar pek çok kişinin mülteci olarak kabul edilmemesine neden olmuştur. Ayrıca tarihi ve coğrafi alanda konan sınırlamaların, yaşanan olaylar sonucu ortaya çıkan yeni mültecilerin varlığı ile bir süre sonra kaldırılması gerekmiştir. Bu yüzden 1967 yılında BM Cenevre Sözleşmesi'nde birtakım değişiklikler yapmak amacıyla 1967 New York Protokolü'nü hazırlamış ve imzaya açmıştır. 16 Aralık 1966 tarihinde New York'ta kabul edilen protokol, 4 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Odman, 1995: 41). Türkiye ek protokolü 1 Ağustos 1968'de imzalamıştır (Resmi Gazete, 1968: 12968). Cenevre Sözleşmesi'ni 145 ve 1967 New York Protokolü'nü 146, ülke imzalamıştır. Her iki belgeyi ise 142 ülke imzalamıştır. Madagaskar, Saint Kitts ve Nevis sadece Sözleşme'ye, ABD, Cape Verde, Venezuela ise sadece Protokol'e taraftır (United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], 2015: 1).

Sözleşmede “1 Ocak 1951 öncesi” şeklindeki zaman kısıtlayıcılığı kaldırılarak “herkes için” ibaresi eklenmiş, ayrıca coğrafi sınırlama yapılmaması koşulu da eklenmiştir. Fakat bazı ülkeler bu coğrafi şarta çekince koymuşlardır. Türkiye’de bu ülkelerden birisi olup, Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmeyeceğini beyan etmiştir.

Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü uygulama konusunda ülkelerin içinde bulundukları durumu çözümlmek için yetersiz kalmıştır. Nitekim Cenevre Sözleşmesi Avrupa’da yaşanan olaylar sonrasında ortaya çıkmıştır. Bu yüzden Cenevre Sözleşmesi temel alınarak bölgesel sözleşmeler imzalanmış ve devletler açısından daha uygulanabilir bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

1.2.3. 1967 Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi

BM Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1967’de kabul edilmiştir (UNHCR, 2007: 49). En önemli özelliği 1951 Sözleşmesi 1967 Protokolü’nde yer verilmeyen sığınma hakkına yer verilmiş olması ve toplu sığınmalar durumlarında birtakım ilkeler ortaya koymuş (Odman, 1995: 56) olmasıdır. İHEB’nin 14. maddesinde yer alan sığınma hakkına dayanarak, sığınma uygulamalarına ilişkin bazı ilkeler belirlemiştir. Diğer uluslararası belgelerin ve sözleşmelerin, konusunu mülteciler oluştururken bu belgede İHEB’den hareketle sığınma hakkı üzerinde durulmuştur. Belirlenen ilkeler, devletler için tavsiye niteliğindedir ve bağlayıcılıkları yoktur (Özcan, 2005: 17-18). Uluslararası düzenlemelere aykırı olmamak şartıyla, ortaya koyduğu ilkeler şöyledir (UNHCR, 2007: 49-50):

...Bir devletin, egemenliğini kullanarak, sömürgeciliğe karşı mücadele edenler dâhil olmak üzere, İHEB’in 14. maddesi kapsamında olan insanlara tanınan sığınma hakkı, tüm öteki devletlerce saygı görecektir.

Sığınma olanağından yararlanma hakkı, bir savaş suçu, barışa karşı bir suç veya insanlığa karşı bir suç gibi uluslararası metinlerde tanımlanan suçları işlediğine dair kuvvetli emareler olan kişilerce ileri sürülemez.

Sığınma hakkı tanımaya ilişkin koşullar, sığınma hakkı tanıyan devlet tarafından belirlenecektir.

Sığınma, tanıma veya tanımaya devam etme konularında bir devlet güçlüklerle karşılaşır, devletler teker teker veya birlik olarak veya BM aracılığıyla uluslararası dayanışma ruhu içinde bu devletin yükünü azaltmak için gerekli tedbirleri alacaklardır.

Birinci maddede sözü edilen hiçbir kimse sınırda reddedilme veya sığınmak istediği toprağa daha önce girmiş ise sınır dışı edilme veya aranmakta olduğu ülkeye zorla döndürülme gibi tedbirlerle karşı karşıya getirilmeyecektir. Bu ilkeye ancak ulusal birliğin söz konusu olması veya kitleler halinde sığınma olduğu zaman ülkenin nüfusunun korunması gibi olağanüstü hallerde ayrıcalık yapılabilir.

Sığınma hakkı tanıyan devletler sığınma hakkı elde etmiş kişilerin BM’in amaç ve ilkelerine aykırı etkinlikte bulunmasına izin vermeyecektir...

1.2.4. 1969 Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Sözleşmesi

Cenevre Sözleşmesi ve New York Protokolü yürürlüğe girdikleri zaman dilimi sonrasında, uluslararası arenada ve özellikle Afrika kıtasında bulunan devletlerin bağımsızlıklarını kazanma mücadelelerini takiben, pek çok çatışma ortaya çıkmış, genel kamu düzeninin bozulmasından ve güvenli bir yaşam alanının kalmamasından dolayı da bir nüfus hareketi yaşanmıştır. Haliyle de koruma ihtiyacı hisseden insanların, insan gruplarının sayısında artış olmuştur. Fakat özellikle de mülteci tanımındaki sınırlamalar nedeniyle, mevcut sözleşme, protokol ve belgeler bu insanların ihtiyaçlarına tam manasıyla cevap verememiştir (Arboleda, 1991: 190). Bu nedenlerden ötürü Afrika’daki mülteci sorunlarını düzenleyen 1969 Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Sözleşmesi imzalanmıştır ve mültecilik ölçütleri değiştirilmiştir.

Sözleşme; dış saldırı, işgal, yabancı devletin hâkimiyeti, ülkenin tamamında veya bir kısmında kamu düzeninin bozulması, sığınma, doğal afet, gibi durumlar sonucunda yerlerinden olan kişileri kapsayacak şekilde düzenlenmiştir (Odman, 1995: 50). 20 Haziran 1974'te yürürlüğe girmiş olan 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'ne göre mülteci tanımı (ABÖ Sözleşmesi, 1969: 1. Madde, 1. ve 2. Fıkralar):

Bu Sözleşme'nin amaçları çerçevesinde, "mülteci" terimi, ırk, din, milliyet, siyasi inanç veya belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti yüzünden zulüm veya haklı bir temele dayanan zulme uğrama korkusu nedeniyle, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve, söz konusu ülkenin korumasından yararlanamayan veya korkusu nedeniyle yararlanmak istemeyen, veya, vatandaşlığı olmayan ve bu tür olaylar sonucu daha önce ikamet ettiği ülkenin dışına çıkmış olup, söz konusu ülkeye geri dönemeyen, veya korkusu nedeniyle dönmek istemeyen kişi anlamına gelecektir.

"Mülteci" terimi aynı zamanda, kendi mense ülkesinin ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde, dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle, mense ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülke dışında bir başka yerde sığınma aramak için daimi ikamet ettiği yeri terk etmeye zorlanan herkes için geçerli olacaktır.

şeklinde yapılmaktadır. Sözleşme, yasal bağlayıcılığa (Özcan, 2005: 19) sahip tek bölgesel belge olmakla birlikte Cenevre Sözleşmesi'nde yer verilen coğrafi ve tarihsel sınırlamalar da yer almamıştır.

1.2.5. 1984 Cartagena Mülteciler Bildirisi

Bölgesel temelli olan Cartagena Mülteciler Bildirisi, yetmiş ve seksenli yıllarda siyasi şiddet ve insan hakları ihlallerinin zirveye ulaştığı Orta Amerika ülkelerindeki yaşanan olaylar sonrası, ortaya çıkan ihtiyacı karşılamak amacıyla 1984 yılında bazı bilim adamları, hukukçular ve Güney Amerikalı hükümet temsilcilerinin Kolombiya'nın Cartagena kentinde bir araya gelerek yaptıkları çalışmalar sonucunda kabul edilen ve tüm Latin Amerika Bölgesi'ni kapsayacak şekilde hazırlanan bir bildiridir (UNHCR, 1984: 33). Cenevre Sözleşmesi'ndeki tanıma ek olarak mülteci kavramına farklı unsurlar eklerken 1969 ABÖ Sözleşmesi'ne de atıfta bulunmuştur.

Bildiri, Latin Amerika'da, mülteci kitleleriyle yüz yüze gelen ülkelere rehberlik edecek ilk belge olması nedeniyle önem kazanmıştır. Cenevre Sözleşmesi'nin ve 1967 Protokolü'nün mülteci kavramı öğelerini içermekle birlikte ilave olarak (UNHCR, 1984: 38):

... mülteci tanımı ya da kavramı, 1951 Sözleşmesinin ve 1967 Protokolünün öğelerini içerdiği gibi, bunun yanı sıra, yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri, ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri, ya da özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kişileri de kapsayacaktır.

mülteci tanımına dahil etmiştir. Cartagena Bildirisi'nde kişi, grup veya insanların orijin ülkelerindeki nesnel konumun değerlendirilmesi çağrısında bulunulmuştur. Sadece bir bildiri olması nedeniyle Cartagena Bildirisi'nin devletler üzerinde bağlayıcılığı olmamasına rağmen, ilgili devletlerin iç

mevzuatları üzerinde oldukça etkili olmuş (Altınışık ve Yıldırım, 2002: 9) ve bildirideki mülteci kavramı Latin Amerika'daki pek çok mülteciye koruma sağlamada ve dolayısıyla insan hakları adına oldukça etkili olmuştur.

1.2.6. 1994 Arap Sözleşmesi

27 Mart 1994 tarihinde, Arap Ülkeleri Birliği Konseyi'nin kabul ettiği Arap Devletleri'nde mültecilerin durumunu düzenleyen Arap Sözleşmesi, Cenevre Sözleşmesi ve New York Protokolü'nün Arap Ülkeleri Birliği Konseyi'ne üye ülkelerde vuku bulan iltica hareketlerine yönelik yetersiz kalması nedeniyle hazırlanmış bölgesel bir mülteci sözleşmesidir (Odman, 1995: 89). Devletler kendi bakış açılarına göre iltica sorunlarına karşı çözüm üretmeye çalışmışlardır. Bu doğrultuda sözleşmeye göre mülteci tanımı (Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Sözleşme, 1994, www.madde14.org):

1. Vatandaşı olduğu ülke veya bir vatandaşlığa sahip değilse sürekli ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan, ırkı, dini, etnik kökeni, milliyeti veya belirli bir toplumsal gruba aidiyeti, veya siyasi fikirleri nedeniyle zulüm görmekten haklı nedenlere dayalı bir korku duyan ve ülkesinde korunma arayamayan veya ülkesine geri dönemeyen, veya korkusu nedeniyle koruma aramak veya dönmek istemeyen herhangi bir kimse.

2. Ülkesine yönelik savaş, işgal veya yabancı denetimi, veya ülkenin bütününde veya bir bölümünde kamu düzeninin ciddi biçimde bozulmasıyla sonuçlanan doğal afet veya yıkıcı olayların meydana gelmesi nedenleriyle, menşe ülke, yer vey daimi ikameti dışında bir ülkede sığınma aramak zorunda kalan herhangi bir kimse.

şeklinde, bölge algısına has/özel bir tanım yapılmıştır. Dolayısıyla “*etnik köken*” ve “*kamu düzeninin ciddi biçimde bozulmasıyla sonuçlanan doğal afet*” gibi ifadelerden ötürü Cenevre Sözleşmesi'ne nazaran daha geniş kapsamlı tutulmaya çalışıldığı da anlaşılmaktadır.

1.3. Mültecilerle İlgili Uluslararası Kuruluşlar

1919 ve 1939 yılları arasında yaşanan siyasi karışıklıklar, çatışmalar ve savaşlar sonucunda, başta Avrupa ve Rusya olmak üzere, dünyanın çeşitli yerlerinde pek çok insan ülkelerini terk etmeye zorlanmış veya terk etmiştir. Bu insanların pek çoğu vatandaşlık hakkından da yoksun bırakılmış yani vatandaşlıktan çıkarılmışlardır. (Odman, 1995: 15; Çiçekli, 2007: 20) Sayıları milyonlara ulaşan bu insanların yaşadıkları ızdırap gün geçtikçe artmış, insanlar zor şartlar altında yaşamlarını sürdürmeye çalışırken bir yandan da vatansızlığın yol açtığı sıkıntılarla da mücadele etmişlerdir. MC, bu yaşanan olaylara karşı sessiz kalmamış, ortaya çıkan sorunlar karşısında mültecilere yönelik olarak çalışmalar yürütmüştür. Ayrıca sorunların çözümüne yönelik farklı yardım kuruluşları da oluşturulmuştur.

1.3.1. Nansen Uluslararası Mülteciler Ofisi

1921 yılında, Kızılhaç Komitesi, Rusya’da gerçekleşen ihtilal⁹ sonrasında yerlerinden edilmiş insanlara koruma sağlanması ve yardım edilmesini MC’den talep etmiş, bunun üzerine MC konuyla ilgili ilk kurumsal adımı atmış, MC, bu insanlarla ilgilenmesi için Fridtjof Nansen’i¹⁰ Yüksek Komiser olarak görevlendirmiştir. Böylece ilk Mülteciler Yüksek Komiserliği kurulmuştur. “Nansen Pasaportu” ve “BM Pasaportu” olarak da bilinen bir yöntem geliştirmiştir. Nansen, pasaportu; yurttaşlıktan çıkarılmış, vatandaşlık hakkı bulunmayan, hiçbir ülkeden temel kimlik kaydı temin edemeyen kimselere verilen ve bu insanların belirli devletlere seyahat etmesini sağlayan bir belgedir¹¹. Bu belgeye ayrıca “BM Pasaportu” da denilmektedir (Nansen - A Man of Action and Vision, 2009, www.unhcr.org.).

Nansen, binlerce göçmen ve mülteciye; kimlik, yolculuk belgesi sağlama, barınma ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmada ve ülkelerarası mübadelelerinin sağlanıp iskânlarının gerçekleştirilmesinde çok önemli bir işlev görmüştür (Çiçekli, 2007: 21). Ek olarak; I. Dünya Savaşı sonrasında Türk-Yunan nüfus mübadelesi sürecinde de görev üstlenmiştir (Özcan, 2005: 6). 1930 yılında, vefatından sonra, MC bünyesinde “Nansen Uluslararası Mülteciler Ofisi” kurulmuştur (Odman, 1995: 17). Mültecilik konusunda, Nansen üzerinde çalışılması gereken önemli bir şahsiyet olarak tarihe damgasını vurmuştur.

Gün geçtikçe mültecilerin sayısında artış yaşanmış ve 1931-1938 yıllarında Londra’da “Almanya’dan Gelen Yahudi ve Diğer Mülteciler İçin Bağımsız Mülteciler İçin Yüksek Komiserlik” kurulmuş fakat sayıları çok fazla artan mültecilere hizmet veremedikleri için bu iki kurum da 1938 yılında kapanmış, görevleri 1939 yılında “Mülteciler İçin Milletler Cemiyeti Yüksek Komiserliği” ne aktarılmış ve kurum 1946 yılına kadar faaliyet göstermiştir. Yine 1938-1947 yılları arasında “Hükümetlerarası Mülteciler Komitesi” kurulmuş ve faaliyet göstermiştir (Kaya ve Yılmaz, 2015: 12). Ne yazık ki bu kuruluşlarda faaliyetlerini yerine getirememiş ve görevlerini devretmek zorunda kalmışlardır.

1.3.2. Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (UNRRA)

Özellikle, Nazi zulmü nedeniyle II. Dünya Savaşı esnasında başlangıç itibarıyla Avrupa olmak üzere, pek çok ülkede yaşadıkları ülkeleri terk etmek zorunda kalan milyonlarca insana yardım etmek

⁹ Bolşevik İhtilali.

¹⁰ Fridtjof Nansen, 1921-1930 yılları arasında görev yapmış ve pek çok insanın ülkesine geri dönmesinde başarılı olmuştur. Rusya’daki kıtlık zamanında 7 milyon ila 22 milyon arasındaki insanın hayatta kalmasını sağladığından dolayı 1922 senesinde Nobel barış ödülüne layık görülmüştür. (https://en.wikipedia.org/wiki/Nansen_passport#Nobel_Peace_Prize, 19.08.2016).

¹¹ Bknz. Ek 1: Nansen Pasaportu ve Seyahat Belgesi, (https://en.wikipedia.org/wiki/Nansen_passport, 19.08.2016).

amacıyla 1943 yılında, Washington merkezli, Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi, “United Nations Relief and Rehabilitation Administration” (UNRRA) kurulmuş¹² (Özcan, 2005: 7-8), 44 ülkenin temsil edildiği, savaş nedeniyle yerlerinden edilmiş kişiler için faaliyetlerini gerçekleştirmesi konusunda anlaşılmış bir birimdir (Reinisch, 2011: 260-261). Dolayısıyla sadece mülteciler için oluşturulmuş bir birim değildir.

UNRRA, BM bünyesinin denetimi altında olan herhangi bir bölgede yaşayan savaş mağduru çok sayıda insana barınma, gıda, giyim, yakıt, ilaç vb. temel hizmetlerin ulaşmasını sağlamıştır (MacFarlane, 1948: 71; Sawyer, 1947: 45-46). Ayrıca Polonya, Arnavutluk, Çin, Etiyopya, Almanya, Avusturya, İtalya, Yunanistan ve Yugoslavya gibi ülkelerde başta tifo, sıtma, kolera ve verem olmak üzere hastalıkların tedavisinde ve temel sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesinde önemli bir role sahiptir (Aldridge, 1947: 1733-1738). Birim pek çok ülkede pek çok doktor ve hemşireyi bünyesinde barındırmıştır.

Savaşın bitmesiyle UNRRA ağırlıklı olarak, insanları ülkelerine geri gönderme çalışmalarını yoğunlaştırmıştır (Cutts, 2000: 14) ve yaklaşık 7 milyon insanın ülkesine geri dönmesini sağlamıştır (Holborn ve diğerleri, 1975: 23). Başta Sovyetler olmak üzere, Doğu Bloğu ülkeleri mültecilere ve evlerinden edilmiş olan herkese yardım edilmesini istiyordu. Geri gönderilmesi düşünülen pek çok kişi de komünist rejim yüzünden geri dönmek istemiyordu. Ancak yaklaşık 2 milyon insan geri gönderilmiş ve bu insanlar işçi kamplarında çalışmak zorunda bırakılmışlardır. Batılı ülkeler bu insanları çok fazla geri göndermek istemezken (Cutts, 2000: 14-15), UNRRA bütçesinin %70’ten fazlasını sağlayan ABD’nin maddi yardımı kesmesi nedeniyle (Özcan, 2005: 8) faaliyetleri 1946 yılında son bulan kurum görevlerini ve fonlarını yeni kurulan Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization/WHO)’ne ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children’s Emergency Fund/UNICEF)’na devretmiştir (Beigbeder ve diğerleri 1998: 6). Ayrıca olabilecek baskıları azaltmak için yeni bir mülteci yardım örgütü kurulması önerisi de getirilmiştir.

1.3.3. Uluslararası Mülteci Örgütü (IRO)

Göç alan ülkeler üzerinde, mültecilerin oluşturduğu siyasi, ekonomik, kültürel ve dahi temel insan hakları sorunları dünya kamuoyunu BM önderliğinde bir çözüm arayışına sürüklemiştir (Barkın, 2014: 336). 1945 yılında yürürlüğe giren BM Antlaşması, II. Dünya Savaşı ve sonrasında gerçekleşen ağır insan hakları ihlalleri, iltica hukukunu, BM’nin en önemli gündem maddesi haline getirmiş (Eggli, 2002: 82) ve çeşitli çalışmalar sonunda BM Genel Kurulu, 1947 yılında, Uluslararası Mülteci Örgütü (IRO) Anayasası’nı süreli olarak kabul etmiş ve böylelikle 3 yıllık görev süresi

¹² Kuruluşu dair kısa film için bkz: https://www.usmmm.org/wlc/tr/media_fi.php?ModuleId=0&MediaId=206, (27.08.2016)

1950’de dolacak olan IRO kurulmuştur (Cutts, 2000: 16). Fakat görevini resmi olarak 1952 yılına kadar sürdürmüştür. UNRRA ile birlikte Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği-BMMYK (United Nations High Commissioner for Refugees-UNHCR)’ nın adeta temelini oluşturmuştur.

Örgüt diğer teşkilatlardan farklı olarak mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamakla yetinmemiş, yeniden yerleşim programlarıyla da ilgilenmiştir (Chimni, 2000: 211). Örgüt sadece Avrupalı mültecilerle ilgilenmek üzere sınırlandırılrsa da geri dönüş, kimlik tespiti, kayıt ve sınıflandırma, sağlık yardımı ve bakımı, yasal ve siyasi koruma, ulaşım ve yeniden yerleştirme vb. konularda kısaca her yönüyle mülteci sorunlarını inceleyen ilk uluslararası kuruluş olmuştur (Cutts, 2000: 16).

Örgüt faaliyetlerindeki asıl gaye mülteci ve yerlerinden edilmiş kişileri kendi ülkelerine göndermekten daha çok bu insanların üçüncü ülkelere geçişlerini sağlamak olmuştur. Nitekim bu doğrultuda örgüt 73.000 kişiyi ülkelere göndermiş, yaklaşık 1 milyon kişiyi ise üçüncü bir ülkeye yerleştirmiştir. Bu kişilerin % 30’u ABD’ye, geriye kalan %70’lik kısmı ise Kanada, Avustralya, İsrail ve Latin Amerika ülkelere yerleştirilmiştir. Bu duruma, ABD ve Batı Bloku ülkelerinin mültecileri, ucuz iş gücü olarak kullandığı gerekçesiyle, Sovyet Rusya’nın başını çektiği Doğu Bloku ülkeleri tepki göstermiştir (Cutts, 2000 17). Doğu Bloku ülkelerinin, örgütün en büyük finansman sağlayıcısı olan ABD ve Batı Bloku ülkelerinin örgütü kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirdikleri doğrultusundaki eleştirilerinde haklılık payları varken benzer şekilde örgütün en büyük finansman sağlayıcısı olan ABD de haklı olarak örgütü kendince menfaatleri doğrultusunda kullanmak istemiştir.

Örgüt pek çok mülteciye yardım eli uzatmış, yeni ülkelere yerleştirmiş, güvenle kendi ülkelerine geri döndürmeyi başarmış olsa da Avrupa’da Soğuk Savaş kaynaklı gerginlikler ve Doğu Avrupa’da meydana gelen politik değişimler sebebiyle konunun daha kapsamlı bir şekilde incelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmış ve nihayetinde BM, yeni bir oluşum yoluna gitmeyi tercih etmiştir. (Odman, 1995: 30). Böylelikle kuruluş aşamasında belirtilen süreden daha fazla süre görev yapan ve mültecilerin ihtiyaçlarını ciddi manada karşılamış olan bir örgüt olarak tarihteki yerini almıştır.

1.3.4. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK / UNHCR)

Komünist rejimlerin çoğalması, Hindistan’ın bölünmesi, Çin’de Mao zaferi, Kore Savaşı, gibi yaşanan olaylar nedeniyle mülteci sorunu sadece Avrupa’da değil dünyanın pek çok yerinde, farklı bölgelerde, gün geçtikçe bölgesel olmaktan çıkmakta, büyük bir dram haline gelirken (Özcan, 2005: 9) IRO benzeri yeni bir örgütün varlığına ve ayrıca mültecilerin uluslararası konumunu belirleyen bir sözleşmeye ve aynı zamanda bir tanıma da ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda, BMMYK ile BM

Mülteciler Sözleşmesi'nin hazırlık çalışmaları aynı zamanda başlatılmıştır (Odman, 1995: 30). Dolayısıyla BMMYK bu Sözleşme'nin gereklerinin yerine getirilmesi için kurulmuştur denilebilir.

BM Genel Kurulu'nun, Aralık 1949'da almış olduğu bir kararla BMMYK'nın kurulması ve 1 Ocak 1951 tarihinden itibaren üç yıllık bir süre için faaliyet göstermesi planlanmıştır. 14 Aralık 1950 tarihinde BMMYK'nın tüzüğü de BM Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir (Cutts, 2000: 19). Fakat daha sonra Avrupa'da süregelen istikrarsızlıklar ve Dünyanın diğer bölgelerinde baş gösteren huzursuzluklar nedeniyle bu sürenin sorunları çözmeye yeterli olmadığına farkına varılarak beş yıllık dönemler şeklinde uzatılmıştır ve örgüt, hâlâ varlığını sürdürmektedir. Ayrıca örgüt BM Genel Kurulu'nun bir yan organı olup, Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından yayımlanan kararlara da uymak zorundadır. Örgütün fonksiyonları; gönüllü geri dönüş veya yeni ulusal topluluklarda özümseme yoluyla mülteci problemine kalıcı çözüm aramak ve mültecilere başta geri göndermeme (non-refoulement) olmak üzere uluslararası koruma sağlamak, şeklinde belirlenmiştir (Goodwin-Gill ve McAdam, 2007: 212-214). Sovyetlerin, Macaristan Devrimi'ni bastırması sonucu ortaya çıkan mülteciler BMMYK'nın ilk vakası olmuştur.

BM Genel Kurulu ve BMMYK'nın Yürütme Komitesi, BMMYK'ya vatansız kişilere, vatansızlığı ihtilaf konusu olan ve ülkesinden yerinden edilmiş kişilere yardım etme yetkisi tanımıştır. BMMYK, mültecilerin kendi ülkelerine geri dönmelerine veya başka bir ülkeye yerleşmelerine yardım ederek, içinde bulundukları zor durumlara kalıcı çözümler getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca BMMYK, mültecilerin korunması ve dünyadaki mülteci sorunlarının çözülmesine yönelik uluslararası faaliyetlere öncülük etmek ve koordine etmekle de görevlendirilmiştir. BMMYK, devletler ve kurumların insan haklarının korunması ve anlaşmazlıkların barış içinde çözülmesi/giderilmesi için gerekli ortamın oluşturulmasını teşvik ederek kişilerin zorla yerinden edilmelerini engellemeye veya bu kişilerin sayısını azaltmaya çalışmayı hedeflemektedir (BMMYK, 2005: 75). Dolayısıyla BMMYK'nın görev ve sorumluluğu Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olan üye devletlerinkinden çok daha fazladır.

BMMYK, sadece mültecilere değil, benzer koşullarda yaşayan diğer insanlara yardım etmekle de görevlendirilmiştir. Bunlar, resmen mülteci tanımına girmeyen ama grup temelinde veya tamamen insani amaçlarla kendilerine koruma sağlanan insanlardır. Bu kişiler şu şekilde sınıflandırılabilir (BMMYK, 2001: 22 – 23):

- Mülteci sözleşmesi kapsamına giren kişiler
- Çatışma veya kamu düzenindeki ciddi sorunlar nedeniyle kaçan kişiler
- Vatansızlar
- Geri dönüş yapan kişiler
- Ülkesinde yerinden edilmiş kişiler

- Savaş öncesi kabul edilen uluslararası düzenlemeler kapsamına giren kişiler

Bu kişiler her ne kadar BMMYK'nın ilgi alanına girseler de BMMYK'nın bu kişilerle ilgili olarak harekete geçmesi Cenevre Sözleşmesi, Cartagena Bildirisi, Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi veya BM Genel kurulu kararlarına bağlıdır (Odman, 1995: 33).

İlk kurulduğu anda sadece 34 çalışanı olan örgüt mevcut haliyle, 126 ülkede 396 UNHCR ofisi, 972'si Cenevre merkezinde görevli yaklaşık 7.685 personeli ile faaliyetlerini sürdürmektedir. 396 ofisin 135'ini bölge ve şube ofisleri, 279'unu ise alt ve saha ofisleri oluşturmaktadır.

BMMYK, bütçesi ilk kurulduğu 1951 yılında 300 bin Amerikan doları iken, sonraki beş yılda bu rakam 3.1 milyon Amerikan dolarına ulaşmış (Cutts, 2000: 22), 2012 yılına gelindiğinde bu rakamı 3.59 milyar Amerikan dolarına çıkarmıştır. Bugün, dünyada 71 milyondan fazla yerlerinden edilmiş insan bulunmaktadır. BMMYK'nın ilgi alanına giren; 39 milyondan fazla kişi kendi ülkesi içinde yerlerinden edilmiş insanlardan, 19.9 milyonu mültecilerden, 3.1 milyonu sığınmacılardan, 4.9 milyonu geri dönüş yapanlardan, 2.8 milyonunu vatansız kişilerden, 1.6 milyonunu da yine kurumun ilgi alanına giren diğer kişilerden oluşmaktadır (UNHCR, 2018).

Tüm bu örgütlerin yanında başka örgütler de var olmakla birlikte, geçmişten gelen tarihi, coğrafi, beşeri ve siyasi bağlar dolayısıyla Filistinli mültecilerin durumuna ilişkin kurulmuş olan Yakındoğu'da Filistinli Mülteciler için Yardım ve Çalışma Örgütü (UNRWA)'nden de bahsetmekte fayda vardır.

1.3.5. Yakındoğu'da Filistinli Mülteciler için Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Örgütü (UNRWA)

Yakındoğu'da Filistinli Mülteciler için Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Örgütü (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East – UNWRA), İsrail Devleti kurulurken yerinden edilen ve Ürdün, Lübnan, Suriye ile Mısır'a sığınmak zorunda kalan ve İsrail işgali altındaki Filistin topraklarında bulunan Filistinlilere yardım etmek amacıyla 8 Aralık 1948'de kurulması kararlaştırılmış, faaliyetlerine 1 Mayıs 1950'de başlamıştır. UNRWA'ya kayıtlı, Ürdün, Lübnan, Gazze ve Batı Şeria'da yaşayan beş milyona yakın Filistinli vardır. BMMYK, UNRWA tarafından özel olarak ilgilenildiği gerekçesiyle Filistinlilerle ilgilenmemektedir. Ancak UNRWA'nın faaliyet alanı dışında bulunan Filistinliler de tıpkı diğer mülteciler gibi BMMYK'dan yardım talep etmekte ve BMMYK da onlara gerekli yardımı yapmaktadır. BMMYK'ya verilen mültecileri koruma yetkisi ne yazık ki UNRWA'ya verilmemiştir. Bu yetki mültecileri kabul eden ülkelere ait olarak kalmıştır (Kılıç, 2010: 19). Bu durum da Filistinli mülteciler için hayatı daha acımasız kılmaktadır.

Örgütün finansmanı BM'ye üye devletlerin gönüllü olarak yaptıkları yardımlardan sağlanmaktadır. Örgüt düzenli çalışanları için BM'in bütçesinden de düzenli olarak pay almaktadır. Örgüt yardımlarını, silahlı çatışma zamanları da dâhil olmak üzere eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, alt yapı iyileştirme gibi konularda gerçekleştirmektedir. (Who we are, (t.y.), <http://www.unrwa.org/who-we-are>).

1.3.6. Uluslararası Af Örgütü (UAÖ/AI)

Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International – AI) 1961 yılında Londra'da kurulan, 150'den fazla ülke ve bölgede faaliyet gösteren, 7 milyondan fazla üye ile, herkesin insan haklarını kullanabilmesi için faaliyet gösterdiği, her insanın İHEB tarafından kabul edilen evrensel insan haklarına ve diğer tüm uluslararası insan hakları standartlarına kavuşabilmesini sağlamak, insan hakları ihlallerinin engellenmesi ve bu hakların korunması için çalışan insanlarca oluşturulan, uluslararası alanda tanınan, bilinen bir harekettir (Biz kimiz? (t.y.), <http://www.amnesty.org.tr/nav/7/biz-kimiz>).

UAÖ uluslararası platformda, insan hakları bağlamında çalışmalar gerçekleştirmektedir. Örgüt; sığınmacıların, mültecilerin, göçmenlerin ve ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin kendi ülkelerindeki, transit geçtikleri, sığındıkları veya gitmeyi hedefledikleri ülkelerdeki haklarının garanti altına alınması ve korunmalarının güçlendirilmesine yönelik kampanyalar yürütmektedir. Örgüt ayrıca, evlerini terk etmek zorunda kalan insanların korunması konusunda çalışan diğer kurumlarla da ortak çalışmalar yapmaktadır (Uluslararası Af Örgütü [UAÖ], 2009a: 7).

Örgüt gelirlerinin çoğu, küçük kişisel katkılardan oluşur. Hükümetlerden, araştırmalara ve insan hakları ihlallerine yönelik olarak, yürütülen kampanyalar için hiçbir şekilde fon vb. gelir talep veya kabul edilmez. Bu gelirlere örgütün mal varlıklarından elde ettiği gelirler ve gerçekleştirilen bazı organizasyonlardan elde edilen gelirler de dâhildir. Örgütün harekete geçtiği bazı temel insan hakları konuları (UAÖ Hakkında, (t.y.), <https://www.amnesty.org.tr/nav/29/uao-hakkinda>):

- İfade özgürlüğü ve düşünce mahkûmlarının serbest bırakılması,
- İşkenceye karşı koymak ve terörle mücadelede adalet,
- Kadınlara yönelik şiddeti durdurmak,
- Mültecilerin ve göçmenlerin haklarını korumak,
- Uluslararası silah ticaretine sıkı düzenlemeler ve sınırlandırmalar getirilmesi için mücadele etmek,
- Ölüm cezasını yok etmek,
- Yüzbinlerce UAÖ üyesi aracılığıyla, yakın tehlikede olan bireyler adına Acil Eylem çağrıları yapmak,

- Yoksulluğun pençesindeki insanların, insan onurunu ve haklarını savunmak.

şeklinde sıralanabilir. Ayrıca başlıca örgüt çalışmalarını ise (UAÖ Nasıl Çalışır, (t.y.), <https://www.amnesty.org.tr/nav/32/sikca-sorulan-sorular>):

- Ayrıntılı raporlar yayınlamak,
- Belgelerde, broşürlerde, posterlerde, bültenlerde ve internet sayfalarında kaygılarımızı duyurmak,
- Duruşmalara gözlemci göndermek,
- İnsan hakları aktivistleriyle iletişime geçmek,
- Mağdurlarla konuşmak üzere uzmanlar göndermek,
- Medya organlarını haberdar etmek,
- Uluslararası ve yerel medyayı takip etmek.

şeklinde yürütür. Örgüt Türkiye’de bulunan mülteciler ve sığınmacılarla da ilgili çeşitli çalışmalar¹³ yapmış ve de yapmaktadır.

Örgütün yayınlamış olduğu raporda “2014’te Suriye krizi benzer krizleri geride bırakarak, mülteci hareketleri ve ülke içinde yerinden edilmiş insanlar bağlamında dünyanın en kötü krizi” (UAÖ Raporu 2014/15, 2015:15) şeklinde bahsedilmektedir. Ayrıca yine ilgili rapora göre, BM Güvenlik Konseyi; çok daha fazla sayıda hayat kurtarılabilecekken, Suriye’deki krizi ele alma konusunda defalarca başarısız olmuş ve aynı başarısızlık 2014’te de devam etmiştir.

1.4. Uluslararası Hukukta Mülteci Hakları

Yukarıda bahsettiğimiz mülteci olma sebebi sayılacak zorlayıcı neden veya nedenlerin oluşması durumunda ülkesini terk etmek zorunda kalan kişinin artık bir mülteci adayı olduğu aşîkârdır. Bu durumda da kişi bağılı olduğu devletin korumasından yararlanamamakta veyahut da zaten ve zorunlu olarak, yararlanmak istememektedir. Bu noktada da devreye uluslararası koruma girmektedir.

İHEB, elbette bünyesinde sığınmacılar ve mülteciler için de vazgeçilemez ve devredilemez hakları muhteva eder ancak söz konusu mülteci ve sığınmacı hakları olduğunda, uluslararası mülteci hukukunda akla ilk gelen belgeler Cenevre Sözleşmesi ve New York Protokolü olmaktadır.

¹³ Bknz: <https://www.amnesty.org.tr/nav/38/etkinlikler> (21.08.2016)

Cenevre Sözleşmesi'ne göre, özetle ifade edecek olursak; mültecilerin ayrıma tabi tutulmaksızın, vatandaşı olduğu ülkeye uygulanan istisnai tedbirlerden muaf olarak; din ve vicdan özgürlüğü, medeni haklardan yararlanma özgürlüğü, mülkiyet edinme, fikri ve sınai mülkiyet, dernek kurma, mahkemede taraf olma, çalışma, tarım, sanayi, sanat ve ticaret sahalarında iş yeri açmak ve şirket kurma, ihtisas mesleğini icra etme, mesken edinme, eğitim, sosyal yardım, sosyal sigorta ve çalışma mevzuatından yararlanma gibi hakları mevcuttur (UAÖ, 2008: 220). Mülteciler adeta bulundukları ülke vatandaşlarının sahip olduğu temel hakların hepsine sahip bir konumdadırlar. Elbette seçme ve seçilme hakkı gibi sırf o ülkenin vatandaşlarının sahip olabilecekleri bazı haklara da doğal sahip değildirlir.

Ayrıca bu belgelere ek olarak; Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi, Cartagena Mülteciler Bildirisi, Arap Sözleşmesi ve çalışmamızın ikinci bölümünde de değinecek olduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) gibi insan haklarına dayanan, mültecilerin hakları konusunda benzer amaçları olan farklı çerçevelerde değerlendirilen sözleşmeler de vardır.

İnsan haklarının evrensel ilkeleri ışığında, doğal ve haklı olarak, sığınmacıların ve mültecilerin de sırf insan olmalarından kaynaklanan birtakım hakları bulunmaktadır ve bu haklar yukarıda da bahsedildiği üzere çeşitli sözleşmelerle güvence altına alınmıştır. Ancak mülteci hakları Cenevre sözleşmesinde net olarak ifade edilmişken, hukuki statüleri kesinlik kazanmamış olan sığınmacılar için aynı durum geçerli değildir ve sığınmacı hakları mülteci haklarına göre çok daha sınırlı ve taraf devletlerin inisiyatifindedir. Bu bağlamda mülteci hakları Cenevre Sözleşmesine göre (1951: madde 13, 17, 18, 19, 21, 22) aşağıdaki gibi ana başlıklar halinde sıralanabilir:

- Geri gönderilmeme,
- Ayırmacılık yapılmaması,
- Yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği,
- Sığınma,
- İşkenceye ve diğer zalimane, gayriinsani veya küçültücü muamele veya cezaya maruz bırakılmama,
- Kölelik veya kulluk altında bulundurulmama,
- Gözaltına karşı korunma, yasa önünde bir kişi olarak tanınma ve yargılanma
- Düşünce, vicdan, din ve ifade özgürlüğü,
- Medeni haklar, (aile, özel yaşam)
- Sosyal güvenlik,
- Eğitim ve öğrenim
- Konut, barınma,
- Sağlık,
- Ülke sınırları içinde seyahat etme ve yerleşme

- Entegrasyon ve vatandaşlık,
- Dernek kurma, toplanma, örgütlenme,
- Çalışma,
- Mülkiyet

hakları gibi pek çok hakka sahiptirler. Uluslararası kabul görmüş olan, mültecilerin göç etmek zorunda oldukları ülkeler tarafından korunmalarına ilişkin hakların, en önemlisi veya ilk önce geleni şüphesiz ki geri gönderilmeme hakkıdır. Zira bu hak söz konusu olmadığında kişiler zulüm altında oldukları yerlere tekrar geri gönderilebilecek dolayısıyla da yaşamlarından mahrum bırakılmaya zorlanmış olacaklardır. Dolayısıyla bu bağlamda diğer haklardan ayrı olarak non-refoulment (geri göndermeme) ilkesinden ve alternatif koruma yöntemlerinden bahsetmek faydalı olacaktır.

Geri göndermeme ilkesi, mültecilerin sığındıkları ülkeden, zulüm görme riski olan yerlere geri gönderilmeleri yasağını ifade eden bir haktır. Mültecilerin güvenliklerinin sağlanmasını ifade eder. Ayrıca uluslararası korumanın da ön şartını oluşturur. Ayrıca geri göndermeme ilkesinin en önemli özelliği; Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olan devletlerin bu maddeye çekince koyma haklarının olmamasıdır (Kılıç, 2010: 10). Geri gönderilmeme hakkı, Cenevre Sözleşmesi'nin 32. ve 33. maddelerinde açıkça düzenlenmiş olup aşağıdaki gibidir (1951: madde 32, fıkra 1 ve madde 33, fıkra 1):

1.Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak bulunan bir mülteciyi, ulusal güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili sebepler dışında sınır dışı edemeyeceklerdir.

.....

1.Hiçbir Taraf Devlet bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı veya özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.

Böylelikle, bu hüküm sayesinde mülteciler, zulüm görme olasılığı bulunan, geldikleri yere geri gönderilemezler. Sözleşme yine bu hükmün ardından 2. fıkrasında istisnai durumları da şu şekilde belirtmiştir (Cenevre Sözleşmesi, 1951: madde 33, Fıkra 2):

2.Bununla beraber bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş hükümle mahkûm olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, iş bu hükümden yararlanmayı talep edemez.

Anlaşıldığı üzere bu hükmün uygulanabilmesi için kişinin eğer varsa, işlediği suçun cezasının kendi ülkesi makamlarınca kesinleştirilmiş olması ve aynı zamanda da toplumda tehlike oluşturmaya şartları birlikte aranmalıdır. Yani sadece suç işlemiş ve bu suçtan dolayı cezasının kesinleşmiş olması gerekli ama başlı başına yeterli değildir. Burada karar, kişinin bulunduğu ülkede işlediği suçun o ülke yasalarındaki karşılığına/niteliğine bakılarak verilir (Odman, 1995: 160). Yani mülteci ancak

ilgili yasal sürece uygun olarak alınmış bir kararla sınır dışı edilebilir. Bu sayede; uluslararası korumaya layık olmayan kişiler ayıklanarak bir güvenlik ve huzur ortamının sağlanmaya çalışılır.

Cenevre Sözleşmesi'nin dışında, bazı bölgesel ve uluslararası nitelikli sözleşme ve anlaşmalar da geri göndermeme ilkesine ilişkin hükümler içermektedir. Bunlardan birisi olan “İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” (Resmi Gazete, 1988: 13023) madde 3'te geri gönderilmeme hakkına ilişkin aşağıdaki gibi bir açıklama yapmıştır:

1. Hiçbir Taraf Devlet bir şahsı, işkenceye tabi tutulacağı tehlikesinde olduğuna dair esaslı sebeplerin bulunduğu kanaatini uyandıran başka devlete geri göndermeyecek, sınır dışı etmeyecek veya iade etmeyecektir.
2. Bu gibi esaslı sebeplerin bulunup bulunmadığını tayin maksadıyla, yetkili merciler, söz konusu devlette mümkün olduğu kadar sistemli biçimde yaygın, açık seçik ve kültüvî insan hakları ihlalleri bulunup bulunmadığı dâhil tüm ilgili hususları göz önünde tutacaktır.

Yukarıda 1. fıkrada “şahıs” ifadesi kullanıldığı için mülteciler de dâhil olmak üzere herhangi bir kimse dahi geri gönderilmeme hakkına sahiptir, şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin henüz taraf olmadığı, Herkesin Zorla Kayıp Edilmeye Karşı Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 16. maddesine göre (United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights., 2014:317): *“Hiçbir devlet, bir kişiyi, zorunlu ortadan kaybolma tehlikesi altında olacağı yönünde inandırıcı esaslı temeller bulunduğu takdirde başka bir devlete geri gönderemez, iade veya ihraç edemez.”*

Tüm bunlarla birlikte; mülteciler için en temel ve hatta olmazsa olmaz olan hak, zorunlu olarak geri gönderilememeleridir. Öyle ki geri gönderilmeme ilkesine yönelik pek çok yasal düzenleme yapılmıştır. Hatta BMMYK yukarıdaki sözleşmelere taraf olsun veya olmasın geri göndermeme ilkesine aykırı hareket eden devletlere müdahalede bulunabilmekte ve gerektiğinde kamuoyunu bilgilendirebilmektedir (BMMYK, 2001:14).

Başlıca alternatif koruma yöntemleri ise; “güvenilir üçüncü ülkeye gönderme”, ülke sınırları içinde limanlarda veya havaalanları gibi yerlerde, sığınmacılar için geçici koruma sistemi sağlanarak, ülkeye kalıcı yerleşmenin önlenmesini ifade eden “geçiş bölgesi oluşturulması”, hedef ülkeye ulaşmak için ilk geçişin yapıldığı ilk güvenilir ülkenin sığınma başvurusunu değerlendirmesini baz alan “ilk varış ülkesi” ve “geçici koruma”dır (Taneri, 2012: 156).

1.5. Mülteci Statüsünün Belirlenmesine Dair Koşullar

Mülteci statüsü belirlenmesi prosedürü, bir sığınmacının Cenevre Sözleşmesi veya BMMYK tüzüğündeki mülteci tanımlarını karşılayıp karşılamadığına yönelik olarak, devletler veya BMMYK

tarafından, yürütülen bir mekanizmadır. Devletlerin mülteci statüsü belirlenmesine dair prosedürü yürütme yükümlülükleri olmamakla birlikte, bu yükümlülük başta İHEB, Cenevre Sözleşmesi ve diğer insan hakları sözleşmelerinde geçen geri-göndermeme ilkesine ilişkindir. Bu nedenle Sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmek için mültecilik tanımına uygun sığınmacıların mülteci olarak tanınması ve kendilerine hak ettikleri korumanın verilmesi gerekmektedir (UAÖ, 2009b: 19).

Kişiyi mülteci statüsünün tanınması için, başta Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinde yer alan şartlardan en az bir tanesinin, başvuran kişide mevcut olması gerekmektedir. Bu koşulların dışındaki bir nedenle mülteci statüsünün verilmesi en azından bu sözleşme kapsamında söz konusu değildir (Odman 1995: 84). Fakat daha öncesinde kişinin haklı nedenlere dayalı bir zulüm korkusu, zulüm görme olasılığı altında olması gerekmektedir (Goodwin-Gill ve McAdam, 2007: 40). Dolayısıyla zulmün gerçekleşmesinden öncelikli olarak gerçekleşme olasılığının olması yeterlidir. Ancak kişi bu sayılanların hepsine haiz olsa bile (tıpkı ülkemizdeki Suriyeliler örneğinde olduğu gibi) ilticada bulunduğu ülke tarafından mülteci olarak tanınmayabilir.

Tüm bunlarla birlikte, mülteci olabilmek için öncelikli, iki temel şartın var olduğu söylenebilir. İlki yabancı olmak; ikincisi ise haklı nedenlere dayanan zulüm korkusundan ötürü, ülkesini zorunlu terk etmiş olmaktır. Bu iki koşula ek olarak mülteci statüsünün belirlenmesine dair koşulları/nedenleri Cenevre Sözleşmesi (1951: madde 1, kısım A)'ne göre: 1 Ocak 1951 öncesi meydana gelmiş olaylar, vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden yoksun bulunma veya bir korku nedeniyle bu himayeden yararlanmayı istememe, vatansızlık ve vatansızsa önceki daimî ikamet ülkesine geri dönememe veya duyulan korku nedeniyle dönmek istememe, çifte veya çok uyrukluluk ve coğrafi kapsam gibi alt başlıklar halinde incelemek mümkündür.

1.6. Mülteci Statüsünün Kazanılmasını Engelleyen Nedenler

Cenevre Sözleşmesi ve eklerine göre sığınmacı statüsü kazanılmasını engelleyen bazı hükümler bulunmaktadır. Bu hükümlerin ilk amacı, ciddi adli suçlardan ve vahim olaylardan sorumlu kişileri uluslararası mülteci korumasından faydalanmasını engellemek ve bu tür kişilerin, yapmış oldukları eylemlerden ötürü yasal olarak sorumlu tutulmaktan kaçınmak için iltica kurumunu istismar etmelerini önlemektir.

Herhangi bir kişi Cenevre Sözleşmesi (1953: madde 1, kısım A)'nde yer alan mülteci tanımındaki tüm unsurlara sahip olsa bile yine Sözleşme (1951: madde 1 kısım D, E, F)'de ifade ilen hükümlerine göre eğer bir kişi:

- BM'nin korumasından yararlanıyorsa,
- Uluslararası koruma ihtiyacı içinde değilse,

- Savaş suçu, barışa karşı suç veya insanlığa karşı bir suç işlemişse,
- Adi bir suç işlemişse,
- BM amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerde bulunmuşsa

mülteci statüsünü elde edemeyecektir.

1.7. Mülteci Statüsünü Sona Erdiren Nedenler

Cenevre Sözleşmesine taraf ülkeler tarafında verilen mültecilik statüsü mutlak bir statü değildir. Sonuza kadar mülteci olarak kabul edilme gibi bir durum söz konusu değildir (Özcan, 2005: 212). Mültecilik geçici bir durumdur ve hangi durumlarda mülteciliğin sona ereceği Cenevre Sözleşmesi (1951: madde 1, kısım C)'nde açıkça belirtilmiştir:

C. Yukarıdaki kısım A'da belirtilen hükümlerin kapsamına giren her kişi eğer:

- (1) Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteği ile tekrar yararlanırsa; veya
 - (2) Vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi arzusu ile tekrar kazanırsa; veya
 - (3) Yeni bir vatandaşlık kazanmışsa ve vatandaşlığını yeni kazandığı ülkenin himayesinden yararlanıyorsa; veya
 - (4) Kendi arzusu ile terk ettiği veya zulüm korkusu ile dışında bulunduğu ülkeye kendi arzusu ile, tekrar yerleşmek üzere dönmüşse; veya
 - (5) Mülteci tanınmasını sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmaktan sakınmaya artık devam edemezse;
- İşbu fıkra, vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden yararlanmayı reddetmek için önceden geçerli zulme ait haklı sebepler ileri sürebilen, bu maddenin A(1) Kısım'nın kapsamına giren bir mülteciye tatbik olunmayacaktır;
- (6) Tabiiyetsiz olup da, mülteci tanınmasını yol açan koşullar ortadan kalktığı için, normal ikametgahının bulunduğu ülkeye dönebilecek durumda ise;

Ancak işbu fıkra, normal ikametgahının bulunduğu ülkeye dönmeyi reddetmek için önceden maruz kaldığı zulme bağlı haklı sebepler ileri sürebilen, bu maddenin A(1) kısmının kapsamına giren bir mülteciye uygulanmayacaktır.

Bu kişiye, işbu Sözleşme'nin uygulanması sona erecektir.

Yukarıda sıralanan altı hükümden/maddeden herhangi birisi meydana geldiği takdirde mültecilik statüsü sona eren kişi geri dönmek için BMMYK'nın yardımına başvuruabilmektedir. Eğer dönmeyi reddederse sığındığı ülkede duruma göre ikametli olan veya olmayan yabancı konumunda sayılacak ve bu konunun gerektirdiği hukuk kurallarına tabi olacaktır (Altınışik ve Yıldırım: 27).

1.8. Avrupa Birliği İltica Hukuku

Çalışmanın bu kısmında, AB ile üyelik müzakereleri uzun bir süredir devam eden ve bu doğrultuda pek çok alanda AB müktesabatına uyum sağlamaya çalışan Türkiye'nin iltica konusunda

AB müktesabatına ne kadar uyum sağladığına değinmeden önce AB'nin iltica sitemine/hukukuna ilişkin yapmış olduğu düzenlemeler kısaca incelenecektir/özetlenecektir.

II. Dünya Savaşı sonrasında yerlerinden edilmiş pek çok insan, daha güvenli ve aynı zamanda refah seviyesi daha yüksek bir yer arayışıyla göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göçleri, her Avrupa ülkesi aynı şekilde karşılamamış, insanlar farklı farklı muamelelere maruz kalmışlardır. Bazı devletler meseleye ılımlı/olumlu yaklaşırken diğerleri katı bir tutum sergileyebilmişlerdir (Beter, 2006: 15, Özcan, 2005: 27).

Avrupa ülkeleri, özellikle Fransa ve Almanya, 1945-1973 yılları arasında savaşın yıkımlarını ortadan kaldırmak ve ekonomilerini hızla düzeltmek için daha fazla işgücüne ihtiyaç duymuşlardır. Bu nedenle Avrupa'da 1970'lere kadar devam edecek olan "açık kapı politikası" uygulanmaya başlanmıştır. Sanayileşme büyük bir hızla artarken işgücü bakımından zayıf olan günümüzün sanayileşmiş Avrupa devletleri, göçlerin önünü açarak iş gücü ihtiyacını gidermeye çalışmıştır. Fakat daha sonra bu durum giderek tersine dönmeye başlamış hem ekonomik hem de siyasi nedenlerle, bu ülkeler artık eskisi gibi göçmen kabul etmek istememişlerdir (Özcan, 2005: 26-27). Örneğin; başta Almanya olmak üzere Avrupalı ülkelerin pek çoğu çalışmak için gelen ve bir müddet sonra yurtlarına geri döneceklerini düşündükleri işçilere bakış açısını İsviçreli edebiyatçı Max Frisch şöyle izah etmiştir: "Biz işgücü çağırdık ama insanlar geldi." (Dauenhauer, 2001: 186). Nitekim bu ifade ile göçün insani yönünden daha ziyade ekonomik yönü ile değerlendirildiği ama gelinen noktada öyle olmadığı, insani ve sosyal yönüyle sıkıntıların baş gösterdiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca tarihi geçmişleri, düşünceleri, yaşayış tarzları, dilleri, dinleri, dünyaya bakış açıları, hayattan beklentileri vb. ile tamamen farklı kültürlerden bir araya gelen insanların en azından kısa ve orta vadede uyum içerisinde yaşamaları öngörülmemiştir.

Tüm bunlarla birlikte birlik çatısı altında AB üyesi ülkeler arasındaki bütünleşme derinleştikçe iltica üye ülkelerin tümünü ilgilendiren ortak politika alanlarından birisi haline gelmiştir (Selm, 2005: 9-10). II. Dünya Savaşı boyunca ve sonrasında yaşanan olaylar AB'yi başta göç olmak üzere mültecilik konusunda iltica hukukunu yeniden incelemek zorunda bırakmıştır. Fakat asıl sorun; mülteciliği üreten nedenlerin giderilmesi, şartların iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yerine mültecilerin sığındıkları ülkelerde neden oldukları problemler olarak algılandığı için AB, sınırlayıcı politikalar geliştirmeye başlamıştır (Rodger, 2001). Bugün dahi AB her fırsatta mülteci sorunlarına ilişkin endişelerini dile getirmekte ve farklı uygulamaları hayata geçirmeye çalışmaktadır. Fakat ne yazık ki bu uygulamalar mülteciliğe neden olan sebepleri ortadan kaldırmaktan daha ziyade, mülteciliğin neden olduğu sorunları gidermeye yönelik olduğu için tam olarak mültecilik sorunun çözümüne yönelik olduğu söylenemez. Bu durum ne yazık ki bugün de çok farklı değildir. Örneğin;

AB, geri kabul anlaşması¹⁴ kapsamında Türkiye'yi adeta bir tampon bölge olarak üzerinden mültecileri kendi sınırlarından uzakta tutmak istemektedir.

Refah dönemlerinde göç politikaları daha esnekken, durgunluk zamanlarında hem hükümetler hem de yerli halk, göçmenleri hem bir yük hem de bir rakip olarak algılamaktadır. İnsanlar, göçmen ve mültecilerin ucuz işgücü olmaları, topluma entegre olamamaları vb. nedenlerle ekonomik açıdan zorlanacaklarını düşünmeleri ayrıca ırkçılık vb. gerekçelerle ülkeye alınmamalarını veya gönderilmelerini isteyebilmektedir. Avrupa'da daha önce Yahudilere, Çingenelere, homoseksüellere vs. karşı takınılan aşırı tutucu yaklaşımlar, 1980'lerden itibaren de benzer şekilde göçmenlere ve mültecilere karşı giderek artan bir çizgide devam etmiş (Marfleet, 2006: 156), göçmenlere karşı saldırılar dahi düzenlenmiştir. Bugün dahi başta AB olmak üzere Batılı ülkeler, Suriyeli mültecileri kabul etmek istememektedirler.

AB bazında iltica konusundaki değişimin başlangıcı, 1980'lerin ortalarından itibaren mülteci sorununun küresel bir sorun haline gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Özellikle taşımacılığın ve hatta uluslararası taşımacılığın gelişmesiyle, kıtalararası seyahatler kolaylaşmış ve bu durum daha fazla göçmenin, sığınmacının içinde bulundukları durumdan kurtulmak umuduyla yola çıkmasına neden olmuştur. Batı Avrupa'ya yapılan sığınma başvuruları 1970'lerde yıllık ortalama 13 bin kişiyken, 1985'te 170 bin ve 1992'de de sayının 690 bine ulaştığı görülmektedir (Gibney, 2000). Dolayısıyla, Avrupa'daki mülteci rakamlarının katlanarak artmaya başlaması mültecilere karşı duyulan rahatsızlık nedenlerinin başında gelmiştir. Sığınma başvurularındaki aşırı artış sığınmacılara karşı sert tutumların alınmasına yol açmış, aynı zamanda sınırlayıcı politikaları da gündeme getirmiştir (Gibney, 2000; Rodger, 2001). Bu doğrultuda AB hem kurumsal hem de ulusal düzeyde göçmenlere ve özellikle sığınmacılara yönelik politikalarında değişime gitmiştir ve son zamanlarda bu değişim özellikle de Suriyeliler üzerinde de gözlemlenebilir. Öncelikle, sığınmacı alımlarında seçici davranılmaya başlanmıştır. İdeolojik olarak istenmeyenlerin yanında, ülkeye katma değer sağlamayacak olan sığınmacıların uluslararası sınırları geçmeleri çeşitli önlemlerle kontrol altına alınmaya çalışılmıştır (Rodger, 2001). Bu durum Suriyeli mültecilere yönelik sınırına tel örgü çeken Macaristan örneğinden de anlaşılacağı üzere günümüzde de geçerli bir tutumdur. Bununla birlikte göçmenlere yönelik negatif davranışlar AB'yi yeni politikalar aramaya da itmiştir. Genel olarak sığınmacıların ülke sınırlarına alınmamalarına yönelik çalışmalar olsa da birlik tarafından denenmiş olan bazı alternatif politikalar aşağıdaki gibidir (Crisp, 2003: 84):

- “İnsancıl vize” programları geliştirerek, kendilerini risk altında gören göçmenlerin sığınma başvurularını kendi ülkelerindeki elçiliklerde yapabilmelerini sağlamak,

¹⁴Detaylı bilgi için bkznz: http://www.ab.gov.tr/files/pub/turkiye_ab_vize_muafiyeti_sureci_ve_geri_kabul_anlasmasi_hakkinda_temel_sorular_ve_yanitlari.pdf

- Kalkınma yardımları, borçların azaltılması, insan hakları anlayışının yükseltilmesi ve iyi yönetim gibi çeşitli yöntemlerle köken ülkelerdeki göçe neden olan baskıların azaltılması,
- Düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşayan potansiyel göçmenlerin kafalarında canlandırdıkları gerçek dışı beklentilerine karşı göçle ilgili bilgilendirme kampanyalarının düzenlenmesi,
- İşgücü göçüne ilişkin yasal kanalların açık tutulması ve bu yolla sanayileşmiş ülkelerde yaşlı nüfusunun artışının getireceği sorunların üstesinden gelinmesi.

Bu alternatif yaklaşımlar beklenmedik sonuçları da beraberinde getirmiştir. Örneğin; insancıl vize uygulaması yasadışı göçü arttıran bir unsur iken, işgücü göçüne ilişkin madde doğrultusunda göçmen sayısında talep artışı olduğunda bu artışın sadece bir kısmı karşılanabilinmiştir. Ayrıca bu önlemler özellikle (zaten kendi ülkelerinde baskı, zulüm ve dahi ölümle karşı karşıya kalan) sığınmacıların zulüm görme olasılıklarını arttıracak için uygulanabilir çözüm önerisi olmaktan uzak kalmıştır (Crisp, 2003: 85).

Sonuç olarak genişlemenin, bütünleşmenin ve iç sınırlarının kalkmasıyla AB göçmenlere, sığınmacılara ve mültecilere yönelik ortak bir politika geliştirmek zorunda kalmış ve bu doğrultuda pek çok düzenlemeler yapmış ve belirli standartların ortaya çıkması sağlamıştır. Ortak bir göç ve iltica politikası geliştirmenin başka bir nedeni de Boswell (2002:1)'e göre; yasa dışı göçle mücadelede gibi konularda ortak bir politika belirlememiş devletlerin birbirlerinin deneyimlerinden yararlanmak istemeleridir. Devletlerin tek başlarına çabalarından ziyade ortak bir göç ve sığınma politikasının oluşturulmasının daha etkin işleyeceği düşünülmüştür. Bu doğrultuda AB iltica hukuku, kabaca Maastricht öncesi ve sonrası olmak üzere iki ana başlık altında incelenebilir.

1.8.1. Maastricht Anlaşması Öncesi

II. Dünya Savaşı'nın iki ayrı sonucu olarak hem Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) nin kuruluşu, hem Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nin imzalanması 1951 yılına denk gelmiş olsa da 1980'lerin ortasına kadar ortak bir Avrupa iltica politikasından söz edebilmek mümkün olmamıştır (Juss, 2005: 750). Özellikle 1970 sonrasında yaşanan ekonomik daralma ve petrol krizi nedeniyle "açık kapı politikası"ndan vazgeçilmesine neden olmuştur. Bu da Avrupa'ya ulaşma adına, yasal göçü bir nevi engellemiş ve adeta ilticayı Avrupa'ya ulaşmanın tek yolu haline getirmiştir. Dolayısıyla gerçek anlamda sığınma ihtiyacı hisseden pek çok insan bu hakkın kötüye kullanılması nedeniyle bir şekilde mağdur olmuştur (Özcan, 2005: 28).

AB'nin bir birlik olarak pek çok alanda uyumlu ve eşgüdümlü olma çabası, sığınma ve göç politikalarının da uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına neden olmuştur. Ancak, 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması, sığınma politikaları açısından bir "stres" oluşturmaya

başlamıştır. Çünkü Soğuk Savaş bitmiş, eski Varşova Paktı ve Sovyetler Birliği dağılmış, çok sayıda insan Batı Avrupa'ya göç etmeye başlamıştır. BMMYK (2001: 158)'nin verilerine göre, 1992 yılında Batı Avrupa'ya sığınan kişilerin sayısı, yaklaşık 700,000'dir. Bu ani değişim, Batı Avrupa ülkelerinin hazırlıksız yakalanmalarına sebep olmuştur. Bu göçlerin yanı sıra, Avrupa dışından Asya ve Afrika'dan sığınmacılar da gelmeye başlamış ve bu durum sonrasında sığınma politikalarının yetersiz olduğu gerçeği iyice ortaya çıkmıştır.

AB, bütünleşmeyi sağlamak amacıyla, üye devletler arasında malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımına dayalı bir ortak pazar kurulmasını hedeflemiş ve bu doğrultuda işçilerin serbest dolaşımını tanımlayan 1957 Roma Antlaşmasını kabul etmiştir. 14 Haziran 1985 tarihinde Schengen Sözleşmesi¹⁵ ile iç sınırlarda yaşayanların serbest dolaşımı sağlanmış, dış sınırların kontrolü için ortak uygulamalar geliştirilmiştir (Brouwer, 2008: 1). Ayrıca kısa süreli vize, polis, yargı sistemleri konusunda işbirliği, güvenlik, dış sınırların kontrolü ve göçmenlerle ilgili SIS (Schengen Bilgi Sistemi)'nin oluşturulması kararlaştırılmıştır (Kupiszewski, 2003: 5). Bu sayede dışarıdan gelecek olan yasal ve yasadışı göçmenlerin kontrolünün daha kolay olacağı hesaplanmıştır.

Monar (2001:748)'a göre Schengen, adalet ve içişleri alanında ne tür politikalar üretebileceğinin denendiği bir “laboratuvar”dır ve bunun en iyi göstergelerinden birisi de sığınma politikasıdır. İnsan hakları savunucuları tarafından Schengen Sözleşmesi çerçevesinde tüm bu yapıların bir Avrupa Kalesi'ni oluşturduğu ifade edilerek eleştirilmişlerdir (Kirişçi, 2002: 72). Ayrıca canını kurtarma pahasına ülkesini terk etmek zorunda kalan pek çok sığınmacı en başından (Cenevre Sözleşmesi ve New York Protokolü'ne aykırı olarak) geri gönderilerek, kaderlerine terk edilmişlerdir.

1 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi¹⁶ ile “Ortak Pazar” hedefi “Tek Pazar” adı altında yeniden tanımlanmış ve sadece işçiler için tanımlanmış olan serbest dolaşım hakkı herkese tanınmıştır. Avrupa Tek Senedi'ne rağmen üye devletler, tam anlamıyla ortak bir karara varamamışlar fakat telafi edici önlemler almayı da ihmal etmemişlerdir. Avrupa Tek Senedi'ne bağlı olarak 1986'da Göç Konusunda Ad Hoc¹⁷ Çalışma Grubu oluşturulması için karar alınmış ve 6 Aralık 1988'de ‘Sığınma Hakkı ve Mültecilerin Durumlarını Düzenleyen Kurallara İlişkin Yönerge’ taslağı sunulmuştur. Haziran 1989 Madrid Zirvesi'nde kişilerin serbest dolaşımı ile ilgili olarak Palma Belgesi kabul edilmiş, Aralık 1989'da Strasburg'da gerçekleşen Zirve'de de Avrupa Konseyi,

¹⁵ Sözleşme metni için bkz: <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/SCH.ACQUIS-EN.pdf>

¹⁶ Senet metni için bkz: <http://www.ikv.org.tr/images/files/A4-tr.pdf>

¹⁷ Latince bir ibare olup; amaca özel, bir soruna yönelik geçici çözüm veya üstünkörü üretilen çözümleri ifade etmek için kullanılan bir terimdir.

Göç Grubundan üye ülkelerin sığınma politikalarını uyumlaştırmaları için çalışma yapmalarını istemiştir (Özcan, 2005:31-32).

1990 yılında genel olarak, üye devletlerden birisine iltica başvurusu yapıldığında başvuruyu hangi devletin incelemekle mükellef olduğunu belirleyen bir sözleşme (Çiçekli, 2009: 14) olan ve kısaca Dublin Sözleşmesi¹⁸ olarak ifade edilen “Avrupa Topluluklarına Üye Devletlerin Birinde Yapılan Sığınma Başvurularının İncelenmesinden Sorumlu Devletin Belirlenmesine İlişkin Sözleşme” kabul edilmiştir. Ancak sözleşme 1997 yılında yürürlüğe girmiştir. Schengen Sözleşmesi’nden birkaç gün önce kabul edilmiş olmasına rağmen Sözleşme’nin büyük bir kısmı Schengen’in çerçevesi dâhilinde yapılandırılmıştır (Monar, 2001: 748). Sözleşme’yle taraf devletler birbirlerini karşılıklı olarak güvenli üçüncü ülke olarak tanımışlar (Hurtwiz, 1999: 648) ve (uygulanan farklı prosedürler yüzünden) göç kontrolü konusunda ortak hedefler oluşturmaya çalışmışlardır. Ancak tam olarak ortak bir mülteci tanımı ve ortak prosedür oluşturulmadan üye devletlerin iltica başvurularına yönelik kararlarını standart hale getirmeye çalıştığı için Dublin Sözleşmesi’nin iyi bir yöntem olduğu söylenemez (Thouez, 2000: 19). Ayrıca sığınmacıların başvurularını, istedikleri herhangi bir üye ülkede yapma imkânlarını ortadan kaldırmak ve bir ülkeden diğerine dolaşmalarını önlemek amacıyla tasarlandığı için de sığınma hakkını kısıtlayıcı olarak değerlendirilmiştir (Collyer, 2004: 378).

Maastricht Antlaşması’nın (imzalandıktan sonra fakat yürürlüğe girmeden) hemen öncesinde üye devletlerce, 30 Kasım - 01 Aralık 1992 tarihlerinde Londra’da yaptıkları toplantı sonucunda sığınma politikalarını bir çatı altına altında toplamak adına üç belge kabul edilmiştir. Bu belgelerden ilki, sığınma talepleri incelenirken temelden yoksun zulüm korkusu iddiası içeren taleplerin diğerlerinden ayırt edilmesini amaçlayan “Açıkça Temelden Yoksun İltica Başvuruları Hakkında İlke Kararı”dır. İkincisi, sığınma talebinde bulunan kişinin geldiği menşe ülkesinin gerçekten güvenli olup olmadığının tespitini bazı kriterlere bağlayan “Genel Anlamda Ciddi Zulüm Riski Olmayan Ülkeler Hakkında Sonuç Kararları”dır. Üçüncü ve sonuncusu da güvenli üçüncü ülke kavramının, AET içinde tek bir tanımla ifade edilmesini amaçlamayan “Ev Sahibi Üçüncü Ülkelerle İlgili Meselelere Uyumlaştırılmış Bir Yaklaşım Hakkında İlke Kararı”dır. Bu kararlarla; AET’ye katılacak olanlar için yasal bağlayıcılığa sahip belgeler niteliğinde olup, açıkça kabul görmemiş sığınma başvuruları, güvenli ülke kavramı, zulüm riski olmayan ülkeler tanımlanarak sığınma taleplerinin değerlendirme süreçlerinin hızlandırılması ve üye ülkeler arasındaki sığınma politikalarındaki farklılıkları azaltmak ve gerçek sığınmacılar için etkin bir sistemin oluşturulması amaçlanmıştır (Özcan, 2005: 68-75, BMMYK, 2001: 59).

¹⁸ Detaylı bilgi için bkz: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819(01)&from=EN)

1.8.2. Maastricht Antlaşması ve Sonrası

Siyasi ve ekonomik birliği amaçlayan 1992 Maastricht Antlaşması ile üye devletler ekonomik ve parasal birliğin tamamlanması, ortak savunma ve güvenlik politikası, ortak dış politika, toplulukta yer alan fakir ülkelere fon sağlanması, Avrupa Parlamentosu (AP)'nin yetkilerinin artırılması ve ortak vize uygulaması konularında anlaşmaya varmışlardır (Karluk, 2003:75-78). Birlik, iltica ve göç alanındaki ilk yetkilerini mütevazî olsa da Maastricht Antlaşması ile edinmiştir (Kaunert ve Léonard, 2012: 3). Anlaşma ile genel bir AB sığınma sisteminin de temelleri atılmış, iltica ve göç politikalarının hukuki bir temele oturtulmasına ortak bir tutumla karar verilmiştir (Boswell, 2002: 542).

Maastricht Antlaşması ile AB vatandaşlığı düşüncesi oluşturularak (Juss, 2005: 763), üye devlet vatandaşlarının AB sınırları içinde serbestçe dolaşabilmeleri sağlamıştır. Ayrıca üye devletler arasındaki sınırların (sınır kontrollerinin) kalkmasıyla iltica konusu farklı bir boyutta ele alınmak zorunda kalmış, bu doğrultuda da yeni oluşumda Birlik içerisindeki sığınma ve göç politikaları ile ulusal mevzuatların uyum içerisinde olacağı vurgulanmıştır (Odman, 1995: 65-66). Antlaşması ile AB içinde sınırların kaldırılması sığınma, göç ve ceza hukukuna ilişkin konularda işbirliğini gerektirmiştir. Ancak diğer yandan sınırsız bir Avrupa'nın oluşması, tam olarak kimlerin mülteci olduğu ve Birlik içinde mültecilerin dağıtımı konularındaki uyuşmazlıklar ortak bir iltica politikası oluşturulmasına ilişkin sıkıntılara yol açmıştır (Juss, 2005: 757-763). Nitekim, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılmasından sonra göç ve iltica konusunda büyük sıkıntılar yaşayan ülkeler bu hükme karşı çıkmışlar ve bu ülkelerin talepleri doğrultusunda üye olmayan, yabancı ülke vatandaşlarına girişte uygulanacak vize konularında kısmi olarak Birlik'e yetki verilmesi kararlaştırılmıştır. (Özcan, 2005: 82-83).

Maastricht Antlaşması, Konsey'e ortak çıkar alanlarına ilişkin "Ortak Tutum" lar kabul etme ve "Ortak Eylem"ler ve "Sözleşmeler" geliştirme yetkisi vermiş, sığınma politikalarına hükümetler arası bir boyut kazandırarak üye devletlerin sığınmacılara yönelik önlemler almasına hak tanımıştır (Cunliffe ve Wilton, 2006: 5). Bununla birlikte Maastricht Antlaşması, hem topluluk organlarının yetkilerinin kısıtlı olması hem de kullanılan yasal araçların bağlayıcı olmaması sebebiyle beklentileri sağlayamamıştır. (Özcan, 2005: 111) Ancak AB sığınma konusunda kalıcı çözümler üretmek adına da uzun vadeli çalışmalara başlamıştır.

1991 yılında Yugoslavya'da başlayan iç savaş ve parçalanma döneminden sonra (Khalid ve Black, 1999: 522) yaklaşık 570 bin kişilik yoğun sığınmacı akımına maruz kalındığı için (Bocker ve Havinga, 1998:248) başta Almanya ve Avusturya olmak üzere bazı üye ülkeler, böyle bir yükün diğer ülkeler tarafından da paylaşılması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu sebeple 25 Eylül 1995'te "Yerinden Edilmiş Kişilerin Geçici Olarak Kabul Edilme ve İkametgâhları Hakkında Yük Paylaşımı

ile İlgili Konsey İlke Kararı”¹⁹ kabul edilmiştir (AB Konseyi, 1995: 1). Ancak Karar, olağanüstü haller (deprem, salgın, kuraklık gibi) sonrasında meydana gelebilecek kitlesel sığınmacı kitlelerine uygulanmayacak (Karoline, 1997: 458) olması nedeniyle çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Bu durumu ortadan kaldırmak amacıyla 4 Mart 1996’da “Yük Paylaşımı için Uyarı ve Acil Durum Prosedürüne Dair Konsey Kararı”²⁰ kabul edilmiştir. Fakat bu kez de hem alınan kararlar olağan/normal zamanlarda uygulanmayacağı için hem mülteci sayısının belirlenmesi konusunda anlaşamadığı için hem de alınan kararların yasal nitelikte bir bağlayıcılığı olmadığı (De Jong, 199: 369-377) için yetersiz kalmıştır. Kısaca ifade edilecek olursa, yapılan bu uyumlulaştırma çalışmaları tam manasıyla, amacına ulaşmamıştır.

Ekim 1997’de imzalanıp Mayıs 1999’da yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması²¹ ile sığınmacıların korunmasına yönelik kanunen bağlayıcı hükümler getirilmiş ve bu hükümlerin birçok alanda uygulanmasına zemin hazırlanmıştır. Bu doğrultuda, Maastricht Antlaşması’na ekleme yapılmış, göç, mülteci politikası, iç ve dış sınırların denetimi, serbest dolaşım ve adli işbirliği başlıkları 3. sütundan 1. sütuna aktarılmış (Dedeoğlu, 2003: 16), ortak bir iltica hukuku geliştirme adına, ulusal sığınma sistemleriyle Amsterdam Antlaşması hükümleri uyumlu hale getirilmeye çalışılmış ve 5 yıllık bir geçiş süreci belirlenmiştir (Levy, 1999: 43). Bu zaman zarfında, kısa süreli vize verilmesi, dış sınırlarda kişilerin kontrolü, sığınma başvurusunda bulunanlardan hangi ülkenin sorumlu olacağı, başvuruların değerlendirilme kriterleri, illegal göçle mücadele, geçici korumaya ilişkin asgari standartların belirlenmesi ve sorumlulukların paylaşılması konularında ortak uygulamalar geliştirilmesi öngörülmüştür (UNHCR, 2006: 34, Guild, 1999: 321, Thorburn, 1998: 72). Fakat üye devletlerin iltica konusunda yetkilerinin Birlik düzeyinde kullanılmasını istemedikleri için bahsedilen ölçüde bir gelişim sağlanamamış (Vink, 2001: 23), kurumsal yapı değişiklikleri ile karar alma mekanizmalarında yapılması gereken reformlar da tam olarak hayata geçirilememiştir (AB Bakanlığı, (t.y.): 27). Antlaşma’nın, geçmiş tecrübelerden hareketle önleyici tedbirler almak yerine, temel hak ve hürriyetlerin güçlendirilmesine önem vermeden, belirsiz bir gelecek üzerine hükümler getirmesi de bir başka eksiklik olarak değerlendirilmiştir. (Thorburn, 1998: 635).

Amsterdam Antlaşması’nın yürürlüğe girişiyle birlikte iki ve beş yıllık sürelerde yapılacak olan çalışmaların özetinin yer aldığı Viyana Eylem Planı²² hazırlanmış ve Plan 11-12 Aralık 1998’de Viyana’da yapılan zirvede kabul edilmiştir (Özcan, 1995: 147). Planla adalet, özgürlük ve güvenlik alanının oluşturulması hedeflenmiştir (AB Konseyi, 1999a: 1). Ayrıca, parmak izi tanıma amaçlı EURODAC (European Automated Fingerprint Recognition System/Avrupa Ortak Parmak

¹⁹ Detaylı bilgi için bkz: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995Y1007\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995Y1007(01)&from=EN)

²⁰ Detaylı bilgi için bkz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1996:063:FULL&from=HR>

²¹ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.ikv.org.tr/images/files/A6-tr.pdf>

²² Detaylı bilgi için bkz: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999Y0123\(01\)&rid=1](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999Y0123(01)&rid=1)

İzi Tanımlama Sistemi) sisteminin kurulması ve Dublin Sözleşmesi'nin etkinliğinin artırılması konularına da yer verilmiştir.

Ekim 1999'da, (Amsterdam Anlaşması ile hemen hemen eş zamanlı olarak Viyana Eylem Planı'nda kararlaştırılan) Tampere Zirvesi, gerçekleştirilmiş ve zirvenin sonuç bildirisi²³ sığınma konusunda yapılan çalışmaların temel taşlarından biri haline gelmiştir (AB Konseyi, 1999b). Ayrıca iltica, sınır ihlali başlığının yerine insan hakları başlığı altında ele alınmış ve halka dönük bir yaklaşım sergilenmiştir (Selm, 2004: 7). Ancak Zirve kararlarında göç ve iltica her ne kadar ayrı alanlarda olsalar dahi birbirleriyle çoğu noktada kesiştikleri için "Ortak Bir Avrupa Birliği İltica ve Göç Politikası" başlığına yer verilmiştir. Bu başlık altında ise Menşe Ülkelerle Ortaklık, Ortak Avrupa İltica Sistemi (CEAS), Üçüncü Ülke Vatandaşlarına Adil Muamele, Göç Akınlarının Yönetimi olarak dört ana hedefe yer verilmiştir. Bu hedefler arasında özellikle Ortak Avrupa İltica Sistemi, ülkeler arasında bulunan mevzuat ve uygulama farklılıklarını ortadan kaldırmak amacıyla yer almıştır. Fakat burada asıl vurgulanan tek bir sığınma sisteminden ziyade ortak bir sığınma sisteminin oluşturulmak istenmesidir (Hall, 2004: 1). Tüm bunlarla birlikte, Tampere Zirvesi'nde her ne kadar iltica hakkına saygı vurgulansa da iltica hukukuna kazandırılan güvenli başlangıç ülkesi gibi kavramlarla sığınma talebinde bulunan kişilerin o ülkede kalmalarını engelleyici hükümlere de sahip olması nedeniyle insan hakları örgütlerinin eleştirilerine maruz kalmıştır (Kılıç, 11.04.2008).

Zirve sonrasında ise üye devletlerin sığınmacıları kabul eden ülkelerin katlandıkları yükümlülükler ve harcamalar konusunda AB çapında bir eşitliğin sağlanması adına 28 Eylül 2000'de "Avrupa Mülteci Fonu'nu oluşturan 2000/596/EC sayılı Konsey Kararı"²⁴ kabul edilmiştir (AB Konseyi, 2000a). Ayrıca Dublin Sözleşmesi'nin 'nin daha etkin şekilde uygulanmasını sağlamak adına, iltica başvurusu yapanların veya yasa dışı göçmenlerin (yaşanan pasaport ve kimlik sıkıntıları nedeniyle) başta parmak izleri olmak üzere çeşitli kimlik bilgilerinin alınarak bir veri tabanının oluşturulması amacıyla AB Konseyi, 11 Aralık 2000'de EURODAC²⁵'in (Avrupa Ortak Parmak İzi Tanımlama Sistemi) kurulmasını kararlaştırmıştır. Parmak izleri sayesinde bir sığınmacının birden fazla AB ülkesine başvuru yapmasının önüne geçilmiş, iltica başvurusu uygun olmayanların kolaylıkla elenmeleri sağlanmış, yük paylaşımı altında hangi ülkeye ne kadar yardım yapılacağının tesbiti kolaylaşmıştır. Ayrıca ülkeye giriş çıkışların kontrol altına alınmasının yanı sıra olası terörist ya da terörist grupların kimliklerinin tam olarak belirlenmesini sağlaması açısından oldukça faydalı bir uygulama olmuştur.

²³ Detaylı bilgi için bkznz: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm?textMode=on

²⁴ Detaylı bilgi için bkznz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000D0596&rid=1>

²⁵ Detaylı bilgi için bkznz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000R2725&rid=1>

Yapılan pek çok düzenlemeye rağmen 1991Yugoslavya krizinin ardından 1999 Kosova krizi sonrasında yaşanan göç dalgaları yapılan düzenlemelerin eksikliğini ortaya koymuştur. Mevcut sıkıntıları giderebilmek adına, özellikle de acil nitelikteki kitlesel göçlere çözüm üretebilmek ve ivedilikle koruma sağlamak amacıyla geçici koruma sistemi geliştirilmiş, 20 Temmuz 2001’de “Geçici Koruma Sağlamaya Yönelik Minimum Standartları Belirleyen Konsey Yönergesi”²⁶ kabul edilmiştir (Gilbert, 2004: 982). Yönerge ile üçüncü ülkelerden kitlesel olarak gelen ve ülkelere geri dönemeyen yerinden edilmiş kişilere geçici koruma sağlamak için gerekli asgari standartları belirlenmesi ve yerinden edilmiş kişileri kabul eden üye devletlerin gösterecekleri çabaların dengelenmesinin (AB Konseyi, 2001b: 1) yanı sıra kitlesel göçlere yönelik olarak uygulanabilecek istisnai bir mekanizma oluşturularak adil yük paylaşımı da hedeflenmiştir (Arenas, 2005: 437). Yönergeye göre, geçici korumanın süresinin bir yıl olduğu belirtilmiştir. Bu süre en fazla bir yıllık bir süre için altı aylık dönemler şeklinde uzatılabilmektedir, fakat geçici korumadan faydalanan kişilere normal mülteci statüsü için başvurma hakkı tanınmadan geçici korumanın sona erdirilecek olması (Bertotto, 2003: 4) yönergenin eleştirilmesine engel olamamıştır.

Üye devletlere yapılan sığınma başvurularında farklı standartların uygulanması sonucu bazı devletler daha fazla sığınma başvurusuna maruz kaldıkları için ve bazı devletlerin sığınma başvurularını daha sıkı kurallara dayanarak incelediği için sığınma başvurusu kabul edilmeyen kişiler başka bir üye devlete başvuramamışlardır. Bu yüzden dolayı geçici korumadan gerektiği gibi yararlanamamışlar ve üye ülke sınırları içinde belirli bir gölgede yaşamaya zorlanmışlardır. Dolayısıyla bu durumun önüne geçmek amacıyla 27 Ocak 2003 tarihinde Kabul Yönergesi olarak da adlandırılan, “Sığınma Talebinde Bulunan Kişilerin Üye Devletlere Kabul Edilmesine İlişkin Asgari Standartların Belirlenmesine Yönelik Konsey Yönergesi”²⁷ kabul edilmiştir (AB Konseyi, 2003a). Yönerge’de sığınmacıların özgürlüklerinin olmadığı ve üye ülke sınırları içinde belirli bir bölgede yaşamaya zorlandıkları belirtilmiş AB genelinde mültecilerin yaşama koşullarının birbirleriyle eşdeğer nitelikte olması hedeflenmiştir (Shepherd, 2004: 98).

Tampere Zirvesi’nde kararlaştırılan Ortak Avrupa İltica Sistemi’nin oluşturulmasının önemli aşamalarından birisi olan ve uygulamada pek çok sorunla karşılaşan Dublin Sözleşmesi, 2003 yılına gelindiğinde yerini (bir nevi zeminini hazırlamış olduğu) Dublin II Düzenlemesi²⁸’ne yani “Bir Üçüncü Ülke Vatandaşının Üye Ülkelerden Birinde Yaptığı Sığınma Başvurusunu İncelemeden Sorumlu Üye Ülkenin Belirlenmesine İlişkin Kriter ve Mekanizmaların Saptanması Hakkında Konsey Tüzüğü”ne bırakmıştır (AB Konseyi, 2003b). Böylelikle “Ortak Avrupa İltica Sistemi”ni oluşturacak olan en önemli konulardan birisi de karara bağlanmış, sistemin

²⁶ Detaylı bilgi için bkz: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:212:0012:0023:EN:PDF>

²⁷ Detaylı bilgi için bkz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2003:031:TOC#document1>

²⁸ Detaylı bilgi için bkz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R0343&from=EN> ve http://www.madde14.org/index.php?title=AB_Dublin_II_Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi

temel yapısı oluşmaya başlamıştır. Böylece sığınma başvuru süreçlerinin hızlandırılması ve birden fazla başvuru yapılarak sığınma sisteminin kötüye kullanılmasını önlemek hedeflenmiştir. (Özer, 2010: 200, Selm, 2005: 14).

Dublin II Düzenlemesi'nden önce AB tarafından kabul edilen yönergeler, sığınmacıların minimum korunma standartlarını, kabul prosedürlerini ve genel “sığınma” tanımlarını ortaya koyarken (Geddes, 2005: 795); Dublin II ile birlikte farklı ülkelere yapılan birden fazla sığınma başvurusunun önüne geçilmesi, sığınmacının başvuruda bulunacağı sorumlu ülkenin hangisinin olacağının belirlenmesi ve bu sayede ülkelerin kendilerini sorumsuz ilan ederek sığınmacının ortada kalması durumunun önüne geçilmesi, çok uzun bir süre sığınmacının durumuna ilişkin karara varılamamasının önlenmesi, aile bireylerinin bir arada-birlikte olmalarının devam ettirilmesi ve ayrı ailelerin birleştirilmesi ve her devletin kabul edebileceği oran dahilinde sığınma başvurularının üye devletler arasında adil dağılımının sağlanması hedeflenmiştir (Kaplan, 2004: 488-494). Tüm bunlarla birlikte Dublin II Düzenlemesi'nin de bazı eleştirel yanları da vardır. Bunlardan ilki üye devletler arasında adaletsiz bir yük paylaşımına neden olması ve ilticada bulunan kişinin ülke tercihini bir nevi engellediği için, geri göndermeme (non refoulement) ilkesinin ihlal edilmesidir (Broeck, t.y.: 14-15). İkincisi ise sığınma başvurusunun incelenmesinden sorumlu devletin belirlenmesine veya bu yönde yapılan talebin cevaplanmasına kadar geçen süre içinde başvuru sahipleri (birçok devlet tarafından sığınma prosedürü başlamış bir) sığınmacı olarak değerlendirilmedikleri için “Kabul Koşulları Yönergesi”nde belirlenen haklardan da yararlanamamalarıdır (Garlick, 2006: 606).

Dublin II ile birlikte göz önünde bulundurularak gerçekleştirilen bir diğer düzenleme 10 Ekim 2004'te yürürlüğe giren ve Nitelendirme Yönergesi²⁹ olarak adlandırılan “Üçüncü Ülke Uyruklularının veya Vatansız Kişilerin Mülteci Olarak veya Başka Bir Şekilde Uluslararası Korumaya Muhtaç Kişiler Olarak Nitelendirilmeleri ve Statüleri ve Sağlanacak Korumanın içeriği İçin Asgari Standartlara İlişkin Konsey Yönergesi”dir. (AB Konseyi, 2004a). Yönerge; AB içerisinde mülteci hukukuna ilişkin tanımları uyumlaştırmak ve üye devletler arasındaki farklılıkları azaltma, iltica başvurusu sonucunda verilecek kararın diğer devletlerle farklılık göstermesini engelleme, Cenevre Sözleşmesi kapsamında olmadığı halde korumaya muhtaç insanlara yönelik ikincil koruma statüsünü düzenleme, uluslararası koruma başvurularının değerlendirilmesi, mülteciliğe ilişkin aranan nitelikler, hangi durumlarda ve mülteci olarak tanıma veya tanımama, mülteciliğin sona ermesi gibi alanlarda düzenlemeler yapmıştır. (Acer, 2008: 102, Schuster, 2011: 403). Ancak yönerge içeriğinin büyük bir kısmı bölgesel şartlar ve sorunlar üzerinden hazırlandığı

²⁹ Detaylı bilgi için bkz: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0083:en:HTML>

için uluslararası insan hakları hukukunun sağladığı koruma kapsamından oldukça uzaktır (McADam, 2005: 516).

AB, Tampere Zirvesi'nde aldığı ortak bir sığınma sistemi oluşturma kararını Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden sonraki beş yıllık zaman zarfında tamamlayamamış ancak bu süre zarfında, asgari standartlara dayalı bir ortak sığınma modeli oluşturmaya çalışmıştır. Bunun için 2005 - 2010 dönemini kapsayan, Kasım 2004'te gerçekleştirilen Brüksel Zirvesi'nde bu amaçlara hizmet edecek olan "Lahey Programı"³⁰ diye adlandırılan, "Avrupa Birliği'nde Özgürlük, Güvenlik ve Adaletin Güçlendirilmesi" belgesi sunulmuş ve Mart 2005'te imzalanmıştır. Programda iltica ve göç alanında etkin bir entegrasyon politikası oluşturmaya duyulan ihtiyaç dile getirilmiş, Ortak Avrupa İltica Sistemi'nin oluşturulması ve istenmeyen yasadışı göçlerin önüne geçilmesi (Geddes, 2005: 795) hedeflenmiştir. Program ıel son beş yılın değerlendirmesi yapılarak, Anayasa Taslağı'nda ifade edilen reformları da dikkate alarak adalet ve içişleri konularında da öncelikleri belirlemiş, AB sınırları dışında sığınma başvurularının yüksek kalitede ve tutarlı olması için ortak işleme alınmasının uygulanabilirliğini BMMYK'ya danışarak inceleyecek olan bir çalışma yapılması öngörülmüştür (Ay, 2005: 127).

Tampere Zirvesi'nden sonraki beş yıllık dönem içinde göç ve sığınma konularında kaydedilen ilerlemelerin bir özetini yapmış olan Program, göçün ortaya çıkış sebeplerine, giriş-kabul ediliş ve entegrasyon koşullarına, geri dönüşlere yani göçün bütün aşamalarına ilişkin kapsamlı bir yaklaşımın oluşturulmasının gereğine işaret etmiştir. Yaklaşımın bir parçası olarak da göçün kaynak ve transit geçiş noktalarındaki ülke ve bölgelerle işbirliğine gidilmesinin öneminden de bahsedilmiştir (Samur, 2008: 8). Programın hedeflerinden biri de 2005 yılı bitmeden bölgesel mülteci koruma konusunda pilot programların oluşturulmasıdır (Lindström, 2005: 599). Bu doğrultuda programın hedeflerini yerine getirmek, işbirliğini arttırmak, daha uyumlu ve adil bir iltica politikası geliştirmek amacıyla da "EASO"³¹ (Avrupa İltica Destek Ofisi)'nin kurulması hedeflenmiştir. Ayrıca Birlik'in hem dış sınırlarının güvenliğini hem de işbirliğini sağlamak amacıyla da Ocak 2004'te FRONTEX³² (Avrupa Sınır Güvenliği Ajansı) kurulmuştur (AB Konseyi, 2004b). Yasadışı göçmenlerin yakalanmasını (Ulukan, 2013: 39) daha sistematik hale getirmekle birlikte, mevcut ve ileride uygulanması düşünülen düzenlemelerin daha kolay hayata geçirilmesini sağlamayı amaçlayan FRONTEX (Özer, 2011: 200-201), AB'nin birliğe yeni katılan ülkelerde, genel merkezini kurduğu ilk birim olması (Deniz, 2014: 180) ve sınırları korumaya yönelik yaptığı faaliyetler nedeniyle de ayrı bir öneme sahiptir. Nitekim henüz Birlik'e tam üye olmayan Türkiye düzensiz göçü önlemek amacıyla 28

³⁰ Detaylı bilgi için bkz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2005:053:FULL&from=EN> ve http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf

³¹ Detaylı bilgi için bkz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010R0439&rid=1> ve <https://www.easo.europa.eu/>

³² Detaylı bilgi için bkz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004R200720111212&from=EN> ve <http://frontex.europa.eu/>

Mayıs 2012’de Mutabakat Zaptı’nı imzalayarak FRONTEX’e dâhil olmuştur. Bu sayede hem mağduriyetler giderilmeye çalışılmış hem sığınmacıların yolculuklarının ölümle sonuçlanmasının önüne geçilmesi amaçlanmış hem de gün geçtikçe geçiş ülkesi olmaktan çıkan ülke sınırları daha güvenli hale getirilmeye çalışılmıştır.

AB üyesi bazı devletler (uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getiremeyen veya getirmek istemeyen devletler her ne kadar yasa dışı göçle mücadele ettiklerini beyan etseler de) FRONTEX aracılığıyla, geri gönderilmeme ilkesine aykırı olarak hareket ederek düzensiz göçmenleri kendi kaderlerine terk edebilmektedirler. Ayrıca yapılan operasyonel çalışmaları incelendiğinde, bir yasaklama ve engelleme programından ibaret olduğu rahatlıkla anlaşılan programın hiçbir belgesinde bu ibareler yer almaması da oldukça manidardır. Bununla birlikte düzensiz göçmenler, İHEB (madde14)’e ve AİHS (madde 3)’ e göre yasak olan işkence, insanlık dışı veya küçük düşürücü muamelelere de maruz bırakılmaktadır (Trevisanut, 2009: 157, 160). Bu durum FRONTEX’in aktivistler tarafından eleştirilmesine neden olmaktadır.

Dış sınırların korunmasına ilişkin FRONTEX’in dışında ona yardımcı bir kuruluş olarak, güney ve doğu sınırlarında modern teknolojilerin kullanıldığı, üye ülkeler arasında tekdüze bir sınır gözetim sistemini oluşturacak olan EUROSUR³³ (Avrupa Sınır Gözetim Sistemi), yasa dışı göç esnasındaki ölümleri engellemek, hiç değilse azaltmak ve sınır ötesi organize suçlarla da etkin bir mücadele etmek adına 2008 yılında kurulmuştur (AB Konseyi 2008). EUROSUR, radarlar, güvenlik kameraları ve insansız hava araçları kullanarak elde ettiği bilgileri diğer üye ülkelerle paylaşarak sınır koruma görevi üstlenmektedir (FRONTEX, 2015: 9-10). Fakat kaçak göçmenlerin yakalandıklarında nereye yönlendirileceklerine ilişkin herhangi bir düzenlemenin oluşturulmamış olması, izleme sisteminin asıl amacının göçmenlerin Avrupa karasularına giriş yapmalarının engellenmesi olduğunun (Sunderland, 2012: 4) bir kanıtı olarak ifade edilmekte ve dolayısıyla da eleştirilmektedir.

Lahey Programı’nın yerini 2 Aralık 2009’da kabul edilen, Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanı’ndaki yasal düzenlemelerin yer aldığı beş yıllık, “Stockholm Programı”³⁴ almış, 2010 - 2015 yılları için başlıca amaçlardan biri olan göç ve sığınma konularında sorumluluk, dayanışma ve işbirliği ile ilgili gelişmeleri ortaya koymuş ve AB üyesi ülkelerin 2012’ye kadar ortak bir Avrupa iltica sistemi oluşturacaklarını taahhüt etmiş, (Hancilova ve Knauder, 2011: 8) ve bir yol haritası belirlemiştir. Bu programda da Tampere ve Lahey Programı’nda olduğu gibi birliğin dış sınırlarının korunması ön planda tutulmuştur. Ancak, diğer düzenlemelerden farklı olarak temel hakların

³³ Detaylı bilgi için bkz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1485551714316&uri=CELEX:52008SC0152> , http://frontex.europa.eu/assets/Legal_basis/Eurosur_Regulation_2013.pdf ve <http://frontex.europa.eu/intelligence/eurosur/>

³⁴ Detaylı bilgi için bkz: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2010:115:FULL&from=en>

korunmasına daha çok vurgu yapılmış (AB Konseyi, 2010), isteyen herkesin AB'ye ulaşımını bir nevi kolaylaştırmak hedeflenmiştir.

Stockholm Programı ağırlıklı olarak; vatandaşlık ve temel hakların teşvik edilmesi, AB'nin dış politikalarında adalet, özgürlük ve güvenlik kurallarının geçerli olması, AB'ye erişimin sağlanması için vize ve sınır yönetimi politikaları, suç, terörizm ve diğer tehditlerle mücadele edilmesi, hukuk ve adalet, göç ve sığınma alanında sorumluluk, dayanışma ve ortaklık konularına odaklanmış, Avrupa genelinde sığınma sistemi kurallarının uyumlaştırılmasını hedeflemiştir (İKV, 2009: 12-13). Tüm bunlarla birlikte Barrot (2010), programla hedeflenen Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Alanı'nın başarıya ulaşabilmesi için üye devletlerin karşılıklı güven ve dayanışmayı güçlendirmeleri gerektiğini aksi takdirde başarı elde edilemeyeceğini vurgulamıştır.

Tüm bunlarla birlikte AB göç ve iltica konularında pek çok olumlu çalışmalar yapsa da ülkelerin (kendilerince haklı olarak) alınan kararlara fiiliyatta uymamaları nedeniyle tam manasıyla uygulanabilir (işlevsel) bir ortak iltica sistemi hayata geçirilememiştir. Bir diğer ve daha önemli nokta ise Birlik üyesi ülkelerin (suç yerine suçlu ile mücadele edilmesi zihniyetine benzer olarak) iltica ile mücadele edip ilticaya sorun olan nedenleri ortadan kaldırmak yerine adeta bu nedenlerden ötürü yurtlarını terk etmek zorunda kalan göçmen, sığınmacı ve mültecilerle mücadele ediyor izlenimi uyandırıyor olmalarıdır. Nitekim Suriyeliler örneğinde rahatlıkla görüleceği üzere, birlik ülkeleri sınırlarına ya duvar ya tel örgüler örmekte, açık denizde botları batmakta olan mültecilere zamanında müdahale edilmemekte, hayatta kalma korkusu yaşayan insanlar ülkeye faydalarının olup olamayacağı yönünde sıkı mülakatlara tabi tutulmakta, yük paylaşımı noktasında da gerekli ülkelere ya yeteri kadar maddi yardım yapılmamakta veya hiç yardım yapılmamaktadır. Bu ve daha fazla nedenlerledir ki ortak bir iltica hukukunun başarılı olma ihtimali bir yana AB aslında İHEB'in, AİHS'nin 1951 Cenevre Antlaşması ve 1961 New York Protokolü'nün gereklerini yerine getirme noktasında dahi beklenenin oldukça gerisindedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE’NİN İLTİCA HUKUKU

Türkiye Cumhuriyeti kurulur kurulmaz göç sorunuyla karşılaşmış, uzun süren nüfus hareketlerine maruz kalmıştır. Dolayısıyla, iltica sorununun Türkiye’deki tarihsel sürecini, kabaca Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere iki ayrı döneme ayırarak incelemek mümkündür. Ayrıca pek çok kaynak tarafından, Cumhuriyet dönemi de kendi içerisinde Soğuk Savaş dönemi ve sonrası olarak iki farklı dönem içerisinde ele alınırken, Türkiye’nin iltica hukukunda pek çok değişikliğe neden olan Suriyelilerin gelmeye başladığı tarih olan 2010 yılı da bu dönemlere üçüncü bir dönem olarak eklenebilir. Bununla birlikte, iltica sorunu her ne kadar aynı olarak adlandırılrsa da sebep ve sonuçları bakımından iki dönemin de birbirinden farklı niteliklere sahip olduğu ifade edilebilir.

Selçuklu Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu gibi pek çok devlete ev sahipliği yapmış olan, günümüzde Türkiye Cumhuriyeti’nin de üzerinde kurulu olduğu topraklar, var olduğu günden itibaren sürekli göç hareketlerine maruz kalmıştır. Özellikle Dandanakan ve Malazgirt savaşlarından sonra yoğun olarak Türklerin göçüne maruz kalan bu topraklara Osmanlı İmparatorluğu döneminde de pek çok insan göç etmeye devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı’nın ardından Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasıyla, Osmanlı topraklarına yayılmış olan pek çok Türk ve Müslüman, Türkiye Cumhuriyeti’ne göç etmiştir. Ayrıca diğer milletlere mensup Osmanlı tebaası kişiler de zaten var olan veya yeni kurulan ülkelere göç etmişlerdir.

Osmanlı topraklarının bir kısmı üzerinde yer alan Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla, genel olarak, göç yolları üzerinde bulunan bir geçiş ülkesi olmuştur. Ayrıca Avrupa ülkeleri dışındaki pek çok geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan etnik, ideolojik, ekonomik, dini ve siyasi baskılardan dolayı insan hakları ihlallerine uğrayan veya daha iyi bir yaşam isteği ile hareket eden insanlar için bir geçişveya hedef ülke durumundadır. Bu duruma maruz kalan insanlar genellikle daha gelişmiş olan batılı ülkelere ulaşmayı istemekle birlikte bu süreç olumsuz sonuçlandığında ülkesine dönmektense, zorunlu olarak Türkiye’de de kalmayı tercih etmektedirler. Bu insanlar için de Türkiye artık bir transit geçiş değil adeta hedef ülke olmuştur. Türkiye’nin bölge ülkelerine nazaran daha istikrarlı, güvenli ve refah seviyesinin daha yüksek olması hedef ülke olmasında önemli bir rol oynamıştır. Fakat burada sadece istikrar, güvenlik ve refah seviyesi gibi unsurları tek başına ölçü olarak kabul etmek yeterli olmayacaktır. Geçmiş ortak kültür, dil, din, akrabalık ilişkileri,

toplumun bakış açısı, zorunluluk, demokrasi ve insan hakları konusunda ilerlemeler gibi pek çok nedenler de vardır.

Çalışmanın bu bölümünde, Osmanlı'dan günümüze kadar ulaşan iltica hareketlerinin tarihsel süreci, nedenleri, sonuçları, önlenmesine ve azaltılmasına yönelik çalışmalar ve bu doğrultuda yapılan siyasi faaliyetler ve yasal düzenlemeler, bu yasal düzenlemelerin uygulanabilirliği ve varsa aksayan yanlarının neler olduğu ve nasıl olması gerektiği, iltica sürecinin nasıl işlediği, iltica talebinde bulunan düzensiz göçmenlerin hangi koşulları taşımaları gerektiği, AB uyum yasaları çerçevesinde nelerin yapıp yapılmadığı kısaca Türkiye'de iltica hareketlerinin geçmişi, bugünü ve geleceği ile ilişkili konular incelenecektir.

2.1. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde İltica Hukuku

Osmanlı, Balkan Savaşı sonrasında Avrupa'daki topraklarının neredeyse tamamına yakını kaybetmesinin ardından, sayıları milyonlara ulaşan pek çok insan Osmanlı tebaası iken bir anda başka bir devletin azınlığı konuma gelen bu insanlar da Türkiye'ye göç etmişlerdir. Sonuç itibariyle bu insanların Anadolu'ya doğru göçleri, kuruluşunun ilk yıllarından itibaren Türkiye Cumhuriyeti'nin de göç olgusuyla karşılaşmasına yol açmıştır. Türkiye üzerinde kurulu olduğu Anadolu coğrafyası ile Osmanlı'dan kalma bir miras olarak büyük göçlere ev sahipliği yapmış ve çok büyük insan kitlelerine kapılarını açmış ve halen daha da açmaya devam eden bir ülkedir. Her ne kadar geçiş ve kaynak bir ülke olsa da Türkiye, kurulduğu günden itibaren civar ülkelerden gelen göç dalgalarına maruz kalan bir ülkedir. Bunun yaşanan son örneği de resmi olmayan rakamlara göre kitleler halinde gelen 3,5 milyonu aşkın Suriyelilerdir.

Türkiye farklı ülkelerden kitlesel sığınmalar da dâhil olmak üzere çok sayıda göçmen ve sığınmacıya kapılarını açmıştır. Türkiye'de görülen nüfus hareketlerinin başında 1923'te Lozan Antlaşması³⁵ (Lozan Antlaşması, 1923: 5. kısım, madde 119) çerçevesinde imzalanan "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" ile gerçekleşen nüfus mübadelesidir. Bu çerçevede İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkler hariç olmak üzere (Lozan Antlaşması, 1923: 6. kısım, madde 2, fıkra a-b) Anadolu'da yaşayan toplamda 1 milyon 200 bin Rum ile Yunanistan'da yaşayan yaklaşık 400 bin Müslüman karşılıklı yer değiştirmiştir (Yalçın, 2004: 107-108, Türkeş, 1999: 6, Acer vd, 2010: 65). Bununla birlikte göç almasına ve göç yolları üzerinde bulunmasına rağmen Türkiye 1923 ve 1950 yılları arasında belirli bir göç politikasına sahip olmamıştır. Ancak iskân politikası, nüfus mübadelesi gibi unsurlar bu süreçte önemli araçlar olarak

³⁵ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf>, (09.10.2016)

kullanılmışlardır (Ahmad, 2005: 127). Türkiye genellikle siyasi vb. nedenlerle sığınma başvurusunda bulunanlara sığınma sağlamıştır (Kirişçi, 2001:74).

1920 ve 1930 yılları arasında yaklaşık 200 bin Türk ve Pomak Bulgaristan'dan, yaklaşık 117 bin Türk ve Tatar Romanya'dan, yaklaşık 115 bin Türk ve Boşnak Müslüman Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç etmiştir. 1922-1938 yılları arasında yaklaşık 384 bin kişinin Yunanistan'dan, 1923-1945 yılları arasında yaklaşık 800 bin kişinin Balkanlardan, 1933-1945 yılları arasında (II. Dünya Savaşı sırasında) Nazi soykırımından kaçan Yahudilerden oluşan (entelektüellerin de dahil olduğu) 800 kişinin Türkiye'ye sığındığı görülmüştür. Ayrıca birçok Yahudi de Türkiye sınırlarından geçerek Filistin'e topraklarına geçmiştir. Nazi işgalinden kaçan yaklaşık 67 bin Yunan, Bulgar ve İtalyan da Türkiye'ye sığınmışlardır. (Acer, 2010: 64-66, Kirişçi, 1995: 4-5, GiGM, 2017d).

1979 yılında İran'da Şah rejiminin devrilmesinin ardından İran-Irak Savaşı (1980-1988) yaşanmış ve bu savaş sonrasında içlerinde Türkmenlerin de olduğu, yaklaşık 1 milyon İran vatandaşı Türkiye'ye sığınmıştır. 1988 Halepçe Katliamı sonrası 100 bine yakın Iraklı Peşmerge Türkiye sınırlarından geçmiştir. 1989 yılında ise Bulgaristan'dan 345 bin kişi Türkiye'ye giriş yapmıştır. 1991 yılında ise Körfez Savaşı sırasında ve sonrasında yaklaşık 500 bin (çoğunlukla Kürt kökenli) kişi Irak'tan gelerek Türkiye'ye sığınmıştır. Bu kişilerin pek çoğu ülkelerine geri dönmüş olsalar da hatırı sayılır miktarda insan ya Türkiye'ye yerleşmiş veya Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmıştır. 1991-1998 yılları arasında yaşanan savaş sonucu Sırpların yaptığı soykırımdan kaçan yaklaşık 25.000 Bosnalı, Türkiye'ye sığınmıştır. Bu insanların çoğu Dayton Anlaşması³⁶ sonrasında ülkelerine geri dönmüşlerdir (Deniz, 2009: 67-68, İçduygu ve Toktaş, 2005: 20). 1998-1999 yıllarında benzer bir durum Kosova'da meydana gelmiş, yaşanan katliamlar sonrasında yaklaşık 20 bin kişi Türkiye'ye sığınmıştır (Kirişçi, 2001: 76).

1992 yılında yaklaşık 60 bin Ahıska Türkü (Demiray, 2012: 881), 2001 yılında Makedonya çatışması sonrasında yaklaşık 10.500 kişi (Göç Tarihi, 2015) ve Nisan 2011'de Suriye'de başlayan olaylar sonrasında da yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli kitleler halinde Türkiye'ye sığınmıştır. Türkiye büyük çaplı kitlesel olayların dışında, küçük sayılarda pek çok sığınma girişimiyle yüz yüze kalmıştır.

Yukarıda bahsedilen rakamlardan ayrı olarak, Türkiye'de bulunan sığınmacıların geldikleri ülkelere göre dağılımı hakkındaki rakamlar aşağıdaki Tablo 1'de belirtilmiştir. Tabloda da fark edileceği üzere Türkiye yaklaşık 2017 itibarıyla Suriyelilerin de dahil olduğu yaklaşık 3,7 milyon sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Bu kişiler arasında, kitleler halinde Suriye'den gelen

³⁶ 14 Aralık 1995 te imzalanan anlaşma ile Hırvatistan Savaşı ve Bosna Savaşı sona ermiştir.

sığınmacılar en büyük paya sahiptir ve Suriye’de yaşanan çatışmaların, yapılan katliamların büyüklüğüyle doğru orantılı olarak bu sayı değişmektedir.

Tablo 1: 2017 İtibariyle Türkiye’de Bulunan Sığınmacıların Menşei Ülkelere Göre Sayıları

Ülkeler	Kişi Sayısı
Afganistan	119.639
İran	25.500
Irak	101.773
Somali	1.379
Suriye*	3.426.786
Diğerleri	5.812
Toplam	3.680.889
*Aralık 2017 itibariyle	

Kaynak: (UNHCR, 2017a, GİGM, 2017b)

Yukarıda ifade edilen olaylar ve sonrasında Türkiye’ye gelen sığınmacılara/mültecilere ilişkin olarak yürütülen faaliyetler, Türk yasalarında 2013 yılına kadar kanun düzeyinde kapsayıcı bir metin olmadığı için yıllar boyunca idari tasarruflarla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle de birçok eleştiriye neden olan farklı olaylarda farklı tutumlar ortaya çıkmıştır. Yıllar boyunca kamu güvenliği ve ulusal güvenlik gibi unsurlarından hareketle yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi geciktirilmiş veya mevcut durumu yürütmek için kullanılan idari tasarruflar keyfi uygulamalara yol açmıştır. Bununla birlikte Türkiye’de düzensiz göçmenler/sığınmacılar/mülteciler, “yabancılar hukuku” kapsamında değerlendirilmektedirler, fakat diğer yabancıardan da farklı bir statüye sahiptirler (Çiçekli, 2007: 211).

Türkiye’nin, yoğun olarak az gelişmiş veya gelişmemiş ülkelere alması olduğu göçler sonrasında ve artan oranda gelen sığınmacılar için yasal düzenlemeler bir zaruret haline gelmiştir. Türkiye’de sığınmacılarla ilgili yapılan en geniş kapsamlı ve özel düzenlemeler 1994 tarihli “İltica ve Sığınma Yönetmeliği” ve “İltica ve Göç Mevzuatı: Ulusal Eylem Planı”nda ele alınmıştır. Ayrıca, Ulusal Eylem Planı’na göre 2012 yılına kadar bir iltica ve yabancılar yasa tasarısının hazırlanacağı belirtilmiş ve 2013 yılında “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”³⁷ (YUKK)

³⁷ Detaylı Bilgi için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.pdf>, (10.10.2016)

çıkarılmıştır. Ayrıca bu konuda tüm mevzuatın bir çatı altında toplanmasına yönelik çalışmalar da devam etmektedir.

2.1.1. İskân Kanunu

Türkiye'ye yapılacak, göç, iltica, muhacirlik, mültecilik kısaca yabancılara ilişkin hukuki düzenleme 1934 yılında düzenlenen 2510 sayılı “İskân Kanunu”³⁸ dur (Resmi Gazete, 1934: 2733). Cenevre Sözleşmesi’nden önce düzensiz göçmenlere, sığınmacılara ve mültecilere ilişkin maddeler içermesi açısından da ayrıca önemlidir (Gören, 1999: 61-66).

İskan Kanunu, madde 3’te mülteci tanımını; “*Türkiyede yerleşmek maksadile olmayıp bir zaruret ilcasile muvakkat oturmak üzere sığınanlar..*” yani Türkiye’ye yerleşmek için gelmeyen ve bir zorunluluktan dolayı geçici olarak oturmak için sığınanlar, şeklinde yapmıştır. Bu tanım Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesi’ni kabul etmesinin ardından geçerliliğini yitirmiştir. Ayrıca ilgili mevcut kanun da 2006 yılında 5543 sayılı “İskân Kanunu”³⁹ ile değiştirilmiştir. Kanunun amacı mültecilere yönelik herhangi bir düzenleme getirmek değildir. Yeni kanunla, göç ve göçmenlerin Türk vatandaşlığını nasıl kazanacakları konuları ele alınmıştır (Yılmaz, 2007: 262). Kanunun amacı, 1. maddede göçmenlerin, göçebelerin, yerleri kamulaştırılanların, iskân edilenlerin hak ve sorumluluklarını belirlemek olarak açıklanmıştır (Resmi Gazete, 2006: 26301).

İskân Kanunu (2006: 26301)’na göre göçmen olarak kabul edilmenin temel esası Türk soyundan gelmek veya Türk Kültürüne bağlı olmaktır. Göçmen olarak kabul edilmek için kanunun 5. Maddesi:

Türkiye’de yerleşmek isteyen Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunan kimselerden, Türk uyruklu ve Türkiye’deki birinci veya ikinci derecede bir yakını tarafından referans verilen veya bulundukları ülkedeki konsolosluk temsilciliklerimize bizzat müracaat eden ve bu Kanun hükümlerine göre Dışişleri ve İçişleri bakanlıklarınca yapılacak incelemelerden sonra uygun görülerek serbest göçmen vizesi alanlar, Hükümetten hiçbir iskan yardımı istememeleri şartıyla İçişleri Bakanlığınca serbest göçmen olarak kabul edilirler.

şeklinde bir açıklama yapmakla birlikte herhangi bir mülteci tanımı yapılmamıştır. Mültecilerin durumlarına ilişkin maddeler de kanun kapsamından çıkarılmıştır. Dolayısıyla yeni kanunun esasen mülteciler için uygulanabilirliği pek de mümkün değildir. Ayrıca, yine İskân Kanunu (2006: 26301)’na göre göçmen olarak kabul edilenlerin gerekli işlemlerin tamamlanmasının ardından Bakanlar Kurulu kararıyla vatandaşlığa alınacakları ifade edilse de Türkiye’ye yönelik göç hareketleri zaman içerisinde değiştiği ve Türk kökenli olmayanların da göçmenler arasında

³⁸ Detaylı Bilgi için bkznz: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> , (10.10.2016)

³⁹ Detaylı bilgi için bkznz: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm>, (10. 10. 2016).

bulunduğu için daha kapsamlı düzenlemelerin yapılması ihtiyaçtan ziyade gün geçtikçe bir zaruret haline gelmektedir.

2.1.2. Pasaport Kanunu

Türk vatandaşları ve yabancıların Türkiye'ye giriş çıkışlarını kontrol etmek ve düzenlemek amacıyla 5682 sayılı tarihli "Pasaport Kanunu"⁴⁰ 15.07.1950 tarihinde kabul edilmiştir (Resmi Gazete, 1950a: 7564). Kanunun Türkiye'ye giriş yapacak olan yabancı kişiler ve yabancıların sınır dışı edilmesi gibi konuları ele almıştır. Ancak YUKK'nun kabul edilmesiyle Pasaport Kanunu göç, sınır dışı, geri çevirme gibi iltica hukukuna ilişkin pek çok maddeden büyük ölçüde arındırılmıştır.

YUKK sonrası Pasaport Kanunu'nda yapılan değişikliklerle; pasaportsuz veya vesikasız gelen yabancılara ilişkin 4. madde, giriş mecburiyetine ilişkin 5. madde (birinci ve ikinci fıkralar), vize muafiyetine ilişkin 6. madde, çıkış vizesine ilişkin 7. madde, Türkiye'ye girmeleri memnu kimselere ilişkin 8. madde, mukabelei bilmisil ilkesine ilişkin 9. madde, istisnai pasaport ve vize kolaylıklarına ilişkin 10. madde, harbde ve fevkalade hallerde istisnai tedbirlere ilişkin 11. madde, Vize itasına yetkili makamlar, vizelerin nev'i ve harçlara ilişkin 24. madde, giriş vizesinin mahiyetine ilişkin 25. madde, tabiiyetsizlere ilişkin 26. madde, tek bir giriş vizesine ilişkin 28. madde, transit vizesine ilişkin 29. madde, çıkış vizesine ilişkin 32. madde, cezai hükümlere ilişkin 33, 35, 36 ve 38. maddeleri ve son olarak ek 5. madde yürürlükten kaldırılmıştır..

2.1.3. Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun

Cenevre Sözleşmesi (1951: madde 7, fıkra 1)'ne göre: *"Bu Sözleşme'nin daha uygun hükümler içerdği durumlar hariç tutulmak koşuluyla, her Taraf Devlet, mültecilere, genel olarak yabancılara uyguladığı muameleyi uygulayacaktır."* hükmü yer almaktadır. Bu hükmün dışında yine Cenevre Sözleşmesi (1951: madde 17, 18, 19, 21) diğer maddelerinde de mülteciler için daha uygun koşullardan ayrı olarak, yabancılara tanınan hakların tanınmasının gerekliliğini ortaya koymuştur.

Yabancıların Türkiye'de ikamet etmeleri ve seyahatlerine ilişkin olarak 1950'de "Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun"⁴¹ düzenlenmiştir (Resmi Gazete, 1950b: 7564). Kanun, yabancı oldukları için doğal olarak mültecileri de kapsamaktadır fakat kanunda mültecilere ilişkin özel hükümlere yer verilmemiştir. "Pasaport Kanunu"na uygun olarak Türkiye'ye giriş yapan yabancıların Türkiye'de ikamet etme ve seyahat hakkına sahip oldukları Resmi Gazete, 1950b: 7564, madde 1) kanunda belirtilmiştir. Bununla birlikte siyasi sebeplerle Türkiye'ye sığınan yabancıların, sadece İçişleri Bakanlığı'nın müsaade edecek olduğu yerlerde ikamet edebilecekleri (1950b: 7564,

⁴⁰ Detaylı bilgi için bkznz: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf> , (15.10.2016).

⁴¹ Detaylı bilgi için bkznz: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf> , (20.10.2016).

madde 17) de ayrıca belirtilmiştir. Anlaşılabacağı üzere bu hüküm mültecilerden daha ziyade siyasi sığınmacıları kapsamaktadır. Belirlenen yerlerin dışında ikamet edenlere ilişkin olarak cezai işlem uygulanacağı da kanunda açıkça belirtilmiştir.

2.1.4. Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği

Yasal veya kaçak bir şekilde gelen yabancılar için, yabancı ülkelerden birine gönderilmek veyahut da ülkede kalmak isteyen, dolayısıyla da iltica talebinde bulunan yabancıların haklarındaki işlemler sonuçlanıncaya kadar geçecek zaman zarfında geçici olarak barınma, gıda vb. temel ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin usulleri belirlemek amacıyla 1983 yılında “Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği”⁴² çıkarılmıştır (Resmi Gazete, 1983: 18032).

Yönetmeliğe göre, misafirhaneler, Emniyet Genel Müdürünün teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile ihtiyaç duyulan illerde kurulur (Resmi Gazete, 1983: 18032, madde 7). Misafirhaneye mülteci veya sığınmacıların aileleri, sosyal durumları ve milliyetleri göz önüne alınarak kabulleri ve yerleştirilme işlemleri Bakanlığın onayı ile gerçekleştirilir (Resmi Gazete, 1983: 18032, madde 15 ve madde 18). Misafirhaneye kabul edilen sığınmacı ve mültecilere “İlticası tetkik edilen mülteci ve sığınmacı” sıfatıyla geçici nitelikte bir ikamet tezkeresi verilir (Resmi Gazete, 1983: 18032, madde 24). Mülteciler geçici bir süre misafirhanelerde barındırılırlar. “...İşlemleri tamamlanarak vizeleri temin edilen mülteciler gidecekleri ülkeye gönderilmek üzere veya Türkiye’de kalmalarına müsaade edilenler ikamet edecekleri ile gitmek üzere misafirhaneden çıkarılırlar.” (Resmi Gazete, 1983: 18032, madde 16). Bu sayede olası mağduriyetlerin önüne geçilmeye çalışılmaktadır ki bu durum insan hakları açısından göz ardı edilememesi gereken oldukça olumlu bir davranıştır.

2.1.5. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü’nün Türk İltica Mevzuatındaki Yeri

Daha önceki açıklamalarda da değinildiği üzere, Türkiye, uluslararası hukukta ilticaya ilişkin temel belgeler olan Cenevre Sözleşmesi ve New York Protokolü’nü, “Cenevre’de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin onaylanması hakkında Kanun”⁴³ ile coğrafi sınırlama koyarak kabul etmiştir (Resmi Gazete, 1961: 10898). Söz konusu Sözleşme’nin (1982 Anayasası (madde 90)’na göre usulüne göre yürürlüğe konmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmünde olduğu için) uygulanması Türkiye’ye uluslararası bir yükümlülük getirmiştir. Ancak yalnızca Avrupa’da meydana gelen olaylar sonucunda Türkiye’ye iltica başvurusunda bulunan yabancıları mülteci olarak kabul edeceğini beyan ederek coğrafi çekince koymuştur (Resmi Gazete, 1961: 10898).

⁴² Detaylı bilgi için bkznz: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18032.pdf>, (05.11.2016).

⁴³ Detaylı bilgi için bkznz: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>, (09.11.2016).

Söz konusu coğrafi ve tarihi sınırlama çok sayıda mültecinin sözleşme dışında kalmasına yol açtığı için 1967 New York Protokolü ile hem tarih (1 Ocak 1951' öncesi) hem de coğrafi sınırlama kaldırılmış ve sözleşme kapsamına giremeyen kişilerin uluslararası korumadan yararlanmalarının önü açılmıştır. Protokol'e taraf devletler hiçbir tarihi ve coğrafi sınırlama olmaksızın iltica talebinde bulunan kişilere mülteci statüsü tanıma yükümlülüğü altına girmişlerdir. Ancak Türkiye 1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar şeklindeki tarih koşulunu kaldırırsa da Protokol'ün "İhtirazı kayıtlar ve beyanlar" hükmünden yararlanarak, coğrafi çekincesini korumuştur. Dolayısıyla Türkiye'nin, Avrupa dışından gelen kişilere mülteci statüsü tanıma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu durum Türkiye'de geçici korumadan yararlanan sığınmacıların/yabancıların iltica prosedürü dışında kalmaları ve dolayısıyla daha fazla haktan mahrum kalmaları anlamına gelmektedir. Suriyeliler örneğinde de bu durum göze çarpmaktadır. Türkiye Suriye'den gelen kişilere mülteci statüsü ve dolayısıyla da mültecilerin sahip olabilecekleri hakları (sırf coğrafi çekince nedeniyle) vermemektedir. Söz konusu bu insanlar Avrupa ülkelerinden gelmiş olsaydı Türkiye, Sözleşme gereği bu insanlara mülteci statüsünü ve haklarını tanımak mecburiyetinde kalacaktı. Bununla birlikte Suriyelileri hali hazırda mülteci olarak kabul etmeyen Türkiye'nin Suriye'de savaştan kaçan milyonlarca insana kapılarını açtığı, can ve mal güvenliklerini sağlamak için gayret gösterdiği ve Suriye'de savaşın sona ermesinin ardından ülkelere dönene kadar onlara geçici sığınmacı statüsü verdiği, sahip çıktığı ve bu uğurda milyarlarca dolar harcama yaptığı da göz önünde bulundurulduğunda Suriyelilerin resmi olarak olmasa da fiili olarak mülteci şeklinde algılandıkları yadsınamaz bir gerçektir.

2.1.6. 1994 Yönetmeliği

Türkiye, hem gün geçtikçe artan refah seviyesiyle hem de coğrafi konumu itibarıyla bir geçiş noktası olması nedeniyle ve en önemlisi de çatışmaların yaşandığı sorunlu bölgelere olan yakınlığıyla göçmenlerin bazıları için geçiş, bazıları için de varış ülkesi olmaktadır. Ayrıca başta AB ülkeleri olmak üzere genel itibarıyla Batı'nın göçmen ve mülteci kabulüne ilişkin gittikçe katılaştan politikalar izlemesi, geri kabul anlaşmalarıyla bu politikaları desteklemesi, Türkiye'nin AB tarafından yasadışı göçmenlerin ve mültecilerin Avrupa'ya varışını engelleyen bir tampon bölge olarak görüldüğü düşüncesini oluşturmuştur (Özmenek, 2001: 56) ki bu durum bugün dahi geçerliliğini korumaktadır. Türkiye, gün geçtikçe artan sığınma taleplerine tepkisiz kalmamakta fakat ağır bir yüke de katlamak zorunda kaldığı için ilticaya ilişkin daha ayrıntılı bir düzenlemeye ihtiyaç duymuştur. Bu doğrultuda Cenevre Sözleşmesi ile New York Protokol'ü gereğince Türkiye'ye veya başka ülkelere iltica etmek üzere ikamet izni talep eden yabancılara ve olabilecek başkaca nüfus hareketlerine uygulanacak usul ve esasların tespiti ile görevli kuruluşların belirlenmesi amacıyla kısaca "İltica Yönetmeliği" olarak adlandırılan, "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar

v e Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”⁴⁴ (Resmi Gazete, 1994, 22127) çıkarılmıştır.

Yönetmeliğin öncelikli amaçlarından birisi mülteci statüsünün belirlenmesi işlemlerinin BMMYK yerine İçişleri Bakanlığının bünyesinde yapılmasını sağlamaktır (Mannaert, 2003: 7). Aynı zamanda çıkarılan bu yönetmelikle Türkiye, kendi sınırlarını ilgilendiren bir konuda karar vermeye yetkisinin sadece kendisinde olduğunu dış dünyaya duyurmayı da amaçlamıştır (Özmenek, 2001: 60).

Yönetmelik, muharip yabancı ordu mensubu ve münferit yabancı tanımlarının yanı sıra, mülteci ve sığınmacı kavramları için (Resmi Gazete, 1994: 22127, madde 3):

(...)

Mülteci: Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen veya uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı,

Sığınmacı: Irkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen veya uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı,...

iki ayrı tanım yapmıştır. Sığınmacı tanımını mülteci tanımından ayıran fark ise “Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle” ibaresinin tanımda yer almamasıdır. Bu sayede Türkiye Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmeyeceğini bir kez daha yenilemiştir.

1994 Yönetmeliği, bu alanda düzenlenen ilk yasal metin olması bakımından çok büyük önem taşımaktadır. Ancak mülteci ve sığınmacı haklarının tanınması ve bu kişilerin koruma altına alınması yönünde birtakım eksiklikler de bulunmaktadır. (Odman, 1995: 185). Örneğin Yönetmelikte yer alan (Resmi Gazete 1994: 22127: madde 26):

Toplu sığınanlar ile topluca iltica eden mültecilerin; savaşın, silahlı çatışmanın veya krizin sona ermesi halinde uyruğunda bulundukları devlete iade edilmeleri, Genelkurmay Başkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı ile koordine edilerek İçişleri Bakanlığınca sağlanır.

Münferiden iltica edenlerin iadeleri İçişleri Bakanlığı'nca sağlanır.

kanun maddesi, yönetmeliğin uygulanmaya başladığı ilk dönemlerde geri göndermeme (non-refoulement) ilkesinin ihlallerine neden olmuş ve hem uluslararası hem de ülke içinde eleştirilere

⁴⁴ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf>, (14.11.2016)

uğramıştır (Odman, 1995: 185). 2006 yılında AB uyum yasaları çerçevesinde bu yönetmelikte çeşitli değişikliklere gidilmiştir.

2.2. AB Uyum Sürecinde İltica Hukuku

1980 sonrasında Türkiye'ye yönelik göç ve sığınma taleplerindeki artış Türkiye'nin AB adaylık sürecine denk gelmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'den AB'nin kendi normlarına uyum sağlamasını istediği alanlardan birisi de yasadışı göç ve iltica konuları olmuştur. 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin resmi adaylığının açıklanmasını ardından belirli alanlarda Türk mevzuat ve yönetmeliklerin AB ile uyumlulaştırılmasına yönelik çalışmalar başlatılmış ve Türkiye göç ve iltica konularındaki mevzuat ve yönetmeliklerini AB normlarıyla uyumlu hale getireceği taahhüdünde bulunmuş ve bu doğrultuda 2001 yılında “Katılım Ortaklığı Belgesi”⁴⁵ni imzalamıştır. Daha sonra belge 2003, 2006 ve 2008 yıllarında çeşitli değişikliklere uğramış ve AB mevzuatına uygun bir ulusal program hazırlanacağı ifade edilmiştir. Genel olarak Katılım Ortaklığı Belgesi'nde; yasa dışı göçle devam edilmesi, geri kabul anlaşmasının müzakere edilmesi, yasadışı göçleri önlemek amacıyla göçe ilişkin AB mevzuatının ve uygulamalarının kabul edilmesi ve yürürlüğe koyulması, sığınma alanında uyum sağlanması, coğrafi kısıtlamanın kaldırılması ile ilgili çalışmalara başlanması, mülteci statüsü belirleme sisteminin güçlendirilmesi, geçici barınma merkezleri ve sosyal destek sağlanması konularına yer verilmiştir (AB Bakanlığı, 2007).

Ayrıca, Türkiye, AB mevzuatına uyum çalışmaları altında sınır kontrolü, göç ve ilticadan sorumlu farklı devlet birimlerini bir araya getirdiği özel bir görev gücü oluşturmuştur. Türkiye, genel bir strateji geliştirebilme amacıyla sınırlar, göç ve iltica alanlarında üç çalışma grubu kurmuştur ve bu gruplar 18.06.2002 tarihinde çalışmalarına başlamışlardır. “Özel Görev Gücü” çalışmalarının sonunda; Nisan 2003'te “Türkiye’de Dış Sınırların Korunmasına İlişkin Strateji Belgesi (Sınır Strateji Belgesi)”, Ekim 2003'te “Türkiye’nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecinde İltica Alanında Yapılması Öngörülen Çalışmalara İlişkin Strateji Belgesi (İltica Strateji Belgesi)” ve “Türkiye’de Göç Yönetimi Eylem Planına Katkı Sağlayacak Strateji Belgesi (Göç Strateji Belgesi)” hazırlanmıştır. Bununla birlikte kısaca Ulusal Program olarak adlandırılan “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar”⁴⁶ Temmuz 2003'te yürürlüğe girmiş, 2005 yılına kadar özel bir “İltica Yasası” çıkaracağını taahhütmiş etmiştir. (Ay ve diğerleri, 2005: 6-7) Ayrıca 2008 yılında da revize edilmiştir.

⁴⁵ Detaylı bilgi için bkz: http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf , http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2003.pdf , http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2006.pdf ve http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf , (18. 11.2016).

⁴⁶ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/07/20030724m1.htm> , (20.11.2016).

Ulusal program bağlamında yapılması gerekenler toplumun daha fazla bilinçlendirilmesi, konuyla ilgili çalışacak personelin ihtiyaçlarının giderilmesi ve eğitimlerinin tamamlanması, buna bağlı olarak iltica hukuku ile ilgili seminerlerin düzenlenmesi, İçişleri Bakanlığı bünyesinde konu hakkında karar vermeye yetkili bir ihtisas kurumun oluşturulması, mülteci misafirhaneleri, barınma merkezleri ve sığınmacıların kabulü için özel merkezlerin kurulması, menşe ülke veri tabanı sisteminin güçlendirilmesi, eğitim, sağlık, çalışma ve tercüman hizmetleri gibi sığınmacılara sunulan sosyal hizmetlerin geliştirilmesi olarak sıralanmıştır (Resmi Gazete, 2003a: 25178).

İltica ve göç işlemlerinin AB müktesebatına uyum çalışmalarının bir parçası olarak, Danimarka ve İngiltere konsorsiyumu ile İltica-Göç Twinning Projesi 8 Mart 2004 tarihinde uygulanmaya başlanmıştır. Proje kapsamında “İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı”⁴⁷ hazırlanmıştır (Ay ve diğerleri, 2005: 7-8; Güner, 2007: 92). Nihayetinde, Türkiye vermiş olduğu taahhütler sonrasında yabancılar ve iltica konusundaki çalışmaları YUKK çatısında toplamış ve AB mevzuatlarına uyum konusunda hassasiyet göstermiştir. Fakat bu metinlerin hiçbirisinde coğrafi kısıtlama konusu ortadan kaldırılmamıştır ki bu da Türkiye’nin iltica konusunda almış olduğu önemli eleştirilerden birisidir.

2.2.1. Ulusal Eylem Planı

“Türkiye’nin iltica ve göç stratejisini AB’ne uyumlaştırmak” hedefiyle başlayan Twinning (Eşleştirme) Projesi’yle; iltica ve göç konusunda uzman kadronun operasyonelleşmesinin sağlanması ve AB Fonlarından yararlanabilecek eylem planının oluşuma destek olmak hedeflenmiştir. Bu projedeki çalışmaların sonucunda elde edilen bulguların tavsiyeler şekline dönüştürülerek, bu tavsiyelerin ulusal eylem planına dönüştürülmesi için ilgili bakanlıklar, kurum ve kuruluşlardan oluşan bir “İltica- Göç Eylem Planı Görev Gücü” oluşturulmuş ve bu görev gücü çalışmalarını 2004 yılında tamamlayarak “Ulusal Eylem Planı” hazırlanmıştır (Ay ve diğerleri, 2005: 7-8; Güner, 2007: 92).

AB müktesebatına uyumlu sığınma ve göç alanındaki ulusal mevzuatı ayrıntılı olarak ele alan “Ulusal Eylem Planı” 2005 yılında yürürlüğe konmuştur. Plan kısaca, Türk iltica mevzuatının ve sisteminin AB mevzuat ve sistemine uyumlaştırılması için yapılması gerekenleri (yasal düzenlemeleri, idari yapılanma ve fiziki altyapı ve yatırımları, gerekli tedbirleri ve önlemleri) içermektedir. Genel olarak; kurumsal yapılanma, personel eğitimi, Plan’da öngörülen projelerin hayata geçirilmesi, iltica mevzuatı ve politikalarının nasıl şekilleneceği, entegrasyon, iltica kararı ile ilgili itiraz şekilleri, geri göndermeme ilkesinin uygulanması, ikincil koruma, mültecilerin eğitim, sosyal yardım, işgücü piyasasına erişim, sağlık vb. gibi sosyal haklardan yararlanma, sınır dışı işlemleri, geri dönüş, toplumsal algının artırılması, Plan’ın uygulanmasında öngörülen fon

⁴⁷ Detaylı bilgi için bkz: [http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani\(2\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani(2).pdf), (20.11.2016).

kaynakları, coğrafi kısıtlamanın kaldırılması konuları plan kapsamında incelenmiştir (İçduygu ve Aksel, 2012: 43; Acer ve diğerleri, 2010: 85-96; Güner, 2007: 41-42).

Plan'da, mülteci ve sığınmacı kavramları, 1994 Yönetmeliği'ndeki mülteci ve sığınmacı kavramlarıyla uyumlu olmakla birlikte bu tanımlara ek olarak, münferit yabancı kavramı, *“Tek bir kişi veya anne baba ve reşit olmayan çocuklardan oluşan bir aile”* olarak tanımlanmıştır (Ekşi, 2010: 96-100). Ayrıca yabancılarla ilgili önyargıların azalması, ikincil koruma ve insan hakları ihlallerinin önlenmesi temelinde yapılacak düzenlemeler Türkiye'nin sığınma ile ilgili mevzuatına dâhil edilmiş ve geri göndermeme ilkesi önemli bir yer kazanmıştır. Türkiye'deki yabancıların sınır dışı edilmelerine karşı temyiz mahkemelerine başvurabilmeleri (İçduygu, 2009: 247) bir diğer önemli nokta olmuştur.

Son olarak Plan'da, yoğun nüfus hareketlerine maruz kalan Türkiye'nin, AB ile eşit olabilecek düzeyde sığınma, düzensiz göç ve iltica konularının üstesinden tek başına gelemeyeceği de vurgulanmıştır. Bu doğrultuda eşit sorumluk ve yük paylaşımına ilişkin gerekli imkânların sağlanması için, AB Komisyonu tarafından bir program ve protokol hazırlanarak, Türkiye ile uzlaşya varılması uygun görülmüştür (Acer ve Gümüş, 2005: 69).

2.2.2. Coğrafi Kısıtlamanın Kaldırılması Konusu

Önceki bölümlerde kısmen değinildiği üzere Türkiye Cenevre Sözleşmesi ve New York Protokolü'ne taraf olmasına rağmen, bu iki belgeyi de sadece Avrupa'dan gelen kişileri mülteci olarak kabul edeceğine dair coğrafi kısıtlama getirmiştir. Türkiye Avrupa dışından gelen insanları mülteci olarak kabul etmemekte, geçici koruma sağlayarak üçüncü ülkelere güvenli geçişlerini hızlandırmaya çalışmaktadır. Ancak AB ülkeleri, Türkiye'nin AB müktesebatına uyum çerçevesinde coğrafi kısıtlama uygulamasından vazgeçmesi beklenmektedir (Acer ve Gümüş, 2005: 67). Coğrafi çekincenin kaldırılması AB'nin, Türkiye'yi üyeliğe kabul edip etmeme konusunda vereceği güvene bağlı olmakla birlikte özellikle yük paylaşımı konusunda, Türkiye'de bulunan Suriyelilere ilişkin olarak kendi üzerine düşen yükümlülükleri yerine getir(e)mediği gibi Türkiye'ye verdiği taahhütleri de tam manasıyla yerine getir(e)meyen AB'nin, Türkiye'yi yük paylaşımı konusunda yalnız bırakacağından ve bir tampon bölge olarak kullanmak istediğine yönelik haklı bir endişe duyulmaktadır.

Her ne kadar insan hakları açısından kaldırılması gereken bir kısıtlama olsa da ve eylem planında kaldırılacağı öngörülse de; mevcut şartlar altında, üzerine düşen yükümlülükleri yerine getir(e)meyen bir AB varlığının, coğrafi kısıtlama kaldırıldığı takdirde de devam edeceğinden şüphe duyan Türkiye için yük paylaşımı konusunun netliğe kavuşturulması elzemdir. Aksi takdirde; mevcut durumda bile oldukça fazla külfete katlanan Türkiye'nin, yükü daha ağırlaşacak ve olası

sığınmacı/mülteci sayısının artmasıyla da bu yükün katlanarak büyüyeceğinden endişe edilmektedir. Türkiye her ne kadar coğrafi kısıtlama engelini kaldırmasa da “geri göndermeme” ilkesine riayet etmekte ve nihayetinde kendisine sığınan hemen herkesi, coğrafi kısıtlama nedeniyle mülteci olarak kabul etmese bile uluslararası korumadan faydalandırmaktadır. Bu doğrultuda milyonlarca Suriyeliye kapılarını açarak, yaklaşık 7 yıldır topraklarında barındıran ve dolayısıyla büyük bir külfete de katlanan Türkiye, bir nevi fiilen uygulamadığı coğrafi kısıtlamayı, insan haklarının da bir gereği olarak kaldırmayı düşünmelidir. Nitekim Türkiye coğrafi kısıtlamayı kaldırdığı takdirde maruz kalacağı göçmen-sığınmacı sayısındaki büyük artış ve sonrasında meydana gelecek olan sıkıntılara tek başına göğüs germek zorunda kalacağı şeklindeki endişesi halihazırda zaten (fiiliyatta) gerçekleşmiş, 3.5 milyondan fazla Suriyeliye yaklaşık 7 yıldır 30 milyar dolardan daha fazla harcama yapmıştır.

2.2.3. 1994 Yönetmeliğini Değiştiren 2006 Yönetmeliği

Ulusal Eylem Planı ile önemli bir dönüşüm sürecine giren Türkiye 2006 yılında, 1994 İltica Yönetmeliği’nde bazı değişikliklere gitmiş ve bu doğrultuda “*Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzer Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*”⁴⁸ düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin 1. maddesi ile 1994 Yönetmeliği’nin 4. maddesindeki iltica başvurusundaki “10 günlük” süre ifadesinin yerine, “*gecikmeden*” ve “*makul olan en kısa süre içerisinde*” ifadeleri eklenmiş (Resmi Gazete, 2007, 2602) ve gecikmeden kaynaklanan mağduriyetler engellenmeye çalışılmıştır.

Yönetmeliğin 2. maddesi ile 1994 Yönetmeliği’nin 5. maddesi b fıkrasına; “*Mülakat yapma veya karar verme yetkisi verilen valiliklerde mülakatı yapmak ve karar vermek üzere personel görevlendirilir.*” ibaresi eklenmiş d fıkrası ise “*İçişleri Bakanlığı’ndan bir talimat gelinceye kadar yabancı, İçişleri Bakanlığı’nca uygun görülecek bir merkez veya misafirhanede barındırılır veya İçişleri Bakanlığı’nca gösterilecek bir yerde serbest ikamete tabi tutulur*” (Resmi Gazete, 2007, 2602) şeklinde değiştirilerek bürokratik işlemlerin hem azalması hem de hızlandırılması amaçlanmıştır.

Yönetmeliğin 3. maddesi ile 1994 Yönetmeliği’nin 6. Maddesine yapılan ekleme ve değişikliklerle “*Dışişleri Bakanlığı ile ilgili diğer bakanlık ve kuruluşların görüşü alınarak*” ifadesi “*İçişleri Bakanlığı’nca karara bağlanır.*” şeklinde, “*İçişleri Bakanlığı’nca alınan karar valilikler*

⁴⁸ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060127-2.htm> , (04.12.2016).

aracılığıyla yabancıya tebliğ edilir” ifadesi “İçişleri Bakanlığı, karar verme yetkisini uygun göreceği hallerde valiliklere devredebilir. Valilikçe veya İçişleri Bakanlığı’na alınan karar valilikler aracılığıyla yabancıya tebliğ edilir” şeklinde değiştirilmiş ayrıca iltica talebi kabul edilmeyenlere ilişkin “Talebi kabul edilmeyen yabancı bu karara karşı 15 gün içerisinde isterse ilgili valiliğe itiraz edebilir.” (Resmi Gazete, 2007, 2602) ifadesiyle itiraz hakkı tanınmış ve bu itirazın sonrasında alınan karar çerçevesinde sınır dışı işlemlerinin yapılması öngörülmüştür.

Yönetmeliğin 4. maddesi ile 1994 Yönetmeliği’nin 7. maddesinde geçen “...Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve ilgili diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapılır. Bu yabancıların özellikle nakillerine ilişkin konularda Uluslararası Göç Örgütü ile de işbirliğinde bulunulur.” ifadesi “İçişleri Bakanlığı, diğer bakanlık, kurum ve kuruluşlar ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Göç Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri ile işbirliğinde bulunabilir.” (Resmi Gazete, 2007, 2602) şeklinde değiştirilerek hem bakanlık düzeyinde yetki değişikliğine gidilmiş hem de sivil toplum kuruluşlarının desteğine başvurulacağı ilk kez yasal bir metinde vurgulanmıştır.

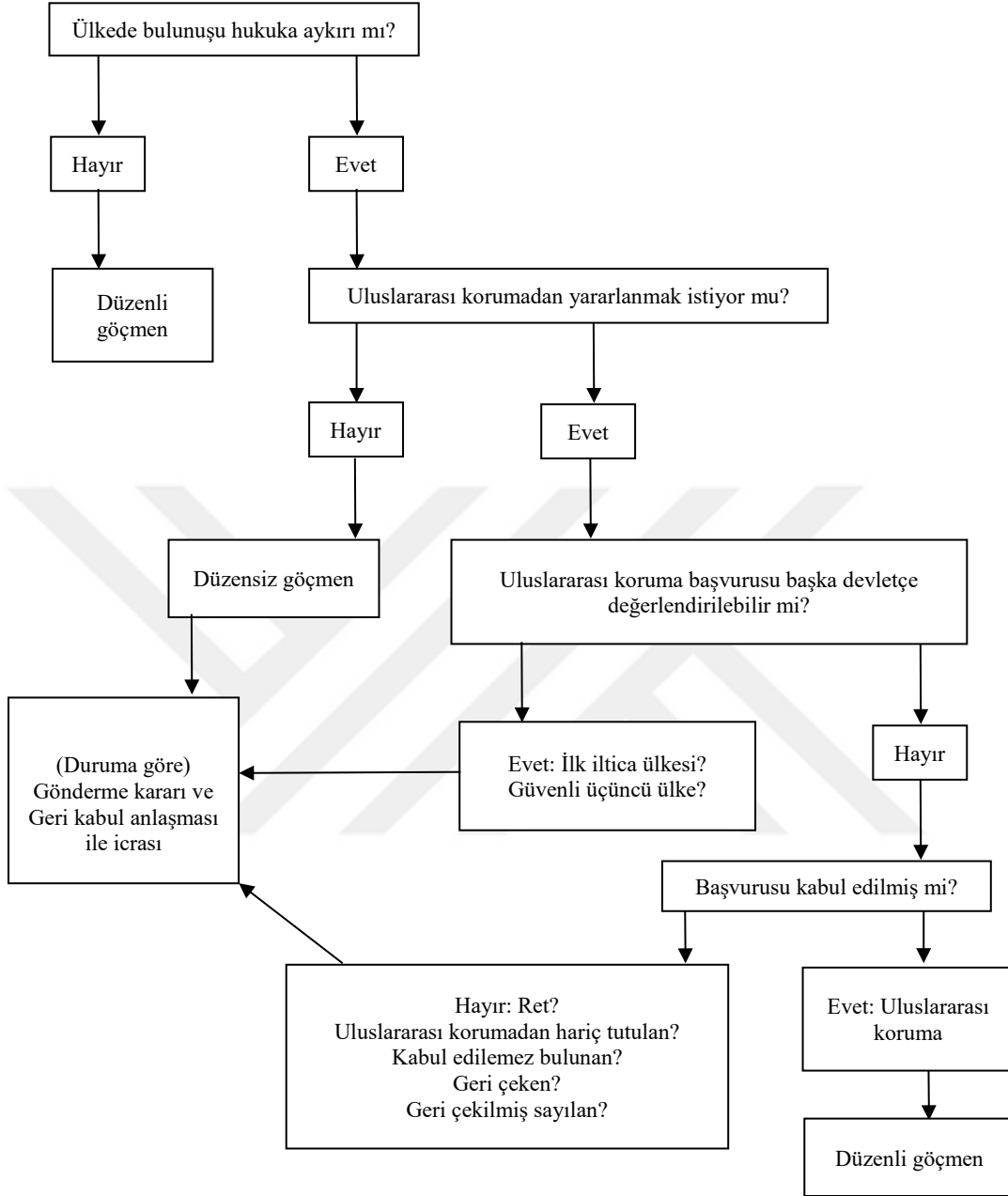
Son olarak yönetmeliğin 5. maddesiyle 1994 Yönetmeliğinin 30. maddesinde geçen “Geçici Görevlendirme” başlığı “Görevlendirme” şeklinde, “...yeteri kadar personeli geçici görevle...” ifadesi “...iltica-sığınma alanında eğitim almış yeteri kadar personel... görevlendirilir.” (Resmi Gazete, 2007, 2602) şeklinde değiştirilerek memurların ilgili alanda uzmanlaşması hedeflenmiş ve aynı zamanda iltica-sığınma konusunun sanıldığı aksine geçici olmadığı uzun soluklu bir süreç olduğu kabullenilmiştir.

2.2.4. Geri Kabul Anlaşmaları

Geri kabul, başka bir devlete yasadışı olarak giriş yaptığı veya söz konusu devlette yasadışı bir şekilde bulunduğu tespit edilen kişilerin başka bir devlet tarafından geri kabul edilmesini ifade ederken geri kabul anlaşmaları da; düzensiz durumdaki yabancıların anavatanlarına veya onları geri göndermek isteyen devlete ulaşmak için üzerinden geçtikleri devlete geri gönderilmeleri için devletlerin izlemeleri gereken yöntem ve usulleri içeren anlaşmalardır (Çiçekli, 2009: 21). Dolayısıyla geri kabul anlaşmaları esasen yasadışı yollarla ülkeye giren yabancıların, ülkeden çıkarılmasına dair bir anlaşmadır. Bir göçmen tespit edildiğinde yapılacak ilk işlem ülkede bulunuşunun yasal olup olmadığıdır.⁴⁹ Bu doğrultuda takip edilecek süreç aşağıda kabaca şemalaştırılmıştır:

⁴⁹ Geri Kabul Başvuru ve Transit Geçiş Başvuru formları için bkz: EK 2 ve EK 3.

Şekil 2: Ülkeden Çıkarılma İhtimalleri

Kaynak: (Göçmen, 2014: 66)

Geri kabul anlaşmaları, bir ülkeye girme, orada bulunma veya ikamet etme şartlarını taşımayan veya hiç taşımamış olan kişileri kapsamaktadır. Bu durumda olan kişiler, eğer bir devletin vatandaşı iseler daima kapsam içindeyken üçüncü ülke vatandaşsalar veya vatansızsalar, talep eden devletin yetkili makamının, varlıklarını öğrendiği andan itibaren beş yıldan daha önce, talepte bulunulan devletin ülkesini terk etmişseler; kural olarak, geri kabul anlaşmasının kapsamı dışında kalacaklardır. Buna karşın, bu tür bir kişinin geri kabulü için aranan koşulların varlığı, kesin delillerle/belgelerle ortaya konabiliyorsa; bu kişiler, geri kabul anlaşmasının kapsamı içinde kalabileceklerdir (Göçmen, 2014: 29).

Geri kabul anlaşmalarında önemli hususlardan birisi de üçüncü ülke kavramıdır. Üçüncü ülke, *“kabul eden ülkeye göre, menşei ülke dışında, sığınmacının koruma bulduğu veya bulabileceği bir ülkedir”* (Çiçekli, 2009: 24). Yani bir sığınmacının, başka bir ülkeden sığınma talebinde bulunmadan önce kendi ülkesi dışında bulunduğu ve bu kişinin iltica talebini değerlendirebilecek konumda olan bir başka ülkedir.

Geri kabul anlaşmalarının yapılmasında coğrafi yakınlık, göç yerleşimleri ve özendirici tedbirler olmak üzere üç önemli faktör vardır. Coğrafi yakınlık sebebiyle kara veya deniz sınırdaşı olan ülkelerin geri kabul anlaşması imzalamaları, sınırdaş olmayan diğer ülkelerle nazaran çok daha muhtemeldir. Göç yerleşimi açısından eski koloni ülkelerinden göç alan ülkeler bu ülkelerle geri kabul anlaşması yaparak bu insanların menşe ülkelerine geri gönderilmesi konusunda her zaman istekli davranırlar. Son olarak, her zaman etkili olmasa da kısa süreli de olsa vize muafiyeti, ticari ürün kotaları ve imtiyazlar, teknoloji transferi, teknik destek ve kalkınmayı artırıcı yardımlar gibi pek çok özendirici tedbirler aracılığıyla, menşe devletler geri kabul anlaşması yapmaya özendirilir. Tüm bunlarla birlikte bu üç unsur bir araya gelmiş olsa dahi geri kabul anlaşması imzalayan devletlerin katlandıkları işbirliği maliyeti katlanılabilir ölçüde olmazsa taraf devletler ya en başından anlaşma sağlayamamakta veya anlaşma terk edilmektedir (Cassarino, 2010: 32-33).

Geri kabul anlaşmaları, tarihi itibarıyla 19. yüzyılın başlarından itibaren imzalanmaya başlanmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı geri kabul anlaşmaları için bir dönüm noktası olmuştur. Nitekim savaş sonrasında yerinden edilen insanların ülkelere tekrar dönebilmeleri için devletler ikili anlaşmalar yapmaya başlamışlardır. Ayrıca geri kabul anlaşmaları başlangıçta ülkelerin, sadece kendi vatandaşlarına ilişkin, ilerleyen süreçte üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulü de düzenlenmeye başlanmıştır (Hailbronner, 2000: 6-25). 1950 ve 1960 yılları arasında ise Avrupa ülkeleri geri kabul anlaşmalarını birbirlerine olan göçleri düzenlemek amacıyla da kullanmışlardır (Coleman, 2009: 11).

Amsterdam Antlaşması ile Schengen Anlaşması da AB müktesebatına dâhil edilmesiyle, AB bir yandan kendi içindeki bütünleşmeyi artırma, diğer taraftan da dış sınırlarını düzensiz göçmenlere kapatma stratejisi izleyen AB (Canpolat ve Arıner, 2012: 10-11), Tampere Zirvesi'yle de göç ve sığınma konularında siyasi, insan hakları ve kalkınma konularını işaret eden bir yaklaşım gerektiğinin altını çizmiş ve geri kabul anlaşmaları için yasal zemin hazırlamış (AB Bakanlığı, 2012: 27), ardından 2001 yılı itibarıyla geri kabul müzakerelerine başlanmıştır (Canpolat ve Arıner, 2012: 17). Bu durum geri kabul anlaşmalarıyla AB'nin tek başına yasa dışı göçle mücadele edemeyeceği ve Birlik dışı diğer ülkelerle daha çok işbirliğine ihtiyacı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda AB'nin farklı ülkelerle yapmış olduğu geri kabul anlaşmaları aşağıdaki tablo 2'de incelenebilir.

Tablo 2: Tarih Sırasına Göre AB ile Geri Kabul Anlaşması İmzalayan Ülkeler

Ülkeler	Tarihler
Fas	1996
Cezayir	2002
Hong Kong	2004
Makao	2004
Sri Lanka	2005
Arnavutluk	2005
Rusya	2007
Ukrayna	2008
Makedonya	2007
Bosna-Hersek	2008
Karadağ	2008
Sırbistan	2008
Moldova	2008
Pakistan	2010
Gürcistan	2011
Yeşil Burun	2013
Ermenistan	2014
Türkiye	2014
Cape Verde	2014
Azerbaycan	2014

Kaynak: (İKV, t.y.: 2; AB Komisyonu, 2017)

Geri kabul anlaşmasıyla; sınırlarının kontrolünü sağlamayı, yasadışı göç ve mülteci sorunlarını kontrol altına almayı hedefleyen AB, geri kabul anlaşmalarını aynı zamanda sosyo-ekonomik külfete katlanmamak için, genellikle sınırlarına yakın komşu devletlere yönelik politik bir araç olarak da kullanmaktadır (Canpolat ve Arıner, 2012: 17). Bu doğrultuda AB, geri kabul anlaşmalarıyla sınırlarında fazla göçmen-mülteci istemediğini uluslararası kamuoyuna deklare etmiş ve özellikle son zamanlarda Suriyeliler örneğinde görüleceği üzere AB'ye ulaşmak isteyen mültecilerin çok büyük bir kısmını kabul etmemiştir.

Kamuoyunda Avrupa'ya vizesiz giriş anahtarı olarak bilinen, Türkiye'nin hem düzensiz göçle mücadele aracı olarak hem de AB mevzuatıyla uyumlulaştırma kapsamında attığı adımlardan birisi de geri kabul anlaşmalarıdır. Türkiye, Ulusal Eylem Planı'nda AB ile geri kabul anlaşmasına taraf

olabileceğini beyan etmişse de beklentilerinin karşılanmaması nedeniyle, geri kabul anlaşmasına başlangıçta pek de sıcak bakmamıştır. Bununla birlikte Türkiye, yapılan görüşmeler sonucunda ve YUKK çerçevesinde, yasa dışı göçle mücadele etmek amacıyla da anlaşmayı 16 Aralık 2013'te imzalamıştır. 1 Ekim 2014'te yürürlüğe giren ve kabaca, taraflar arasında izinsiz ikamet eden kişilerin geri gönderilmesini öngören “Geri Kabul Anlaşması”⁵⁰, böylelikle hayata geçirilmiştir. Aynı zamanda geri kabul anlaşmasıyla ilişkili olarak Türk vatandaşlarının AB ülkelerine vizesiz seyahat edebilmelerini öngören görüşmelere başlanmış fakat AB'nin tüm beyanlarına/taahhütlerine rağmen henüz bu görüşmeler olumlu bir şekilde sonuçlanmamıştır. AB Türkiye ile imzaladığı geri kabul anlaşması çerçevesinde, yukarıda özendirici tedbirler (vize muafiyeti, yük paylaşımı, maddi destek) olarak tanımlanan unsurlarla Türkiye'ye pek çok taahhütte bulunmuştur (Ercan, 2016: 2). Ne yazık ki bu taahhütler büyük oranda yerine getirilmemiştir ve bu durum Türkiye'nin coğrafi çekincesini kaldırmasını güçleştirmektedir.

AB ile imzalanan geri kabul anlaşması İngiltere, İrlanda ve Danimarka haricindeki Birlik ülkelerini kapsamaktadır. “Brexit” öncesi İngiltere ve İrlanda AB'nin Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı bakımından farklı kurallara tabi oldukları için ve ayrıca da Brexit sonrası zaten İngiltere bir AB ülkesi olamayacağı için, Danimarka ise hem Schengen üyesi olduğu (vize muafiyeti bu ülkeyi bağlamadığı) için hem de Schengen sistemine koyduğu çekince nedeniyle bu ülkelerle geri kabul anlaşmasının bir geçerliliği yoktur (AB Bakanlığı, t.y.: 1). Ayrıca, yasadışı yollarla AB ülkelerine giriş yapan Suriye vatandaşları geri kabul anlaşması çerçevesinde Türkiye'ye iade edilmeye başlanmıştır. Bunlarla birlikte Türkiye de yasadışı göçü önlemek amacıyla AB dışında pek çok ülkeyle geri kabul anlaşması imzalamıştır.

Tablo 3: Yıllara göre Türkiye'nin AB Dışında İmzalamış Olduğu Geri Kabul Anlaşmaları

Ülkeler	Yıllar	Ülkeler	Yıllar	Ülkeler	Yıllar
Suriye	2001	Pakistan	2010*	Moldova	2012
Yunanistan	2001	Rusya	2011	Belarus	2013
Kırgızistan	2003	Nijerya	2011*	Yemen	2013*
Romanya	2003	Bosna-Hersek	2012	Karadağ	2013
Ukrayna	2005				
*Onay süreci devam ediyor.					

Kaynak: (Ekinci, 2016: 24)

⁵⁰ Detaylı bilgi için bkz: <http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/ab-geri-kabul-anlasmasi383.pdf> ve <http://www.resmi-gazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140416-10.htm> , (06.12.2016).

Tablo 3’te de görüldüğü üzere; Türkiye, Yunanistan, Ukrayna, Rusya ve Suriye ile geri kabul anlaşması imzalamış olsa da yasadışı göç hareketlerinin kaynağı olan Somali, Irak, İran, Afganistan gibi birçok ülke ile geri kabul anlaşması bulunmamaktadır. Bu noktada 2011 itibariyle Suriye’nin de yasadışı göç kaynağı olan bir ülke olduğunu fakat mevcut şartlar altında bu anlaşmanın uygulanmadığını/uygulanamayacağını belirtmekte fayda vardır. Fakat Türkiye kendisine sığınan Suriyelileri geri kabul anlaşması çerçevesinde Suriye’ye göndermemekte onları misafir olarak ağırlamaktadır.

Bu kapsamda, geri kabul anlaşması üzerinden Türkiye-AB ilişkilerini inceleyecek olursak, sorgulamaya ilk olarak Türkiye’nin gerçekten üçüncü bir ülke olup olmadığıyla yani üçüncü ülke olmanın şartlarını sağlayıp sağlamadığıyla başlanabilir. Bu doğrultuda AB tarafından bir ülkenin güvenli üçüncü ülke olarak tanımlanabilmesi için, “Üye Devletlerde Mülteci Statüsünün Verilmesi ve Geri Alınmasına Dair Asgari Standartlara İlişkin Değiştirilmiş Konsey Yönergesi Önerisi” madde 27’de belirtildiği üzere; sığınmacıların ilgili üçüncü ülkelerde aşağıda ifade edilecek olan ilkelere uygun bir muamele görmeleri gerekmektedir (AB Konseyi, 2004c: 255)

- a) Kişilerin hayatı ve özgürlüğü, ırk, din, tabiiyet, belirli bir sosyal gruba üyelik veya siyasi düşünce esasında tehlikeye girmeyecektir; ve
- b) Cenevre Sözleşmesi uyarınca non-refülman ilkesine saygı duyulacaktır; ve
- c) Uluslararası hukukta şart koşulan işkence ve zalimane, insanlık dışı veya küçük düşürücü muameleyle maruz bırakılmama hakkı ihlal edilerek kişinin gönderilmesi yasaklanacaktır ve
- d) Mülteci statüsü talep etme olasılığı bulunması ve kişinin mülteci olarak nitelendirilmesi durumunda, Cenevre Sözleşmesine uygun olarak koruma elde etme olasılığı mevcuttur.

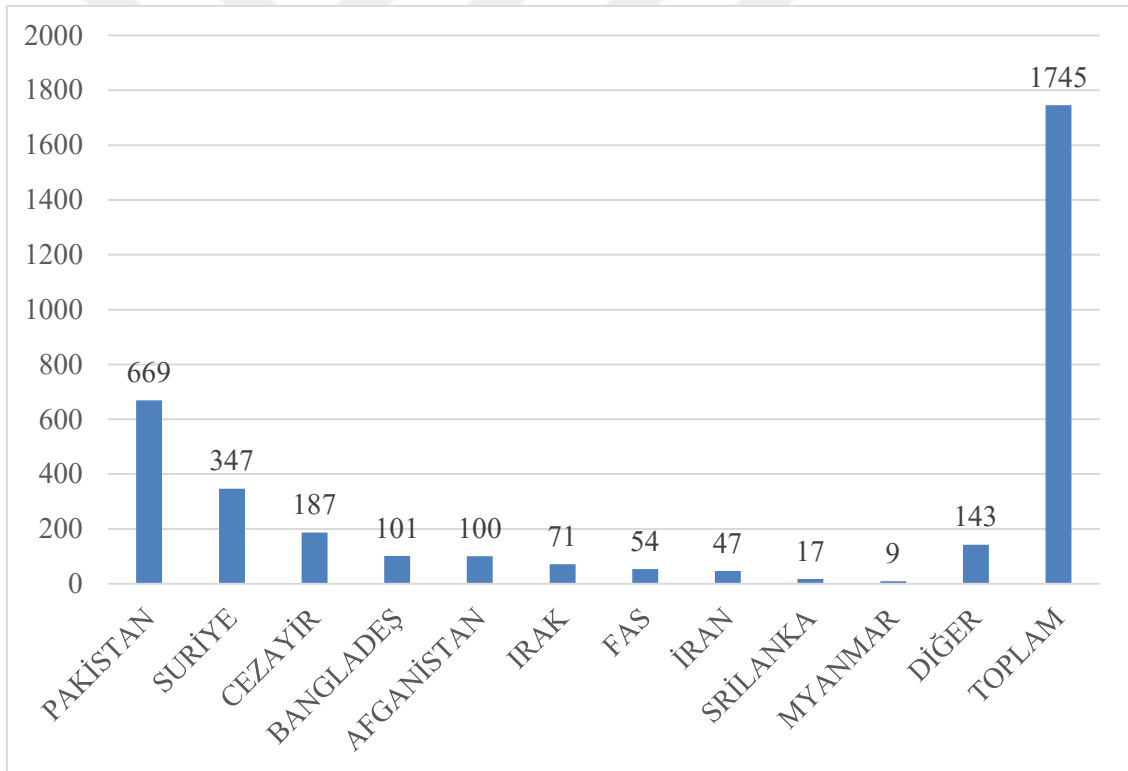
Bir ülkenin güvenli üçüncü ülke olabilmesi için coğrafi dahil hiçbir çekince belirtmeden Cenevre Sözleşmesi’nin ve dahi New York Protokolü’nün hükümlerini getirmesi ve yukarıdaki kriterlere uygun olması gerekmektedir. Dolayısıyla Türkiye, bu konuda coğrafi çekincesini kaldırmadığı ve bunun bir sonucu olarak Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmediği için bu kişiler için üçüncü ülke de olamayacaktır (Bozkurt, 2016: 401-402). Buna rağmen AB, Türkiye’yi güvenli üçüncü ülke yaparak birlik içinde bulunan başta Suriyeli mülteciler olmak üzere diğer pek çok mülteciyi de Türkiye’ye gönderebilme hakkına sahip olmuştur. Türkiye’yi çoğu kez demokrasi, insan hakları, temel haklar ve hürriyetler gibi konularda yetersiz bulan ve bu doğrultuda raporlar hazırlayan AB, büyük bir külfet ve sorun olarak algıladığı sınırlarına dayanan mültecileri kendi sınırlarından uzaklaştırmayı, olası bir mülteci krizinden kaçınmayı ve bu insanları en kısa zamanda güvenli üçüncü ülkelere yerleştirmeyi hedeflemektedir (Turan ve Şaşkın, 2017: 54). Türkiye’de transit göç güzergâhında olduğu için bu ülkelerin başında gelmektedir.

Türkiye, yaklaşık on yıllık müzakerelerin sonucunda, AB ile geri kabul anlaşması imzalarken, külfet paylaşımı ve özellikle de AB ülkelerine vize muafiyeti olmak üzere, özendirici tedbirler bu sürecin sona ermesinde büyük öneme sahiptir. Buna rağmen vize muafiyeti hiç hayata geçmemiş,

vaat edilen yardımların da çok azı ulaştırılmıştır. Bu durumda Türkiye geri kabul anlaşmasını 6 ay öncesinden belirtmek şartıyla tek taraflı feshetme hakkına sahip olduğu gibi vize muafiyeti kazanmak adına, Ankara Anlaşması'ndan doğan, 1980 askeri darbesi sonrasında (askeri yönetimin onayıyla) askıya alınan serbest dolaşım hakkını yargıya taşıyabilir (Köse, 2015: 205). Fakat bu konuda Türkiye tarafından Birliğe karşı kayda değer bir adım ne yakın geçmişte ne de bugün henüz atılmış değildir.

AB ile geri kabul anlaşmasının açmazlarından/handikaplarından birisi de Birlik ülkelerinden herhangi birisine, Türkiye üzerinden geldiğini belirten tüm mültecilerin (Türk göçmenler dahil) üçüncü ülke olarak Türkiye'ye iade edilmesinin önünü açmış olmasıdır. Bu durum Türkiye için ciddi manada hem güvenlik hem de ekonomik olarak bir yük oluşturmaktadır. 2016 yılında geri alım kapsamında teslim alınanların uyruklarına göre dağılımı aşağıdaki grafik 1'de incelenebilir.

Grafik 1: 2016 Yılında Geri Alım Kapsamında Teslim Alınanların Uyruklarına Göre Dağılımı (İlk 10 Ülke)

Kaynak: (GİGM, 2018)

Mevcut şartlar altında Türkiye'nin mültecileri, sığınmacıları ve özelde de Suriyelileri kendi ülkelerine göndermesi (hem insan hakları hem de geri göndermeme ilkesi gereği) mümkün değildir. Dolayısıyla son yılların en büyük mülteci krizini en az maliyetle çözüme kavuşturmak isteyen AB, Suriyeli mültecilerin sebep olacağı sosyo-ekonomik yüke/maliyete katlanmak istemediği için geri kabul anlaşması üzerinden Türkiye'yi tampon ülke olarak kullanmak istemektedir. Bu doğrultuda

Türkiye'nin, vize muafiyeti tam olarak gerçekleşmeksizin AB ile geri kabul anlaşması imzalaması siyasi bir handicap olmasının yanında, ayrıca sığınmacı sayısında yaşanacak ciddi artışlar Türkiye üzerindeki ekonomik yükü daha da ağırlaştıracaktır. Esasen sadece vize muafiyetinin değil hatta AB üyeliğini dahi gerçekleştirecek bir anlaşmanın garanti edilmesinin, Türkiye'nin elini daha da güçlendirmiş olacağı aşikârdır fakat geline nokta fasılların açılmadığı, sözü verilen/vaat edilen serbest dolaşımın gerçekleştirilmediği/getirilmediği ve yine mülteci ve sığınmacılar için vaat edilen yardımların da olması gerektiği gibi yapılmadığı ortadadır.

2.2.5. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

Türkiye, uzun yıllar boyunca yabancılar, göç ve iltica hukuku konusunda pek çok düzenleme yapmıştır fakat bu düzenlemeler oldukça dağınık bir mevzuatın ortaya çıkarmıştır. Türkiye bir geçiş ülkesi konumundayken, artan ekonomik gücü, refah seviyesi ve istikrarıyla, bir “hedef ülke” olmaya başlamıştır. Bu gibi nedenlerle artarak devam eden göç, mevcut mevzuat hükümlerinin yetersiz bırakmış ve alanında uzmanlaşmış bir kamu kurumu ihtiyacı hissedilmiştir. Bu doğrultuda da, Ulusal Eylem Planı kapsamında, Türkiye'nin göç mevzuatı ve sisteminin AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1033). AB'ye uyum sürecinde, Türkiye'den istenilen pek çok uyumlaştırma konularından birisi de göç, yabancılar ve iltica konusundaki dağınıklığı giderilmesi olmuştur. Bununla birlikte Türkiye bu konudaki çalışmalarını ancak 2013 yılında sonuçlandırarak, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”⁵¹ imzalanmış kanun 2014 yılında yürürlüğe girmiş ve mevzuattaki dağınıklık giderilmeye çalışılmıştır.

YUKK, beş kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım amaç, kapsam, tanımlar ve geri gönderme yasağı, ikinci kısım yabancılar, üçüncü kısım uluslararası koruma, dördüncü kısım yabancılar ve uluslararası korumaya ilişkin ortak hükümler ve beşinci kısım ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile ilgili düzenlemeleri içermektedir.

Mevzuattaki dağınıklığı giderecek olmasının yanı sıra, YUKK'un ikisi uygulamaya yönelik diğeri teşkilatlanma olmak üzere üç amacının olduğu görülmektedir. Nitekim kanunun amacı (Resmi Gazete, 2013: 28615, madde 1):

...yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemek...

şeklinde izah edilmiştir. Ayrıca kanunun kapsamı (Resmi Gazete, 2013: 28615, madde 2, fıkra 1):

⁵¹ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> , (12.12.2016).

...yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında veya Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerine sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye'ye gelen yabancılara acil olarak sağlanacak geçici korumayı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları...

şeklinde belirtilmiş ve böylece YUKK Türk hukukunda yabancılara yönelik en kapsamlı kanun metni olmuştur. Bununla birlikte yabancılarla ilgili tüm konular, YUKK içerisinde mevcut değildir. Örneğin; yabancıların taşınmaz mallar üzerinde hak edinmeleri, yatırım yapmaları ve çalışmaları gibi konularda özel düzenlemeler ve taraf olunan uluslararası anlaşmalar geçerliliğini korumaktadır. Bu durum YUKK'ta: *"Bu Kanunun uygulanmasında, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ile özel kanunlardaki hükümler saklıdır."*(Resmi Gazete, 2013: 28615, Madde 2, fıkra 2) şeklinde izah edilmiştir.

Uluslararası koruma ile ilgili hususları düzenleyen temel bir kanun bulunmamakla birlikte bu konuda çoğunlukla idari düzenlemeler aracılığıyla düzenlemeler yapılmıştır. YUKK'la birlikte uluslararası koruma uygulamasına ilişkin düzenlemelerin yanı sıra korumadan yararlanacak olan yabancıların hak ve yükümlülüklerini de belirtmiştir. YUKK' a göre uluslararası koruma; "mülteci", "şartlı mülteci" ve "ikincil koruma" (Resmi Gazete, 2013: 28615, madde 3, fıkra 1, bent r)'yı ifade etmektedir. Bu çerçevede mülteci statüsü (Resmi Gazete, 2013: 28615, madde 61):

Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.

şeklinde izah edilirken şartlı mülteci statüsü (Resmi Gazete, 2013: 28615, madde 62):

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, veya söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir.

şeklinde izah edilmiş, ikincil koruma ise (Resmi Gazete, 2013: 28615, madde 63):

(1) Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek

b) İşkenceye, insanlık dışı veya onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c)Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe

ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı veya vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.

şeklinde izah edilmiştir. Bu sayede hem 1951 Sözleşmesi'nde düzenlenen “geri göndermeme ilkesi” kabul edilmiş hem de 1994 Yönetmeliği'nde yer almayan bir uluslararası koruma statüsü getirilmiştir. YUKK ile ilk kez düzenlenen bir diğer konu da yabancıların uyumudur. Kanun kapsamında yabancılar ve uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar ve bu hakka sahip olanlar toplumla uyum içerisinde bulunabilmeleri için yapılacak çalışmalara olanak sağlanmaktadır (Çelik, 2015: 138-141). Tüm bunlarla birlikte YUKK, Türkiye’de cumhuriyet dönemi boyunca, son derece dağınık bir mevzuata sahip göç ve iltica alanıyla ilgili yapılan en kapsamlı ve bütünlüycü bir düzenlemedir. Bunun yanı sıra, AB mevzuatına uyum sürecine de büyük katkı sağlamıştır.

2.2.6. Geçici Koruma Yönetmeliği

AB, 1991 Yugoslavya ve 1999 Kosova krizlerinin ardından gerçekleşen göç dalgalarının neden olduğu sıkıntıların üstesinden gelmek adına, 20 Temmuz 2001’de kısaca “geçici koruma” olarak ifade edilen “Geçici Koruma Sağlamaya Yönelik Minimum Standartları Belirleyen Konsey Yönergesi” ni kabul ederek acil nitelikli kitlesel göçlere, daha düşük maliyetli ve geçici bir koruma sağlamayı hedeflemiştir. Böylelikle geçici koruma mekanizması yasal anlamda ilk kez bu belge ile oluşturulmuştur. AB tarafından literatüre kazandırılan “geçici koruma rejimi”, kısaca mülteci statüsü ve doğal olarak hakları tanın(a)mayan, yaşadıkları ülkeleri zorunlu olarak terk eden, bulundukları ülkeye kitlesel olarak sığınan, kişilerin ayrıldıkları ülkeye geri dönene veya bir başka ülkeye geçiş yapana kadar (geçici bir süreliğine) koruma altına alınmasını ifade eder.

Türkiye, coğrafi çekincesi nedeniyle mülteci olarak kabul etmediği için, topraklarında bulunan, sayıları milyonu aşan Suriyelinin varlığına yönelik YUKK’un 91. maddesine binaen 13 Ekim 2014 tarihinde “Geçici Koruma Yönetmeliği”⁵² kabul edilmiştir. Böylelikle Suriyeliler özelinde geçici koruma uygulanacak yabancılara yönelik yürütülecek olan prosedür, yasal işlemler ve Suriyelilere tanınan haklar belirlenmeye ve bir sistem oluşturulmaya çalışılmıştır. Yönetmelik; Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar, Genel İlkeler, Geçici Korumanın Kapsamı, Geçici Koruma Kararının Alınması ve Sona Ermesine İlişkin Hükümler, Geçici Koruma Kapsamında Yapılacak İlk İşlemler, Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler, Yükümlülükler, Sevk Merkezleri ile Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi ile Geçici Barınma Merkezlerinde Sağlanacak Hizmetler, Gönüllü Geri Dönüş ve Üçüncü Ülkeye Çıkış, İşbirliği ve Yardım, Çeşitli ve Son

⁵² Detaylı bilgi için bkz: Geçici koruma Yönetmeliği <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022.htm/20141022.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022.htm>

Hükümler olmak üzere toplam on bir bölümden oluşmaktadır. Yönetmeliğin amacı (Resmi Gazete, 2014: 6883, madde 1):

... ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemek...

şeklinde ifade edilmiştir. Geçici koruma ise “*Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak...*” Türkiye sınırlarına gelen veya Türkiye sınırlarını geçen “*ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma,...*” şeklinde tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2014: 6883, madde 3).

İlgili kişilere yönelik geçici koruma kararının İçişleri Bakanlığı’nın teklifi üzerine Bakanlar kurulu tarafından alınacağı ve yine aynı yöntemle sonlandırılacağı (madde 9 ve 11) yönetmelikte belirtilmiştir. Yönetmelik geri gönderme yasağını (madde 6) kabul etmekle birlikte kimlerin geçici korumadan faydalanabileceğini/faydalanamayacağını, (madde 7 ve 8) geçici korumanın hangi şartlar altında kimler için (bireysel olarak) sona ereceğini (madde 12) ve bu kişilerin ne şekilde geri gelebileceklerini (madde 13), geçici koruma kapsamına girecek kişiler için yapılacak (kabul, kayıt, sevk, sağlık kontrolü, geçici koruma kimlik belgesi verilmesi vb.) işlemleri (madde 17-25), geçici koruma altındakilere, mülteci statüsüne sahip olmadıkları için bir hak olarak değil fakat bir hizmet olarak, sağlanacak olan (sağlık, eğitim, tercümanlık, sosyal yardım, iş piyasasına erişim vb.) hizmetleri (madde 25-32) geçici barınma merkezlerine ilişkin sağlanacak hizmetleri (madde 36-41), gönüllü geri dönüş ve üçüncü ülkeye gönderilmeyi (madde 42-45) ve diğer bazı uygulamaları detaylı olarak sıralamıştır.

Geçici koruma rejimi baskı ve zulümden kaçan milyonlarca insanın korunmasında oldukça önemli bir role sahiptir. Bununla birlikte geçici koruma rejimine dair uluslararası bir düzenleyici belgenin olmaması bir hukukî boşluğun olmasına neden olmaktadır. Bu durum hem devletlere oldukça fazla bir serbestiyet tanımakta hem de devletler tarafından birbirinden çok farklı uygulamaların gerçekleştirilmesine neden olmaktadır. Hatta bazı devletler Cenevre Sözleşmesi’ne aykırı düzenlemelerde ve uygulamalarda dahi bulunmaktadırlar. Ancak devletlerin geçici koruma rejimi konusunda tamamen özgür oldukları da söylenemez. Geçici koruma rejimlerinde aranan temel şartlar; geri göndermeme ilkesinin uygulanması, geçici korumanın makul bir süre ile sınırlı tutularak insanların mağdur edilmesinin önlenmesi, sunulan hizmetlerin hak olarak da tanınması ve son olarak geçici korumanın sona erdirilmesinin objektif kriterlere dayandırılmasıdır. Bu noktada Türkiye’nin

geri göndermeme ilkesine ve korumanın sona erdirilmesinin objektif kriterlere dayandırılması konularına tam olarak riayet ettiği söylenebilirse de hakların hala hizmet olarak sunulması ve geçici korumanın süresi konusundaki belirsizlik nedeniyle sınıfta kaldığı söylenebilir.

2.3. İltica Başvuru ve Değerlendirme Süreci

İltica talebinde bulunmak, sığınmacı veya mülteci olmak, her zaman çok zor olmayacağı gibi kolay/rahatlıkla yürütülebilecek bir süreç de değildir. Zira bu durum ülkeden ülkeye göre konjonktürel farklılıklara göre değişkenlik arz etmektedir. Savaşın veya çatışmanın yaşandığı bir ortamdan uzaklaşmak/kaçmak kolay olmayacağı gibi bu tarz olağandışı durumların yaşanmadığı bir durumda, siyaseten iltica talebinde bulunmak isteyen birisi için süreç daha kolay işleyebilmektedir. Bununla birlikte, genellikle hayatta kalma adına ve yine hayatta kalma mücadelesiyle⁵³ geçen, zorlu bir yolculukla karşı karşıya kalma olasılığı çok yüksektir. Aşağıdaki tablo 4'te Akdeniz'den Avrupa'ya doğru göç ederken, bu zorlu yolculukta kayıp olan veya yaşamını yitiren kişi sayıları incelenebilir.

Tablo 4: Akdeniz'den Avrupa'ya Doğru Göç Ederken Kaybolan veya Ölenler

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	TOPLAM
Kayıp veya Ölü Sayısı	20	1.500	500	600	3.500	3.771	3.211	826	13.928

Kaynak: (UNHCR, 2017a).

Varış ülkesine doğru geçen bu yolculuğa çıkmak oldukça zorlu ve tehlikeli bir süreçtir. Nitekim bu insanlar pek çok şeyi geride bırakmak zorundadırlar. Transit ülkelerde veya varış ülkelerinde ise, ekonomik zorluklar, yalnızlık, dışlanma, kötü muamele, tercüman ve belge eksikliği gibi pek sorunla da karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu noktadan itibaren de başvurularının taleplerinin kabul edilip edilmeyeceğine ilişkin bir başka zorlu süreç başlamaktadır. Bulundukları ülkenin uygulamış olduğu prosedürler sonrasında ya sığınmacı, mülteci, göçmen olarak kabul edilmekte ya geri kabul anlaşmaları çerçevesinde geldikleri ülkeye (kendi ülkeleri dışında) veya başka bir üçüncü ülkeye (BMMYK'ya başvurmak zorunludur) gönderilmek suretiyle sınır dışı edilmektedirler.

⁵³ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=515> , (21.12.2016).

İltica amacıyla Türkiye'ye gelen kişiler valiliklere (İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne) başvuru yapacakları gibi istekleri doğrultusunda BMMYK temsilciliklerine/ofislerine de dabaşvuruda bulunabilirler. Ancak BMMYK bu durumun 10 Eylül 2018 tarihine kadar geçerli olduğunu beyan etmiştir (UNHCR, 2018b). Kısaca bu tarihten sonra başvurular BMMYK tarafından kabul edilmeeycektir.

BMMYK 1960 yılından günümüze iltica konusunda Türkiye ile işbirliği içerisinde olan bir kurum olmuştur. Hatta iltica talebinde bulunanların kayıtlarının alınmasına ilişkin faaliyetleri dahi yürütüyor olması BMMYK'nın bir yardımcı kuruluştan daha çok politika uygulayıcısı bir kurum gibi çalıştığı kanaatini oluşturmuştur. Ancak bu durum 1994 Yönetmeliği ile değişmeye başlamıştır. Yönetmelik ile, BMMYK'nın karar verme aşamasında ilgili kurumlara danışması zorunluluğunu getirilmiştir. Dolayısıyla hem BMMYK hem de Türk temsilciliklerine iltica talebiyle başvuran kişilerin farklı sonuçlar elde etmeleri de engellenmeye çalışılmıştır. Ayrıca 1 Eylül 2016'da BMMYK ile "Ev Sahibi Ülke Anlaşması"⁵⁴ ile Türkiye BMMYK işbirliği resmiyet kazanmış (UNHCR, t.y.) sonrasında BMMYK ve GİGM uluslararası koruma başvuru kayıtlarını ortak kayıt sistemi (Göç-Net) üzerinden takip etmeye başlamış ve her iki kurumdan birisine başvuru yapan bir kişinin kayıtları aynı anda veri tabanına kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Bu sayede de mülteci statüsü belirme sürecinin daha hızlı ve güvenilir bir biçimde gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Tüm bunlarla birlikte BMMYK'ya başvuruda bulunmak isteyenlerin izlemek zorunda olduğu prosedür aşağıdaki şekil 3'te incelenmektedir.

⁵⁴ Detaylı bilgi için bkz: Ev Sahibi Ülke Anlaşması, <http://www.madde14.org/images/8/88/BMMYKEvSahibiUlkeAnlasma.pdf>, (29.10.2018)

Şekil 3: BMMYK İltica Süreci

Kaynak: (SGDD, t.y.: 11).

İlticacılar sığınma başvurularını Türkiye'ye geldikleri andan itibaren en kısa zamanda, BMMYK Ankara şubesine veya BMMYK'nın vilayetlerde bulunan uygulama ortaklarına yani "Sığınmacı ve Göçmen Dayanışma Derneği" (SGDD) ve "İnsan Kaynağı Geliştirme Vakfı" (İKGV) şubeleri üzerinden, gerekiyorsa tercüman⁵⁵ yardımıyla "BMMYK Mülteci Statüsü Belirlenme Başvuru Formu"⁵⁶nu eğer başvuran refakatsiz çocuk ise refakatsiz çocuklar için gerekli formu⁵⁷nu

⁵⁵ Bknz: EK 4

⁵⁶ Bknz: EK 5

⁵⁷ Bknz: EK 6

doldurarak gerçekleştirebilirler. Bu esnada kendilerine yasal bir temsilci⁵⁸ eşlik edebilmektedir. Eğer BMMYK personelinin öncelik tanınması gerektiğini düşündüğü bir başvuru sahibi varsa bu kişi, alanında uzman bir yetkiliye yönlendirilmektedir.⁵⁹ BMMYK'nın tayin edeceği görüşme tarihinde mülakat⁶⁰ gerçekleşmekte ve sonrasında statü belirleme işlemine geçilmektedir. Görüşme sonrası çıkan sonuçlar BMMYK'nın internet sitesinde⁶¹ de yayınlanmaktadır. Ayrıca sonucun öğrenilmesi için SGDD ve İKGV şubelerine de başvurulabilmektedir. Verilen karar olumlu ise ilgili kişiye mülteci⁶² veya sığınmacı⁶³ belgesi verilmektedir. Kararın olumsuz çıkması durumunda ise 30 gün içerisinde itiraz edilebilen bir ret mektubu⁶⁴ gönderilmekte/verilmektedir. İtiraz⁶⁵ sonrası yapılan değerlendirme sonuçları kesin olmakla birlikte bu karar Türkiye'nin uluslararası korumasından yararlanmak için başvurulmasına engel olmamaktadır.⁶⁶

Ancak BMMYK bu uygulamaları, başvuru sahipleri açısından çok zor bir süreci beraberinde getirmektedir. Prosedüre giren kişilerin BMMYK'nın süreci sonuçlandırması en az 2-3 yıl sürmekte hatta bazen bu süre çok daha fazla uzayabilmektedir. Yapılan itiraza göre veya itiraz için yargı yolu seçildiğinde ise bu süre 6-7 yılı dahi bulabilmektedir. Bu zaman zarfında bu insanlar İçişleri Bakanlığı'nın kendilerini gönderdikleri uydu kentlerde ikamet etmek ve geçimlerini sağlamak zorundadırlar. Bu bölgelerde de ne yazık ki her zaman düzenli işleyen ve resmi nitelikte bir sosyal yardım mekanizması bulunmayabilmektedir. Çalışma hakkı bakımından ise hukuki referanslar bulunsa dahi sığınma prosedürüne giren yabancıların pratikte bir işte çalışmaları yasal olarak neredeyse imkânsızdır. Ayrıca uydu kent dışına çıkması yasak olan ve ancak bulunduğu kent içinde serbest ikamet hakkına sahip olan bu sığınmacılar belli günlerde Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi'ne giderek imza atmak da zorundadırlar (İHAD, 2012: 18-19). İkamet izni verilen yerin dışına çıktıkları tespit edildiği takdirde tekrar izinli oldukları şehre geri gönderilmektedirler.

Türkiye'de mülteci statüsü belirleme sürecine ilişkin uluslararası koruma prosedürleri ise daha önce belirtildiği üzere YUKK'a göre düzenlenmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki şekil 4'te YUKK ve ilgili mevzuat açısından yasal, kayıt dışı, yasa dışı durumlar rahatlıkla incelenmektedir. Bununla birlikte Türkiye'nin Suriyelilere uyguladığı iltica prosedürü ile Suriyeliler dışındaki sığınmacılara uyguladığı iltica prosedürü birbirinden farklılık göstermektedir.

⁵⁸ Bknz: EK 7

⁵⁹ Bknz: EK 8

⁶⁰ Bknz: EK 9

⁶¹ Bknz: <https://results.unhcr.org.tr/>

⁶² Bknz: EK 10

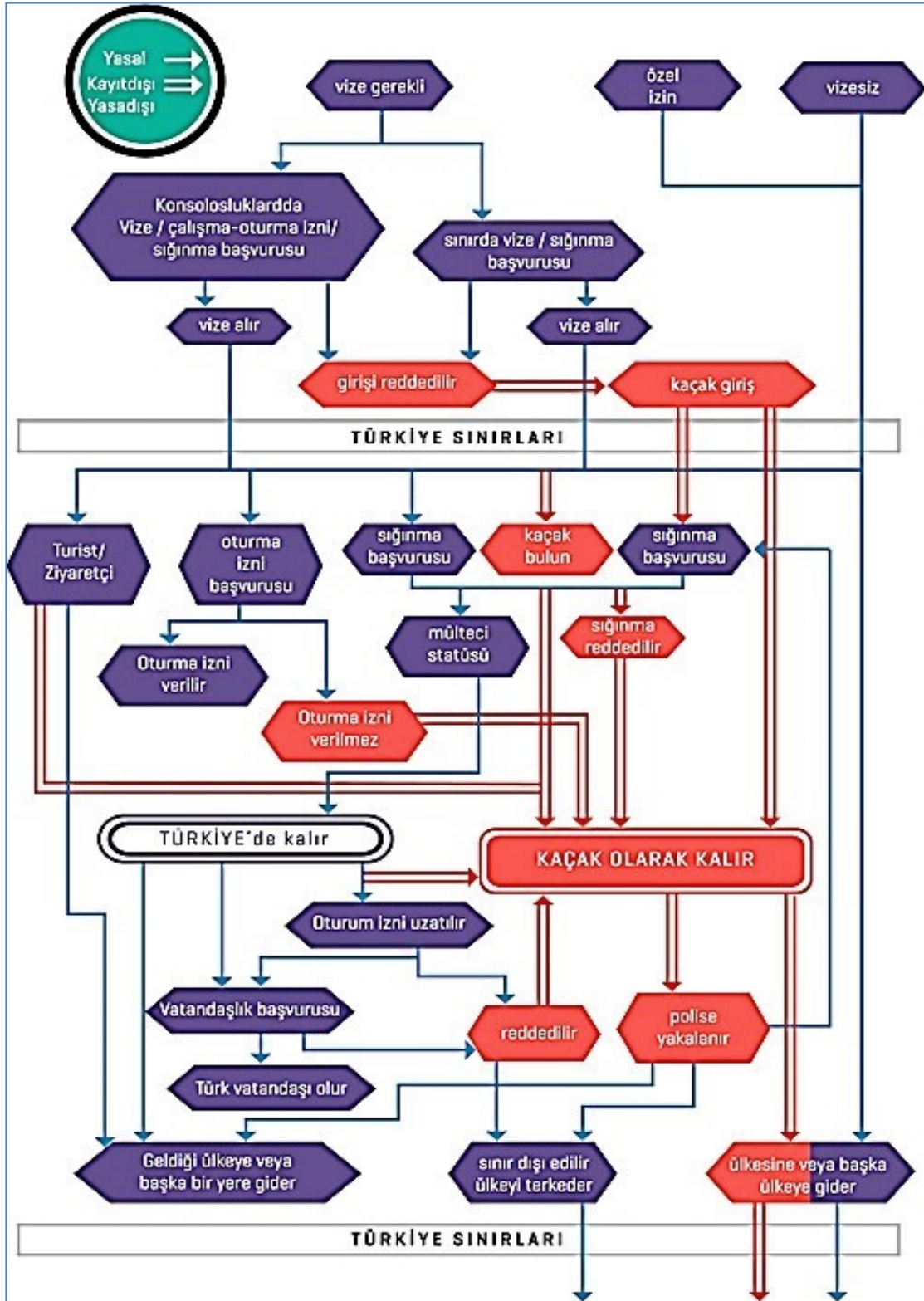
⁶³ Bknz: EK 11

⁶⁴ Bknz: EK 12

⁶⁵ Bknz: EK 13

⁶⁶ Detaylı bilgi için bknz: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa67ee4>

Şekil 4: YUKK'a Göre Göçün Yasal, Yasa Dışı ve Kayıt Dışı

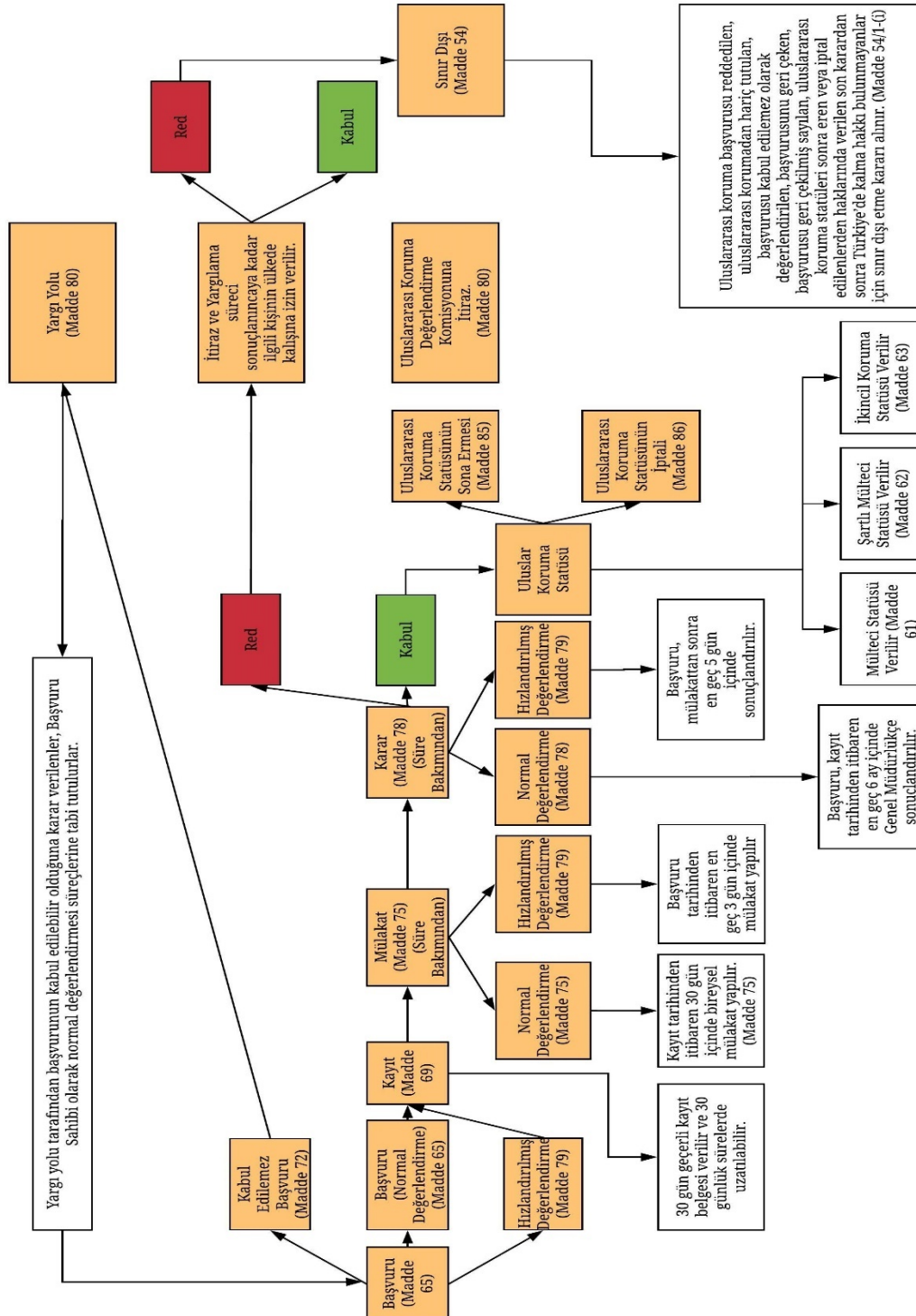

Kaynak: (Şeker ve diğerleri, 2014: 111).

Türkiye'ye (Avrupa dışından gelenler, Özelde Suriye dışından gelenler) iltica etmek isteyenler ülkeye giriş yaptıkları andan itibaren en kısa süre içerisinde valiliklere (GİGM) başvuru yapmalıdır.

Eğer sınırlarda kolluk kuvvetlerine başvuru yapılmış dahi olsa bu başvuruların valiliklere yani GİGM'e ulaştırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda Türkiye'nin iltica prosedürü şekil 5'te incelenebilir.

Şekil 5: Türkiye'nin Uluslararası Koruma Prosedürü

Kaynak: (GİGM, 2015: 20)

Türkiye’ye iltica talebinde bulunmak amacıyla Göç İdaresi Müdürlüğü (GİM)’ne başvuranlar için öncelikle bir ön kayıt işlemi yapılmakta, eğer kolluk kuvvetlerine başvuru yapılmış ise, başvuru ivedilikle GİM’e bildirilmekte, gerekli görüldüğü takdirde kişiye ücretsiz olarak tercüman tahsis edilmekte ve şahsına ait başta pasaport olmak üzere, fotokopisi alındıktan sonra kişiye geri iade edilmek üzere mevcut tüm resmi evrakları istenmekte ve bu evraklar/veriler GİGM sistemine⁶⁷ girilmektedir. Bu esnada kişinin parmak izi (eğer Suriyeli değilse emniyet müdürlüğü yabancılar şubesi tarafından) alınmakta ve sonrasında en geç 30 gün⁶⁸ sonrasında olmak üzere bir mülakat tarihi belirlenmektedir. Başvuru süresi boyunca GİGM tarafından belirlenen (konuya ilişkin belirlenmiş herhangi 62 il) illerin birisinde ikamet edilmesi gerekmektedir. Bu illerin dışında ikamet etmek dilmek isteniyorsa, ayrıntılı bir biçimde gerekçeleriyle başvuru esnasında bu talebin bildirilmesi zorunludur. Mülakat sonrası yapılan değerlendirme sonucu en kısa zamanda⁶⁹ GİGM internet adresinde⁷⁰ yayınlanmaktadır.

Mazeretsiz olarak üç kez mülakat görüşmesine gidilmediğinde, bildirim yükümlülüğü üç kez üst üste yerine getirilmediğinde, ikamet ili terk edildiğinde veya kişisel verilerin alınmasına müsaade edilmediğinde, kayıt ve mülakat yükümlülükleri yerine getirilmediğinde başvurular geçersiz sayılmaktadır. Mülakatın tamamlanmasının ardından kişiye, 99 ile başlayan bir “yabancı kimlik numarası”⁷¹ içeren “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi” tahsis edilir. Bu işlemler esnasında kişiden herhangi bir ücret talep edilmemektedir. Ayrıca bu belge başvuru süresi boyunca kişiye ikamet izni hakkı da tanımaktadır.

En geç 6 ay içerisinde çıkan sonuç, olumlu ise kişiye ya 3 yıl süreli mülteci veya 1’er yıl süreli şartlı mülteci veya ikincil koruma belgesi verilmektedir. Belirtilen süreler sonunda bu belgelerin yenilenmesi gerekmektedir. Değerlendirmenin olumsuz çıkması halinde ise sığınmacı 10 gün içerisinde Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu’na idari itiraz edebileceği gibi 30 gün içerisinde yetkili idare mahkemelerine de başvurabilmektedir. Ayrıca idare mahkemesinin kararlarına da temyiz yolu açıktır. Mahkeme süresi boyunca da kişiler ikamet izinli olarak sayılmaktadırlar.

Başvuru yapıldığı andan itibaren sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanma, ihtiyaç halinde valilikler bünyesindeki “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları”na başvurma ve başvuru tarihinden en az 6 ay sonra çalışma izni alabilmek için bir işveren aracılığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurma haklarına sahip olmaktadır.

⁶⁷ Bknz: Göç-Net, <http://www.goc.gov.tr/gecicikoruma/Pages/YabanciKimlikSorgulama.aspx>

⁶⁸ Ne yazık ki yoğunluk ve personel yetmezliği gibi nedenlerden ötürü bu süre çoğu zaman aşılmaktadır.

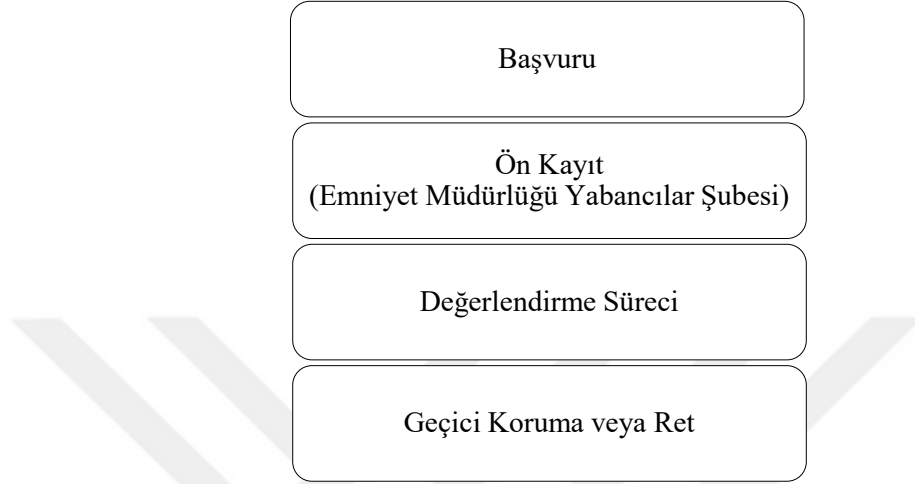
⁶⁹ Bu zaman dilimi genellikle 2-3 gün olmakla birlikte en geç bir hafta olarak ifade edilmektedir.

⁷⁰ Bknz: <http://www.goc.gov.tr/gecicikoruma/Pages/YabanciKimlikSorgulama.aspx>

⁷¹ Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi

Söz konusu Suriyeliler olduğunda ise süreç şekil 6’da kısaca belirtildiği üzere daha farklı ve daha hızlı işlemektedir.

**Şekil 6: Avrupa Dışından Gelenler ve Özelde
Suriyeliler İçin İltica Prosedürü**

Suriyeliler, Türkiye topraklarına ulaştıkları andan itibaren kolluk kuvvetlerine (Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi’ne) başvurduklarında kendilerine 30 gün süreli ikamet hakkı da tanıyan ön kayıt belgesi verilmekte ve GİM’ yönlendirilmektedirler. Burada şahıslarına ait tüm resmi evraklar istenmekte, fotokopisi alındıktan sonra kendilerine iade edilmektedir. Yine bu esnada parmak izleri GİM tarafından alınmakta en fazla 30 gün sürecek olan değerlendirme sürecine tabi tutulmaktadır. Değerlendirme sonrasında kendilerine direkt olarak “99” yabancı kimlik numarası ile başlayan bir “geçici koruma belgesi” verilmektedir. Bu belge mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma belgelerinin aksine süreli değildir. Değerlendirme sonucunun olumsuz çıkması halinde kişi işkence veya zulüm göreceği yere geri gönderilmeyip, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeye çalışılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERE YÖNELİK TÜRKİYE'NİN İLTİCA POLİTİKASI

Tarihsel süreçte, geçiş veya kaynak bir ülke görünümüne sahip olan Türkiye, 1980 sonrasında, ayrıca hedef ülke olma konumuna da gelmiştir. Hedef ülke olmanın başlıca nedeni olarak komşu ve bölge ülkelerine göre refah seviyesinin daha yüksek olmasının yanı sıra, bu ülkelerde yaşanan iç çatışmalar ve karışıklıklar ilk sıralarda yer almaktadır. Tüm bunların yanı sıra, Türkiye'nin özellikle zorunlu göçlere ilişkin açık kapı politikası da pek çok insanı bir nevi cesaretlendirmiştir. Irak, Afganistan ve Suriye'de yaşananlar sonrasında Türkiye'nin kendisine sığınan insanlara kapılarını açması örnek olarak gösterilebilir.

Suriye krizi sonrasında meydana gelen kitlesel göçler Türkiye'nin iltica hukuku konusunda yasal düzenlemelerde eksiklikler ve boşluklar olduğunu göstermiştir. İmzalanan uluslararası anlaşmalar çerçevesinde düzenlenen metinler de dâhil olmak üzere mevcut hukuki metinler ilticanın oluşturduğu sorunları ortadan kaldırma veya süreci yönetme adına yetersiz kalmışlardır. Türkiye bu durum karşısında, imzalamış olduğu uluslararası metinleri de göz önünde bulundurarak yeniden bir kanun hazırlamış (YUKK) ve süreci etkin bir biçimde yönetme gayretini göstermiştir. Ancak karşılaşılan sorunlara yönelik, sistematik ve tam manasıyla bütüncül bir çözümün ortaya konulduğu söylenemez.

3.1. Türkiye'ye Yönelik Göç ve İltica Hareketleri

2011 yılında Suriye'de başlayan olaylar sonrasında, en büyük mülteci krizlerinden birisi yaşanmış, yaklaşık 3,5 milyonu Türkiye'ye olmak üzere yaklaşık, 1,5 milyonu Pakistan'a ve yaklaşık 1 milyonu da Lübnan'a olmak üzere toplamda 6 milyondan fazla Suriyeli çeşitli ülkelere iltica etmiştir. Bununla birlikte 2016 yılı itibariyle dünyada 22,5 milyon mülteci, 2,8 milyon sığınmacı, 40,3 milyon kendi ülkeleri içinde göç etmek zorunda kalmış kişi ve toplamda 70 milyona yakın zorla yerinden edilmiş insanın olduğu BMMYK raporlarıyla ifade edilmektedir. Aşağıdaki tablo 5'te dönemler itibariyle mültecilerin, sığınmacıların, kendi ülkesi içerisinde göç etmek zorunda kalanların, vatansızların ve ülkesine, yaşadığı yere geri dönenlerin sayıları verilmiştir.

Tablo 5: Dönemler İtibariyle Dünya Genelinde Mülteciler, Sığınmacılar, Vatansızlar ve Kendi Ülkesinde Göç Etmek Zorunda Kalanlar

	Mülteciler	Sığınmacılar	Ülkesi İçinde Göç Etmek Zorunda Kalan Kişiler	Geri Dönerler	Vatansızlar	Diğerleri	Toplam
1950	2.116.011	0	0	0	0	0	2.116.011
1960	1.656.664	0	0	0	0	0	1.656.664
1970	2.464.730	0	0	13.880	0	0	2.478.610
1980	8.454.937	0	0	774.810	0	0	9.229.747
1990	17.395.979	0	0	139.122	0	0	17.535.101
2000	12.129.572	947.926	5.998.501	1.136.547	0	1.653.851	21.866.397
2010	10.549.681	837.445	14.697.804	3.120.859	3.463.070	1.255.579	33.924.438
2016	17.187.488	2.826.508	36.627.127	7.063.374	3.242.207	803.134	67.749.838
2017	19.941.347	3.090.898	39.118.516	4.896.352	2.796.204	1.596.189	71.439.506

Kaynak: (UNHCR, 2018)

Tabloda görüldüğü üzere 1970 yılı öncesinde yerinden edilen sayısı 3 milyonu geçmezken 1980 yılında bu sayı (3 katlık bir artışla) 9 milyonu aşmış ve ilerleyen dönemlerde sürekli olarak artış göstermiştir. 1980-1990 yılları arasında (yaklaşık 2 katlık bir artışla) 17 milyonu, 1990-2000 yılları arasında 21 milyonu, 2000-2010 yılları arasında 33 milyonu, 2010-2017 yılları arasında ise (2 kattan fazla bir artışla) 70 milyonu aşmıştır. Bu sayı, dünya üzerindeki pek çok devletin nüfusundan fazla olması nedeniyle oldukça dikkat çekicidir.

Ayrıca mülteci sayıları ile sığınmacı sayıları arasındaki büyük farkların nedeni ise Türkiye'nin de dahil olduğu bazı ülkelerin, Cenevre Sözleşmesi'nde açıkça belirtilen mülteci tanımını farklı yorumlamaları ve/veya coğrafi çekince ile kabul etmiş olmalarıdır. Nitekim sayıları toplamda 6 milyonu aşkın yerinden edilen Suriyeli, Türkiye'de geçici sığınmacı olarak kabul edilirken, Cenevre Sözleşmesi'ne dahil pek çok devlet tarafından mülteci olarak kabul edildiklerinin de açık bir göstergesidir. Zira 2016 yılında sadece Türkiye'de yaklaşık 3 milyon Suriyeli bulunmaktadır. Aşağıda verilen Tablo 6'da 2011 ve sonrası OECD ülkelerine yapılan başvuru sayıları ile 2014 ve 2015 yılları arasındaki artış miktarı ve en fazla sayıda başvuruda bulunanların menşei ilk üç ülke verilmiştir.

Tablo 6: OECD Ülkelerine En Fazla Başvuru Yapılan Ülkeler

	2011-2013 Yıllık Ortalama	2014	2015	2014- 2015 Artış Miktarı	Sığınma Başvurusunda Bulunanların Menşei İlk Üç Ülke
Almanya	73290	173070	441900	+268830	Suriye, Arnavutluk, Sırbistan ve Kosova
Macaristan	7730	41370	174360	+132990	Suriye, Afganistan, Sırbistan ve Kosova
ABD	77610	121160	172740	+51580	Çin, Meksika, El Salvador
İsveç	42590	75090	156460	+81370	Suriye, Afganistan, Irak
Türkiye	29100	87820	133590	+45770	Afganistan, Irak, İran
Avusturya	16440	28060	85620	+57560	Suriye, Afganistan, Irak
İtalya	25730	63660	83240	+19580	Nijerya, Pakistan, Gambia
Fransa	55820	59030	74300	+15270	Sudan, Sırbistan ve Kosova, Suriye
Hollanda	11880	23850	43100	+19250	Suriye, Eritre, Irak
Belçika	19010	13870	38700	+24830	Suriye, Irak, Afganistan
Birleşik Krallık	27760	31260	38570	+7310	Eritre, İran, Pakistan
İsviçre	21610	22110	38120	+16010	Eritre, Afganistan, Suriye
Finlandiya	3010	3520	32270	+28750	Irak, Afganistan, Somali
Norveç	10100	12640	30520	+17880	Suriye, Afganistan, Eritre
Danimarka	5850	14820	21160	+6340	Suriye, İran, Eritre
Kanada	18520	13450	16070	+2620	Çin, Macaristan, Pakistan
İspanya	3500	5900	13370	+7470	Suriye, Ukrayna, Filistin
Avustralya	13010	8960	12350	+3390	Malezya, Çin, Irak
Yunanistan	9040	9450	11370	+1920	Suriye, Afganistan, Pakistan
Polonya	9340	6810	10250	+3440	Rusya, Ukrayna, Tacikistan
Japonya	2560	5000	7580	+2580	Nepal, Türkiye, Myanmar
Güney Kore	120	2900	5710	+2810	Pakistan, Mısır, Çin
Meksika	950	2140	3420	+1280	Honduras, El Salvador, Guatemala
İrlanda	1160	1440	3280	+1840	Pakistan, Bangladeş Arnavutluk
Lüksemburg	1690	970	2300	+1330	Suriye, Irak, Sırbistan ve Kosova
Çekya	670	920	1250	+330	Ukrayna, Suriye, Küba
İsrail	2420	490	-	-	Fildişi Sahili, Güney Sudan, Eritre
Portekiz	360	440	900	+460	Ukrayna, Mali, Çin
İzlanda	120	160	360	+200	Arnavutluk, Irak, Afganistan
Yeni Zelanda	310	290	350	+60	Fiji, Pakistan, Güney Afrika
Slovakya	500	230	270	+40	Irak, Afganistan
Slovenya	310	360	260	+100	Irak, Afganistan, Pakistan
Şili	240	280	-	-	Kolombiya, Suriye, Filistin
Estonya	80	150	230	+80	Ukrayna, Afganistan, Irak
Toplam OECD Ülkeleri	493550	831670	1653970	+822300	Suriye, Afganistan, Irak
OECD Ülkeleri Olmayan Diğer Bazı Ülkeler					
Bulgaristan	3034	10790	20160	+9370	Irak, Afganistan, Suriye
Malta	2043	1280	1700	+420	Libya, Suriye, Ukrayna
Romanya	2024	1550	1270	-280	Suriye, Irak, Afganistan
Letonya	348	360	330	-30	Irak, Vietnam, Ukrayna
Litvanya	402	390	290	-100	Ukrayna, Gürcistan, Afganistan

Kaynak: (OECD, 2016: 32)

Yaşanan çatışmalar, savaşlar, siyasi istikrarsızlıklar, insan hakları ihlalleri, baskıcı rejimler ve ekonomik sıkıntıların yanı sıra küreselleşme de göç hareketlerini tetiklemiş ve uluslararası göç sorunu daha da büyüyerek geçerliliğini korumaya devam etmiştir. Daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak isteyen insanlar, ucuz iş gücü ihtiyacı olan sanayisi gelişmiş Batılı ülkelere yönelmişlerdir. Göçmen hareketliliğinde önemli bir transit ülke olan Türkiye ise, bu sorunu Suriye krizine kadar gerektiği gibi önemsememiştir. Oysa kontrolsüz göç ve mülteci hareketleri, hedef ülkelerde siyasi, sosyo ekonomik ve kültürel yapıları olumsuz etkileyebildiği gibi bu hareketler etnik şiddet vb. güvenlik tehditlerine dönüşebilecek potansiyele sahiptir.

Ortadoğu’da yaşanan çatışma ortamlarının ve siyasi krizlerin temel nedeni, batılı ülkelerin karışıklıklardan faydalanarak sadece kendi enerji ihtiyaçlarını karşılama isteklerine bağlanamaz. Bölgedeki pek çok ülkenin yapay sınırlara sahip olmaları, ticaret yollarını üzerinde barındıran coğrafi konumları, çok fazla sayıda etnik, dini ve kültürel çeşitliliklere sahip olan insanların bir arada yaşama konusunda zorlanmaları, Arap milliyetçiliği ve dış göçler, Ortadoğu’da yaşanan çatışmalara sebebiyet veren unsurlardan sadece bir kağıdır. Dolayısıyla “Coğrafya kaderdir” anlayışından hareket ederek Ortadoğu’da yaşanan çatışmaları ve dramları izah etmeye çalışmak da oldukça sığ kalmaktadır. Ayrıca yukarıda sıralanan nedenlere başarısız yöneticileri ve demokrasiden uzak yönetim sistemlerini de eklemek gerekmektedir.

Ortadoğu, özellikle 21. yüzyılın başlangıcından itibaren yabancı güçlerin müdahaleleri, çatışmalar ve iç karışıklıklarla tarihinin en hareketli dönemlerinden birisini yaşamaktadır. Bu süreçte Ortadoğu’daki sınırların ve rejimlerin değişeceği pek çok batılı ülkelerin (AB, ABD) hatta İsrail gibi ülkelerin de üst düzey yetkilileri ve çeşitli düşünce kuruluşları tarafından farklı zamanlarda ve şekillerde dile getirilmekte ve bu duruma yönelik çeşitli raporlar yayınlanmaktadır. Özellikle ABD’de oldukça etkin lobicilik faaliyetleri bulunan, kurulduğu Ortadoğu coğrafyasında topraklarını (1948’den beri) hâlâ genişleten (tek devlet olan) İsrail gibi bir devletin, yaşanan çatışmalarla hiçbir ilgisinin/planının olmadığını iddia etmek akıllıca olmayacaktır. Nitekim 1982 yılında Kudüs’te yayınlanan “Oded Yinon Planı”⁷² bu raporlardan en ilgi çekenlerin başında gelmektedir ve raporda yer alan planların zamanı veya sırası değişse de bir şekilde planın gerçekleştirilmeye çalışıldığı hatta gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Oded Yinon Planı, tüm Ortadoğu’yu kapsayacak bir fetih stratejisiyle İsrail stratejik düşüncesinde tüm Arap devletlerinin daha küçük parçalara bölünmesi, AB ve ABD’nin dağılması ve sonrasında İsrail’in egemen bir güç haline gelmesini ayrıca Nil Nehri ve Fırat Nehri arasındaki bölgeye hâkim olmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Lübnan’ın fiilen var olan (Hristiyan, Müslüman, Dürzi, Şii ve İsrail kontrolünde Haddad Milislerinden oluşan) beş bölgeye ayrılacağı

⁷² Detaylı bilgi için bkz: 1980’lerde İsrail İçin Bir Strateji, <http://www.pau.edu.tr/zyilmaz/tr/sayfa/israilin-ortadogu-projesinde-neler-var>

sonrasında Suriye'nin mezhepsel ve etnik olarak (Kıyı şeridinde Alevi, Halep'te ve Şam'da iki ayrı Sunni, Golan-Hauran ve Kuzey Ürdün'de Dürzilerden oluşan) bölgelere ayrılacağı, Irak'ın da benzer şekilde etnik ve mezhepsel olarak (güneyde Basra çevresinde Şii, kuzeyde Musul çevresinde Kürt, merkezde Bağdat'ta sunni) bölgelere ayrılması nihayetinde bahse konu devletlerin farklı bölgelere ayrılarak parçalanması uzun vadede İsrail'in temel hedefidir.

Ortadoğu olarak tanımlanan toprakların başta petrol olmak üzere doğal yeraltı kaynakları, semavi dinlere beşiklik yapmış olması ve coğrafi konumu (ticaret yollarının üzerinde bulunması) nedeniyle başta batılı gelişmiş (sömürgeci) ülkeler olmak üzere, pek çok devlet bu bölgede söz sahibi olmak istemekte ve bunun mücadelesini vermektedir. Bu mücadele sonrası ortaya çıkan çatışma ve karışıklıklar zorunlu göçlere ortam hazırlamıştır.

Nihayetinde, göç ve mülteci sorunu sadece Ortadoğu'nun değil aynı zamanda diğer bölgelerin, ülkelerin de sorunu haline gelmektedir. Konuyla ilgili olarak tablo 7'de dünya genelinde en fazla mülteci barındıran 10 ülke ve barındırdıkları mülteci ve sığınmacı sayısı incelenmektedir.

Tablo 7: 2017 İtibariyle Dünyada En Fazla Mülteci ve Sığınmacı Barındıran 10 Ülke

Ülkeler	Kişi Sayısı
Türkiye	2.823.987
Pakistan	1.352.160
Lübnan	1.005.503
İran	951.142
Ürdün	648.836
Uganda	639.007
Almanya	375.122
Etiyopya	338.774
Kenya	324.448
Çin	317.098

Kaynak: (UNHCR, 2018)

Tabloda gözlemlenebilecek olan en ilginç nokta ise mültecilere ev sahipliği yapan ilk 10 ülke arasında batılı ülke olarak sadece Almanya'nın oluşudur. Bu durum batılı devletlerin insan hakları karnesinin beklenenin aksine, çok da iyi olmadığını gözler önüne sermektedir.

Ortadoğu menşeli zorunlu göçlerin tarihi her ne kadar I. Dünya Savaşı'na kadar dayandırılrsa da zorunlu göçlerin II. Dünya Savaşı sonrası ciddi bir ivme kazandığı gözlemlenmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası başta sömürgeci devletler olmak üzere, bu devletlerin desteklediği otoriter rejimler; halkı baskı altında tutmuş, kendi rejimlerini/varlıklarını sürdürebilmek adına etnik ve dini ayrılıkları körüklemişlerdir. Sergilenen bu durum karşısında insanlar, zaman zaman bireysel olmak üzere genellikle kitleler halinde zorunlu göçe maruz kalmışlardır. Bu doğrultuda kitlesel zorunlu göçler, İran Devrimi sonrasında İran'da, ABD müdahalesi sonrası Irak'ta, İsrail'in kurulmasının ardından Filistin'de, Rusya ve ABD müdahalesi sonrası Afganistan'da son olarak da Suriye'de yaşanan çatışmalar sonrasında artarak devam etmiştir. Bahsi geçen bu ülkelerin dışında pek çok Ortadoğu ülkesinde irili ufaklı zorunlu göçler cereyan etmiştir. Tablo 8'de bazı Ortadoğu ülkeleri kaynaklı mülteci ve sığınmacı rakamları incelenebilir.

Tablo 8: Mülteci ve Sığınmacı Kaynağı Olan Bazı Ortadoğu Ülkeleri

	1990	2000	2010	2016	2017
Afganistan	6.339.095	3.627.630	3.091.829	2.870.347	2.958.208
Filistin	8.521	111.185	96.532	103.688	107.590
Irak	1.133.805	566.831	1.713.535	594.285	631.704
İran	75.889	108.913	84.856	181.490	193.654
İsrail	16	776	2100	991	1.151
Lübnan	6.993	11.756	17.390	13.145	5.544
Mısır	48	5.107	8.501	32.760	36.597
Suriye	2.148	9.646	28.173	5.708.501	6.451.501
Ürdün	55	1.478	2.876	4.293	5.544
Yemen	8	2.969	2.703	34.214	48.099
(Türkiye)	5.508	57.392	154.308	81.083	95.087
Toplam	7.572.572	4.521.021	5.262.802	9.797.866	10.534.679

Kaynak: (UNHCR, 2018)

Tablodan hareketle ülkelere ve yıllara göre yaşanan mülteci ve sığınmacı sayısındaki değişimin sadece bölgesel kaynaklı olmadığı, iç ve dış faktörlerin oldukça etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bir

şekilde göç ve mülteci kaynağı haline gelen bu ülkelerden batılı gelişmiş ülkelere doğru bir hareketlilik yaşanmaktadır. Örnek olarak, OECD ülkelerindeki Suriyeli sayılarının yer aldığı tablo 9’da bu durum gözlemlenebilir.

Tablo 9: Bazı OECD Ülkelerinde Bulunan Suriyeliler

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Almanya	13.208	14.868	24.151	31.819	70.585	197.186	475.649	567.507
Amerika	322	485	1.792	5.180	7.052	8.769	9.808	10.640
Avusturya	976	1.359	2.369	4.309	11.525	33.563	40.770	47.825
Belçika	229	978	1.293	2.365	3.353	8.109	10.878	10.745
Bulgaristan	125	168	97	4.604	11.011	15.502	16.988	16.956
Danimarka	1.233	1.290	2.018	3.357	8.721	13.813	18.624	19.506
Fransa	280	351	640	1.817	4.121	7.890	11.140	14.914
Hollanda	1.319	1.295	1.680	3.404	11.015	28.902	29.381	31.519
İngiltere	499	1.032	2.106	3.810	5.902	8.144	9.279	9.674
İspanya	47	32	352	923	2.117	5.272	9.805	14.007
İsveç	1.540	1.691	9.802	24.792	53.296	101.993	103.999	107.145
İsviçre	1.553	2.140	3.083	4.861	8.662	13.157	15.017	16.831
Kanada	766	798	937	1.027	889	1.748	3.137	3.901
Macaristan	47	42	86	325	1.157	19.083	1.448	1.033
Norveç	378	507	871	1.570	3.396	13.249	12.622	11.515
Yunanistan	2.233	10	20	1.860	4.095	9.549	28.417	23.319
TOPLAM	24755	27046	51297	96023	206897	485929	796962	907037

Kaynak: (UNHCR, 2018)

Ortadoğu ülkeleri sadece mülteci kaynağı olmamakta aynı zamanda mültecilere ev sahipliği de yapmaktadır. En çok mülteci barındıran ülkeler de mülteci kaynağı olan ülkelerin genellikle komşu ülkeleridir. Suriyeli mülteciler örneğinden hareketle de bu durum tablo 10’da gözlemlenebilir.

Tablo 10: 2017 İtibariyle En Fazla Suriyeli Mülteci ve Sığınmacı Barındıran 10 Ülke

Ülkeler	Kişi Sayısı
Türkiye	3.424.400
Lübnan	1.005.503
Ürdün	648.836
Almanya	375.122
Irak	230.836
Mısır	116.013
İsveç	96.914
Avusturya	30.938
Hollanda	28.394
Danimarka	18.235

Kaynak: (UNHCR, 2018)

Ortadoğu’da yaşanan mülteci krizlerinin neredeyse tamamı Türkiye’ye yönelik düzensiz göç hareketleri olarak yansımıştır. Bu durumun nedenlerinden bazıları; Türkiye’nin Avrupalı gelişmiş ülkelere ulaşmak isteyen insanlar için bir geçiş noktası olması ve batılı ülkelerin aksine vize konusunda oldukça ılımlı davranması, sığınmacılara kapılarını açması, dünya genelinde mültecilik konusunda başlıca muhatap olan BMMYK’nın Türkiye’de ofisinin bulunması, başta AB olmak üzere batılı ülkelerin sınır kontrollerini arttırmaları ve hatta sınırlarını mültecilere kapatmaları, kısaca kesin bir şekilde mültecileri istememeleridir.

Türkiye Cumhuriyet’i kuruluşundan itibaren sığınmacı ve mülteciler dâhil olmak üzere göçmenlerin uğrak mekânlarından birisi olmuştur. Başlangıç itibariyle çok az sayıda insan için hedef ülke olan Türkiye, bugün itibariyle pek çok insan için halen hedef ülke konumundadır. 2016 sonu itibariyle neredeyse tamamı Suriyelilerden oluşan yaklaşık 3,12 milyon insan (UNHCR, 2018) Türkiye’ye sığınmıştır. 1960’lı yıllar sonrasında işgücü potansiyeli nedeniyle batılı ülkelerin ucuz işgücü ihtiyacını karşıladığı zaman diliminde sadece göç veren bir ülke olarak anılan Türkiye önce

transit ülke sonra hem transit hem de göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. Türkiye’ye yönelik göçler düzenli (iş, eğitim vb. amaçlar dâhilinde) ve düzensiz (transit göç, sığınmacı ve mülteci vb. kaynaklı) göçler olmak üzere ikiye ayrılabilir (İçduygu, 2014: 222-223). Tablo 11’de dönemler itibariyle Türkiye’ye sığınan yabancıların rakamları incelenebilir.

Tablo 11: Yıllara Göre, Türkiye’de En Fazla Sığınmacı ve Mülteci Menşei 10 Ülke

	1980	1990	2000	2010	2017
Afganistan	5.000		96	3.447	163.413
Irak		1.400	2.586	5.877	152.976
İran		830	4.490	4.617	33.923
Arnavutluk		70			
Bosna Hersek			776		
Sırbistan ve Kosova			385		
Filistin			68	142	1.794
Çin			21		
Özbekistan			18	183	666
Somali			15	1.267	4.364
Kırgızistan				245	
Sudan				206	
Eritre				87	
Suriye				74	3.424.400
Pakistan					1.690
Yemen					585
Türkmenistan					597
Diğer/Bilinmeyen	1.100	25.700	43		
Toplam	8.080	29.990	10.498	18.155	3.784.408

Kaynak: (UNHCR, 2018)

Yukarıdaki tablodan da anlaşılabacağı üzere Türkiye’ye farklı dönemlerde farklı nüfus hareketleri gerçekleşmiştir. Bununla birlikte cumhuriyetin kurulmasının ardından ülkeye ilk yapılan göçü mevcut sınırlar dışında kalan Müslüman Türklerin oluşturduğu söylenebilir. Bu doğrultuda 1923 yılından itibaren Bulgaristan ve Yugoslavya kökenli göçler yaşanmış 1980’lere gelindiğinde

ise Afganlılar, 1990 ve 2000’lerde İranlılar, Iraklılar (savaş ve çatışma sonrası) ve Bosnalılar (savaş ve çatışma sonrası) ön plana çıkmıştır. 2011 sonrasında yaşanan Suriye krizi ile bu tabloya Suriyeliler de eklenmiş olmakla birlikte, İran, Irak ve Afganistan gibi ülkelerden 2017 itibariyle Türkiye’ye göç hala sürmektedir.

Kısaca, pek çok sığınmacı ve mülteci tarafından, kolay ulaşılabilir ve güvenli ülke olarak kabul edilen Türkiye, bir geçiş ülkesi olmaktan çıkmakta ve hedef ülke haline gelmektedir. Bu durum da Türkiye’nin yükünü arttırmaktadır. Artan bu yük zaman zaman toplumsal tepkilere yol açarken, birtakım siyasal, ekonomik ve toplumsal sıkıntıları da beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu bağlamda, Suriye kaynaklı göçlerin ülkemize olan etkilerine yer vermek faydalı olacaktır.

3.1.1. Suriye’de Yaşanan Çatışma Ortamı ve Suriyelilerin Türkiye’ye İltica Talebi

Türkmenler; Hama, Rakka, Şam, Lazkiye, İdlip, Dera ve Halep bölgelerinde⁷³ yoğun olarak yaşamakta olup Osmanlı öncesinde dahi bin yıldan daha fazla süre boyunca, bugünkü Suriye topraklarında yaşamışlar ve yaşamaya devam etmektedirler. Türkmenlerin iskânları sonucu 1516’dan 1918 yılına kadar özellikle Halep, nüfus bakımından neredeyse tamamen bir Türk şehri konumundadır. Ancak 19. yy. sonrasında Türk nüfusunda yaşanan azalmaya bağlı olarak Arap nüfusu artmaya başlamıştır (Kafalı, 1973: 23). Bu azalma, sadece Türkmenler için de geçerli olmayıp, bugünkü Suriye ve Lübnan topraklarında yaşayan yaklaşık 100 bin kişi, 1880’li yıllardan itibaren (dalgalanmalar olsa da) sürekliliğini kaybetmeden, Amerika ve Avrupa topraklarına göç etmiştir. 1914’e gelindiğinde ise göçmen sayısı 350 bine ulaşmıştır (Hashimoto, 1992: 105).

Ancak Suriye topraklarında yaşayan Arapça ve/veya Türkçe konuşan Türkmenler hakkında, Suriye Devleti’nin herkesi Suriyeli Arap olarak değerlendirdiği ve etnik azınlıkların varlığını da kabul etmediği için kapsamlı bir çalışma yapıl(a)mamıştır (Kirişçioğlu, 2013: 6). Dolayısıyla ifade edilen rakamlar da tam olarak net değildir. Örneğin, ABD Dış İşleri Bakanlığı bölgedeki Türk nüfusunu 70 bin olarak belirtmiş, 1983 yılında bu rakam Türkiye’nin Şam büyükelçisi tarafından desteklenmiş olmasına rağmen Kafalı (1973: 32) yaptığı çalışmalarda, Suriye’deki Türk nüfusunu 500 binden fazla, Türkçe konuşan Türkmenlerin sayısını ise yaklaşık 300 bin olarak tespit etmiştir. Bununla birlikte Orsam (2011: 22) raporuna göre Suriye krizi öncesinde Suriye’de 1,5 milyonu Türkçe konuşan olmak üzere toplamda 3,5 milyon Türkmen varlığını sürdürmektedir. Tablo 12’de Türkçe bilmeyenlerin de (Arapça konuşan) dâhil edildiği Suriye Türkmenlerinin vilayetlere göre dağılımı verilmiştir.

⁷³ Türkiye’nin Suriye topraklarında gerçekleştirdiği “Fırat Kalkanı Harekâtı” ile (Bayır-Bucak, Azez, Afrin, Menbiç, Çobanbey, Cerablus gibi) bir kısmının ismi medyaya sıkça geçtiği çeşitli nahiye ve kazalarda toplamda 523 Türk köyü bulunmaktadır.

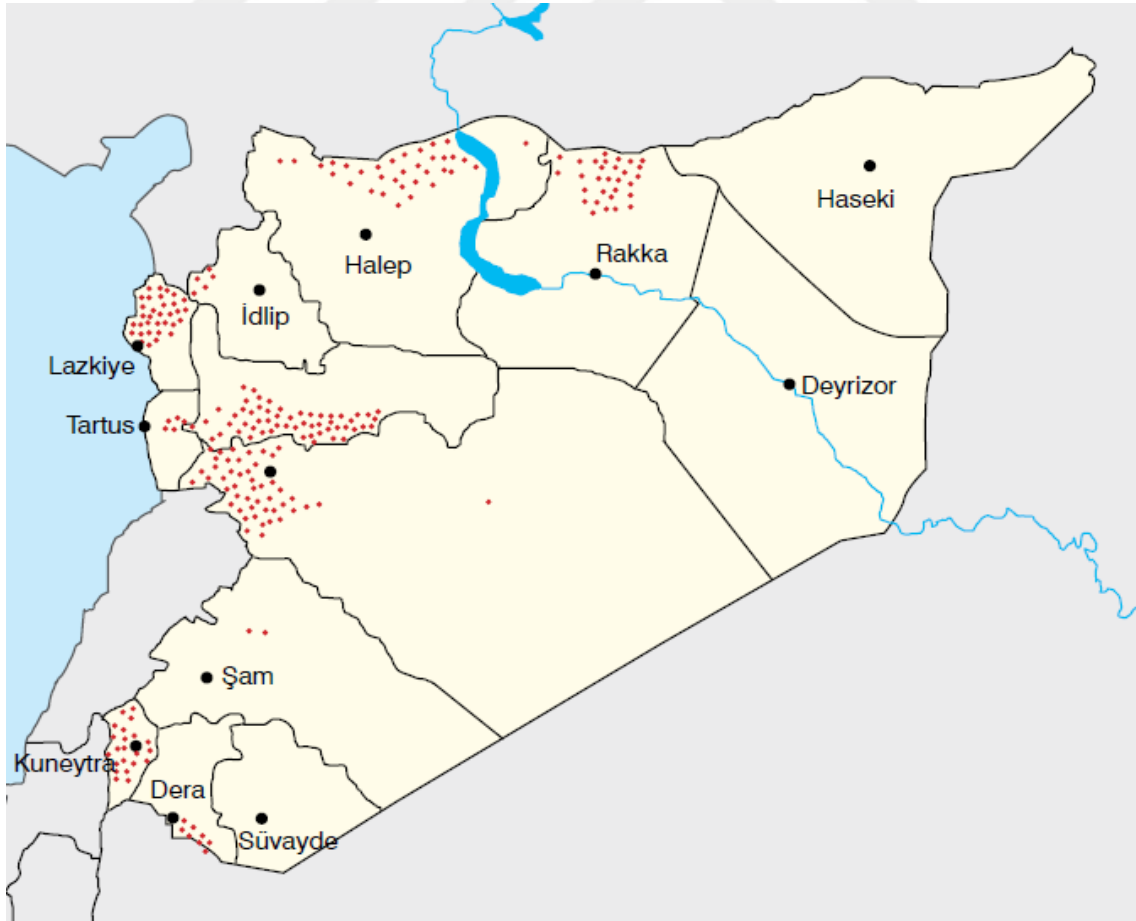
Tablo 12: Suriye Türkmenlerinin Suriye’de Vilayetlere Dağılımı

Vilayetler	Kişi Sayısı	Vilayetler	Kişi Sayısı	Vilayetler	Kişi Sayısı
Şam	460.000	Humus	835.000	Rakka	120.000
Halep	975.000	Lazkiye	385.000	İdlip	25.000
Hama	350.000	Tartus	50.000	Dera	75.000
Kuneytra	50.000	Diğer Bölgeler	175.000	TOPLAM	3.500.000

Kaynakça: (ORSAM, 2011: 22)

Şekil 7’de görüldüğü üzere Türkmenler, Suriye’de geniş bir coğrafyaya yayılmışlardır. Suriye nüfusunun altıda birini oluşturmalarına karşın, uzun süredir baskı altında oldukları için Suriye siyasetinde yer alamamışlardır. Özellikle Türkçe bilmeyenler ise büyük oranda asimile olmuşlardır. Ancak yine de muhalif hareketlerin içerisinde yer almaktan geri durmamaktadırlar. Yaşanan çatışmalarda da ciddi oranlarda Türkmen ya hayatını kaybetmiş veya tutuklanmıştır.

Şekil 7: Suriye Türkmenlerinin Yaşadıkları Bölgeler

Kaynakça: (ORSAM, 2011: 23)

2010 yılında Tunus'ta başlayan ve diğer Arap ülkelerine de yayılan, Arap Baharı olarak adlandırılan ve Ortadoğu'da taşları yerinden oynatan hatta pek çok hükümetin devrilmesine yol açan olaylar silsilesinin son durağı Suriye olmuştur. Hükümete yani rejime karşı yapılan tüm gösteri, eylem ve protestolarda ağırlıklı olarak siyasi tutukluların salıverilmesi ve demokratik seçimlere gidecek bir geçiş hükümetinin kurulması istenmiştir. Fakat bu istekler cevap bulmamış aksine gözaltılar, tutuklamalar ve dolayısıyla işkenceler yaşanmıştır. Uluslararası toplum ise Suriye'de yaşanan bu olaylara karşı sessizliğini korumuştur. Bununla birlikte Türkiye'nin çeşitli önerilerinin olmasına karşın bu önerilerine rejim tarafından da sıcak bakılmamıştır. 2011 Nisan ayına gelindiğinde ise rejim karşıtı yapılan gösteri, eylem ve protestolara sadece tutuklama ve işkence ile değil aynı zamanda ölümle sonuçlanan silahlı müdahalelerle karşılık verilmeye başlanmış ve bu durum aktif bir direnişin de önünü açmıştır. Türkiye ve bazı körfez ülkeleri, rejim muhaliflerine silahlı direniş noktasında yardıma bulunsa da bu yardımlar gerekli ve yeterli miktarda olmamıştır. Sonuç itibariyle de orantısız bir çatışmaya girilmiştir. Oysa rejim başta Rusya ve İran olmak üzere çeşitli devletlerden ciddi oranda yardım görmüştür. Nihayetinde Suriye'de son derece korkunç olarak adlandırılacak, kimyasal silahların kullanıldığı katliamlar yaşanmıştır. 2011 yılı itibariyle patlak veren kriz nedeniyle bugüne kadar 117 binden fazla kişinin tutuklandığı veya kaybolduğu, 470 binden fazla kişinin hükümet güçleri tarafından öldürüldüğü (HRW, 2017) çeşitli insan hakları örgütleri tarafından da belirtilmektedir.

Rejimin katliamları karşısında fazla şansı olmayan Suriyelilerin, Türkiye'ye yönelik iltica talepleri, ilk olarak, 2011 yılı Nisan ayında yaşanan şiddet olaylarından kaçan yaklaşık 300 Suriye vatandaşının iltica talebinde bulunmasıyla başlamıştır. Bu durum Türkiye için ciddi bir sınavın başlangıcı olurken dünya nezdinde büyük bir insanlık dramının cereyan ettiği süreç olarak halen devam etmektedir. Suriye'de yaklaşık 6,5 milyon insan yerinden edilmiş, pek çoğu da ya katledilmiş veya tutuklanmış ve işkence görmüştür. Katliamlardan, çatışmalardan kaçabilenler ise başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelere ve diğer ülkelere⁷⁴ sığınmışlardır.

2011 yılında yaklaşık 22 milyon olan Suriye nüfusu, yaşanan çatışmalar sornasında gerçekleşen zorunlu göçlerin ardından 2016 itibariyle yaklaşık 18,5 milyona düşmüştür (UN, 2017b). Suriye rejimi pek çok etnik guruba kimlik/hüviyet vermemekte vatandaş olarak kabul etmediği için aslında bu sayılar gerçekte daha fazladır. Suriye krizi sonrasında bu insanların büyük bir kısmının Türkiye'ye ve başka ülkelere sığınmaları nedeniyle ve sayıları yüz binlerle ifade edilen insanın katledilmesi nedeniyle ülke nüfusunun ciddi oranda düştüğü aşikârdır.

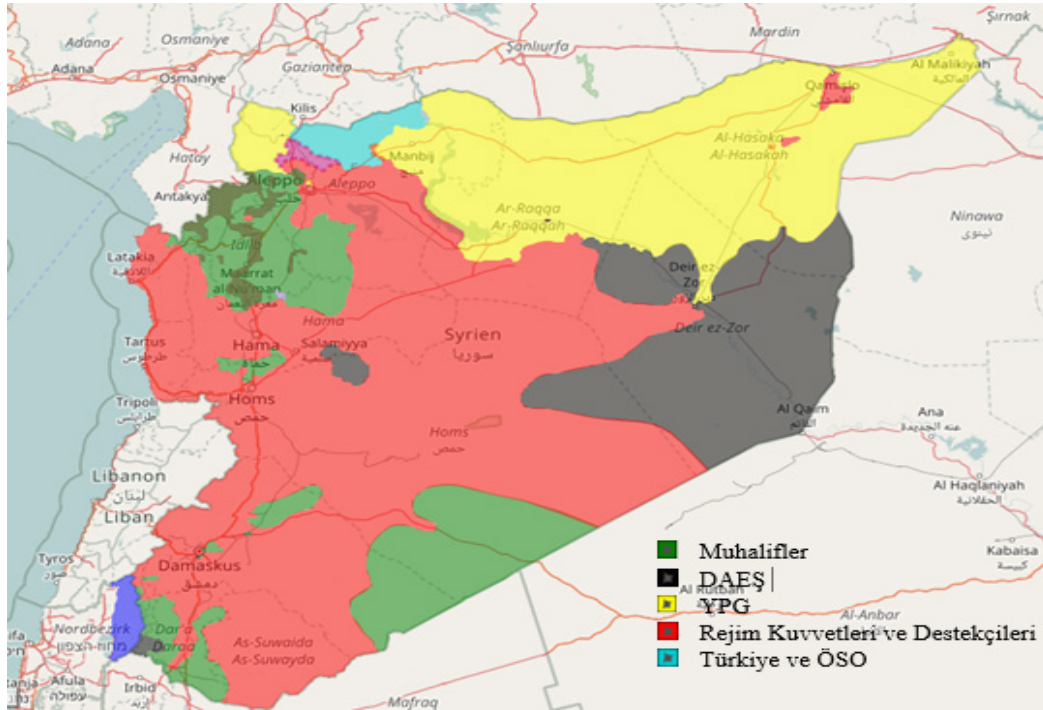
Suriye'den gelen sığınmacılar, bütün olarak Suriyeli Araplar olarak değerlendirilse de aslında birçoğunun Türkçe bildiği pek çoğunun ise Türk asıllı olduğu kaçınılmazdır. Nitekim yukarıda da

⁷⁴ Bknz: Tablo 13 ve 14

belirtildiği üzere; çatışmaların yoğun olarak yaşandığı ve başta “Fırat Kalkanı Harekâtı” ile operasyon düzenlenen bölgeler, genel itibariyle Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerdir ve şekil 8’de de çatışmaların yaşandığı güncel bölgeler harita üzerinden incelenebilir.

Haritadan da anlaşılabacağı üzere Türklerin de bulunduğu bölgeler hala rejim ve diğer güçlerin elinde olup çatışmaların yoğun olarak yaşandığı mücadele alanlarıdır. Dolayısıyla Türkiye’ye sığınan Suriyeliler içerisinde Türkmenlerin sayısının bir hayli yüksek olması ihtimaller dahilindedir. Fakat Türkiye’ye sığınan Suriyeliler içerisinde Türk kökenli olanların tespit edilmesine yönelik detaylı bir çalışma bulunmamaktadır.

Şekil 8: 20 Ağustos 2017 İtibariyle Suriye’deki Güncel Çatışma Haritası

Kaynak: (<http://syriancivilwarmap.com/>, 2017)

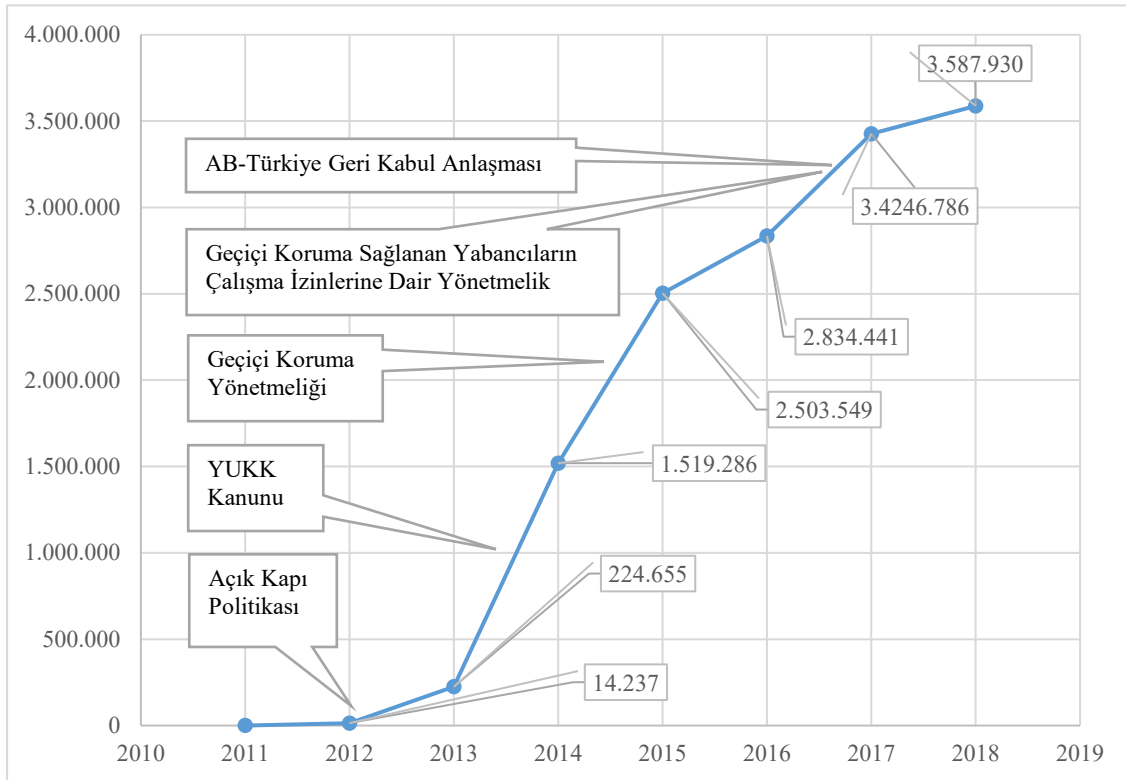
Yaşanan çatışmalar sonucunda zamanla büyük oranlarda artan sığınmacı sayısı, giriş çıkışların kontrol altına alınmasını oldukça zorlaştırmıştır. Libya, Mısır, Ürdün, Lübnan, Irak ve özellikle de Türkiye Suriyelilere yönelik olarak “açık kapı” politikası izlemişlerdir. Bu nedenle de Türkiye ve diğer ülkeler bir kontrol mekanizması oluşturmuşlar veya var olan mekanizmaları daha işlevsel hale getirmişlerdir. Buna rağmen başta Türkiye olmak üzere komşu ve yakın ülkelerde sığınmacı sayısında bir azalış yaşanmamıştır. Aksine mülteci kabul etmeyen Arap devletleri ve mülteci kabulünü oldukça zorlaştıran batılı devletler nedeniyle sığınmacı sayısındaki artış devam etmiştir. Suriyelilerin Türkiye’yi neden tercih ettiklerine dair pek çok neden sıralanabilir. Ancak birkaç başlık altında ifade edecek olursak; Geçmiş tarihi- kültürel bağlar, ekonomik ilişkiler, geçmiş bir aidiyetlik duygusu, akrabalık ilişkileri, baskı altında yaşayan insanların çoğunlukla Sünni ve hatta önemli bir

kısımının Türk kökenli oluşu, Türkiye'nin İslam dünyasında teşkil ettiği konumu dolayısıyla ensar-muhacir ilişkisi, Suriye'ye komşu ve yakın oluşu, güvenli oluşu, batılı ülkelere ulaşmak isteyenler için bir köprü vazifesi görmesi, yaşam koşullarının (özellikle kamp koşullarının) diğer ülkelere nazaran çok daha iyi oluşu, Türkiye'nin kabul esnasında sağladığı kolaylıklar, gibi çeşitli nedenler sıralanabilir.

3.1.2. Türkiye'ye Sığınma Talebinde Bulunan Suriyeliler ve Türkiye'nin Yaklaşımı

Türkiye, uyguladığı “açık kapı” politikası sonrasında Suriyelilerin en yoğun olarak yaşadığı ülke konumuna gelmiştir. Başlangıç itibariyle Suriyelilere kısa süreli ev sahipliği yapacağı, kısa bir süre sonra Suriye'de de Arap baharı olarak adlandırılan gelişmelerin sonuç vereceğini ve bir geçiş hükümetinin kurulmasının ardından seçime gidileceği varsayımı üzerinden hareket edilmesi bu durumun temel nedenlerinden birisi olmuştur. Fakat ne yazık ki 2011 yılında başlayan olaylar halen devam etmekte ve Türkiye'de sayıları gün geçtikçe artan ve sayıları 3 milyonu geçen Suriyeli yaşamını bir şekilde devam ettirmektedir. Aşağıdaki grafik 2'de yıllar itibariyle Türkiye'ye sığınan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayıları ve yaşanan gelişmelerle doğru orantılı olarak gelişen iltica hukuku alanındaki yenilikler/düzenlemeler incelenebilir.

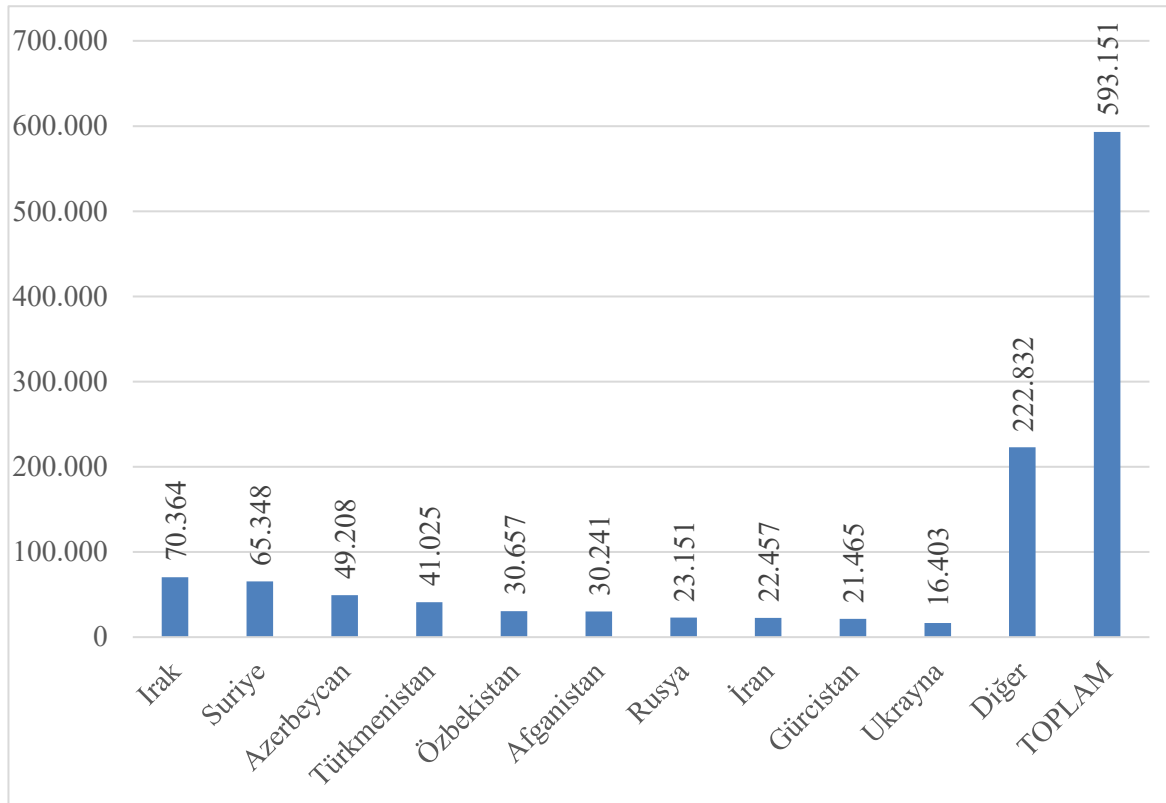
Grafik 2: Yıllara Göre Türkiye'ye Gelen Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler ve Hukuksal Süreçler

Kaynak: (GİGM, 2018 ve İçduygu, 2017: 30)

Türkiye hem artan sayıda gelen Suriyeliler karşısında yetersiz kalan hukuki düzenlemelerini yeniden yapmış hem de bunların AB müktesebatına uygun olmasına özen göstermiştir. Yıllara göre değişen hukuki düzenlemeleri⁷⁵ yukarıdaki grafik 1’de de gözlemleyebilirsiniz. Türkiye’ye sığınan Suriyelileri YUKK’a göre kendilerine verilen “ikamet izni” belgesi⁷⁶ ile (1’er yıl süreyle yenilenmek şartıyla aile ikamet izni ise en fazla 3’er yıl süreyle) belirli bir yerde yaşama hakkı ve aynı zamanda çalışma hakkı (YUKK, madde 27) da sağlamaktadır. 2016 yılı itibariyle Türkiye’de ikamet izni ile bulunanlar arasında grafik 3’te de görüleceği üzere Suriyeliler ikinci sırada gelmektedir.

Grafik 3: 2017 İtibariyle Türkiye’de İkamet İzni İle Bulunanlar (İlk 10 Ülke)

Kaynak: (GİGM, 2018)

Türkiye’de ikamet izniyle bulunanların yanı sıra düzensiz göçmenler de mevcuttur. Düzensiz göç, transit, hedef ve kaynak ülkeler açısından farklı farklı değerlendirilmektedir.⁷⁷ Türkiye düzensiz göçlere karşı aldığı önlemler sayesinde düzensiz göçmen sayısını azaltsa da, bu durumun tam manasıyla önlenmesi uluslararası iş birliğini ve kurumlar arası koordineli bir çalışmayı da

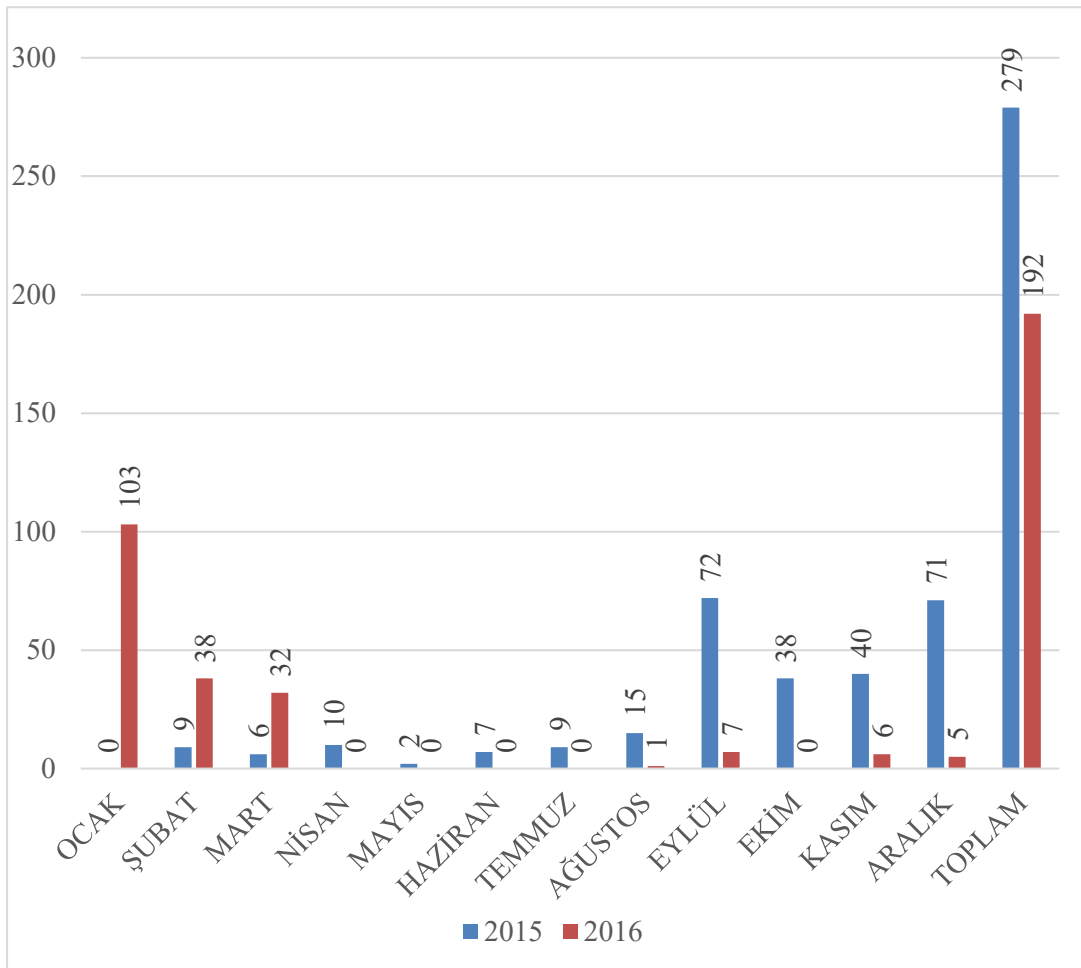
⁷⁵ Türkiye’nin hukuki anlamda yapmış olduğu düzenlemelere önceki bölümde değinildiği için burada açıklama yapılmayacaktır

⁷⁶ Kısa Dönem İkamet İzni, Aile İkamet İzni, Öğrenci İkamet İzni, Çalışma İzni ve diğer olmak üzere çeşitli ikamet izinleri mevcuttur.

⁷⁷ Transit ülkeler; kaynak ülkelerden hedef ülkelere ulaşmak için yasal ve yasadışı yollarla ülkeye giren ve bu ülkeyi bir transit ülke olarak değerlendirenleri, Hedef ülkeler; ülkeye yasadışı yollarla gelen veya yasal yollarla gelip yasal çıkış sürelerini aştığı halde çıkmayanları, Kaynak ülkeler; ülkesini terk ederken gerekli prosedürlere uymayan kişileri ifade eder.

gerektirmektedir. Göçmen kaçakçıları gibi unsurlar yüzünden bunu sağlamak da oldukça zordur. Ayrıca düzensiz göç esnasında pek çok insan da yaşamını yitirmektedir. Türkiye’den çıkış ve batılı ülkelere ulaşırken kontrol noktalarından kurtulmak için kontrol edilmesi daha zor olan deniz yolları kullanılmaktadır. Aşağıdaki grafik 4’te Türk denizlerinde hayatını kaybeden düzensiz göçmenlerin sayıları incelenebilir.

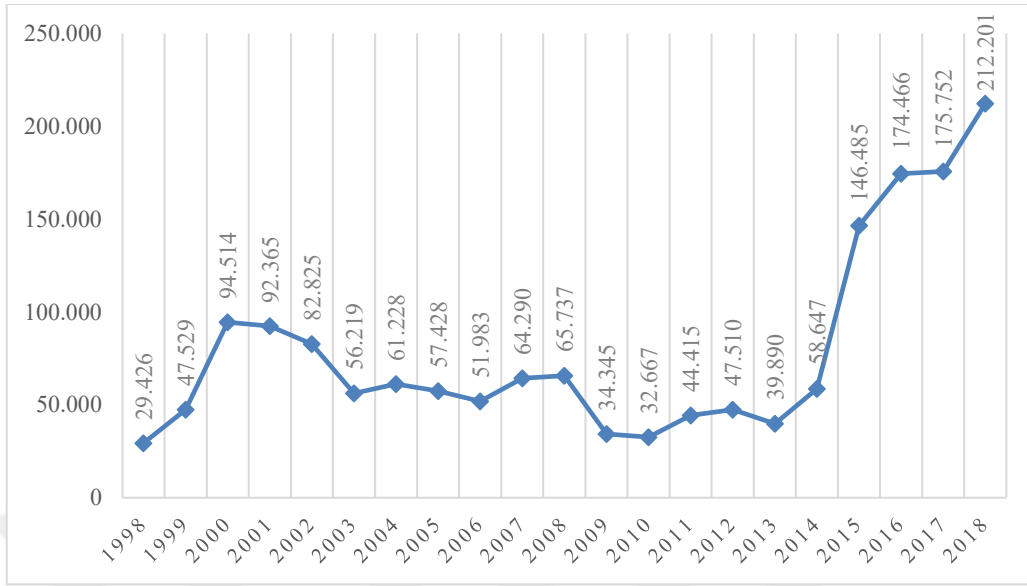
Grafik 4: 2015 ve 2016 Yıllarında Türk Denizlerinde Hayatını Kaybeden Düzensiz Göçmenler

Kaynak: (GİGM, 2017a: 59)

Grafikten de anlaşılacağı üzere 2016 yılında bir önceki yıla nazaran hayatını kaybedenlerin sayısında 3’te 1 oranında azalma söz konusudur. Ayrıca aşağıdaki grafik 5’te de yakalanan düzensiz göçmenlerin yıllara göre dağılımı verilirken grafik 6’da da 2017’de Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmenlerin menşei ülkeleri verilmiştir. Bu insanların bazıları Türkiye’yi hedef ülke, bazıları da geçiş ülkesi olarak görmektedir. Dolayısıyla Türkiye gelişmiş ülkelere yönelik düzensiz göçe bir nevi kaynak olmaktadır.

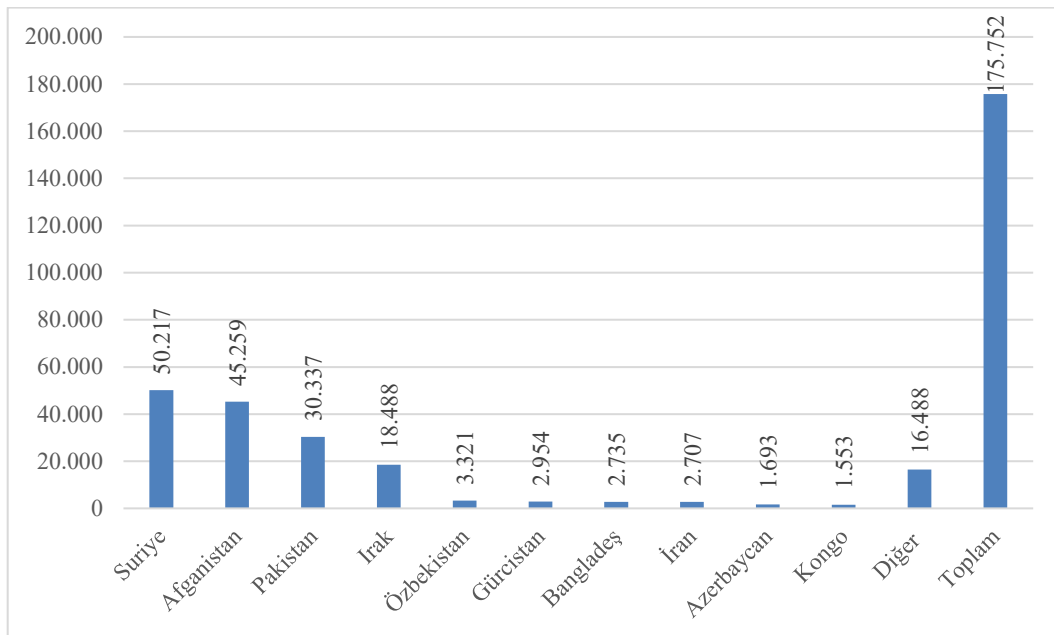
Grafik 5: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler

Kaynak: (GİGM, 2018)

Düzensiz göç kapsamında yakalananlar ile, Türk denizlerinde ölenlerin sayılarına bakıldığında bu tehlikeli yolculuk esnasında, 2015-2017 yılları arasında gerçekleşen 3758 olayda sadece 527 kişinin öldüğü 117 bin 258 kişinin sağ olarak kurtarılmış olması dikkat çekici bir durumdur (Sahil Güvenlik Komutanlığı, 2018). Şüphesiz bunda Türk kolluk kuvvetlerinin insancıl yaklaşımları ve bu insanları açık denizlerde kaderlerine terk etmemeleri önemli bir faktördür.

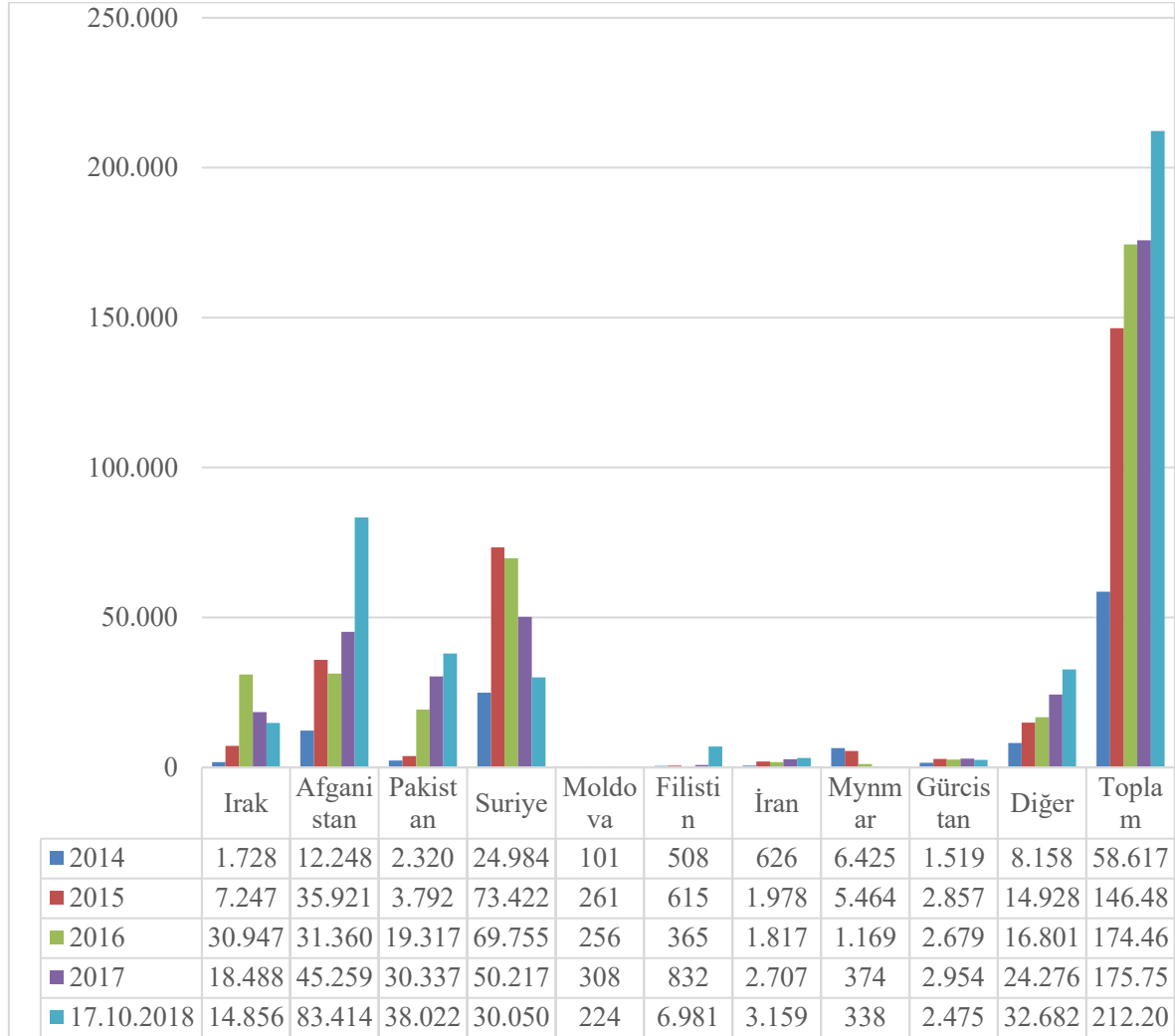
Grafik 6: 2017 Yılında Türkiye’de Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Ülke)

Kaynak: (GİGM, 2018)

Tahmin edileceği üzere, düzensiz göçmenler arasında Suriyeliler ilk sırada yer almaktadırlar. Yıllar itibariyle yakalanan düzensiz göçmenlerin dağılımı ise aşağıdaki gibidir. 2017 yılı Eylül ayı itibariyle yakalanan düzensiz göçmenler ve uyrukları aşağıdaki grafik 7’de incelenebilir. Grafikten de anlaşılacağı üzere yıllar itibariyle dahi olsa Suriyeliler ilk sırayı korurken, ikinci sırada Afganlar yer almaktadırlar.

Grafik 7: Yıllara Göre Düzensiz Göçmenler

Kaynak: (GİGM, 2018)

Grafik 7’de görüldüğü üzere, 2016 yılında yaklaşık 175 bin düzensiz göçmen varken, GKA ve 18 Mart mutabakatı gibi alınan önlemlere rağmen bu sayı, 2017 itibariyle küçük bir miktar azalmış 2018 yılında ise tekrar yükselişe geçmiştir. Düzensiz göçmenlerin Türkiye genelinde illere göre dağılımı ise aşağıdaki şekil 9’da incelenebilir. Şekle göre güney ve batı kıyı kesimleri (yani göç geçiş güzergâhları) ve özellikle de İstanbul ağırlıklı olmak üzere bir dağılım söz konusudur.

Şekil 9: 2016 Yılında Yakalanan Düzensiz

0 Kişi 1-49 Kişi 50-99 Kişi

Kaynak: (GİGM, 2018)

Düzensiz göç esnasında/kapsamında yakalanan ve sınır dışı edilmesi kararlaştırılan⁷⁸ kişiler gerektiğinde (idari gözetime alınanlar) GİGM’e bağlı 19 adet geri gönderme merkezine gönderilmekte ve işlemleri yapıldıktan sonra sınır dışı edilmektedirler.⁷⁹ 2017 yılı itibarıyla sınır dışı edilmek üzere, toplam 6.780 kişi sınır dışı edilmek üzere bu merkezlerde barındırılmaktadır.

Tablo 13: 2017 Yılında Geri Gönderme Merkezlerinde Bulunan Kişi Sayısı

İLLER	KİŞİ SAYISI	İLLER	KİŞİ SAYISI
Adana	80	İstanbul (Binkılıç)	120
Antalya	170	İzmir (Harmandalı)	750
Aydın	564	Kayseri	750
Çanakkale	400	Kırklareli	750
Edirne	500	Kocaeli	250
Erzurum (1)	750	Muğla	88
Erzurum (2)	750	Van	392
Gaziantep	750	Van (Kurubaş)	750
Hatay	192	Osmaniye (Düziçi)	4.000
İstanbul (Silivri)	270	TOPLAM	12.276

Kaynak: (GİGM, 2018)

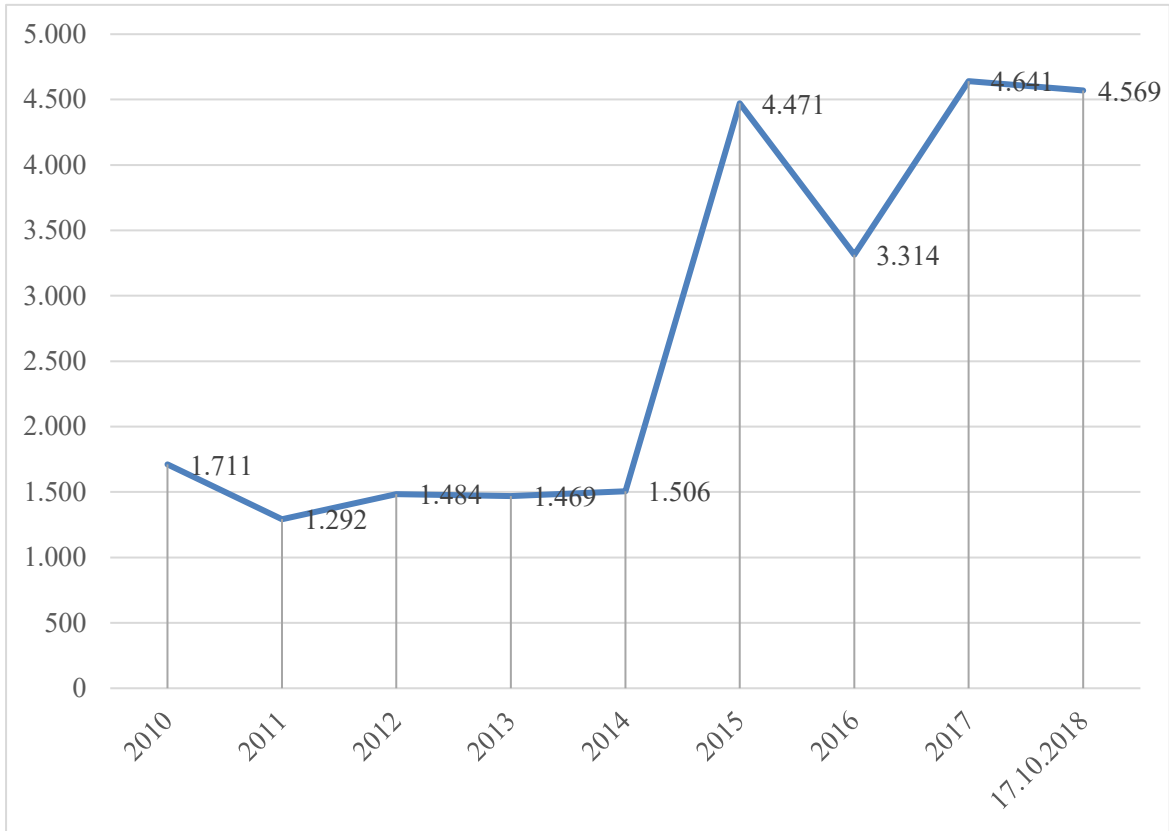
GİGM’e bağlı bu merkezlerin dışında, AB ve yatırım projeleri kapsamında 7.600 kişi kapasiteli 16 ayrı merkezin de kurulması planlanmıştır (GİGM, 2018). Bu merkezlerin sayılarının ve kapasitelerinin artırılmış ve arttırılacak olmasında her sene Türkiye’ye giriş yapmakta olan düzensiz göçmenlerin sayısındaki artış etkili olmaktadır. Türkiye, düzensiz göçle etkin mücadele ve mağduriyetlerin giderilmesi kapsamında bu merkezlerin sayılarını artırma kararı almıştır.

⁷⁸ Sınır dışı etme kararı alınan yabancılardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye’ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte veya asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye’den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınır. Bu kişiler 48 saat içerisinde geri gönderme merkezlerine gönderilmekte, seyahat belgeleri yoksa temin edilmekte (bilgilerini vermeyen, yalan beyanda bulunan için bekleme süresi en fazla 6 ay olup bu süre gerektiğinde uzatılmaktadır), yol ücretini karşılayamayacak durumda iseler GİGM bütçesinden ücret karşılanmaktadır. İdari gözetim söz konusu değilse işlemleri biten kişiler derhal sınır dışı edilmektedir.

⁷⁹ Detaylı bilgi için bkzn: YUKK, madde 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60

Türkiye, düzensiz göçle mücadele kapsamında uluslararası gelişmeleri yakından takip etmekte, AB müktesebatına uyum çerçevesinde hukuki ve idari yapılarını geliştirmektedir. Bu doğrultuda Türkiye düzensiz göçle mücadele eden kuruluşların başında gelen BMMYK, IOM, ICMPD, FRONTEX, EUROSUR gibi kuruluşlarla işbirliği yapmaktadır. Türkiye aynı zamanda pek çok göçmeni mağdur eden göçmen kaçakçılarıyla da etkin mücadele etmektedir. Yakalanan göçmen kaçakçılarının yıllara göre dağılımı aşağıdaki grafik 8’de incelenebilir.

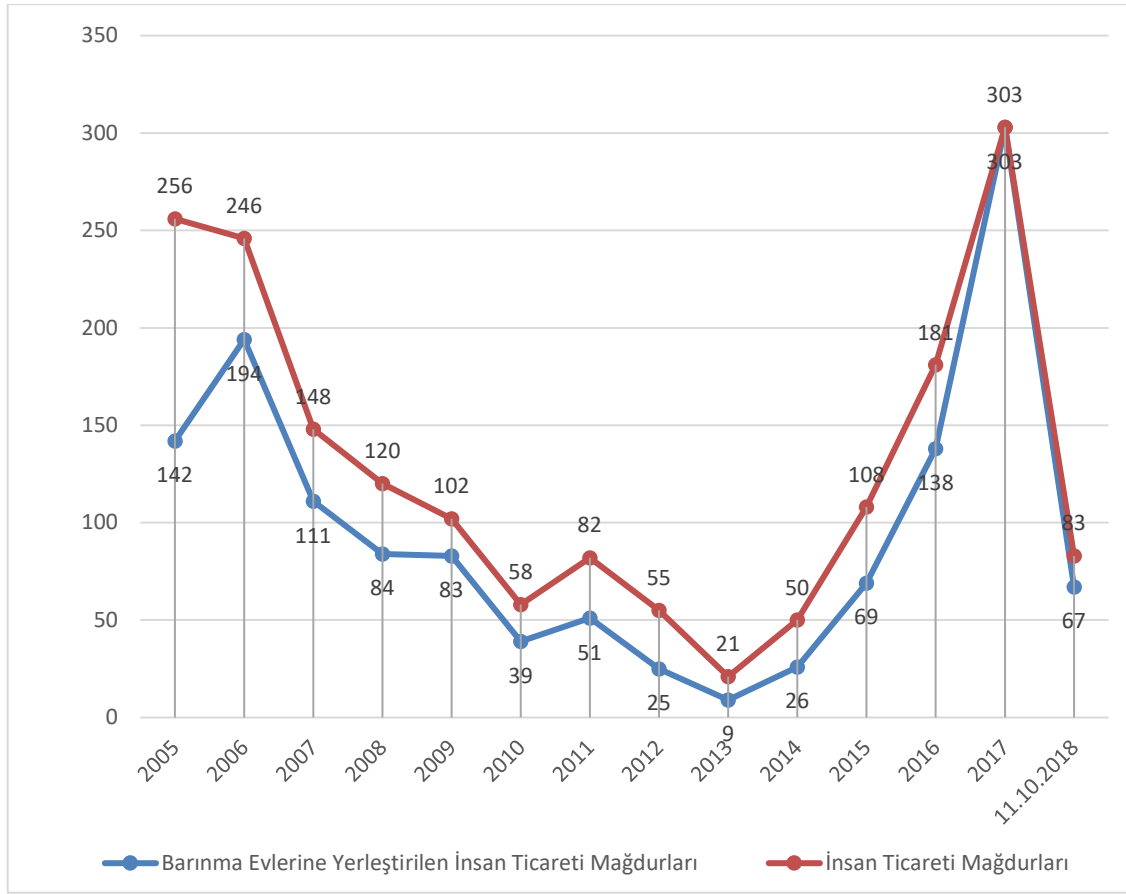
Grafik 8: Yıllara Göre Yakalanan Göçmen Kaçakçıları

Kaynak: (GİGM, 2018)

Yakalanan göçmen kaçakçıları, cezai işlem uygulanmak üzere adli makamlara sevk edilmişlerdir. Grafikten de anlaşılacağı üzere göçmen kaçakçıları sayısı son iki yılda azalma eğilimindedir. Şüphesiz bu durumun böyle olmasında alınan önlemlerin ve cezai işlemlerin caydırıcılığının yanı sıra Türkiye’nin AB ile yapmış olduğu geri kabul anlaşması ve 18 Mart 2016 Mutabakatı oldukça etkili olmuştur. Bununla birlikte göçmen kaçakçılarının mağdur ettiği kişi sayısı ve bu kişilerden barınma evlerinde kalanların sayıları grafik 9’da incelenebilir.

Grafik 9: Yıllara Göre İnsan Ticareti Mağdurları ve Barınma Evlerine Yerleştirilenler

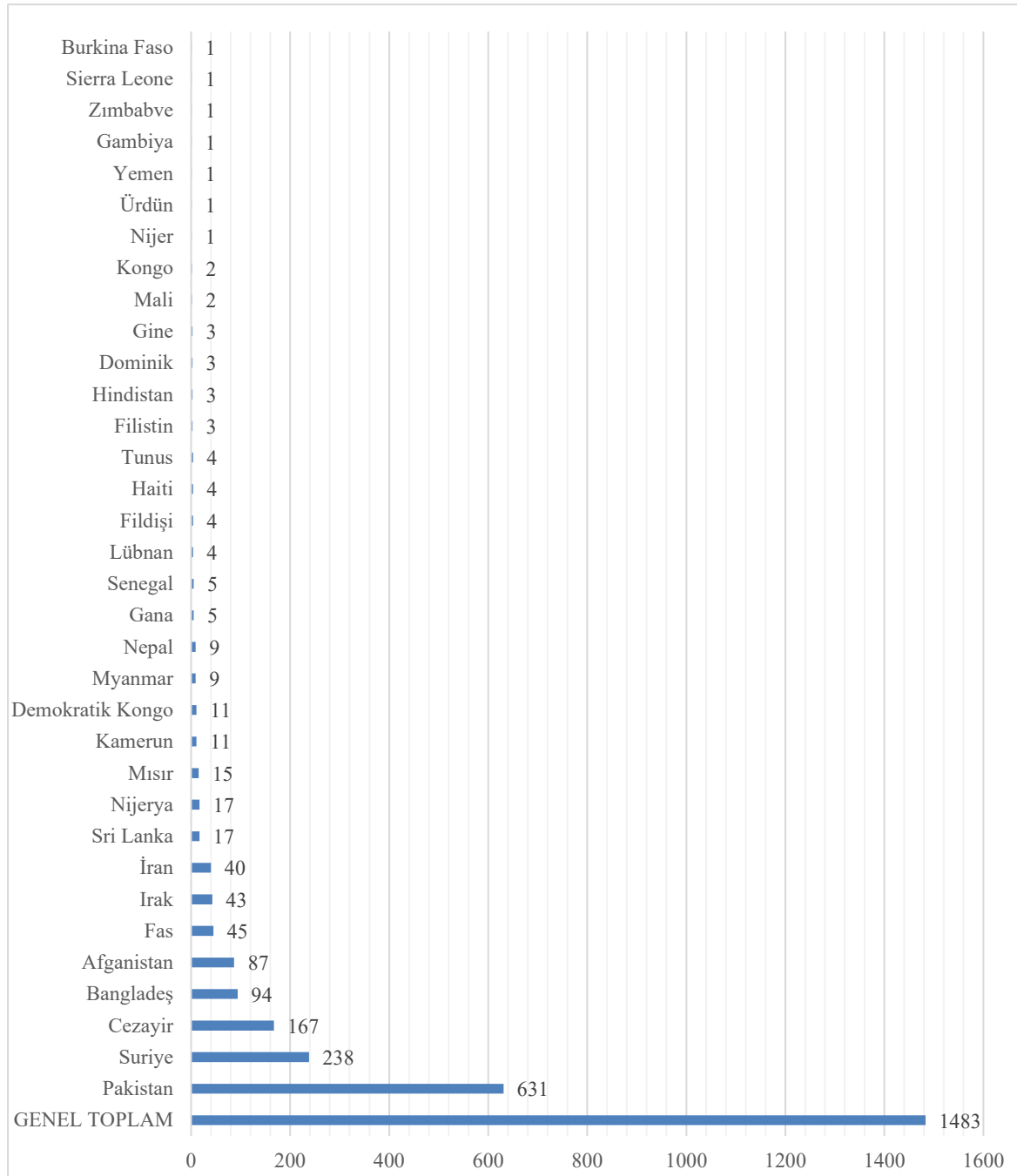

Kaynak: (GİGM, 2018).

Türkiye, göçmen kaçakçıları yüzünden mağdur duruma düşmüş olan bu insanlara da sahip çıkarak, bunları ilk etapta barınma evlerine yerleştirmiştir. 2017 yılı göçmen kaçakçılığı mağdurlarının tamamı barınma merkezlerine yerleştirilmişken önceki yıllarda böyle bir durum söz konusu olmamıştır.

Türkiye, AB ile pasaport, vize vb. seyahat belgeleri olmaksızın yasa dışı şekilde ülkeye giriş yapan ve hala ülkede bulunan kişilerle ilk giriş esnasında gerekli belgelere ve izinlere sahip olan fakat vize süresini doldurduğu halde ülkeden çıkış yapmayan kişileri vatandaş oldukları ülkeye geri göndermeyi ifade eden geri kabul anlaşması imzalamış ve bu anlaşmaya üçüncü ülke vatandaşları da dâhil edilmiştir. Bu kapsamda, AB tarafından yakalanan düzensiz göçmenlerin kolaylıkla Türkiye'ye geri gönderilmesinin önü açılmıştır. İkinci bölümde değinildiği üzere Türkiye AB dışında da çeşitli devletlerle geri kabul anlaşmaları imzalamıştır. Geri kabul anlaşmalarıyla taraf devletler kendi topraklarından kaynaklanan sorunların maliyetlerine de katlanmak zorunda kalmışlardır. Türkiye'nin geri kabul anlaşmaları çerçevesinde teslim aldığı kişi sayıları ve menşei ülkeleri aşağıdaki grafik 10'da incelenebilir.

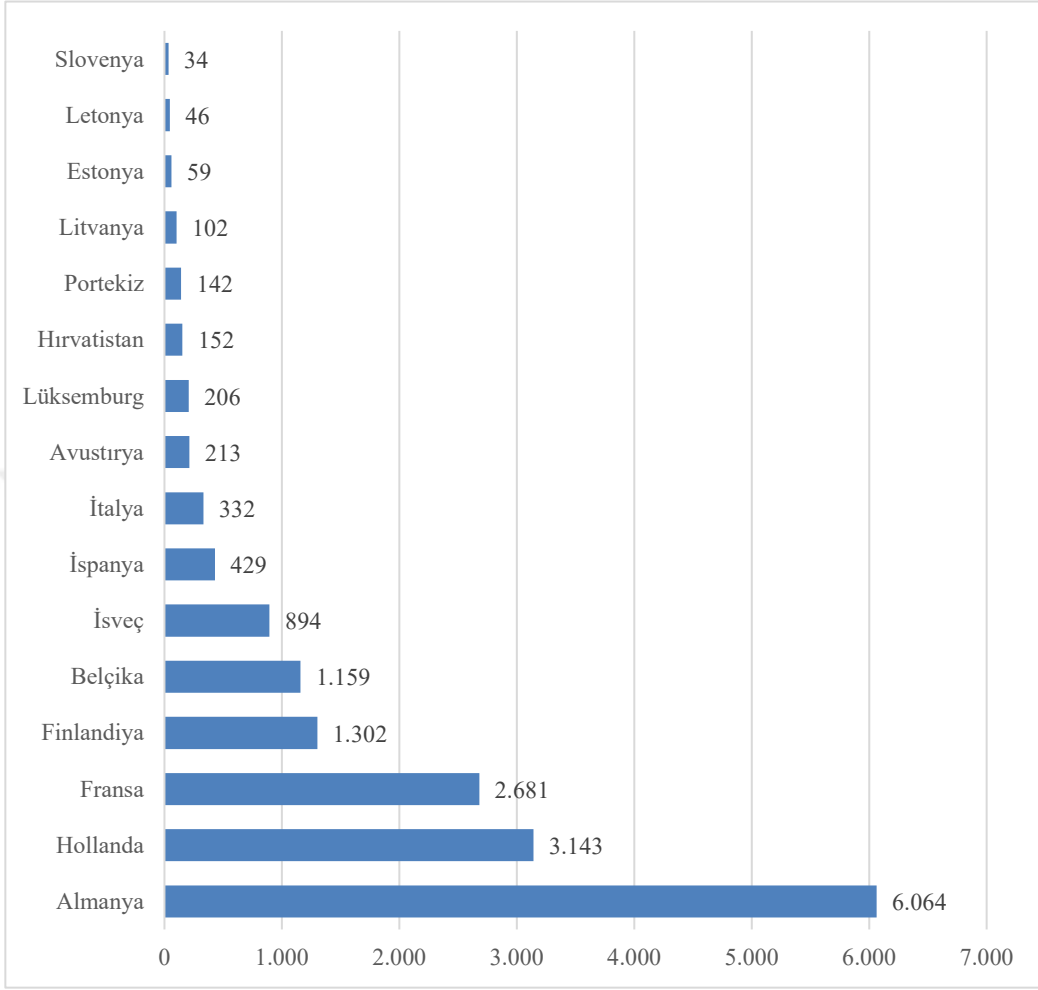
**Grafik 10: 2017 Yılında Geri Kabul Anlaşması Kapsamında Teslim
Alınan Kişilerin Uyruklarına Göre Dağılımı**

Kaynak: (GİGM, 2017b)

18 Mart Mutabakatı gereği ise birebir formülü kapsamında Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçiş yapan Suriyeli bir düzensiz göçmenin geri alınması karşılığında bir başka Suriyelinin AB ülkelerinden birisine yerleştirmesi kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda birebir formülü kapsamında Türkiye'den çıkış yapan toplam 16 bin 975 Suriyelinin yerleştirildikleri ülkeler aşağıdaki grafik 11'de incelenebilir.

Grafik 11: Birebir Formülü Kapsamında Türkiye’den Çıkış Yapan Suriyeliler ve Yerleştikleri Ülkeler

Kaynak: (GİGM, 2018)

Hem AB ile geri kabul anlaşmasının hem de mutabakatın etkin şekilde uygulanmaya başlamasıyla Türkiye’nin geçiş ülkesi olarak kullanılması azalmaya başlamış, Suriyeli göçmenler yakalanmaları halinde Türkiye’ye gönderileceklerini bildiklerinden bu zorlu yolculuğa daha az katlanır olmuşlardır. Ayrıca bire bir değişim söz konusu olduğu için de Türkiye’de Suriyeli sayısının artması değil, sadece gelen ve giden Suriyelilerin nitelik açısından farklılığı söz konusudur. Fakat burada da Türkiye zaten bu insanları kalıcı değil geçici olarak kabul ettiği için bu bir kayıp olarak görülmemektedir. Yapılan bu anlaşmalara rağmen kaçak olarak, batılı ülkelere ulaşmak isteyen Suriyeliler zorlu ve tehlikeli yolculuklara çıkmakta ve bu yolculuk esnasında can kayıpları dahi yaşanmaktadır. Aşağıdaki şekil 10’da, göçmen kaçakçıları vasıtasıyla, Ege denizi üzerinden Yunanistan’a geçmek isteyen Kurdi ailesinin küçük çocukları olan Aylan Kurdi’nin Muğla’nın Bodrum ilçesi kıyılarına vuran cansız bedeni yer almaktadır.

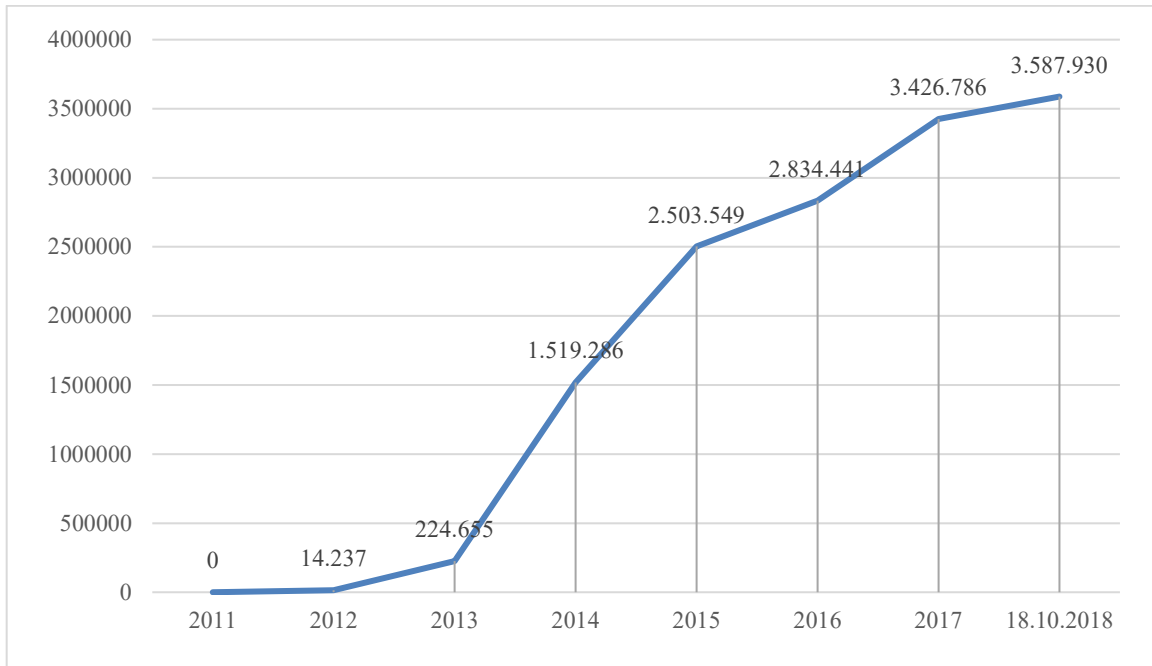
Şekil 10: Suriyelilerin Tehlikeli Yolculukları ve Aylan Bebek

Bodrum/Muğla, **Kaynak:** (CNN: 2016)

Türkiye uluslararası hukuk kaidelerine uyarak sorumluluklarını yerine getirme gayretiyle Suriyelilere geçici koruma statüsü tanımış ve bu sayede Suriyelilerin Türkiye topraklarında temel hizmetlere erişimlerinin yasal olarak önünü açarak bu insanları geri göndermemiş ve hayatlarını sürdürmelerini sağlamıştır. Ne var ki Türkiye, uyguladığı koruma (geçici koruma) teriminden de anlaşılacağı üzere bu insanları geçici olarak barındırıyor da yıllar itibarıyla Suriyelilerin sayısının grafik 12’de görüleceği üzere her geçen gün artıyor olması, Türkiye’ye ağır yük oluşturmaktadır. Yük paylaşımı noktasında anlaşma yapılan ülkelerin ve başta da BM olmak üzere gerekli yardımları yapmıyor olmaları Türkiye açısından durumu daha da zorlaştırmaktadır.

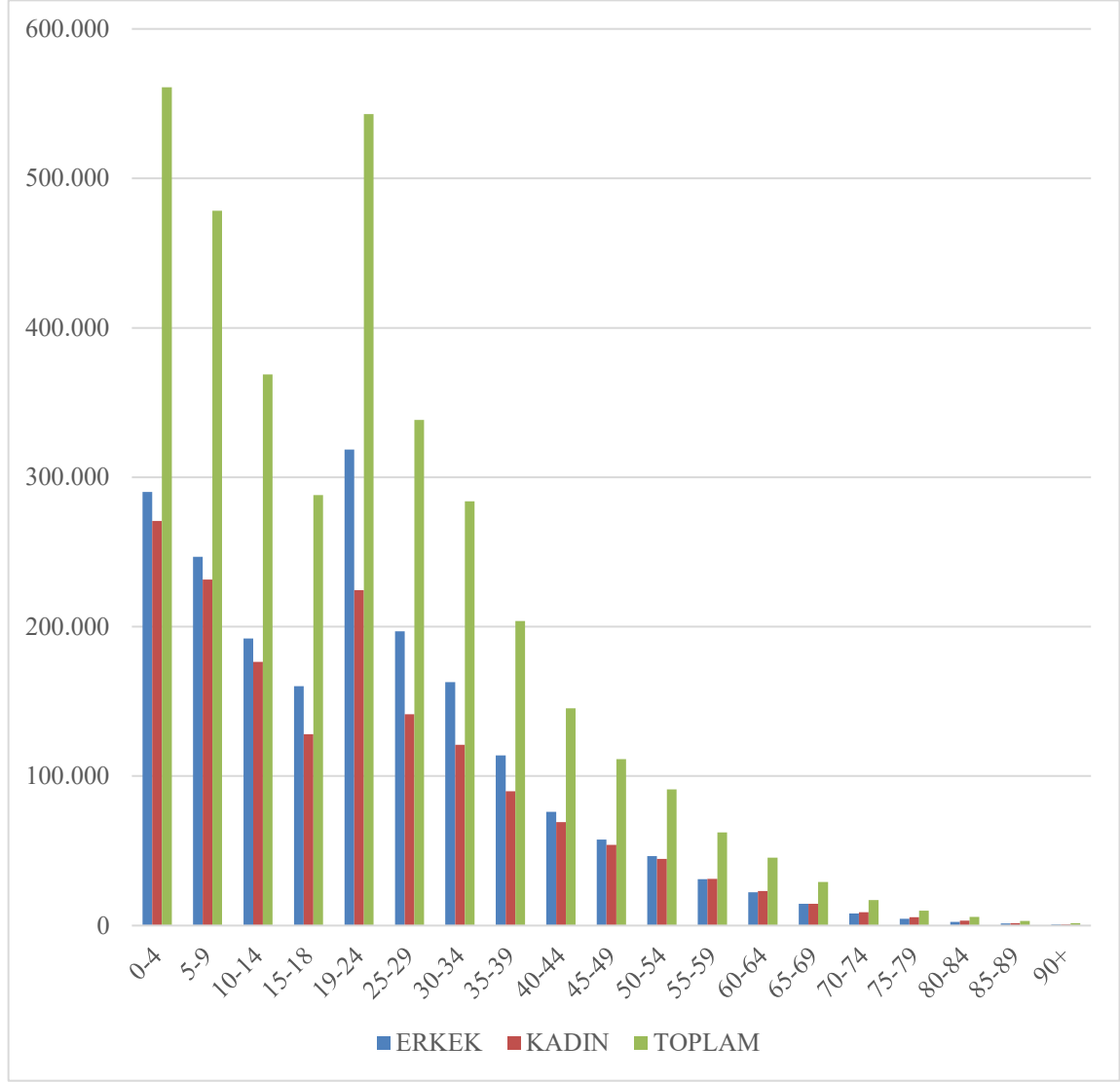
Grafik 12: Yıllara Göre Türkiye’de Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: (GİGM, 2018)

Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilerin cinsiyet ve yaşlara göre dağılımına bakıldığında ise grafik 13’te inceleneceği üzere yarından fazlasının kadınlardan oluştuğu 19 yaş altındaki çocukların toplam oranının % 46,17 olduğu, yani kendi içerisinde kümülatif olarak değerlendirildiğinde Suriyelilerin neredeyse yarısının çocuklardan oluştuğu ve bu çocukların da yarısından fazlasının 9 yaşın altında olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 13: Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Cinsiyet ve Yaşlara Göre Dağılımı

Kaynak: (GİGM, 2018)

Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyeliler çeşitli vilayetlere yerleştirilmişlerdir. Suriyelilere verilen ikamet izin belgelerinde hangi vilayette yaşamaları gerektiği açıkça yazılmış olup, bu insanların GİGM müdürlüğü tarafından tespit edilen vilayetlerde yaşamaları zorunludur (YUKK madde 71 ve 82). Aşağıdaki tablo 14’te hangi vilayette ne kadar geçici koruma altındaki Suriyelinin olduğu incelenebilir.

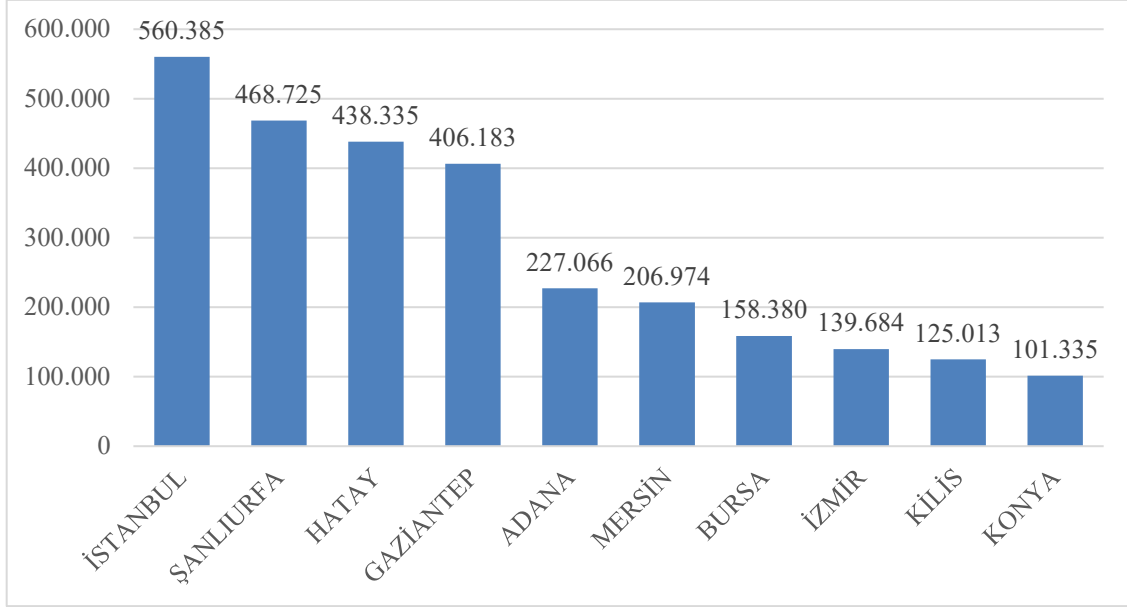
Tablo 14: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Vilayetlere Göre Dağılımı

İller	Nüfus Sayısı	Suriye- lilerin Sayısı	Suriye- lerin Nüfus Sayısına Oranı	İller	Nüfus Sayısı	Suriye- lilerin Sayısı	Suriye- lerin Nüfus Sayısına Oranı
Adana	2.216.475	227.066	10,24	K.Maraş	1.127.623	80.969	7,18
Adıyaman	615.076	28.341	4,61	Karabük	244.453	722	0,30
Afyon	715.693	5.175	0,72	Karaman	246.672	696	0,28
Ağrı	536.285	966	0,18	Kars	287.654	150	0,05
Aksaray	402.404	2.654	0,66	Kastamonu	372.373	1.225	0,33
Amasya	329.888	597	0,18	Kayseri	1.376.722	76.619	5,57
Ankara	5.445.026	86.153	1,58	Kırıkkale	278.749	1.399	0,50
Antalya	2.364.396	1.272	0,05	Kırklareli	356.050	2.567	0,72
Ardahan	97.096	141	0,15	Kırşehir	234.529	1.194	0,51
Artvin	166.143	43	0,03	Kilis	136.319	125.013	91,71
Aydın	1.080.839	7.222	0,67	Kocaeli	1.883.270	51.933	2,76
Balıkesir	1.204.824	4.106	0,34	Konya	2.180.149	101.335	4,65
Bartın	193.577	119	0,06	Kütahya	572.256	763	0,13
Batman	585.252	21.870	3,74	Malatya	786.676	27.928	3,55
Bayburt	80.417	32	0,04	Manisa	1.413.041	12.905	0,91
Bilecik	221.693	557	0,25	Mardin	809.719	91.106	11,25
Bingöl	273.354	868	0,32	Mersin	1.793.931	206.974	11,54
Bitlis	341.474	754	0,22	Muğla	938.751	13.694	1,46
Bolu	303.184	1.932	0,64	Muş	404.544	1.346	0,33
Burdur	264.779	8.800	3,32	Nevşehir	292.365	9.288	3,18
Bursa	2.936.803	158.380	5,39	Niğde	352.727	4.179	1,18
Çanakkale	530.417	3.827	0,72	Ordu	742.341	666	0,09
Çankırı	186.074	515	0,28	Osmaniye	527.724	48.162	9,13
Çorum	528.422	2.446	0,46	Rize	331.041	824	0,25
Denizli	1.018.735	12.472	1,22	Sakarya	990.214	14.904	1,51
Diyarbakır	1.699.901	33.172	1,95	Samsun	1.312.990	4.992	0,38
Düzce	377.610	1.529	0,40	Siirt	324.394	3.756	1,16
Edirne	406.855	953	0,23	Sinop	207.427	122	0,06
Elâzığ	583.671	12.272	2,10	Sivas	621.301	3.811	0,61
Erzincan	231.511	111	0,05	Şanlıurfa	1.985.753	468.725	23,60
Erzurum	760.476	1.049	0,14	Şırnak	503.236	15.186	3,02
Eskişehir	860.620	4.071	0,47	Tekirdağ	1.005.463	11.579	1,15
Gaziantep	2.005.515	406.183	20,25	Tokat	602.086	1.003	0,17
Giresun	437.393	147	0,03	Trabzon	786.326	2.924	0,37
Gümüşhane	170.173	81	0,05	Tunceli	82.498	50	0,06
Hakkâri	275.761	5.597	2,03	Uşak	364.971	2.249	0,62
Hatay	1.575.226	438.335	27,83	Van	1.106.891	2.051	0,19
Iğdır	194.775	94	0,05	Yalova	251.203	3.231	1,29
Isparta	433.830	7.267	1,68	Yozgat	418.650	3.969	0,95
İstanbul	15.029.231	560.385	3,73	Zonguldak	596.892	483	0,08
İzmir	1.279.677	139.684	10,92	TOPLAM	80.810.525	3.587.930	4,4%

Kaynak: (GİGM, 2018)

İkamet izni ile belirlenen vilayetlerde yaşamak istemeyen sığınmacılar gerekçeleriyle beraber valiliklerde bulunan GİGM’lerine başvurabilirler. Tablo 18 incelendiğinde en fazla Suriyeli barındıran ilk 10 vilayet aşağıdaki grafik 14’te daha net bir biçimde görülmektedir.

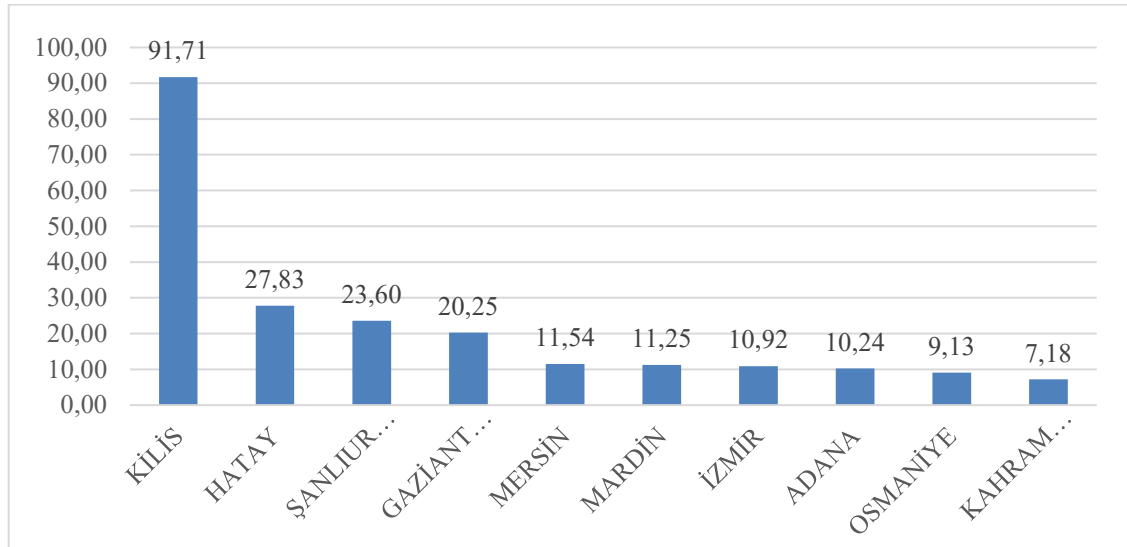
Grafik 14: En Fazla Suriyeli Barındıran 10 Vilayet

Kaynak: (GİGM, 2018)

Bununla birlikte Suriyeliler vilayetlerin nüfuslarına oranlandığında en yoğun olarak yaşadıkları ilk 10 vilayet aşağıdaki grafik 15’te belirtilmiştir.

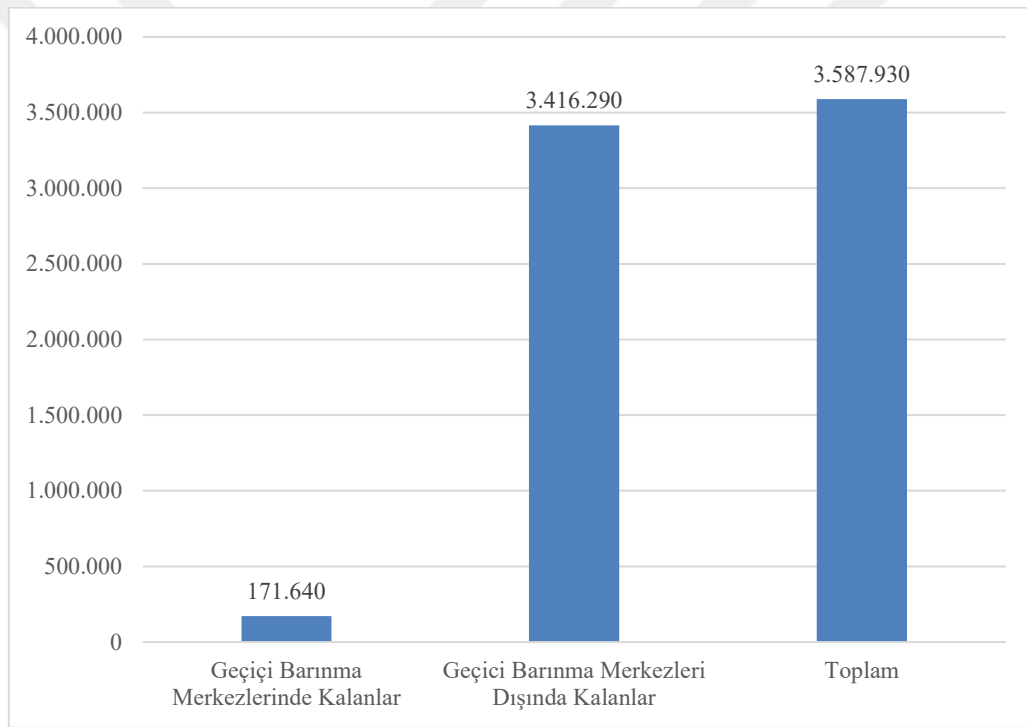
Grafik 15: Suriyelilerin En Yoğun Olarak Barındıkları 10 Vilayet

Kaynak: (GİGM, 2018)

Grafik 15’te görüldüğü üzere, Kilis’te bulunan Suriyelilerin oranı oldukça yüksek olup % 100’e yaklaşmıştır. Yaklaşık olarak, Hatay’da her 3 kişiden birisi, Şanlıurfa’da her 4 kişiden birisi Türkiye genelinde ise her 20 kişiden biri Suriyelidir. Kilis’te bulunan Öncüpınar Suriye Sınır kapısı, Hatay’da bulunan Islahiye, Cilvegözü ve Karbeyaz (Yiğitözü) sınır kapıları ve Şanlıurfa’da bulunan Ceyalınpınar, Akçakale ve Mürşitpınar sınır kapılarının varlığı bu oranın yüksek çıkmasında oldukça etkili olup, bunun dışında akrabalık ve ekonomik ilişkiler, ucuz tarım işçiliği ihtiyacı ve konteyner kentler gibi unsurlar diğer nedenler arasındadır. Ayrıca geçici barınma merkezlerinin olduğu vilayetlerde de yine Suriyeli nüfusun yoğunluğu diğer illere nazaran yüksektir. Aşağıdaki grafik 16 ve 17’de geçici barınma (çadırkent ve konteynerkent) merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayıları verilmiştir.

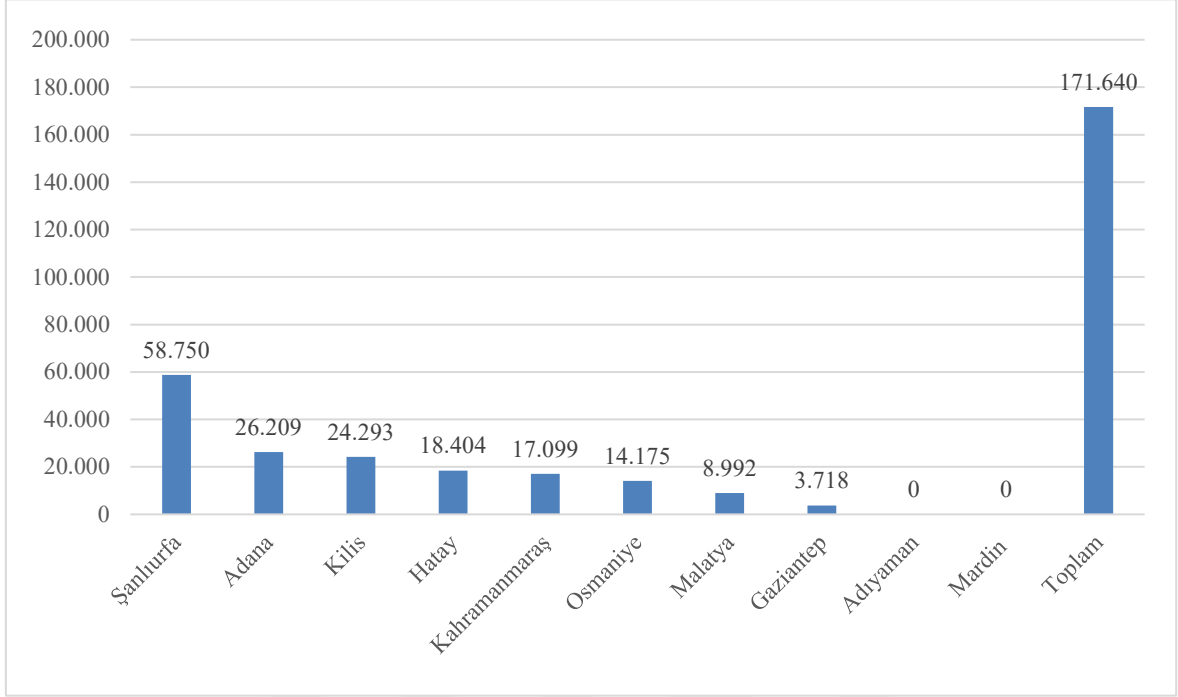
Grafik 16: Geçici Barınma Merkezlerinde ve Bu Merkezlerin Dışında Kalan Suriyeliler

Kaynak: (GİGM, 2018)

Türkiye’de bulunan 3,5 milyon Suriyelinin sadece % 4,7’si geçici barınma merkezlerinde kalırken % 95,3’ü bu merkezlerin dışında, Türkiye genelinde, şehirlere yayılmış bir vaziyette yaşamlarını sürdürmektedirler. Dolayısıyla Türkiye kendisine sığınan Suriyelileri bir kamp hayatına mahkûm etmemiştir. Başlangıç itibarıyla Suriye’ye sınır olan Hatay’da kurulan çadırkentle Suriyelilere barınma imkânı sağlanırken, kitleler halinde gelen sığınmacılara daha fazla barınma imkânı sağlamak adına yeni Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Adana ve Kahramanmaraş gibi illerde çadırkentler ve konteynerkentler kurulmuştur. Türkiye’de toplam 10 ilde, 19 geçici barınma merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde yaşayan Suriyeli sayısı aşağıdaki grafik 17’de verilmiştir.

Grafik 17: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı

Kaynak: (GİGM, 2017b)

Türkiye’deki geçici barınma merkezlerinde eğitim ve sağlık hizmetleri de verilmektedir. Pek çok ülkedeki sığınmacılar ve mülteciler Türkiye’deki geçici barınma merkezlerine nazaran kötü koşullarda yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar. Kamplar; kapasitelerinin üzerindeki kişilere ve genellikle sağlıksız ortamlarda ev sahipliği yapmakta ayrıca yine kamplarda yaşayan pek çok kişi (Almanya örneğindeki gibi) ırkçı saldırılara da maruz kalmaktadırlar (Habertürk, 2013).

Nihayetinde Türkiye, Suriye ile en uzun sınır hattına sahip komşu ülke olmanın ötesinde ilişkilere daha doğrusu bağlılıklara sahiptir. İki ülke arasında tarihi kültürel bağlar, ekonomik ilişkiler ve iki ülke insanların birbirleriyle sadece Türk olmanın dışındaki (yapılan evliliklerle) akrabalık bağları da mevcuttur. Dolayısıyla Suriyeliler için güvenlik ve barınma gibi temel problemlerin çözümü olabilecek ilk ve en yakın devlet Türkiye olmuştur. Türkiye’nin Suriyelilere yönelik ılımlı yaklaşımı Türkiye’yi bir tercih nedeni yapmıştır. Şüphesiz Türkiye’nin batılı gelişmiş devletlere ulaşma yolunda bir geçiş ülkesi olarak kullanılmak istenmesinin de mevcut durumdaki rolü büyüktür.

3.1.3. Türkiye Tarafından Suriyelilere Sağlanan Hizmetler

Türkiye’nin sadece kendi topraklarında bulunan yabancılara değil aynı zamanda tüm dünya genelinde yardıma muhtaç insanlara yardım elini uzattığını vurgulamak gerekmektedir. Türkiye bu yardım faaliyetlerini, 5 kıtada 60 ülkede bulunan 58 koordinasyon ofisiyle yaklaşık 170 ülkede

faaliyet gösteren “Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı” (TİKA) vasıtasıyla sağlamaktadır (TİKA, 2016a: 11). 2016 yılı içerisinde Türkiye’nin TİKA aracılığıyla resmi acil ve insani yardımlar kapsamında yardım yaptığı ilk beş ülke ve yardım miktarları şöyledir: Suriye’ye 5,8 milyar dolar, Filistin’e 20,8 milyon dolar, Somali’ye 10,9 milyon dolar, Irak’a 2,5 milyon dolar, Myanmar’a 1,1 milyon dolar (TİKA, 2016b: 25). Nitekim Küresel İnsani Yardım Raporu 2017 (Reliefweb, 2017: 45-46)’na göre: 2016 yılında ABD, 6 milyar 314 milyon dolarla ilk sırada yer alırken, Türkiye 6 milyar dolarlık bir yardımla ikinci, Birleşik Krallık 2 milyar 741 milyon dolarla üçüncü, Almanya 2 milyar 628 milyon dolarla dördüncü, AB 2 milyar 343 milyon dolarla beşinci sırada yer almıştır. Bu sıralamanın yanı sıra Türkiye 2016 yılında milli gelirinin % 0,75’ini insani yardım için ayırmış ve bu oranla da “Dünyanın En Cömert Ülkesi” olurken Birleşik Arap Emirlikleri % 0,18’le ikinci, Lüksemburg % 0,15’le üçüncü, İsveç %0,14’le dördüncü sırada Türkiye’yi takip etmiştir. Türkiye insani yardımlarını 2017 yılında da sürdürmeye devam etmiş, 8 milyar 70 milyon dolarlık insani yardım ile 6 milyar 683 milyon dolar yardım yapan ABD’yi de geride bırakarak dünyada en çok yardım yapan ülke konumuna gelmiştir. ABD’yi 2 milyar 988 milyon dolarla Almanya ve 2 milyar 518 milyon dolarla İngiltere takip etmiştir. Ayrıca Türkiye milli gelirinin % 0,85’ini insani yardımlara ayırarak, yapılan yardımların milli gelire oranı sıralamasında da yine birinci gelmiş ve yine “Dünyanın En Cömert Ülkesi” olmuştur (Reliefweb, 2018: 38-39). Türkiye en fazla insani yardımı ise Suriyelilere yönelik gerçekleştirmiştir.

Bu ifade edilenlerin ardından, Cenevre Sözleşmesi mültecilere geri gönderme yasağının yanı sıra sosyal ve ekonomik olmak üzere pek çok hak tanımıştır. Ancak Suriyeliler örneğindeki gibi geçici korunanlar için bu hakların verilmesine ilişkin devletler Cenevre Sözleşmesi’nden bağımsız olarak karar verme eğilimindedirler. Kısaca devletlerin geçici koruma altındaki kişilere yönelik haklar konusunda geniş bir takdir yetkileri vardır. İnsan hakları bağlamında geçici koruma sağlanan kişilere de mültecilere tanınmış olan eğitim, sağlık, çalışma gibi hakların tanınması gerekmektedir. Fakat özellikle Suriye örneğindeki gibi kitlesel göçlerin yaşandığı durumlarda olayların kısa sürede gerçekleşmesi başta ekonomi olmak üzere sosyal ve kültürel olarak ülkelere ani büyük bir yük oluşturmakta ve ülkeler bu maliyete katlanmak istememektedirler.

Geçici koruma konusunda en temel sayılabilecek hukuki metin AB Geçici Koruma Yönergesi’dir.⁸⁰ Yönerge geçici korumadan yararlanan kişilere ilişkin üye devletlerin yükümlülüklerini belirlemiştir. Ancak hak kavramı yerine hizmet kavramı başlığı altında düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye de tıpkı AB üyesi devletler gibi hak kavramı yerine hizmet kavramını kullanarak, bu hizmetlerin (barınma, eğitim, sağlık, ısınma, temel ihtiyaç maddeleri) zorunlu olarak düzenlenmediğini Geçici Koruma Yönetmeliği’nde vurgulamıştır.

⁸⁰ Bknz: İkinci bölüm.

Geçici korunanlar yani özelde Suriyeliler “mülteci” kapsamındaki haklara sahip olmasalar da karşılanması gereken ihtiyaçları olduğu aşîkârdır. Türkiye yönetmelikle, sağlık hizmetlerinin hem geçici barınma merkezlerinde hem de bu merkezlerin dışında kalanlar için Sağlık Bakanlığı’nın kontrolü ve sorumluluğu altında gerçekleştirileceğine (Madde 27), eğitim hizmetlerinin hem geçici barınma merkezlerinde hem de bu merkezlerin dışında kalanlar için MEB kontrolünde sorumluluğunda altında gerçekleştirileceğine (Madde 28), iş piyasasına erişim hizmetlerinin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın görüşü alınarak Bakanlar Kurulunca belirleneceğine (Madde 29), sosyal yardım ve hizmetlerinin, ihtiyaç sahibi olanlar için ilgili fon kurulunun⁸¹ belirleyeceği şekilde sağlanacağına (Madde 30), tercümanlık hizmetlerinin gerekli iletişim kurulamadığında ücretsiz olarak sağlanacağına (Madde 31) ilişkin düzenlemeler yapmıştır. Türkiye geçici koruma altındaki sığınmacılara ilişkin olarak son derece yardımsever davranmakta ve ciddi bir sosyo-ekonomik yükün altına girmektedir. Türkiye’de bulunan Suriyelilerin eğitim hizmetlerine ilişkin aşağıdaki tablo 15 incelenebilir:

Tablo 15: Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı

	Resmî Okul	Resmî Okula Kayıtlı Toplam Öğrenci Oranı %	Geçici Eğitim Merkezi	Geçici Eğitim Merkezi Toplam Oranı %	Kayıtlı Toplam Öğrenci Sayısı	Çağ Nüfusu	Okullaşma Oranı %
2014-2015	40.000	17,39	190.000	82,61	230.000	756.000	30
2015-2016	62.357	20,03	248.902	79,97	311.259	834.842	37
2016-2017	201.505	40,91	291.039	59,09	492.544	833.039	59
*2017-2018	375.309	62,06	229.470	37,94	604.779	976.200	61,95
*8.333 açık okul dahil.							

Kaynak: (MEB, 2018: 3)

Toplam 604 bin 779 Suriyeli öğrencinin 336 bin 476’sı resmi okullarda, 8 bin 833’ü açık okullarda, 72 bin 330’u kamp içinde ve 157 bin 140’ı kamp dışında eğitim görmektedir. Okullarını bitiren bu öğrencilere denklik diploması verilmektedir. Ayrıca toplam 20 bin 625 Suriyeli öğrenci

⁸¹ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulu

yüksek öğretim görmektedir (MEB, 2018: 4-10). 110’u MEB, 228’i diğer kurumlar (MEB, 2018: 15) bünyesinde olmak üzere toplam 338 geçici eğitim merkezlerinde Suriyeliler kendi dillerinde eğitim görmektedir ve ayrıca bu öğrencilere Türk öğretmenler tarafından Türkçe dersleri de verilmektedir. Bu durum okul çağındaki çocukların Türkiye’ye ve topluma daha hızlı bir biçimde uyum sağlamalarına olanak sağlamaktadır. Tabloda da görüleceği üzere okullaşma oranı yetersizdir. Savaşın travmasını en fazla yaşayanlar olarak çocukların eğitim sürecine dahil edilmeleri oldukça önemlidir. Bu çocuklara gerekli dersleri verecek yabancı dil bilgisine sahip öğretmenlerin eksikliği ve isteksizliği gibi durumlar ise durumu oldukça güçleştirmektedir. Son olarak Türk eğitim sisteminin halihazırda kendi içerisindeki mevcut sıkıntılar da göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca Suriyelilerin sınavsız olarak Türk üniversitelerine geçiş yaptıklarına yönelik iddialar gerçeği yansıtmamakla birlikte⁸² “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı”na düzenlenen “Türkiye Bursları” kapsamında Suriyeli öğrencilere belirli kontenjanlarda burs sağlanmış ve bu doğrultuda önlisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde bin 275 öğrenciye burs verilmiştir (GİGM, 2017a: 82). Ayrıca yabancı dil, halı dokuma ve bilgisayar okuma yazarlığı gibi çeşitli sertifika kurslarında 225 bin Suriyeliye eğitim verilmiştir (AFAD, 2017b). Suriyelilere yönelik sağlık hizmetlerine ilişkin veriler ise aşağıdaki tablo 16’da incelenebilir.

Tablo 16: Suriyelilere Sağlanan Sağlık Hizmetleri

Sağlık Hizmetleri	Sağlanan Hizmet Sayısı
Poliklinik	20.956.267
Hastaneye Sevk	918.694
Hastanede Yatan	964.047
Doğum	224.750
Ameliyat	797.450

Kaynak: (GİGM, 2017a: 82; AFAD, 2017b).

Suriye krizinin başladığı 2011 yılından bugüne kadar geçen yaklaşık 7 yıllık süreç içerisinde Suriyelilerin ilaçları da dâhil olmak üzere sağlık hizmetleri⁸³ Sağlık Bakanlığı’nın işbirliği ile

⁸² Suriyeliler de tüm yabancı öğrenciler gibi Türk üniversitelerinde öğrenim görebilmek için, Yabancı Öğrenci Sınavı (YÖS)’e girmek ve bu sınavı kazanmak zorundadırlar.

⁸³ Yalnızca sağlık Uygulama Tebliği’nde belirtilen (kısaca acil) ihtiyaçlar bu kapsamdadır. Bazı medya kuruluşlarında yer alan ücretsiz tıp bebek vb. sağlık hizmetlerinin ücretsiz olarak yapıldığına ilişkin iddialar gerçeği yansıtmamaktadır.

ücretsiz olarak gerçekleştirilmektedir (AFAD, 2017b). Ayrıca, GİGM 2017 bütçesinde yaklaşık 81 milyon TL’lik büyük bir meblağ; uluslararası koruma başvuru sahibi, mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi ile vatansız olarak tanınan kişiler” e ait olmak üzere “Genel Sağlık Sigortası” primi ödemeleri kapsamında kullanılmak üzere tahsis edilmiştir (GİGM, 2017c). Sığınmacılara yönelik tedrici olarak da olsa alınan bu hizmet kararları muhtemel sorunların önlenmesi açısından oldukça önemlidir fakat bu hizmetler yaşanan krizi tam manasıyla ortadan kaldırmaktan ziyade krizin sonuçlarına yönelik önlemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.4. Suriyelilerin Karşılaştıkları Temel Sorunlar

Türkiye sağlamış olduğu tüm bu hizmetlerin yanı sıra başta Suriyeliler olmak üzere sığınmacılar ve mülteciler; başvuru esnasındaki (özellikle BMMYK) bekleme sürelerinin uzun oluşu, üçüncü ülkeye yerleştirme zorlukları, barınma merkezlerindeki farklı uygulamalar, etkili denetimsizlik, yargı kanallarının henüz iltica hukukuna tam manasıyla haiz olmaması, yeterli barınma kapasitesinin olmaması, eğitim ve sağlık alanındaki bazı aksaklıklar, sosyal hayattan dışlanma, sosyo-kültürel haklara erişim, işsizlik ve parasızlık, ırkçılık ve nefret söylemi gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Ayrıca Suriyeliler mülteci haklarına erişemedikleri için yasal statüleri de belirsizliğini korumaktadır. Bu bağlamda, genel olarak Suriyelilerin yaşadıkları sorunların başlıcaları şunlardır.

Dil Sorunu: Şüphesiz en önemli sorunlardan birisi dil problemidir. Türkçe bilmeyen pek çok Suriyeli kamu hizmetine erişim sağlarken, günlük ve çalışma hayatında, oldukça zorluk çekmektedir.

Barınma ve Beslenme Sorunu: Daha önce de ifade edildiği gibi, kitleler halinde gelen Suriyeliler için Türkiye’deki sığınmacı kampları yetersiz kadığı için bu insanlar Türkiye genelinde şehirlere dağıtılmışlardır. Ayrıca Suriyelilerinpek çoğu da kamplarda yaşamak istemedikleri için kendi başlarının çaresine bakmak zorunda kalmaktadırlar. Ekseriyetle ekonomik gelir düzeyleri düşük Suriyeliler düşük kirali, aynı zamanda bakımsız ve/veya sağlıksız ortamlarda, (kira maliyetini en aza indirmek için) kalabalık bir nüfusla yaşamak zorunda kalmaktadırlar.

Yemek kültürleri farklı olan, kamplarda kalan Suriyelilere yapılan beslenme yardımlarının büyük ölçüde israf edildiği gözlemlenmiş ve bu sıkıntıyı gidermek için Suriyelilere istedikleri gibi alışveriş yapabilecekleri market fişleri verilmeye başlanmıştır. Fakat çoğunluğu oluşturan kamp dışında kalanlar çeşitli yardım kuruluşlarının yardımlarının dışında, kendi başlarının çaresine bakmak zorunda oldukları için zaman zaman aç kalabilmektedirler. Her ne kadar sığınmacılara hem devlet hem de sivil toplum kuruluşları tarafından çeşitli yardımlar yapılsa dahi bu yardımların tüm Suriyelilere eşit bir biçimde ulaştırılması zorlu bir süreçtir.

Çalışma Sorunu: Çalışma izni Suriyelilerin kendi imkânlarıyla hayatta kalabilmeleri için vazgeçilmezdir. Bu açıdan üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Özellikle kamp dışında kalan Suriyeliler geçimlerini sağlamak için çalışmak zorunda olmakla beraber ancak 2016⁸⁴ yılından itibaren çalışma iznine sahip olabilmişlerdir. Buna rağmen Suriyeliler genellikle düzensiz, güvensiz, fazla mesaili nitelik gerektirmeyen tarım işçiliği, hayvancılık, inşaat ameleliği gibi işlerde düşük ücretlerle kayıtdışı olarak çalıştırılmaktadırlar.

Sağlık Sorunu: Türkiye Suriyelilere sağlık konusunda ücretsiz olarak hizmet veriyor olsa da yabancı dil ve hastane sistemine kayıt sorunları, hizmetlerin hem sağlık çalışanları tarafından hem hasta sığınmacılar tarafından ücretli olduğunun zannedilmesi, hastaneye gidememe, güvenlik endişesiyle bulunduğu yeri terk edememe, fiziksel-ruhsal travma, bulaşıcı (kızamık, sıtma, kuduz, ishal, şark çıbanı gibi) hastalıklar ve sağlık çalışanlarının kötü muameleleri, yetersiz beslenme, hijyen eksikliği, kötü koşullarda barınma gibi nedenlerle sağlık hizmetlerine erişim sıkıntısı yaşanmaktadır. Ayrıca devlet tarafından karşılanmayan bazı yüksek ilaç fiyatları da bu insanların tedavi olmalarının önünde engel teşkil etmektedir. Bununla birlikte kamp içerisindeki sığınmacıların kamp dışındakilere göre çok daha şanslı olduğunu da ifade etmek gerekmektedir.

Eğitim Sorunu: Eğitim konusunda en büyük sorunların başında lise çağındaki çocukların eğitime dahil olmamaları gelmektedir. Bu konuda MEB ve özellikle AFAD ciddi çalışmalar yapmakta ve çocukların eğitim sistemine dâhil edilmesi için özen göstermektedirler. 12 yıllık zorunlu eğitim baz alındığında 2014-2015 döneminde 756 bin okul çağındaki Suriyeli çocuğun sadece % 30'una ulaşılmışken 2017-2018 döneminde okul çağındaki olan 976 bin 200 çocuğun % 61,95'ine ulaşılabilmiştir (MEB, 2018: 3).

Türkçe öğrenen çocukların daha fazla ve daha hızlı sosyalleşebilecekleri aşîkârdır. Bu doğrultuda çocuklara her yaş grubuna özel hazırlanan dil kurslarında Türkçe öğretilmektedir. Fakat kamp dışında okuyan özellikle lise çağındaki Suriyeli çocuklar öğrencilik hayatlarına zorunlu olarak ara verdikleri için sene kaybını önleyici olacak şekilde bir eğitime tabi tutulmaları da gerekmektedir. Fakat böyle bir müfredatı hazırlamak için ciddi emek, çaba ve zaman gerekmektedir.

Büyük bir travma yaşayan çocukların eğitime katılmak istememeleri, gayret göstermemeleri ve Türk öğretmenlerin sığınmacılara ilişkin yeterli teknik ve hukuki bilgilerinin olmaması ve bu öğrencilere negatif gözle bakmaları gibi unsurların giderilmesi için çalışmalar yapılmakta ancak bu çalışmaların ve bilgilendirmelerin daha fazla olması gerekmektedir. Tüm bunlarla birlikte, Suriyelilerin Türkiye'de kalış süreleri uzadıkça, Türk toplumunun bazı kesimleri; kira fiyatlarındaki artışlar, iş kayıpları, kayıt dışı işgücü, ücretlerde azalma, poligaminin yaygınlaşması, güvenlik

⁸⁴ “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik”le düzenlenmiştir.

endişesi, bazı hizmet sektörlerindeki yavaşlama iddiaları, etnik-mezhepsel ve sosyo kültürel farklılıklar ve başta sosyal medyada⁸⁵ olmak üzere olumsuz propaganda gibi nedenlerle ne yazık ki Suriyelileri dışlayabilmektedir. Bu dışlanma ve kötü davranışlar da zaten mağdur olan Suriyeliler üzerinde ekstra bir baskı oluşturmaktadır.

3.2. Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Uluslararası ve Yerel Aktörlerin Tutumu

Savaş ve çatışma ortamlarının yanı sıra liberalizm ve özellikle de küreselleşme de düzensiz göçlere sebebiyet vermektedir. Düzensiz göçlerin varlığından daha ziyade düzensiz göçlerin nasıl yönetileceği önemli hale gelmiştir. Bu problemi çözmek adına, UN, ILO, IOM, IRO, UNHCR, gibi çeşitli kuruluşlar bazı raporlar düzenliyor olsalar da küresel ölçekte bir göç ve iltica politikasından bahsetmek henüz mümkün değildir. Çalışmanın konusu Suriye krizi olduğu için, küreselleşme ekseninde oluşan düzensiz göçlere ilişkin faaliyet gösteren kuruluşlardan ziyade özellikle iltica, mülteci ve sığınmacı alanında hizmet gösteren kuruluşlara değinilecektir.

Suriye krizi, göçmen krizine dönüşmesiyle birlikte bölgesel nitelikli bir sorun olmaktan ziyade küresel bir soruna dönüşmeye başlamıştır. Dolayısıyla da Suriyeli mülteci krizi tırmandıkça uluslararası alanda da hedef ülkelerdeki devlet kurumlarının yanı sıra uluslararası ve yerel pek çok sivil toplum kuruluşu mültecilere ilişkin çalışmalar ve dolayısıyla yardımlar yapmaya başlamışlardır. Suriyeliler için Türkiye’de faaliyet gösteren STK’ların interaktif ağ haritası için aşağıdaki şekil 11 incelenebilir:

⁸⁵ Detaylı bilgi için bkz: Suriyelilerle İlgili doğru Bildiğimiz Yanlışlar, <https://www.cnnturk.com/turkiye/suriyelilerle-ilgili-dogru-bildigimiz-yanlislar?page=2>

Şekil 11: Suriyeliler İçin Türkiye’de Faaliyet Gösteren Kurumların Sayısı

Kaynak: (Cılga, 2015).

Haritadan da anlaşılacağı üzere uluslararası ve ulusal çok sayıda sivil toplum kuruluşu Türkiye’de Suriyeliler için faaliyet göstermektedir. Bu sivil toplum kuruluşları, özellikle devletin yetersiz kaldığı düşünüle alanlarda faaliyet göstermektedirler. Bu kuruluşlar Türkiye’de hizmet faaliyetlerinde bulunabilmek için devletten izin almak zorundadırlar. Türkiye ise herhangi bir uluslararası sivil toplum kuruluşunun kendi topraklarında faaliyette bulunmasına çok sıcak bakmamaktadır. Bununla birlikte YUKK’un yürürlüğe girmesinin ardından 2014 sonrası kısmen bu aktörlere izin verilmeye başlanmıştır. Türkiye, Ekim 2015 itibariyle 139 uluslararası sivil toplum kuruluşuna akreditasyon vermiştir. Üstelik bu kuruluşların yarıya yakını da Suriye krizinin başlangıcından hemen sonra akredite edilmişlerdir (3RP, 2017a: 11). Bu kuruluşlardan⁸⁶ bazıları ve yürüttükleri faaliyetler⁸⁷ aşağıdaki gibidir:

Mercy Corps: Dünya çapında yaklaşık 40 ülkede faaliyet gösteren kuruluş Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak’taki milyonlarca Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu kapsamda 2016 yılında yaklaşık 100 bin Suriyeli ve Türk’e sosyal ve acil yardım hizmetlerinde bulunmuşlar fakat Mart 2017 itibariyle Türkiye’deki faaliyetleri mevcut hükümet tarafından durdurulmuştur (Mercy Crops, 2017).

International Medical Corps: Ağırlıklı olarak Asya ve Afrika’da olmak üzere yaklaşık 30 ülkede faaliyet gösteren kuruluş Türkiye’deki Suriyelilere de kayıtsız kalmamış, sağlık ve eğitim alanlarında hizmet etmeye başlamıştır. Kasım 2016’dan Mart 2017’ye kadar 9 klinikte yaklaşık 205 bin Suriyeliye sağlık hizmetinde bulunulmuştur. Ayrıca Türkçe, İngilizce ve resim kursları da vermektedirler (IMC, 2017).

Caritas: Katolik kilisesine bağlı olduğu için zaman zaman misyonerlik faaliyetleri yaptığına yönelik eleştirilere maruz kalan kuruluş; bilgilendirme, yönlendirme ve dil öğretiminin yanı sıra beslenme, kıyafet ve medikal gibi temel ihtiyaçları karşılamak üzere Türkiye’de 42 noktada hizmet vermeye çalışmaktadır. (Caritas, 2017).

IOM: Yirmi beş yılı aşkın bir süredir, genellikle Türkiye’nin Doğu ve özellikle de Güneydoğu Bölgelerinde Caritas ve Hayata Destek Derneği ile işbirliği içerisinde, 15 farklı noktada, yaklaşık 350 personeli ile hizmet vermektedir. Nakit kupon desteği, eğitim, sağlık, gıda, giyim, kamplar arası ulaşım ve sınırlar arası transfer desteği, insan ticaretiyle mücadele, göçmen haklarını geliştirmek gibi hizmetlerde bulunmaktadır (IOM, 2017a). 2016 yılında Türkiye’de bulunan, yaklaşık 531 bin Suriyeliye ulaşan IOM, 2017 yılı içerisinde, 580 bin Suriyeliye ulaşmayı hedeflemiş ve Haziran 2017 itibariyle yaklaşık 160 bin Suriyeliye yardım ulaştırabilmiştir. IOM’un çok daha etkin çalışabilmesinin önündeki en büyük etken, talep ettiği yaklaşık 60 milyon dolarlık bütçenin yaklaşık

⁸⁶ Detaylı bilgi için bkz: <https://madmimi.com/p/4d5ca6> (27.11.2017)

⁸⁷ Detaylı bilgi için bkz: <http://sitap.org/1k2n-multeci-destek-programi/> (27.11.2017)

7,4 milyon dolarla sınırlı kalmasıdır (IOM, 2017b: 3). Aşağıdaki tablo 17’de IOM tarafından Türkiye’de destek sağlanan alanlar ve bu alanlarda hizmet verilen Suriyelilerin sayıları verilmiştir.

Tablo 17: Haziran 2017 İtibariyle, IOM Tarafından Türkiye’deki Suriyelilere Verilen Hizmetler

Hizmet Alanları	Kişi Sayısı
Gıda Dışı Yardım	15.029
Ulaştırma	2.137
Taşımacılık (Okul)	18.926
Gıda Yardımı	5.000
Kapasite Geliştirme	302
Sağlık	15.156
Bilgilendirme/Yönlendirme	10.920
Temizlik	6.030
Eğitim	4.337
Geçim Kuponu	37.874
Diğer	81.258
Toplam	159.133

Kaynak: (IOM, 2017b: 3).

Tüm bunların dışında IOM, Suriyeli ailelerin Almanya’da birleşmelerine destek vermekte, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı’na kurtarma ekipmanları temin etmektedir. Ayrıca 20 milyon Avro değerindeki IOM ve AB arasında imzalanan anlaşmayla daha fazla göçmenin hayatının kurtarılması hedeflenmiş bu doğrultuda Türk Sahil Güvenlik Komutanlığı’na iki adet gelişmiş arama kurtarma gemisi teslim edilmiştir. Bu iki geminin de katkısıyla, Yunanistan’a geçmeye çalışan yaklaşık 135 bin göçmen ve mülteci kurtarılmıştır. Yine AB, Türkiye ve IOM arasında 8,5 milyon Avro değerinde göç ve sınır yönetimi projeleri imzalanmış bu sayede IOM ve Türkiye işbirliği daha hızlı ve aktif hale getirilmeye çalışılmıştır (IOM, 2017c: 1).

UNHCR/BMMYK: Türkiye’de 61 ilde faaliyet gösteren kuruluşun asli görevi, mültecilerin temel haklarını korumak, aynı zamanda da gönüllü geri dönüş, entegrasyon, gibi kalıcı çözümler üretmektir. Bu kapsamda, BMMYK 2017 itibariyle “Suriyeli Mülteciler Eylem Planı Finansmanı” için çeşitli ülkelerden yaklaşık 4,7 milyar dolarlık bir bütçe talep etmiş. Fakat bu meblağın henüz sadece % 49’u karşılanabilmiştir (UNHCR, 2017b). Dolayısıyla operasyonlarda kullanılmak üzere gerekli finansman sağlanamadığı için hedeflenen başarıya ulaşılamamaktadır. BMMYK, BM bünyesindeki; ILO, IOM, UNDP, UNICEF, WHO gibi pek uluslararası kurum ve kuruluşun yanı sıra

AFAD, GİGM gibi ulusal kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla de ortak hareket etmektedir. Aşağıdaki tablo18’de BMMYK öncülüğünde Suriyeliler için Türkiye’de gerçekleştirilen yardımlar incelenebilir.

Tablo 18: Temmuz 2017 İtibariyle, BMMYK Tarafından Türkiye’deki Suriyelilere ve Bazı En Sahibi Topluluk Üyelerine Verilen Hizmetler

	Hedef	Ulaşılan Kişi Sayısı	Başarı Yüzdesi
KORUMA			
Haklar ve Hizmetler vd. Konusunda Bilgilendirme	904.450	52.980	6
Motivasyon, Güçlendirme Programları	230.000	47.120	20
Cinsiyete Dayalı Şiddete Maruz Kalanlara Psikolojik Destek	15.184	19.915	131
Toplumsal Şiddete Maruz Kalanlara Psikolojik Destek	120.708	14.687	12
Koruma İhtiyacı Olan Çocuklar	80.655	49.586	61
Sürekli korumaya İhtiyacı Olan Çocuklar	124.650	71.210	57
Gıda Güvenliği			
Okul Beslenmesi Dahil Yaşlı-Genç, Kadın- Erkek Gıda Yardımı	222.720	151.005	68
EĞİTİM			
İlkokul Öncesi Eğitime Kayıtlı Çocuklar	22.400	29.092	130
Örgün Eğitime Kayıtlı Çocuklar	412.200	487.482	118
Denkliği Olmayan Eğitime Kayıtlı Çocuklar	89.290	12.642	14
Yükseköğretime Kayıtlı Öğrenciler	25.000	15.080	60
Türkçe Dil Kitabı	702.000	447.897	64
Öğretmenler ve Eğitim Personeli	13.221	13.221	100
Öğretmenler ve Eğitim Personeli Eğitimi	55.650	55.682	100
SAĞLIK ve BESLENME			
Sağlık Tesislerine Ulaştırma	10.000	1.482	15
Sağlık Hizmeti Verecek Tesis	36	17	47
Suriyeli Sağlık Personeli Eğitimi	1.020	1.096	107
Tıbbi Terimlere Hâkim Tercüman Eğitimi	300	150	50
Çeşitli Sağlık Hizmetleri	232.250	91.729	39
Bebek Aşısı	380.000	363.953	96
Psikolojik ve Sosyal Danışmanlık	801.400	6.013	1
TEMEL İHTİYAÇLAR			
Nakdi Yardım	2.097.600	1.035.662	49
Gıda Dışı Yardım	445.650	294.491	66
Temizlik ve Hijyen	757.580	370.104	49
Alt Yapı Hizmetleri (Valilik ve Belediye Destekli)	4	2	50
Barınak (Kamp içi ve dışı)	40.010	50.280	126
GEÇİM KAYNAKLARI			
Mesleki Eğitim	47.745	7.855	16
İşe Yerleştirme	14.005	923	7
Beceri Eğitimi	52.450	15.895	30
İş Kurma Desteği	7.320	3.499	48

Kaynak: (3RP, 2017b: 25-26)

BMMYK tüm bu hizmetleri sağlamak adına 2017 yılı için 1.69 milyar dolarlık bir bütçe çağrısında bulunmuş fakat Haziran 2017 itibariyle bu rakamın sadece %44'ü yani 740 milyon dolarlık kısmı karşılanabilmiştir. Aşağıdaki tablo 19'da bu ihtiyaçları karşılamak için talep edilen bütçe desteği ve toplanan miktarlar incelenebilir.

Tablo 19: BMMYK'nın Türkiye'deki Suriyeliler İçin Oluşturduğu Finansman Planı

	2016			2017**		
	Gerekli Bütçe	Karşılanan Bütçe	Yüzde	Gerekli Bütçe	Karşılanan Bütçe	Yüzde
Koruma	111	28	25	204		
Gıda Güvenliği	240	87	36	76		
Eğitim	137	111	81	271		
Sağlık	31	12	39	48		
Temel İhtiyaçlar	232	149	64	986		
Geçim Kaynakları	92	11	12	105		
Toplam*	843	398	47	1.690	740	44
*Milyon Dolar						
** Temmuz 2017 itibariyle						

Kaynak: (3RP, 2016: 30 ve 3RP, 2017: 22)

Tablodan da anlaşılacağı üzere Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere talep edilen miktarla karşılanan miktarlar arasında yarı yarıya bir fark vardır. Bu fark ne yazık ki belirlenen hedeflere ulaşılmasının önündeki en büyük engeldir. Buna rağmen Türkiye, kendi üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmekten geri durmamakta ve BMMYK ortakları ile iş birliği içerisinde hareket etmektedir.

Hayata Destek Derneği: 2005 yılında kurulan dernek, Eylül 2012'den itibaren Suriyelilerle ilgili çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Hak temelli çalışmakla birlikte hijyen, ısınma, psikolojik ve sosyal destek, gıda güvenliği, toplumsal kaynaşma gibi konularda faaliyetlerde bulunmaktadır. Dernek ağırlıklı olarak Batman, Diyarbakır, Hatay, Şanlıurfa ve Kilis'te çeşitli projeler kapsamında faaliyetlerini yürütmekte ve yapmış olduğu çalışmaları kitap ve yıllık raporlar şeklinde sunmaktadır. Bu yayınlarda⁸⁸ ağırlıklı olarak koordinasyon eksikliğine, hukuki belirsizliklere, mevzuat ve

⁸⁸ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.hayatadestek.org/yayinlar/>

uygulamaların farklılığına, yetişmiş eleman eksikliğine ve sağlık sistemin çok da iyi işlemediğine vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte derneğin yardım faaliyetleri kapsamında sağladığı destekler aşağıdaki tablo 20’de incelenebilir.

Tablo 20: Hayata Destek Derneği Tarafından Yönelik Yardım Yapılan Suriyeliler ve Finans Giderleri

2016	Ulaşılan Kişi Sayısı	Finansman (Avro)
Naki Yardımı (E-Kart)	96.913	9.453.495
Kışlık Yardım	52.549	91.871
Vaka Yönetimi (Yönlendirme)	3.914	1.110.830
Mesleki Eğitim	195	
Psiko-Sosyal Destek	714 Çocuk	2.844.029
Ders Yardımı	333 Çocuk	
Okul Kaydı Desteği	55 Çocuk	
Özel İhtiyaç Fonu	50 Çocuk	
Ara Toplam	153.571	
Bilinçlendirme ve Farkındalık Artırma Oturumu	429 Aile 35 İşveren	
Çocuk Koruma (erken evlilik, çocuk işçilik vb.)		553.801
Öğretmen Kapasitesi Geliştirme		484.263
Sivil Toplum Güçlendirme ve Koordinasyon		429.654
Toplum Temelli Aktiviteler ve Kùltürler Arası Aktiviteler		328.582
Diğer		154.022
Toplam (Finans)		15.450.548

Kaynak: (Hayata Destek Derneği, 2016: 6-7, 27)

Dernek söz konusu faaliyetlerini yürütürken BM ve BM kurumları, uluslararası sivil toplum kuruluşları, bağışçılar ve gönüllüler tarafından ayni ve nakdi olarak desteklenmektedir. Tablo 24’te yer alan yardımların dışında dernek çeşitli proje faaliyetlerinde de bulunmaktadır (Hayata Destek Derneği, 2016).

Türk Kızılayı: 2011 yılından itibaren Suriyelilere yönelik yardım faaliyetlerinde bulunmaya başlamıştır. Üstelik sadece Türkiye’de değil Suriye’deki Suriyelilere de (sınır ihlali yapılmaksızın, sınır noktaları üzerinden) yardım etmektedir. Kuruluş faaliyetlerini, GİGM, AFAD, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB), BM kurumları ve Uluslararası Kızılhaç gibi göç alanında çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde yürütmektedir. Sadece Suriyelilere değil

Türkiye’de bulunan tüm ihtiyaç sahibi yabancılara yönelik olmak üzere; acil yardım, ayni ve nakdi yardım, psiko-sosyal destek, meslek ve dil kursları, yönlendirme, kabul ve geri gönderme vb. faaliyetlerde bulunmaktadır. Kuruluş bu doğrultuda yabancılara verilmek üzere Ekim 2012 itibariyle “Kızılay Kart” isimli bir uygulama başlatmış ve bu sayede daha sistemli bir şekilde kamp içinde ve dışındaki ihtiyaç sahibi yabancılara yardım ulaştırmayı hedeflemiştir. Tüm bu hizmetleri bünyesinde oluşturduğu “Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü” bünyesinde gerçekleştirmektedir (Türk Kızılayı, 2017a). Aşağıdaki tablolarda Türk Kızılayı tarafından Suriyelilere yönelik yapılan yardımlar incelenebilir.

Tablo 21: Suriyelilere Yönelik Sınır Noktası Yardımları

	Top. Sevkiyat Tutarı TL	Top. Sevk Edilen Malzeme Miktarı kg.	Top. Sevkiyat içindeki Gıda Oranı %
12 Sınır Noktası	2.216.730.910,81	3.126.656.720	67.64
* Eylül 2017 itibariyle			

Kaynak: (Türk Kızılayı, 2017b: 3)

Tablo 22: Kızılaykart

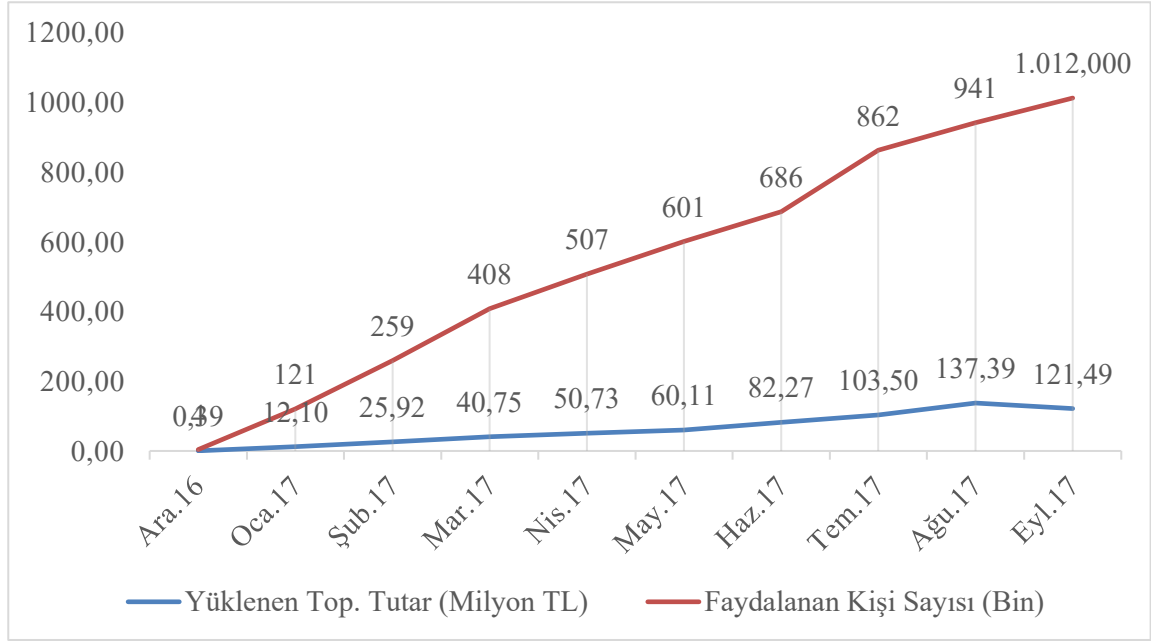
	Kızılaykart	Yüklenen TL
Dağıtılan Kart Sayısı	28.430	463.186.695
Dağıtılan Top. Kişi Sayısı	140.231	
* Eylül 2017 itibariyle		

Kaynak: (Türk Kızılayı, 2017b: 7)

BM Dünya Gıda Programı (WFP)’nın finansal ve Türk Halk Bankası’nı teknik desteğiyle, hazırlanan Kızılaykartlara belirli miktarlarda para yüklenmiş bu sayede yardım alan yabancılara ihtiyaçlarını giderme noktasında seçme hakkı tanımıştır. Hayata Destek Derneği’nin “E-Kart” uygulamasıyla benzerlik gösterse de “Kızılay Kart” daha kapsamlı bir uygulamadır. Kızılaykart uygulamasıyla özellikle yemek dağıtımı esnasında ve sonrasında yaşanan israfların da önüne geçilmeye çalışılmıştır. 10 ilde 11 geçici barınma merkezinde anlaşmalı 29 marketten, kendi istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda alışveriş yapma hakkı tanınmış, böylelikle normal yaşamlarından da uzaklaşmamaları hedeflenmiştir (Türk Kızılayı, 2017b: 7).

Türk Kızılayı, ASPB, WFP, AFAD ve Avrupa komisyonu İnsani Yardımlar Genel Müdürlüğü (ECHO) ile yapmış olduğu çalışmalar sonucunda Kasım 2016’da “Sosyal Uyum Yardım Programı” (SUY- ESSN) geliştirilmiş ve bu kapsamda sadece Suriyelilere değil Türkiye’de bulunan 1,3 milyon ihtiyaç sahibi yabancının projeden faydalanması hedeflenmiştir Türk Kızılayı, 2017b: 7). Proje kapsamında yüklenilen tutar ve faydalanan kişiler aşağıdaki grafik 18 ve tablo 23’te incelenebilir.

Grafik 18: SUY Projesi Kapsamında Yüklenilen Tutar (TL) ve Faydalanan Sayıları

Kaynak: (Türk Kızılayı, 2017b: 9)

Tablo 23: SUY Projesi Sonrasında Kızılaykart Uygulamasına Ait Veriler

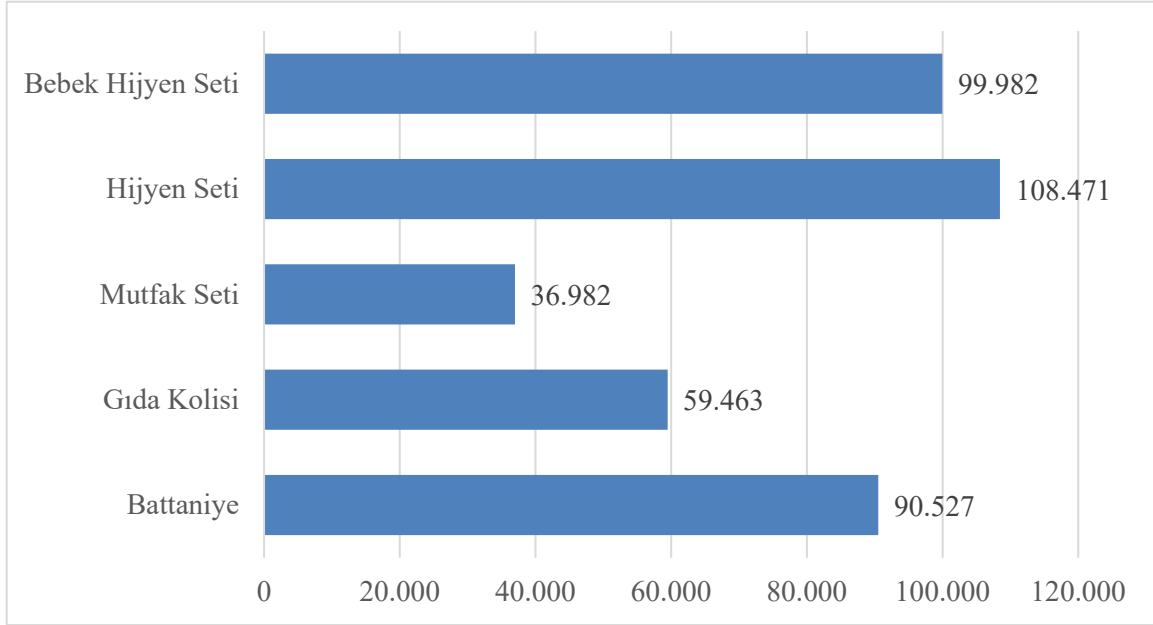
Toplam Yükleme Tutarı (TL)	513.161.110,00
Yükleme Yapılan Hane Sayısı	156.737
Yükleme Yapılan Kişi Sayısı	1.012.439
Aktif Hizmet Merkez Sayısı	18

Kaynak: (Türk Kızılayı, 2017b: 9)

Yaklaşık 1,3 milyon kişiye Kızılay Kart dağıtımı hedeflenmiş bu bu kişilerin % 97’sine kartlar dağıtılmıştır. Bu konuda Türk Kızılayı’nın yapmış olduğu yardımlar ve ulaştığı ihtiyaç sahibi kişiler grafik 18 ve tablo 27’den rahatlıkla anlaşılmaktadır. Türk Kızılayı kamp dışında kalan Suriyeliler

ve diğer yabancılar olmak üzere çeşitli illerde toplam 586 bin 400 kişiye Uluslararası Kızılhaç ile işbirliği içerisinde gıda dışı yardımda bulunmuştur (Türk Kızılayı, 2017b: 9-12). Aşağıdaki grafik 19’da bu kişilere yapılan yardımlar ve sayıları incelenebilir.

Grafik 19: Kamp Dışında Bulunan Suriyeli ve Diğer Yabancılar Yapılan Yardımlar

Kaynak: (Türk Kızılayı, 2017b: 13)

Türk Kızılayı yukarıda bahsedilen yardımların dışında çocukların eğitimi konusunda da Mayıs 2013 yılında UNICEF’le işbirliği içinde Suriyeli çocukların uyum sağlamalarının kolaylaştırılması ve olası travmaların önlenmesi amacıyla “Suriye Ail Durum Müdahalesi Kapsamında Çocuk Programları” oluşturulmuştur. Ayrıca Türk Kızılayı Göç ve Mülteci hizmetleri Müdürlüğü’ne bağlı olarak Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) ve Ulusal Dernekler tarafından işbirliğinin koordinasyonunu sağlamak amacıyla “Kızılhaç-Kızılay Hareketi İşbirlikleri Programı” oluşturulmuştur. Program kapsamında Türkiye’de bulunan yabancıların sorunlarına ilişkin projeler geliştirilmiştir. Bu bağlamda “Toplum Merkezi Projesi” ve “Ulucanlar Aşevi Projesi” oluşturulmuş aynı zamanda “Ankara Şehit Serhat Önder Çocuk Koruma Merkezi” kurulmuş ve aile bağlarının yeniden tesisi konusunda çeşitli çalışmalar yürütülmüştür (Türk Kızılayı, 2017b: 11-12).

İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı (İHH): 1992 yılında kurulan ve pek çok ülkede ihtiyaç sahibi insanlara yardımlar ulaştıran vakıf, Suriye krizinin başlamasının ardından Suriye içinde ve (başta Türkiye olmak üzere) dışında elde ettiği yardım ve bağışlarla; barınma, gıda ve gıda dışı, sağlık ve eğitim vb. alanlarda 9 ayrı merkezden yürüttüğü, çeşitli yardım faaliyetlerinde bulunmaya başlamıştır. Aşağıdaki tablo 24’te vakfın 2016 yılı itibariyle Suriyelilere ilişkin yapmış olduğu yardımlar incelenebilir.

Tablo 24: İHH'nın Suriye Yardımları

Gönüllü Çalışan Sayısı	700
Ortak Kuruluş	92
Günlük Ekmek	750.000
Günlük Yemek	60.000
Konteynerkent	8
Konteyner	6.850
Çadırkent	22
Çadır	12.500
Yetim Evi	11
Yetim Evlerinde Kalan Çocuklar	7.000
Çocuk Yaşam Merkezi	1
Çocuk Yaşam Merkezlerinde Kalan Çocuklar	900
Temel İhtiyaç Malzemeleri (Gönderilen Tır)	100.000
Sağlık Tesisi/Mobil Hastane	7
Ambulans/Hasta Nakil Aracı (Gönderilen)	983
İlaç (Gönderilen Tır)	25
Yakıt (Lt, Petrol)	1.500.000
Açılan Su Kuyusu	36
Su Deposu	16
Mobil Tuvalet	780
Seyyar Banyo	640
Su Arıtma Ünitesi	2
Kurulan Üniversite (Şam üniversitesi, Azez)	1
Açılan Okul	29
Desteklenen Okul	347
Desteklenen Öğrenci	157.000
İtfaye ve Arama Kurtarma Ekibi	2

Kaynak: (İHH, 2016: 11-13).

Pek çok kurum ve kuruluşla işbirliği içerisinde olan İHH, 2016 yılı itibariyle 147 milyon TL’lik gıda ve giyecek yardımı yaparken bu rakam 2011 yılından 2016 yılına kadar toplamda 740 milyon TL’yi bulmuştur (İHH, 2016b: 42). Ayrıca İHH’nın söz konusu bu yardımların dışında yapmış olduğu, ses getiren etkinliklerden bir tanesi de “Halep’e Yol Açın” konvoyu olmuş, gönüllülerin oluşturduğu konvoy sayesinde Halep’e yönelik bir koridor açılmış, çeşitli yardımlar ulaştırılmış ve sivililer tahliye edilmiştir (İHH, 2016b: 17).

Eşit Haklar İçin İzleme Derneği (EŞİD): 2010 yılında kurulmuş olan dernek, hak ihlalleri ve ayrımcılıklara ilişkin izleme raporları düzenlemektedir. Suriyelilerle ilgili olarak 2013 yılında “Göz Ardı Edilenler”⁸⁹ ve “Yok Sayılanlar”⁹⁰ başlıklı iki rapor hazırlamıştır. Raporlarda genel itibariyle yaşanan dil problemine, dolayısıyla kamu hizmetlerine erişimin zorlaşmasına ve sosyal ilişkilerinin düzenlenmesinin zorluğuna vurgu yapılmakta, durum tespiti ve öneriler sunulmaktadır.

Tüm bu kuruluşların yanı sıra, Ocak 2014’ten itibaren eğitim, sağlık, psiko-sosyal danışmanlık gibi alanlarda Suriyelilere yardım faaliyetleri düzenleyen “Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği” (SGDD), Türkçe dil kursları düzenleyen ve psikolojik danışmanlık desteği sağlayan “Mavi Kalem Derneği”, mülteci ve sığınmacıların haklarını korumak ve hak ihlallerinin önüne geçmeyi hedefleyen faaliyetler yürüten ve raporlar yayınlayan “Uluslararası Mülteci Hakları Derneği” (UMHD), bebekler için mama dahil gıda, ısınma vb. yardımlar yapan “Deniz Feneri Derneği”, 2014 yılında kurulan, mülteci ve sığınmacıların temel sorunlarını ve eğitim, sağlık, rehabilitasyon, dil öğrenimi gibi ihtiyaçlarını karşılamak ve entegrasyonu hızlandırmayı hedefleyen “Mülteciler Derneği”, 2005 yılından itibaren faaliyet içerisinde bulunan ve Türkiye’ye sığınan yabancıların koruma altına alınmaları, hukuki desteğin sağlanması, mevzuat ve uygulamaların uluslararası standartlarda gerçekleşmesini hedefleyen ve bu doğrultudaki yayınlarını çeşitli dillerde yayınlayan “Mülteci Hakları Merkezi”, 2008 yılında kurulan, ve mülteci ve sığınmacılar için hukuki danışmanlık, gıda, giyecek, sınırlı sağlık ve psiko-sosyal yardımlar yapan ve raporlarının yanı sıra iltica alanında çeşitli yayınlar da yapan “Mültecilerle Dayanışma Derneği” (Müldeci-Der) gibi derneklere ek olarak “Gündem Çocuk Derneği”, “Yuva Derneği” gibi pek çok vakıf, dernek Türkiye’de bulunan ihtiyaç sahibi yabancılara yönelik çeşitli yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu kuruluşlara ek olarak, göç üzerine araştırmalar yapan ve bu doğrultuda çeşitli yayınlar ve raporlar hazırlayan bazı araştırma merkezleri de vardır:

Koç Üniversitesi, Göç Araştırmaları Merkezi (MiReKoç): Göç projelerine fon sağlamak, proje çıktılarını yayınlamak, konferanslar seminerler ve eğitimler düzenlemeyi hedeflemektedir.

⁸⁹ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.esithaklar.org/wp-content/uploads/2013/03/G%C3%B6z-Ard%C4%B1-Edilenler.pdf>

⁹⁰ Detaylı bilgi için bkz <http://www.esithaklar.org/wp-content/uploads/2013/10/Yok-Say%C4%B1lanlar-Raporu.pdf>

TÜBİTAK destekli “Türkiye’de Kamp Dışında Yaşayan Suriyeliler ve Türkiye’nin Sığınmacı Politikaları” projesinin dışında, Suriyeliler özelinde kayda değer bir çalışma yapmamışlardır.

Hacettepe Üniversitesi, Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO): Göçmenlik, mültecilik ve sığınmacılık gibi göç ile ilgili konularda kamu araştırmaları, kongreler, sempozyumlar düzenlemekte, projeler yapmakta ve raporlar yayınlamaktadır. “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması”⁹¹ başlıklı rapor bunlardan birisidir.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi: Göç üzerine çalışmalar yapan araştırmacılar arasında dayanışmayı artırmak, yeni çalışmaları ve projeleri desteklemek ve ortaya çıkan veriler ışığında göç politikalarının oluşturulmasına katkı sağlama amacıyla hareket etmektedir. “Türkiye’de Uluslararası Göçmen Algısı”, Göç ve Edebiyat Seminerleri” ve “Türkiye Almanya Ulusaşırı Alanda Eğitim Kurumları” gibi farklı alan ve konularda etkinlikler düzenlemektedirler.

Bahçeşehir Üniversitesi Göç ve Kent Çalışmaları Merkezi (BAUMUS): Çalışmalarını Suriyeliler özelinde yürüten merkez, konferanslar, sempozyumlar ve eğitimler de düzenlemektedir.

Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA): Siyaset, ekonomi ve toplum kültür alanlarda çalışmalarını sürdüren vakıf Suriye ve Suriyelilerle ilgili olarak çok sayıda yayın yapmıştır. “Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar”, “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri”, “Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi” ve “Suriye: Devrim mi Bölünme mi” bunlardan bazılarıdır.

Yukarıda sıralanan bu araştırma merkezleri ve vakıfların dışında: *İltica ve Göç Araştırma Merkezi (İGAM)*, *Türkiye Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM)*, *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)*, *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)*, *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)*, *Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi (IMPR)* ve *Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)* gibi kuruluşlar da göç ile ilgili faaliyetler yürüten kuruluşlardan belli başlı bazılarıdır.

Türkiye’de faaliyet gösteren ve devletin ulaşamadığı birçok yerde ve alanda boşluk dolduran bu dernek, kurum ve kuruluşlar; Suriyelilerin kayıtları esnasında yaşanan sıkıntıları, kurumlar arası koordinasyon eksikliğini, bilgi kirliliği ve eksikliği olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca eğitim, sağlık, barınma gibi temel ihtiyaç alanlarında mevcut hizmetlerin yeteri kadar sistemleştirilemediğini, özellikle resmî kurumlar için tercüman ve yetişmiş eleman eksikliği olduğunu, uzun vadeli

⁹¹ Detaylı bilgi için bkznz: <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2015/02/tc3berkiyedeki-suriyeliler-syrians-in-turkey-rapor-tr-en-190220151.pdf>

planlamaların yapılması gerektiğini ve sağlanan fonların yetersiz olduğunu, toplumun belli bir kesimi tarafından Suriyelilerin dışlandığını vurgulamışlardır. Bu kurum ve kuruluşlar siyasiler, özellikle de hükümet yetkilileri tarafından yaptıkları çalışmaların destek bulmadığı ve hatta hoş karşılanmadığı, kendilerine mesafeli yaklaşıldığı, hatta çeşitli endişelerle yardım faaliyetleri yürütmelerine izin verilmediği yönünde eleştirilerde de bulunmaktadır. Türkiye'nin özellikle de uluslararası kurumlardan beklentisi öncelikli olarak ayni değil nakdi yardım şeklinde olması bu kurumlarda yardımların yerine ulaşması ve denetlenebilirlikleri açısından endişe uyandırmaktadır. Aynı zamanda da tüm bu yardımların sistematik ve koordineli bir biçimde ihtiyaç sahibi Suriyelilere ulaşmasını sağlayan bir plan ve strateji geliştirmelidir. Bu sayede birbirinden habersiz yardım faaliyetleri yapan kurum ve kuruluşların da önüne geçilebilir ve daha dengeli bir yardım politikası sürdürülebilir.

Siyasi Partiler: Suriye krizinin yaşanmasıyla Türkiye kendisine sığınan Suriyelilere açık kapı politikası uyguladığı için kriz sonrası sürece daha fazla müdahil olmuştur. Bu doğrultuda krizin hemen ardından, başta iktidar partisi AKP ve muhalefet partileri CHP, MHP ve BDP⁹² zaman zaman çeşitli değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Ancak konunun sınırlandırılması adına burada sadece geleceğe yönelik parti programlarının açıklandığı seçim beyannamelerine yer verilecektir.

7 Haziran 2015 genel seçimi ile birlikte siyasi partiler ilk kez, hepsi de (MHP, AKP, CHP ve HDP), seçim beyannamelerinde Suriyeliler konusuna yer vermişlerdir. Seçim beyannameleri Türkiye'de Suriye krizinin ne şekilde algılandığı ve nasıl çözülmesi düşünüldüğü ve dolayısıyla geleceğe yönelik bir beklenti ve vizyon sunması açısından önemlidir.

AKP; geçirdikleri zor günlerde, ayırım yapmaksızın, Suriyelilerin yanında yer almaya, temel yardım ve sağlık hizmetlerini sağlamaya devam edeceklerini, açık kapı politikasını sürdüreceklerini, güvenlik ve istikrar açısından bu konuların öncelikli gündemlerinde olduğunu (AKP, 2015: 325-333) ifade etmiştir.

MHP; Suriye'de yaşananların, Türkiye için ciddi bir endişe kaynağı olduğunu, yaşanan iç savaşın kalıcı bir şekilde, Suriye'nin toprak bütünlüğünü koruyarak uzlaşılı ile sonlandırılması, uzlaşılı sonrası Suriye'ye demokratikleşme ve kalkınma sürecinde yardım edilmesi, Suriye kaynaklı tehditlerin bertaraf edilmesi, zulme uğrayan Suriyelilere yardım edilmesi ve Suriye'ye geri dönebilmeleri için gerekli şeylerin yapılması gerektiğini (MHP, 2015:241-242) ifade etmiştir.

CHP; Suriye sınırındaki mayınlı arazileri temizleyerek tarıma açacaklarını bu arazileri yoksul köylülere dağıtacaklarını, vergiden ve yasal yükümlülüklerden muaf bir biçimde Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin haksız rekabet etmelerinin önleneyeğini, kalıcı barışı sağlamaya yönelik uluslararası

⁹² 2008 yılında kurulan parti 2014 yılında HDP'ye katılmıştır

girişimleri destekleyeceklerini, Suriye’de yaşananlara yönelik taraf tutmayacaklarını, dış müdahaleler olmaksızın Suriye halkının kendi kararlarını verebilecekleri ortamın oluşmasına yardım edeceklerini, Suriye ile ekonomik ilişkileri yeniden hukuki zemin içerisinde canlandıracaklarını, Suriye kaynaklı terör yardımlarını önleyeceklerini, Suriyelilere düzenli ve insani bir şekilde misafir edeceklerini, yapılan yardımların şeffaf ve denetlenebilir olmasını sağlayacaklarını, kitlesel göç dalgasının önüne geçmek için uluslararası kuruluşlarla hareket edileceği ve Suriyelilerin ülkelerine dönebilmeleri için gerekli barış ortamının yeniden tesis edilmesine destek sağlayacaklarını (CHP,2015) ifade etmiştir.

HDP ise; Suriye’deki iç savaşın sona erdirilmesi, kardeşliğin ortaya çıkarılması için çaba sarf edileceğini, cihatçı unsurların Suriye’ye ulaşımını Türkiye üzerinden yapmalarının engelleneceğini, “coğrafi sınırlama” çekincesinin kaldırılacağını ve mülteci statüsünün değiştirileceğini, göçmen işçileri kendi yurttaşları gibi gören bir çalışma anlayışını esas alacaklarını, göçmenler için güvenli ulaşım yolları ve barınma alanlarının yapılacağını, sığınmacılar için insani koridorlar açılacağını ve vize alımının kolaylaştırılacağını, son olarak da göçmen ve sığınmacılara yönelik ırkçı nefret söylemlerinin önüne geçecek politikalar oluşturacağını (HDP, 2015) ifade etmiştir.

Mecliste bulunan bu partilerin Suriye ve Türkiye’de bulunan Suriyelilere ilişkin tutumlarını genel olarak değerlendirecek olursak; Suriyeliler için genellikle göçmen, sığınmacı, mülteci, muhacir ve misafir kavramları birlikte kullanılmaktadır. Oysa bu kavramlar birbirlerinden farklı statüleri tanımlamaktadırlar. Başlangıç itibarıyla hemen her parti Suriyelileri misafir olarak görmüş ve politikalarını buna göre şekillendirmiş, açıklamalarını buna göre yapmışlardır. Fakat geçen zaman dilimi Suriyelilerin misafirlik süresinden çok daha uzun zamandır Türkiye’de bulunduklarını gözler önüne sermektedir. Ne yazık ki tüm siyasi partiler Suriye krizi planlarını kısa vadeli olarak yapmışlar fakat geline nokta Suriye krizinin kısa ve orta vadede kolay kolay çözülmeyeceğine yönelik unsurlar ortadadır.

3.3. Suriyelilere Yönelik Türkiye’nin İltica Politikasının Değerlendirilmesi

Türkiye, yaşadığı göç ve iltica olayları karşısında, kısaca ihtiyaç söz konusu olduğunda yasal düzenlemeler yaparak veya mevcut düzenlenmeleri güncelleştirerek sonuç alma gayretinde olmuştur. Bu doğrultuda Suriye krizi özelinde, yapılması gereken yasal düzenlemeler geç de olsa yapılmış “uluslararası koruma” ve AB müktesebatına uyum anlamında da büyük bir başarı sağlanmıştır. Bu durumun temelinde, Türkiye’nin Suriye krizi öncesi dönemde büyük rakamlarda kitlesel göçe maruz kalmaması ve genellikle hedef ülke değil geçiş ülkesi olarak görülmesi ve kabul edilmesi yatmaktadır.

Türkiye, Cenevre Sözleşmesi'ni "coğrafi çekince" ile sadece Avrupa'dan gelenleri mülteci olarak kabul ettiği için bu insanlar kendilerini mülteci olarak kabul edebilecek ülkelere yönelmişlerdir. Buna karşın bu insanlar, Türkiye'nin de taraf olduğu çeşitli anlaşmalar (geri kabul anlaşması, birebir formülü vb.) ve farklı ülke uygulamaları nedeniyle kendilerini mülteci olarak kabul edecek bir ülke bulamadıkları ve kendi ülkelerine dönebilecekleri bir ortamın henüz oluşmaması nedeniyle Türkiye'de adeta sıkışmış durumdadırlar.

3.3.1. Suriyelilerin Türkiye'ye Yönelik Etkileri

Dünya üzerindeki mülteci profili genel olarak incelediğinde, kadın ve çocuk sayısının fazla olduğu, eğitim seviyelerinin ve sosyo-ekonomik durumlarının düşük olduğu, yaşam tarzlarının, giyim kuşamlarının, kültürlerinin, dinlerinin, dillerinin, ırklarının, göç ettikleri ülkelerdeki toplumlardan çok farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyeliler de incelendiğinde de evrensel mülteci profili ile benzerliklerin olduğu açıktır. Bununla birlikte, 3.3 milyondan fazla Suriyelinin kamp dışında, Türk toplumu ile iç içe yaşadığını değerlendirdiğimizde açık bir etkileşimin olduğu/olacağı şüphesizdir. Kamp içerisinde yaşayan Suriyeliler daha çok ekonomik olarak bir sorun teşkil ederken kamp dışında yaşayanlar ise ekonominin yanı sıra sosyal açıdan da Türk toplumu için endişe kaynağı olmaktadır. Suriye'deki kriz ortamından etkilenip Türkiye'ye sığınan Suriyeliler Türkiye'yi etkiler duruma gelmişlerdir.

Suriyelilerin yoğun olarak Türkiye'yi tercih etmeleri sonucu Türkiye'de eğitim, sağlık, istihdam, ekonomi, güvenlik, dış politika gibi pek çok alanda sığınmacılara yönelik sıkıntılar ortaya çıkmış ve bu sıkıntıların giderilmesine yönelik düzenlemelere de ihtiyaç duyulmuştur. Göç ve iltica hukuku alanındaki değişiklikler ve yenilikler daha önceki bölümlerde incelendiği için burada bu konulara değinilmeyecektir.

Göç alan ülkelerdeki toplumların göçmenlere ve mültecilere yaklaşımları incelendiğinde genellikle; iş ve gelir kaybına uğrayacakları, gayrimenkul fiyatlarının ve kira bedellerinin yükseleceği, eğitim-sağlık gibi kamu hizmetlerine ve sosyal hizmetlere daha zor ve daha maliyetli ulaşacakları, suç oranlarının artacağı, salgın hastalıkların ve güvenlik zafiyetinin ortaya çıkacağı şeklinde eğilimler gözlemlenmektedir (Tunç, 2015: 43). Dolayısıyla toplumlar ülkelerine göç eden insanlara karşı genel itibariyle mesafelidirler. Her ne kadar iki toplum arasında tarihi geçmişi ve kültürel değerleri itibariyle pek çok benzeşme söz konusu olsa da Türkiye'de bulunan Suriyelilere yönelik, Türk toplumunun yaklaşımı açısından da bu durum geçerlidir. Türkiye'deki statüleri, kalıcılıkları kendi ülkelerinin mevcut durumu ve geleceği belirsizlik içerisinde olan Suriyelilerin Türkiye'de kalış süreleri uzadıkça da Türk toplumunun var olan endişeleri de artmaktadır.

Suriyeli krizinin toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel birçok etkisi olmakla birlikte bu etkinin en fazla hissedildiği alan toplumsal olmuştur. Aynı zamanda topraklarında en fazla Suriyeli barındıran Türkiye doğal olarak bu etkilerin en çok yaşandığı ülkedir. Türkiye’de bulunan Suriyelilerin Türkiye’ye yönelik sosyolojik, toplumsal (eğitim, kültür, sağlık, uyum, güvenlik vb.) etkileri aşağıdaki tablo 25’te detaylı olarak incelenebilir.

Tablo 25: Suriyelilerin Toplumsal Etkileri

TOPLUMSAL ETKİLER			
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
• Aynı etnik köken ve mezhep • Nüfus yoğunluğunun farklılıklara daha hızlı uyum sağlayan çocuk ve genç nüfustan oluşması • Sağlık, eğitim ve belediye hizmetlerinde kapasite artırımı imkânı • Kamplarda yaşayanların sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere erişim imkânı • Suriyelilerin sağlık hizmetlerinde ücretsiz faydalanabilme imkânı • Pasaport ile ülkeye giriş yapanların veya ikamet izni olanların eğitim alabilme imkânı • Toplumun Suriyelilerin eğitim imkânına kavuşturulmasına olumlu yaklaşımı	• Farklı kültür, dil, yaşam tarzı, etnik köken ve mezhep • Sınır kentlerinde hastanelerde Suriyelilere hizmet verilmesinden ötürü fiziki şartlar ve sağlık çalışanları açısından yetersizlik sorunu yaşanması • Sınır kentlerinde acil servislerin yoğunluğu • Belediye bütçesinin ve hizmetlerinin nüfus artışı karşısında yetersiz kalması • Sınır kentlerinde mevcut altyapının artan nüfus karşısında yetersiz kalması • Eğitime ulaşma imkânının sınırlı olması • Eğitim seviyesinin düşük olması	• Evlilik yoluyla toplumsal kaynaşma • Çok kültürlülük • Birçok Suriyelinin Türkçe bilmesi pek çoğunun da öğrenmek istemesi	• Kentin dokusunda ve demografik yapısında değişim, nüfus yoğunluğunda artış • Etnik ve mezhepsel kutuplaşma • Kaygı ve güvensizlik artışı • Gayri resmi evlilikler • Suriyeli kadınlara yönelik tepki • Resmi nikâhsız kadınların hukuk statülerinin korunamaması • Evliliklerin maddi kazanç olarak görülmesi • Nüfusa kaydedilemeyen vatansız çocuklar • Gecekondu sayısındaki artış • Kadın ve çocukların istismarı ve çocuk işçiliği • Kayıp nesil oluşma riski • Sınır kentlerinde hastanelerdeki kapasite sorunu nedeniyle, yerel halkın hizmet alamadığını düşünmesi • Türkiye’de görülmeyen (çocuk felci, şark çıbanı vb.) bazı hastalıkların yeniden ortaya çıkması • Suriyelilerin acil servisleri yoğun bir şekilde kullanmalarının halkı huzursuz etmesi • Sağlık hizmetlerindeki aksamalar nedeniyle yerel halktaki olumsuz bakışın artması • Belediye hizmetlerinin nüfus artışı karşısında yetersiz kalması

Kaynak: (3RP, 2018: 23-24; Kanat ve Üstün, 2015: 22-25; Oytun ve Gündoğar, 2015: 16-20; Zencir ve Davas, 2014: 56; AFAD, 2013: 26; AFAD, 2014b: 66-75; Dinçer ve diğerleri, 2013: 33-35; Sanduvaç, 2013: 6).

Tablodan da anlaşılacağı üzere; Türkiye’deki Suriyelilerin sosyolojik etkileri incelendiğinde zayıf yönlerin ve tehditlerin güçlü yönler ve fırsatlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Tüm bu

unsurlar kendi içerisinde bireysel ve toplumsal, kente yönelik ve nihayetinde Suriyelilere yönelik tehditler olarak sınıflandırılabilir (Sayın vd., 2016: 9) ayrıca Suriyelilerin Türkiye’ye etkileri kamp içindeki ve dışındakiler ile maddi durumu iyi olan ve olmayanların etkileri olarak da sınıflandırılabilir. Nitekim asıl etkileşim sıkıntısına yol açanlar kamp dışındaki ve maddi durumu iyi olmayan Suriyelilerdir.

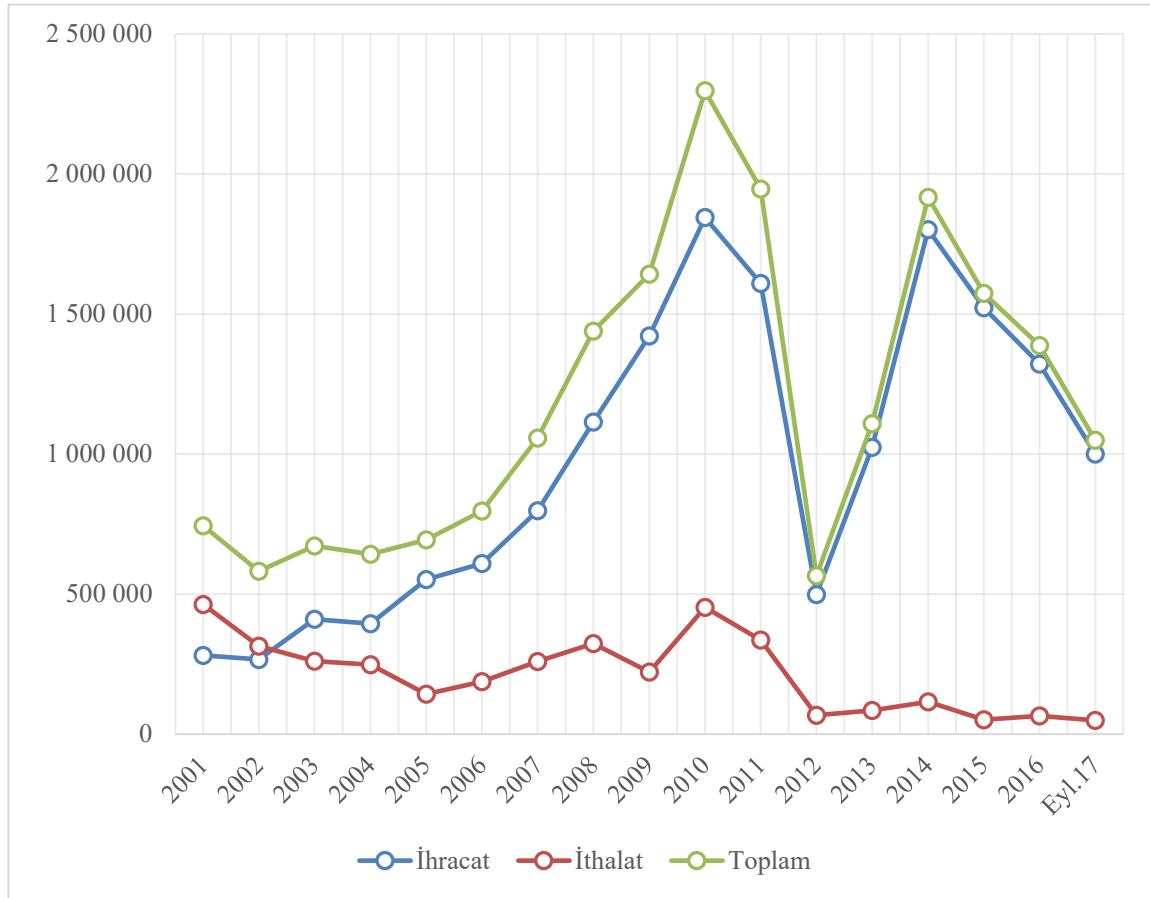
Kamp merkezlerinin yaşam standartlarının iyi seviyede olmasına rağmen kamplardaki yüksek disiplin, kamp yaşantısının özellikle muhafazakâr ailelerce tercih edilmemesi, izolasyon korkusu, çalışma imkanlarının ya çok sınırlı veya hiç olmaması gibi nedenlerle, kısaca mecbur kalmadıkça, büyük bir çoğunluk kamplarda barınmak istememektedir. Ayrıca Suriyelilerin her geçen gün artan sayısı da kampların yetersiz kalmasına neden olmuştur. Dolayısıyla pek çok Suriyeli akrabalarıyla birlikte kalmayı, ekonomik durumu iyi olanlar kiralık evlerde kalmayı veya gecekondü ve barakalarda kalmayı tercih etmiştir. Bununla birlikte Suriyelilerin özellikle de sınır kentlerinde, kiralık ev fiyatlarında artışa sebebiyet verdikleri de kaçınılmaz bir gerçektir. Ayrıca, Türkiye genelinde Suriyelilerle yerel halk arasındaki kültür ve yaşam tarzındaki farklılıklar her iki toplumun uyumunu zorlaştıran etmenler olarak ortaya çıkabilmektedir.

Suriyeliler demografik (nüfus artış oranı, doğurganlık, genç nüfus, yaşlı nüfus vb.) yapıda değişiklikler meydana getirmiştir. Örneğin 2011’den bugüne 200 binden fazla Suriyeli bebek, Türkiye’de doğmuştur (GİGM, 2017b). Suriyelilerin yaşam tarzları, yaşam koşullarının güçlüğü ve eğitim imkânlarından faydalanmamaları bazı sosyal sorunların ortaya çıkmasını tetiklemektedir. Fakat Suriyelilerle Türk halkı arasında adeta bir fren mekanizması oluşmuş ve herhangi bir sosyal patlama ortaya çıkmamıştır. Bu durum, sosyal yapının sorunları çözebilme kapasitesini göstermektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 7-8). Ayrıca, pek çok Suriyelinin sosyal hayatta kendilerine bir yer edinmeye başladıkları, edinemeyenlerin ise ciddi bir arayış içerisinde oldukları, Türkçe öğrenmeye başladıkları ve eğitime dâhil olmaya çalıştıkları gözlemlenmektedir (Karaca, 2013: 36). Genel olarak değerlendirildiğinde, 2013 yılında sayıları 300 binlerle ifade edilen Suriyelilerin 2017 yılında sayılarının 3.5 milyonu aşmasına, tüm risklere ve tehditlere rağmen Suriyelilerin, Türk toplumu ile çatışma yerine neredeyse her zaman için uyumlu hareket etmeyi tercih etme arayışında oldukları gözlemlenebilir. Başta sosyal medya olmak üzere birkaç yayın organında çıkan sayılı haberin dışında ciddi bir toplumsal çatışmaya sebebiyet veren olayın yaşanmaması da bu durumun bir göstergesidir. Ayrıca Türk toplumunun Suriyelilerin varlığına ilişkin endişelerinin toplumsal etkilerden daha ziyade ekonomik etkilerden olduğu gözlenmektedir. Şüphesiz toplumun bazı kesimlerinde Suriyelilere karşı katı bir olumsuz tavır sergilense de genel olarak endişe edilen Suriyelilerin varlığının ileriye dönük ne olacağıdır.

Suriyelilerin Türkiye’ye etkileri söz konusu olduğunda belki de en önemli unsur ekonomidir. Zira Suriyeliler Türkiye için ülke ekonomisine çok ciddi bir yük getiren unsur olarak ortaya

çıkmaktadır. Bu durum insanların akıllarındaki soru işaretlerini arttırmaktadır. Mevcut durumu izah etme adına, kriz öncesi ve sonrası dönemde Türkiye-Suriye ekonomik ilişkilerini incelemek faydalı olacaktır. Suriye’de yaşanan kriz öncesinde, özellikle AKP hükümetlerinin almış olduğu kararlarla, Türkiye ile Suriye ilişkileri hem siyaseten hem de ekonomik alanlarda oldukça gelişmiş, özellikle dış ticaret hacminde büyük artışlar gözlemlenmiştir. Kriz öncesi ve sonrası dönemlere ilişkin Türkiye ile Suriye’nin dış ticaret hacimleri aşağıdaki grafik 20’de incelenebilir.

Grafik 20: Türkiye-Suriye Ticaret Hacmi (Milyon \$)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, [TÜİK], 2017a)

Grafikten de anlaşılacağı üzere, Türkiye’nin Suriye ile ticaret hacmi, krizin yaşandığı 2010-2011 dönemine kadar bir artış eğilimi gösterirken, krizin ardından sert bir düşüş yaşamış fakat 2012-2014 arası kısa bir dönem için tekrar yükselişe geçmiş sonrasında ise tekrar düşüş eğilimine geçmiştir. Sonuç itibariyle yaşanan kriz, ticari ilişkileri ciddi oranda etkilemiştir fakat Türkiye’nin Suriye ile toplam ticaret hacmi mevcut haliyle dahi 2002 ve hatta 2006 yılı rakamlarından da yüksektir. Dolayısıyla büyük bir ekonomik kayıp yaşanmış fakat ekonomik ilişkiler hiçbir zaman tamamen kesintiye uğramamıştır. Bununla birlikte; Türkiye, topraklarında bulunan Suriyeliler için ciddi miktarda kaynak akarmıştır. Türkiye, diğer ülkeler ve BM kurumlarının Türkiye’de bulunan Suriyeliler için yapmış oldukları toplam yardım miktarı aşağıdaki tablo26’da incelenebilir:

Tablo 26: Türkiye’deki Suriyeliler İçin Yapılan Yardımlar (2011-2017)

Türkiye’nin Yardımları	25 milyar \$
Diğer Ülkelerin Yardımları	512 milyon \$
BM Kuruluşlarının Yardımları	420 milyon \$

Kaynak: (2017d)

Suriyelilerin tüm ihtiyaçları; AFAD koordinasyonunda çeşitli bakanlıklar, müsteşarlıklar ve başkanlıkların ortak çalışmalarıyla yürütülmektedir. Bu doğrultuda Türkiye’deki Suriyelilere 2011-2015 dönemi için yapılan harcamalar ve kaynakları aşağıdaki tablo 27 ve 28’de incelenebilir.

Tablo 27: Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Nisan 2011-Ekim 2015 Arasında Yapılan Harcamaların Kaynakları

Harcama Kaynakları	Dolar Cinsi	TL Cinsi (1\$=2,9TL)
İÇ KAYNAKLAR		
TÜRKİYE CUMHURİYETİ	6.458.428.396	18.729.442.348
Sivil Toplum Kuruluşları Harcamaları	294.955.947	855.372.246
Türk Yerel Yönetimleri, Diyanet Vakfı ve Kızılay	77.380.170	224.402.493
Ara Toplam	6.830.764.513	19.809.217.088
DIŞ KAYNAKLAR		
BM Kuruluşlarının Bağışları	328.389.702	952.330.136
Avrupa Ülkeleri, Yabancı STK’lar ve Diğer Ülkeler	89.096.268	258.379.177
Ara Toplam	417.485.970	1.210.709.313
Genel Toplam	7.248.250.483	21.019.926.401

Kaynak: (Erdoğan ve Ünver, 2015: 40).

**Tablo 28: Türkiye’deki Bakanlık ve Diğer Kamu Kurumlarının
Suriyeliler İçin Yaptığı Harcamalar**

2015 Bütçe Ödenekleri (TL)	
Maliye Bakanlığı	1.136.983.000
Hazine Müsteşarlığı	71.292.000
Milli Eğitim Bakanlığı	46.243.000
Milli Savunma Bakanlığı	32.102.000
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	30.725.000
Ara Toplam	1.315.000.000
2011-2015 Harcamaları (TL)	
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı	21.689.000
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	18.400.000
Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı	14.793.000
Emniyet Genel Müdürlüğü	12.174.000
Orman ve Su İşleri Bakanlığı	11.973.000
Kamu Hastaneleri Kurumu	9.876.000
İçişleri Bakanlığı	9.443.000
Adalet Bakanlığı	.029.000
Halk Sağlığı Kurumu	7.643.000
Gençlik ve Spor Bakanlığı	7.275.000
Jandarma Genel Komutanlığı	7.089.000
Sağlık Bakanlığı	3.706.000
Diyanet İşleri Başkanlığı	3.447.000
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	3.327.000
Kültür ve Turizm Bakanlığı	2.691.000
AFAD Başkanlığı	2.573.000
Ara Toplam	140.000.000
Toplam	1.451.000.000

Kaynak: (Erdoğan ve Ünver, 2015: 39).

Türkiye'nin yapmış olduğu bu harcamaların ayrıntıları incelendiğinde; 2015 bütçe ödenekleri ve bazı kurumların 2011-2015 döneminde yaptıkları harcamalar toplamda 1.5 milyar TL'ye ulaşırken, tablodaki harcama kaynakları başlığı altında da görüleceği üzere yaklaşık 20 milyar TL'nin sadece 1,5 milyar TL'sinin ortaya konulduğu, dolayısıyla diğer kaynakların açıklanmadığı anlaşılmaktadır. Ne yazık ki toplanan kaynaklar ve harcama kalemleri konusunda yeterli bir bilgilendirme yapılmamaktadır.

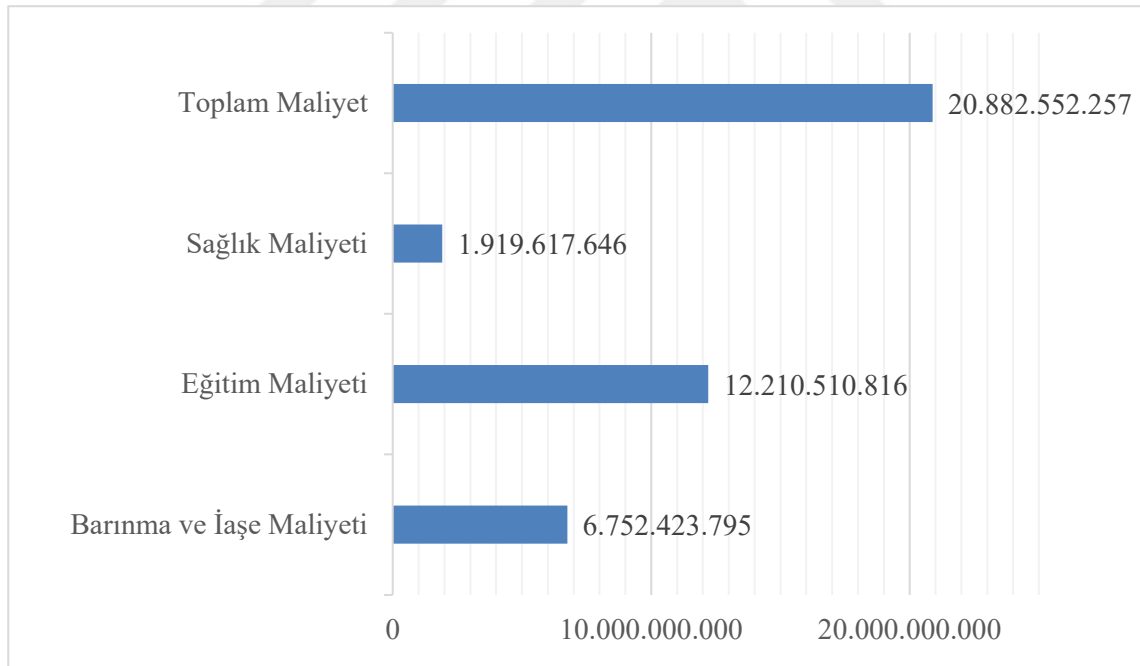
2017 yılına gelindiğinde AFAD tarafından, Türkiye'nin Suriyelilere ilişkin olarak, bugüne kadar 25 milyar dolarlık bir yardım yapıldığına ilişkin beyanın yanı sıra çeşitli siyasiler bu rakamdan daha yüksek meblağların (yaklaşık 30 milyar dolar) harcandığına yönelik açıklamalarda bulunmaktadırlar. Nitekim Suriyelilerle ilgili yapılan harcamalar için, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan (Habertürk, 2017) şu açıklamayı yapmıştır:

... Türkiye, Suriyeliler için, AFAD eliyle yaklaşık 2,5 milyar \$ (2,3), belediye hizmetleri olarak 6 milyar \$, sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla 1,2 milyar \$ harcama yapmıştır. Bunun dışında sınırlarımız içinde ve dışında verilen eğitim ve sağlık hizmetleri ki bunlar sınırsız olmuştur. Bunun dışında verilen hizmetler için görevlendirilen personelin, şüphesiz ki maliyeti vardır. Bunun dışında kamu düzeni ve güvenliği için yapılan işlerin maliyeti vardır. Bunun dışında amortisman ve diğer maliyetler vardır. Tabi Suriyelilere sadece kamu kuruluşları, sadece belirli sivil toplum örgütleri yardım etmiyor. Asıl büyük yardımı milletimiz yapıyor. Kayıtlara girmemiş olan gönüllü kişiler ve kuruluşlar yapıyor. Tüm bunları topladığımızda karşımıza uluslararası standartlara göre yapılmış, yaklaşık 30 milyar dolarlık bir meblağ çıkıyor. Bu rakamların hepsi de AFAD, Maliye Bakanlığı, TÜİK gibi kurumlarımızın hesaplama yöntemleriyle ortaya çıkmaktadır... OECD raporuna göre, Almanya'nın sadece 2015 yılında 900 bin mülteci için harcadığı para 16 milyon Avrodur...

Kısa bir süre sonra Başbakan Yardımcısı Recep Akdağ ise 2011 yılından itibaren Suriyeliler için yapılan harcamaları (Milliyet, 2017): AFAD tarafından 5 milyar 586 milyon 594 bin TL, güvenlik ve kamu düzeni hizmetleri için: 9 milyar 228 milyon 707 bin TL, sağlık hizmetleri için 16 milyar 30 milyon 111 bin TL, eğitim hizmetleri için 15 milyar 489 milyon 968 bin TL, belediye hizmetleri için 17 milyar 527 milyon 481 bin TL, Fırat Kalkanı bölgesinde: 1 milyar 630 milyon 457 bin TL, Çeşitli vakıflar, dernekler, özellikle Türk Kızılayı tarafından: 2 milyar 58 milyon 122 bin TL, belediyeler tarafından düzenlenen kampanyalar için: 312 milyon 92 bin TL, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 780 milyon 807 bin TL, kamplardaki amortisman maliyeti olarak 1 milyar 505 milyon 386 bin TL, diğer sivil toplum kuruluşlarının kayıtlı proje bazlı yardımları olarak 852 milyon 600 bin TL, vatandaş tarafından yardım olarak dağıtıldığı düşünülen 11 milyar 649 milyon 434 bin TL, olmak üzere toplam maliyetin 84 milyar 880 milyon 541 bin TL olduğunu ve bu meblağın da döviz kuru üzerinden 30 milyar doları aştığını ifade etmiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı'nca Aralık 2017 yılında 2018 mali yılı bütçe tasarısı vesilesiyle TBMM Genel Kurulu'na yapılan "2018 YILINA GİRERKEN GİRİŞİMCİ VE İNSANİ DİŞ POLİTİKAMIZ" isimli sunumda Suriyeliler için merkezi bütçeden yapılan harcamaların 15 milyar dolarından fazla olduğu, belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarının da yapmış olduğu harcamalar dahil edildiğinde bu rakamın 30 milyar doları aştığı ifade edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2018: 20).

Türkiye'nin yıllar itibariyle kalem kalem ve kişi başı ne kadar para harcadığına dair detaylı bilgi içeren resmi bir kaynak veya açıklama bulunmamaktadır. Ancak Karabulut ve Açak (2017: 53-55), yapmış oldukları bir çalışma ile Suriyelilerin Türkiye'ye maliyetini; genel, eēitim, meslek eēitimi ve saēlık maliyetleri olmak üzere dört ana başlık altında toplamışlar, Malatya Beydaēı konteynerkentinde bulunan sığınmacılara yapılan harcamaları baz alarak Türkiye'deki tüm Suriyelilerin; barınma, iaşe, saēlık ve eēitim maliyetinin ne kadar olduğunu hesaplamaya çalışmışlardır. Beydaēı kampının aylık giderinin 3 milyon 300 bin TL olduğunu, aylık kişi başı 100 TL (AFAD 50 TL ve Kızılay 50 TL) alışveriş çeki verildiēini, kişi başı barınma maliyetinin bir kereliēe mahsus 3000 TL olduğunu, kişi başı eēitim maliyetinin; yükseköēretim için 4 bin 648 \$, mesleki ve teknik ortaöēretim için 2 bin 293 \$, genel ortaöēretimde bin 531 \$ ilköēretimde bin 130 \$ olmak üzere ortalama bin 330 \$ olduğunu, saēlık hizmetlerinde ise özellikle her bir ameliyat masrafının çok deēiřken olmakla birlikte kişi başı ortalama bin TL olduğunu, kişi başı bir gecelik yatak ücretinin 30 TL, ayakta (poliklinik) tedavi ücretinin 36,5 TL, doğum maliyetinin 530 TL olduğunu belirtmişlerdir. Bu doērultuda belirli varsayımlar üzerinden ulaştıkları maliyet rakamları ařaēıdaki Grafik 21'de incelenebilir:

Grafik 21: Suriyelilerin Türkiye'ye Maliyeti (2011-Mart 2017 Dönemi, TL)

Kaynak: (Karabulut ve Açak, 2017: 55)

Grafikten de anlařılacaēı üzere Türkiye, Suriyeliler için (2011-2017 döneminde) yaklaşık 21 milyar TL bir maliyete katlanmıştır. Bu rakam bile, AFAD tarafından açıklanan yardım miktarından oldukça düşük bir rakamdır. Dolayısıyla AFAD'ın (25 milyar dolar şeklinde) belirttiēi harcama miktarından çok daha fazla olarak siyasetler tarafından (30 milyar dolar ve üzeri şeklinde) beyan edilen rakamlar hatta AFAD'a genel bütçeden aktarılan pay ile AFAD'ın Suriyeliler için yaptığını

belirttiği yardım miktarı arasındaki büyük fark bile karışıklığa neden olmaktadır. Bu farkın nedeni; nakit dışı harcamaların eşdeğer karşılığını AFAD’ın belirlediği ve çeşitli kurumlarca verilen hizmet maliyetlerinin de bu harcamaya eklendiği şeklinde açıklanmaktadır fakat genel bütçede kamu kurumlarının harcamaları kısmında bu bilgiye dair net ve detaylı rakamlar bulunmamaktadır. Bu ifadelerin ardından yaşanan kriz sonrası Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin Türkiye’ye ekonomik etkileri aşağıdaki tablo 29’da detaylı olarak incelenebilir.

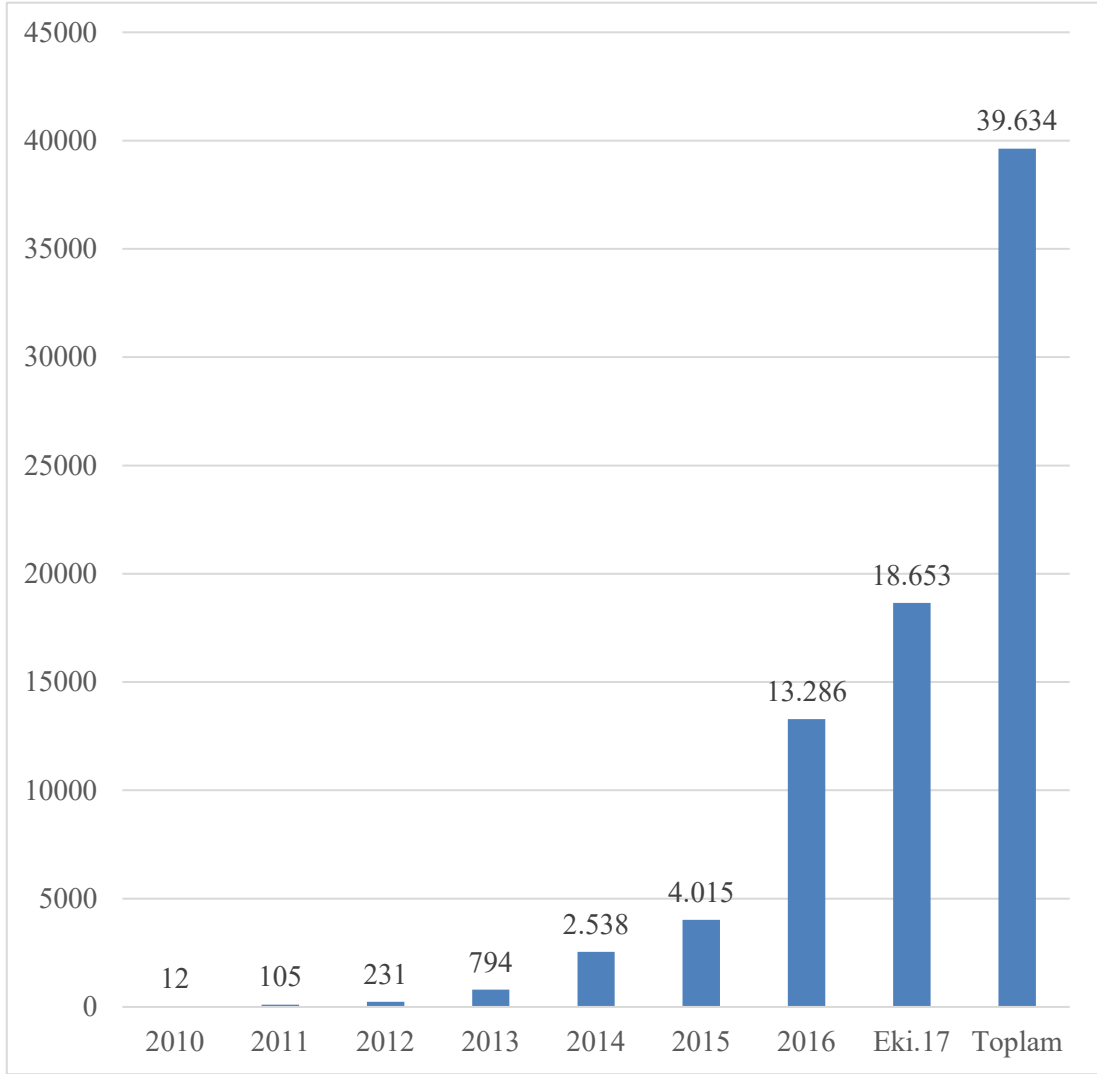
Tablo 29: Suriyelilerin Ekonomik Etkileri

EKONOMİK ETKİLER			
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
• Çeşitli ülkelerle ticari ilişkileri olan girişimci, tüccar ve yatırımcılar • Suriyelilerin yarıya yakınının çalışma çağında olması	• Sığınmacıların yüksek maliyeti • Uluslararası yardımların yetersizliği • Düşük gelir grubunda olan sığınmacı sayısının fazlalığı • Düşük eğitim düzeyindeki sığınmacı sayısının fazlalığı • Eğitim maliyeti • Gelir getirici bir mesleğe sahip olmama • Az eğitilmiş işgücü	• Sermaye, yatırım ve ticari bağlantıların Türkiye’ye taşınması • Dış sermaye girdisi • Önceden sahip olunan ilişkilerle ihracata katkı • İnsani yardım malzemelerinin yerel firmalardan temini sayesinde sınır illerinde ekonomik canlılık • İşgücü artışının yatırımcılara sağlayacağı katkı • Kentlere yeni ekonomik hareketlilik gelmesi • Çalışma çağındaki nüfusun işgücüne katkı sağlaması imkânı • Vasıfsız işgücü gerektiren ve Yerel halkın çalışmayı tercih etmediği iş kollarındaki açığın kapatılması • Yeni işgücü girdisi • Ucuz işgücü imkânı • Sınır kentlerinde işsizliğin düşmesi ve istihdam kapasitesindeki olası artışlar	• Sığınmacıların yüksek maliyeti • Sığınmacı maliyetinin genel bütçeye getirdiği yük • Sınır kentlerinde kira fiyatlarında artış • Sınır kentlerinde kiralık ev bulma zorluğu • Sınır kentlerinde hayat pahalılığı artışı • Kaçak küçük işletme sayısındaki artışlar • Kaçak işletmelerden kaynaklı vergi kaybı • Suriyeli esnaf ile yerel esnaf arasında olabilecek haksız rekabet • Suriyelilerden ötürü Türk ekonomisinin zarar gördüğü algısı • Türkiye’deki yoksullar yerine Suriyelilere yardım edilmesine itirazlar • Kayıt dışı işçi çalıştırılmasının yaygınlaşması • İşgücü piyasasının uzun vadede bozulması riski • Kayıt dışı işçi çalıştıranlarla çalıştırmayan firmalar arasında haksız rekabet • Makroekonomik açıdan işsizlik rakamlarının yüksekliği • Çocuk işgücü • Yerel halkın iş kaybetme kaygısı ve iş fırsatlarının ellerinden alındığı algısı • Ekonomik kayıp algısının toplumsal tepkiye dönüşme ihtimali ve sosyal patlama riski • Vasıfsız işçi ücretlerindeki düşüşün yerel halk üzerindeki olumsuz etkisi

Kaynak: (3RP, 2018: 25; Erdoğan, 2015: 27-28; Kanat ve Üstün, 2015: 22-25; Oytun ve Gündoğar, 2015: 17-20; Zencir ve Davas, 2014: 44-45; AFAD, 2013: 26; AFAD, 2014b: 63-66; Dinçer ve diğerleri, 2013: 33-35; Sanduvaç, 2013: 6).

Tablodan da anlaşılacağı üzere Suriyelilerin ekonomik alandaki etkilerinde fırsatlarla tehditler toplumsal alandaki etkilere nazaran daha iç içe geçmiştir. Suriyeliler Türk ekonomisi için sadece tehdit oluşturmamakta aynı zamanda fırsatlar da sunmaktadır. Örneğin sermayelerini Türkiye'ye getiren Suriyeliler Türkiye'de yatırımlar yapmakta, Türklerin çalışmak istemedikleri iş alanlarında işgücü açığını kapatmaktadır. Çalışma iznine sahip Suriyelilerin sayısına ilişkin veriler aşağıdaki grafik 22'de incelenebilir.

Grafik 22: Yıllara Göre Çalışma İzni Verilen Suriyeliler

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı [ÇSGB], 2017a)

Grafikte de görüldüğü üzere yıllar itibariyle çalışma izni verilen Suriyeli sayısında sürekli olarak bir artış görülmektedir. Çalışma iznine sahip Suriyelilerin ekonomik faaliyetlere göre dağılımı ise aşağıdaki tablo 30'da incelenebilir.

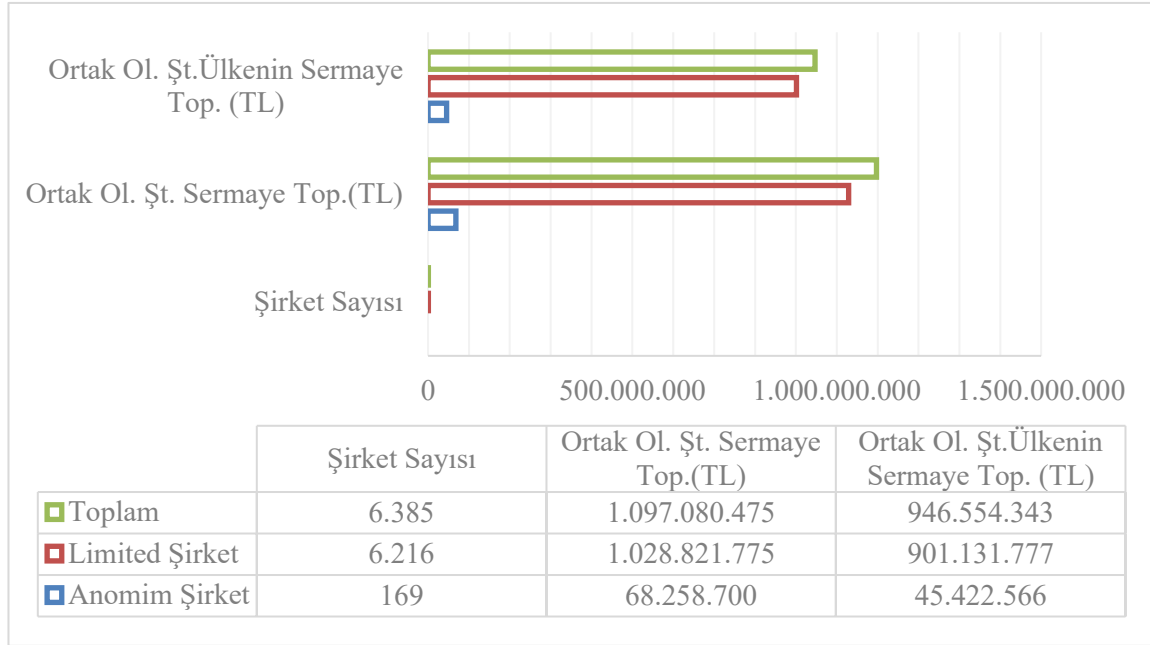
**Tablo 30: Yıllara Göre Çalışma İznine Sahip Suriyelilerin
Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bilinmeyen	2	26	44	190	568	517	3.298	1.591
Büro hizmetlerinde çalışan elemanlar	1	5	25	83	187	369	1.030	1.569
Hizmet ve satış elemanları	6	12	38	125	313	538	1.154	2.163
Nitelik gerektirmeyen meslekler		2	4	34	155	107	1.154	3.008
Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları					2	1	2	5
Profesyonel meslek mensupları	1	26	57	82	162	255	481	639
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar		1	2	25	58	80	598	1.331
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları		6	8	43	85	169	593	596
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar		1		24	93	74	698	1.761
Yöneticiler	2	26	53	188	915	1.905	4.278	5.990
Toplam	12	105	231	794	2.538	4.015	13.286	18.653
Genel Toplam	39.634							

Kaynak: (ÇSGB, 2017a)

Tabloda da görüleceği üzere herhangi bir meslek sahibi olan Suriyeli sayısı oldukça azdır. Bu durumun böyle olmasının nedenleri arasında Suriyeli nüfus oranı içinde çalışabilecek durumda olanların sayılarının azlığı, Suriye'deki meslek sahibi olmaksızın yaşamlarını bir şekilde sürdürebiliyor olmaları, nitelikli olanların başka ülkelere sığındığı, Suriyeli nüfusun neredeyse yarısını oluşturan kadınların ağırlıklı olarak ev hanımı olmaları vb. gösterilebilir. Bununla birlikte, bir meslek sahibi olmak isteyenler için başta Türkiye olmak üzere yerli ve yabancı sivil toplum kuruluşlarının yürüttükleri meslek edindirme kurslarında pek çok Suriyelinin bir meslek edinme çabası içinde olduğunu belirtmekte fayda vardır. Az sayıda da olsa, Suriyelilerin yerel halkın iş fırsatlarını ellerinden aldığı düşünülebilir fakat tabloda da görüleceği üzere nitelik gerektirmeyen mesleklerde çalışan Suriyeli sayısı diğer birimlere göre oldukça yüksektir. Ayrıca Suriyelilerin çalıştıkları iş kolları genel itibarıyla düşük ücretli meslek gruplarıdır. Bu anlamda Suriyeliler bir yönüyle düşük ücretli ve nitelik gerektirmeyen iş kollarındaki açığı kapatmaktadır denilebilir. Tabloda dikkat çeken bir diğer husus ise yönetici sayısının fazlalığıdır. Bu durum ise ekonomik durumu iyi olan Suriyelilerin sahip veya ortak oldukları işyerleri ve Suriye'de de uluslararası ticaretle uğraşıp, bu bağlantılarını Türkiye'de kullanmak isteyen Suriyeliler olarak açıklanabilir. Aşağıdaki Grafik 23'te Türkiye'de, Suriye sermayeli kurulan şirket türleri, sayıları ve toplam sermayelerine ilişkin veriler incelenebilir.

Grafik 23: 2010-2017 (Ekim) Yılları Arasında Suriyelilerin Türkiye’de Ortak Olduğu Şirket Sayıları ve Sermayeleri

Kaynak: (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, [TOBB], 2017)

Türkiye Suriye sermayesinden çok daha fazla faydalanabileceken, büyük bir fırsat kaçırılmıştır. Bu duruma yönelik olarak yaklaşık 25 milyar doların Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) bankaları üzerinden başta Avrupa olmak üzere Batılı ülkelere gönderildiği Gaziantep Sanayi Odası tarafından ifade edilmiştir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 18). Bahsi geçen 25 milyar doların aslında daha fazla olduğu (yaklaşık 60 milyar dolar), özellikle Yemen ve Sudan’a aktarıldığı dillendirilse de bu konuya ilişkin sağlıklı bir kaynak bulmak oldukça zordur. Ancak bu noktada kesin olan yargı bahsedilen bu büyük miktarın çok küçük bir kısmının Türkiye’ye geldiğidir. Grafikte de görüleceği üzere, Suriyelilerin çoğunluk hisselerine veya bütün hisselerine sahip oldukları şirketlerdeki toplam sermaye tutarları yaklaşık 1,1 milyar TL’dir. İrili ufaklı bu şirketler hem Türk hem de Suriyeli pek çok insana istihdam ve Türkiye ekonomisine de katkı sağlamaktadır. Suriyelilerin büyük çoğunluğunu düşük gelir seviyesindeki insanlar oluştursa da sermayesini Türkiye’ye taşıyan yatırımcı ve tüccarların varlığı da görmezden gelinemez. Grafikten de anlaşılacağı üzere hatırı sayılır miktarda açılan şirketler ve hatta küçük ölçekli işyerleri de bunun bir göstergesidir. Bu durum Türk ekonomisi için olumlu bir değerdir. Özellikle Ortadoğu ülkeleri ile iyi ilişkilere sahip olan bu insanların dolayısıyla şirket ve işletmelerin Türk ihracatına ve ekonomisine olumlu katkılar yapacağı ortadadır. Suriyeliler sadece sermaye olarak değil işgücü olarak da Türk ekonomisine katkı sağlamaktadırlar. Bu sayede hem kendi geçimlerini sağlamakta hem de yardıma daha az muhtaç olmaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye genelinde çeşitli illere göre çalışma iznine sahip olan Suriyelilere ilişkin veriler aşağıdaki tablo 31’de incelenebilir.

Tablo 31: Çalışma İznine Sahip Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Toplam
İstanbul	7	57	96	305	1042	1595	4330	6885	14317
Gaziantep		11	30	117	342	692	2527	2735	6454
Mersin		4	9	69	287	487	1064	1553	3473
Bursa	1	1	4	51	218	268	980	1708	3231
Hatay		3	11	9	35	236	964	800	2058
Kahramanmaraş		1	8	6	39	61	741	897	1753
Konya			8	32	152	102	302	511	1107
Ankara	1	6	8	30	73	85	316	523	1042
Şanlıurfa		2	1	8	22	46	252	343	674
Kayseri		1	1	26	34	46	226	317	651
Kocaeli		1	2	10	20	35	186	396	650
Adana		4	9	17	31	50	303	192	606
İzmir		2	1	11	29	37	142	352	574
Kilis		1	1	2	14	33	114	197	362
Antalya		1	5	13	35	42	77	89	262
Tekirdağ			1	8	14	11	62	126	222
Sakarya				8	10	14	62	124	218
Malatya				5	7	7	85	74	178
Osmaniye		4	7	1	4	7	39	93	155
Denizli				3	7	12	62	65	149
Yalova		2	2	2	4	13	42	60	125
Mardin		3	4	5	7	5	5	69	98
Trabzon				1	3	12	29	46	91
Manisa					9	9	29	36	83
Muğla				2	3	4	24	49	82
Çorum				1	3	1	24	47	76
Diyarbakır	1	1	3	2	7	11	25	22	72
Samsun				11	16	9	13	19	68
Batman			4	2	2	9	20	30	67
Afyonkarahisar				1	1	1	23	36	62
Adıyaman			3	4	5	5		4	21
Eskişehir					2	2	5	12	21
Kütahya	1		3		3	3	5	5	20
Ordu				1	4	1	2	9	17
Nevşehir			1	1		1	1	10	14
Karaman				1	1	4	3	3	12
Erzurum			2	2	1	2	3		10
Isparta						1	3	5	9
Rize						1	1	7	9
Siirt					3	1	1	4	9

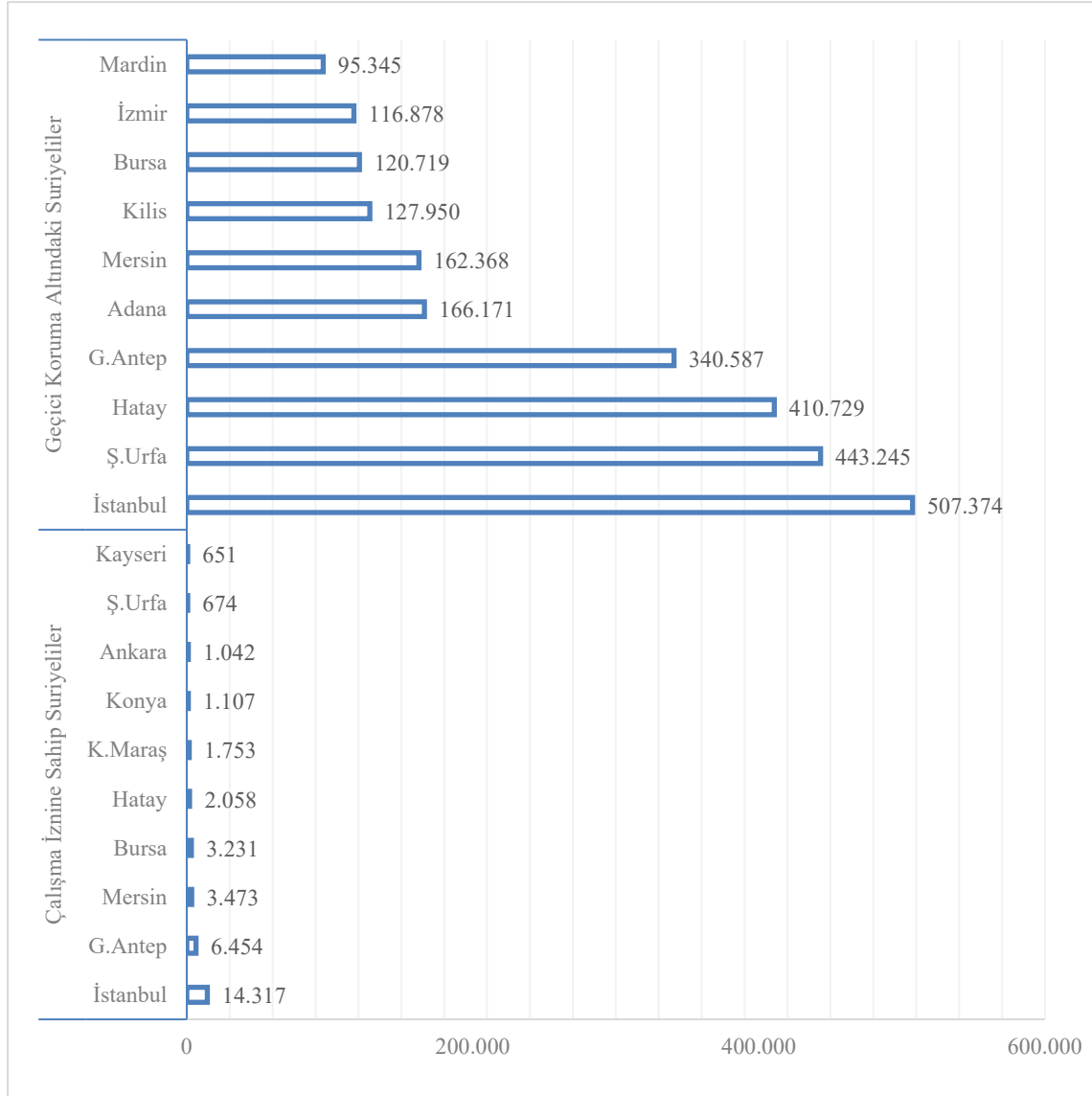
Tablo 31: (Devamı)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Toplam
Burdur						1	4	3	8
Kırşehir							5	1	6
Uşak				1	2	1	1	1	6
Kırıkkale					1	1	1	3	6
Kırşehir							5	1	6
Uşak				1	2	1	1	1	6
Kırıkkale					1	1	1	3	6
Bartın				1	3		1	1	6
Giresun				1	1	1	2		5
Van						1	1	3	5
Bayburt							2	3	5
Ağrı			1	1		1	1		4
Tokat							3	1	4
Aksaray							3		3
Şırnak					1	2			3
Amasya						1	1		2
Edirne							1	1	2
Kars							1	1	2
Bingöl							1		1
Gümüşhane								1	1
Muş								1	1
Sinop								1	1
Tunceli							1		1
Yozgat								1	1
Zonguldak				1					1
Iğdır								1	1
Karabük								1	1
Bitlis									0
Erzincan									0
Toplam	12	105	231	794	2538	4015	13286	18652	39633

Kaynak: (ÇSGB, 2017a)

Tabloda da görüleceği üzere çalışma çağındaki Suriyelilerin hepsine çalışma izni verilmemiştir. Türkiye’de bulunan yaklaşık 3,5 milyon Suriyelinin (2011’den itibaren) sadece yaklaşık 40 binine çalışma izni verilmiştir. Bununla birlikte en fazla Suriyeli barındıran vilayetlerle en fazla çalışma iznine sahip Suriyelileri barındıran vilayetler de tam olarak örtüşmemektedir. Aşağıdaki Grafik 25’te de bu durum incelenebilir.

Grafik 24: Suriyelilerin ve Çalışma İznine Sahip Suriyelilerin En Fazla Bulunduğu 10 Vilayet Karşılaştırması

Kaynak: (ÇSGB, 2017a; GİGM, 2017b)

Bu insanlara çalışma izninin verilmesi, işverenlerin kayıtlı işçi çalıştırmaya sevk edildiği anlamına gelmemektedir. İşverenler, kayda değer bir mali avantaj elde edemedikleri düşüncesiyle kayıt dışı Suriyeli çalıştırma eğiliminde olmaktadır. Özellikle niteliksiz işgücünün çok daha ucuza çalıştığı tarım ve inşaat sektörlerinde çalışma izni olmayan Suriyeliler çalıştırılmaktadır. Ne yazık ki kayıt dışı çalıştırılan Suriyelilerin net sayısı, veri yoksunluğu nedeniyle tahminlerden veya varsayımlardan öteye gidememektedir. Ancak Suriyeli işgücünün, en fazla yaşadıkları vilayetler baz alınarak, bu vilayetlerde ve Türkiye genelindeki işsizlik, istihdam ve iş gücüne katılma oranlarına bakılarak bir fikir edinilebilir. Aşağıdaki tablo 32’de söz konusu vilayetlere ve Türkiye geneline ilişkin iş gücü piyasası verileri incelenebilir.

**Tablo 32: Çalışma İznine Sahip Suriyelilerin En Fazla Bulunduğu 10
Vilayette ve Türkiye Geneline İşgücü Piyasası Verileri (+15 yaş)**

İŞGÜCÜNE KATILMA ORANI											
BÖLGELER	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
TR10 (İstanbul)	45,7	46,5	46,7	47,8	48,8	51,1	52,2	52,7	54,4	56,3	57,4
TR 41 Bursa, Eskişehir, Bilecik	49,2	49,2	48,4	47,1	48,6	49,0	50,4	49,3	50,3	50,1	51,8
TR 51 (Ankara)	45,1	45,0	44,9	46,7	47,5	48,6	49,5	51,6	52,2	53,2	53,5
TR 52 (Konya, Karaman	44,7	51,3	52,8	51,5	49,5	48,9	48,6	49,1	51,2	50	50,3
TR 62 (Adana, Mersin)	47,9	47,4	51,6	52,9	52,0	50,0	50,3	49,2	50,5	50	49,9
TR 63 (Hatay, K.Maraş, Osmaniye)	43,3	45,4	46,6	49,3	49,3	48,3	45,9	43,3	42,8	46	47,9
TR 72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	40,6	39,7	40,6	44,2	50,1	51,4	50,7	47,9	48,9	49,6	49,4
TRC 1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	40,9	43,8	42,0	44,8	42,6	43,6	45,3	43,2	43,1	45,2	46,8
TRC 2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	30,8	31,8	34,4	33,5	32,8	28,8	37,9	42,3	43,7	45,2	48,1
TÜRKİYE GENELİ	46,2	46,9	47,9	48,8	49,9	50	50,8	50,5	51,3	52	52,8
İŞSİZLİK ORANI											
BÖLGELER	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
TR10 (İstanbul)	10,4	11,2	16,8	14,3	11,8	11,3	11,2	11,9	12,9	13,5	13,9
TR 41 Bursa, Eskişehir, Bilecik	8,1	10,3	13,9	10,1	7,6	7,4	7,0	6,2	7,8	9,2	9,8
TR 51 (Ankara)	11,5	11,8	13,6	12,1	9,4	9,5	10,2	11,5	11,2	11,4	11,3
TR 52 (Konya, Karaman	10,6	10,2	10,1	8,4	6,8	6,1	4,7	5,6	6,5	6,1	5,9
TR 62 (Adana, Mersin)	15,7	16,8	22,0	16,7	10,7	10,6	12,8	10,7	9,8	10,4	10,7
TR 63 (Hatay, K.Maraş, Osmaniye)	12,4	15,8	18,0	13,6	12,0	10,4	12,2	15,4	16,4	14,4	11,5
TR 72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	11,6	11,4	13,2	13,7	10,7	8,2	9,6	9,6	9,7	8,4	11,9
TRC 1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	18,0	16,4	17,2	12,1	14,4	11,8	7,3	8	9,9	14,3	15,1
TRC 2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	13,8	14,1	18,8	13,1	8,4	6,9	17,5	17,4	17,5	17,2	13,8
TÜRKİYE GENELİ	10,3	11	14	11,9	9,8	9,2	9,7	9,9	10,3	10,9	10,9
İSTİHDAM ORANI											
BÖLGELER	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
TR10 (İstanbul)	40,9	41,3	38,8	41,0	43,1	45,3	46,4	46,4	47,4	48,7	49,4
TR 41 Bursa, Eskişehir, Bilecik	45,2	44,1	41,7	42,3	44,9	45,4	46,9	46,3	46,4	45,5	46,7
TR 51 (Ankara)	39,9	39,7	38,8	41,1	43,0	43,9	44,5	45,6	46,4	47,2	47,5
TR 52 (Konya, Karaman	40,0	46,0	47,4	47,2	46,1	45,9	46,4	46,4	47,8	46,9	47,3
TR 62 (Adana, Mersin)	40,4	39,4	40,2	44,1	46,4	44,7	43,8	43,9	45,6	44,8	44,6
TR 63 (Hatay, K.Maraş, Osmaniye)	37,9	38,2	38,2	42,6	43,4	43,3	40,3	36,7	35,8	39,4	42,4
TR 72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	35,9	35,2	35,2	38,1	44,7	47,2	45,8	43,3	44,2	45,4	43,5
TRC 1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	33,5	36,6	34,8	39,4	36,5	38,5	42,0	39,7	38,8	38,7	39,8
TRC 2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	26,5	27,3	27,9	29,1	30,1	26,8	31,2	35	36,1	37,4	41,4
TÜRKİYE GENELİ	41,5	41,7	41,2	43	45	45,4	45,9	45,5	46	46,3	47,1

Kaynak: (TÜİK, 2018a)

Tablo incelendiğinde, 2007-2017 yılları arasında, Türkiye genelinde işgücüne katılım ve istihdam oranlarında genel olarak bir artış eğilimi gözlenirken işsizlik oranında nispeten bir

dalgalanma olmakla birlikte dönem sonu itibariyle çok az bir değişim söz konusudur. Bununla birlikte, bölgeler bazında incelediğinde:

İşgücüne katılım oranında 2007-2011 yılları arasında genel olarak bir artış söz konusu iken 2011-2017 yılları arasında TR 62, TR 63 ve TR 72 (Mersin, Hatay, Kayseri, Kahramanmaraş) bölgelerinde bir azalma söz konusudur. Yaklaşık 3.5 milyon Suriyelinin yarısından fazlasının işgücü kapsamında olduğunu hatırlarsak bu oranın artması gayet doğaldır. Fakat burada asıl önemli olan bu oranın ne kadarının üretime aktarıldığıdır. Ancak bu konuda yeterli ve geçerli veri bulmak son derece zordur.

İşsizlik oranında 2007-2011 yılları arasında genel olarak bir azalma söz konusu iken 2011-2017 yılları arasında TR 41, TR 51, TR 63 ve TRC 2 (Bursa, Ankara, Hatay, Kahramanmaraş, Şanlıurfa) bölgelerinde artış gözlenmektedir. Suriyelilerin düşük ücretlerde ve kayıt dışı çalıştıkları göz önünde bulundurulduğunda işsizlik oranının artması doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat söz konusu artışların süreklilik arz etmemesi (yıllara göre artış ve azalmaların olması) nedeniyle işsizlik oranının artmasının temel nedeni olarak, Suriyelilerin varlığı nı başlı başına kabul etmek de doğru olmayacaktır.

İstihdam oranında ise 2007-2011 yılları arasında genel olarak bir artış söz konusu iken 2011-2017 yılları arasında TR 62 ve TR 63 (Mersin, Hatay, Kahramanmaraş) bölgelerinde 2006-2011 yılları arasında bir azalma gerçekleşmiştir. Bu azalış ve artışları direkt olarak Suriyelilerin varlığına bağlamak, çalışma iznine sahip olanların sayısının oldukça az olması nedeniyle doğru bir yaklaşım biçimi değildir. Ancak, bu noktada diğer değişkenler sabit kaldığında, Suriyelilerin kayıt dışı çalıştırıldıklarına dair bir yorum yapılabilir. Bu durumun yol açtığı unsurlardan birisi de Suriyeliler yüzünden yerel halkın işsiz kaldığı yönündeki inançtır. Fakat hem Türkiye genelinde hem de Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerde bu etkinin ya olmadığı veya belirli kesimler için çok sınırlı olduğu söylenebilir. Bununla birlikte yerel halkın Suriyelilerin istihdamına bakışlarıyla ilgili olarak aşağıdaki tablo 33 incelenebilir.

Tablo 33: Suriyelilerin İstihdamına Bakış

	2014	2017
Kesinlikle çalışma izni verilmemelidir	% 48	% 54,6
Belli işlerde kısmi/geçici çalışma izni verilmelidir	% 28,3	% 23,5
Her türlü işte çalışmalarına geçici çalışma izni verilmelidir	% 13,1	% 8,1
Her türlü işte çalışmalarına kalıcı çalışma izni verilmelidir	% 6,1	% 5,5
Belli işlerde kalıcı çalışma izni verilmelidir	% 4,5	% 6,3
TOPLAM	% 100	% 100

Kaynak: (Erdoğan, 2015: 57; Erdoğan, 2018: 73)

Tabloda da görüleceği üzere farklı zamanlarda (2014 ve 2017 yıllarında) gerçekleştirilen iki araştırmada da Suriyelilerin çalışmalarına ilişkin olarak genel itibariyle olumsuz görüş beyan edilmiştir. Bu durum ankete katılanlar üzerinde Suriyelilerin işlerini ellerinden aldıkları/alacakları ve Türk ekonomisine zarar verdikleri/verecekleri yönünde kesin bir algının oluştuğunun ispatı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte belirli işlerde geçici olarak çalışmalarına ise nispeten izin verilirken her türlü işlerde çalışmalarına sıcak bakılmamaktadır. Fakat ankete katılanların algısı tam olarak gerçeği yansıtmamaktadır. Nitekim Suriyeliler geçimlerini sağlamak için genellikle yerel halkın çalışmak istemediği düşük ücretli mevsimlik ve vasıf gerektirmeyen işlerde çalışmakta dolayısıyla işgücü açığını kapatmaktadırlar. Ayrıca demografik yapıları (yaklaşık yarısının 19 yaşın altında olması, yaşlı bağımlılık oranının çok düşük olması) gereği başlangıç itibariyle bir tehdit olarak algılansa da ilerleyen süreç içerisinde ciddi bir potansiyel fırsat söz konusudur. Çalışma çağına gelmeden önce iyi bir eğitim verilerek bu insanlar nitelikli işgücü eksiğinin kapatılmasına imkân sağlayabilirler. ILO (2015)'nin Suriyeli mültecilere ilişkin yapmış olduğu çalışmada Türkiye'deki Suriyelilerin Türk ekonomisi üzerindeki etkilerine ilişkin tespitleri ve olası önlemleri aşağıdaki tablo 34'te incelenebilir:

Tablo 34: Suriye Krizinin Türkiye Üzerindeki Yansımaları, Tespitler ve Olası Önlemler

TESPİTLER	ÖNLEMLER
Gerekli verilerin bulunmaması nedeniyle bir sosyo-ekonomik değerlendirme yapmak oldukça güçtür.	Birlikte yaşam esnasında refah ve geçim şartlarının dikkate alınacağı bir istihdam stratejisi belirlenmeli ve bu maksatla tedbirler alınmalıdır.
AFAD verilerine göre Türkiye'de bulunan Suriyelilerin aylık gelirleri 250 dolar civarında yani asgari ücretin altındadır.	Ulusal politikalara uyumlu stratejiler geliştirilmelidir.
Kayıt dışı çalışanlara ve çalışma şartlarına dair güvenilir veriler son derece sınırlı ve ulaşmak zordur.	Sosyal tarafların meseleye farklı bakması gerekmekte ve dolayısıyla sosyal diyalog güçlendirilmelidir.
Düşük nitelikli işlerde Türk ve Suriyeliler arasında bir rekabet yaşanmakta bu da ücretlerin düşmesine neden olmaktadır.	Nitelikli işgücü tespit edilmeli, diploma ve sertifikaların denkliği ve istihdamın geliştirilmesinde sosyal taraflar aktif olmalıdır.
Suriyelilerin gelmesiyle Türkiye'de çocuk işçiliği konusunda gerileme yaşanmaya başlamıştır.	Suriyelilerin hakları ve onları ilgilendiren tüm gelişmelerin hem Suriyelilere hem de yerel halka uygun, doğru ve etkili bir biçimde aktarılmalıdır.

Kaynak: (ILO, 2015: 7,14-15; Erdoğan ve Can 2015: 50)

Tabloda ifade edilenlere ilave olarak, Suriyeli işçiler yerli işçilerle karşılaştırıldıklarında oldukça kötü koşullara sahiptirler. Bunlardan belli başlıları (Kaygısız, 2017: 16-18) ücretlerin çok düşük (asgari ücretin yarısı veveyaha az) olması, çalışma sürelerinin çok fazla olması, ayrımcılığa maruz kalma, ücretlerin çok geç ödenmesi veya ödenmemesi, iş sağlığı ve güvenliğinden yoksun olmalarıdır. Özellikle çocuk işçiler bu durumdan çok daha fazla etkilenmektedirler. Kısaca

Suriyeliler bu istenmemelik içinde dahi çok zor şartlar altında çalışmakta ve geçimlerini sağlamak zorundadırlar. Türkiye’de bulunan Suriyelilerle ilgili olarak toplumda oluşan önyargıları ve gerçekleri aşağıdaki tablo 35’te incelenebilir.

Tablo 35: Suriyelilere İlişkin Algılar ve Gerçekler

Algı-1	Gerçek-1
Türkiye’deki işsizlik oranları Suriyeliler nedeniyle arttı.	Türkiye’deki işsizlik oranları ile Suriyeli sayısı arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki yoktur. Bununla birlikte Türkiye geneli 2016 işsizlik oranı 2008-2010 dönemi işsizlik oranından düşüktür.
Algı-2	Gerçek-2
Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına yönelik sosyal yardımlar Suriyeliler nedeniyle azaldı.	2011 yılından bugüne kadar sosyal yardımlardan yararlanan kişi sayısında ve yardımların toplam miktarında artış söz konusudur. Bu artışın, Suriyelilerin gelmesinden olumsuz etkilendiğine dair herhangi bir bilimsel veri yoktur.
Algı-3	Gerçek-3
Suriyeliler Türkiye ekonomisine zarar veriyorlar.	Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerini yalnızca olumsuzluklardan ibaret olarak görmek doğru değildir. Suriyeli yatırımcılar kurdukları şirketlerle ülkemiz ekonomisine önemli katkılarda bulunmaktadır. Suriyelilerin ortak oldukları şirketlerin yabancı sermayeli şirketler içindeki oranı % 36 iken Suriyelilerin ortak oldukları şirketlerin sermayelerinin toplam yabancı sermaye içindeki oranı % 25’tir.
Algı-4	Gerçek-4
Suriyeliler asayiş sorunlarına yol açmaktadırlar.	Suç istatistiklerine bakıldığında Türkiye’de herhangi bir suçtan mahkûm olan tüm bireylerin, % 0.58’i (Yaklaşık binde 6’sı) Suriyeliler dâhil tüm yabancılardan oluşmaktadır. Dolayısıyla ciddi manada bir asayiş tehdidinden bahsetmek doğru değildir.
Algı-5	Gerçek-5
Suriyeliler yüzünden sağlık hizmetlerindeki kalite düştü.	Sağlık kurumu sayısı, yatak ve hekim sayısı, hekim başına düşen hasta ve müracaat sayıları açısından bakıldığında Türkiye’deki sağlık hizmetlerinin kalitesinde ve sayısında artış eğilimi vardır. Dolayısıyla bu eğilimin Suriyelilerin gelişinden olumsuz etkilendiğini gösteren herhangi bir bilimsel veri yoktur.
Algı-6	Gerçek-6
Suriyeliler yüzünden eğitim hizmetlerindeki kalite düştü.	Türkiye’deki okul sayısı, derslik sayısı, öğretmen sayısı artmakta; öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayısı azalmaktadır. Eğitimin kalitesini belirleyen bu eğilimlerin, Suriyelilerin gelişinden olumsuz etkilendiğine dair herhangi bir bilimsel veri yoktur.

Kaynak: (Taştan ve diğerleri, 2017: 34-35)

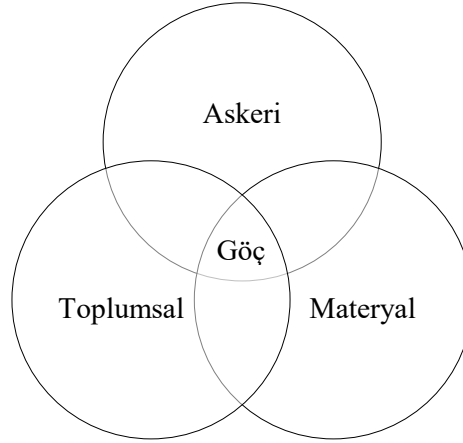
Tüm bu bilgiler ışığında özetleyecek olursak; Suriyelilerin kira fiyatlarının artmasına sebebiyet verdikleri, işgücü piyasasında ücretleri düşürdükleri, yerel halkın iş fırsatlarını ellerinden aldıkları ve işsizlik oranını artırdıkları fakat Suriyelilere yönelik yardım malzemesi üreten yerli firmalar için bir fırsat oluşturdukları, kurdukları işletmeler ve şirketlerle (1.1 milyar TL gibi) önemli bir miktarda sermaye taşıdıkları, küçük ölçekli dahi olsa üretime dolayısıyla ihracata katıldıkları bu anlamda Türkiye'nin hinterlandını genişlettikleri de bir gerçektir.

3.3.2. Suriye Krizi ve Riskleri ve Tehditleri

Tarihsel süreçte yaşanan göçler ülkelerin ulusal ve uluslararası siyasetini etkileyen faktörlerden birisi olmuştur. Bu bağlamda Suriye krizi, sadece Suriye'nin değil Türkiye'nin de siyasi, ekonomik, fiziki, beşerî, toplumsal bütünlüğünü bir şekilde etkilemiştir. Hatta Suriye krizinin en fazla etkilediği ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye, Suriye krizi öncesinde göç konusunu, özellikle göçmen kaçakçılığı bağlamında, suç ile değerlendirmekteydi. Ancak Türkiye'nin bu tutumu artık oldukça değişmiştir (Taştan ve diğerleri, 2016: 23). Türkiye, başlangıçta yasal mevzuatını uygulamayıp Suriyelileri kabul etmiş, sonrasında mevzuat ve uygulamayı uyumlu hale getirmek için bazı değişiklikler ve düzenlemeler dahi yapmıştır. Fakat böylesine büyük bir göç dalgası, önceki başlıklarda da değinildiği üzere, pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Türkiye kendisine sığınan Suriyelilere kapılarını açmakla kalmamış hem bu insanların sorunlarıyla hem de yol açtıkları sorunlarla ilgilenmek zorunda kalmıştır. Şüphesiz bu sorunlardan birisi de güvenlidir.

Soğuk Savaş sonrası meydana gelen değişikliklerden, güvenlik kavramı da etkilenmiş ve değişime uğramıştır. Dolayısıyla bu değişiklik devletlerin tehdit algılarını da değiştirmiş, uluslararası ve ulusal güvenlik kavramları yeniden tanımlanmıştır (Koçer, 2005: 287). Kısaca güvenlik kavramı artık sadece askeri güvenlik olarak algılanmamaktadır. İnsan ticareti ve kaçakçılığı, kaçakçılık, uyuşturucu tacirliği, kara para aklama, organize suçlar, salgın hastalıklar gibi pek çok unsur artık güvenlik kavramının kapsamı içerisinde yer almaktadır. Nitekim güvenlik algısındaki bu değişiklikten göç kavramı da etkilenmiştir. Huysmans (2000: 758), göç ve güvenlik ilişkisinin, göçün siyasi, sosyal ve ekonomik boyutlarından ziyade bir güvenlik sorunu olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Roudolph (2003: 603) ise göçün; güvenliğin üç boyutu olan jeopolitik çıkarlar, maddi üretim ve iç güvenlik olgularının bağlantı noktasında olduğunu iddia etmekte ve göçün bu üç boyutla ilgisini aşağıdaki şekil yardımı ile açıklamaktadır:

Şekil 12: Güvenliğin Üç Boyutu ve Göç Bağı

Kaynak: (Rudolph, 2006: 29)

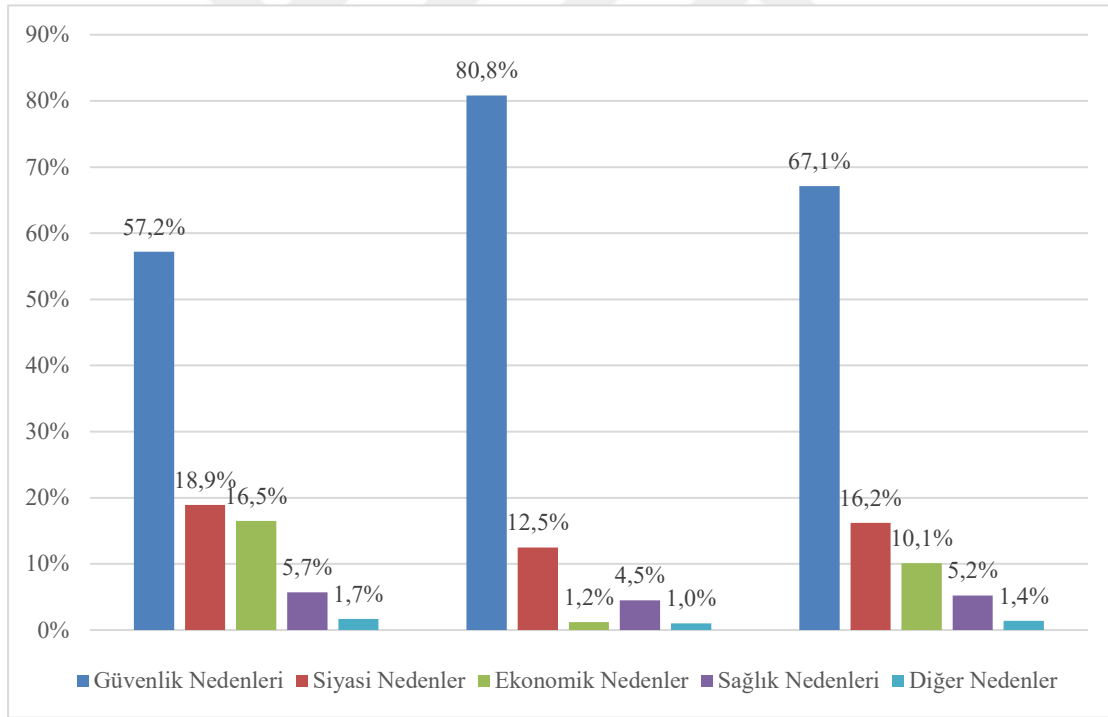
Güvenlik hem içsel hem de dışsal boyutlara sahip olduğu için devletlerin ulusal çıkarları; jeopolitik güvenlik, malların ve zenginliğin üretimi ve de toplanması, son olarak toplumsal istikrar ve uyum olmak üzere üç boyutta tanımlanabilir. Bu bağlamda, göç ve sınır prensiplerine odaklanmak ve göç süreçleri Şekil 15’te de görüleceği üzere bu üç alanı da etkilemektedir (Rudolph, 2003: 623). Özellikle kitlesel göçler, modern toplum öncesinde imparatorlukların hatta medeniyetlerin kaderini büyük ölçüde şekillendiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte modern-ulusal devletler göçü sınırlandırma, zorlaştırma ve kısıtlama gayreti içinde olmuşlardır (Vayrynen, 2005: 143). Hatta göç endişesiyle/korkusuyla pasaportlar üretilmiş, sınır duvarları dahi inşa edilmiştir. Nitekim mülteciler/kitlesel göçler kaynak ülke ile hedef ülke arasındaki ilişkileri de Türkiye-Suriye örneğinde olduğu gibi etkileyebilmektedir.

Göç ve güvenlik arasındaki ilişki; hedef ülkelerde olumsuz tepkilere neden olabilmesi, hedef ülkenin sınır güvenliğini tehdit etme olasılığı, özellikle kitlesel göçlerde ihtiyaçların karşılanabilmesinin, çevresel tahribat, olası şiddet olayları ve çevrenin tahrip edilmesinin (Watson, 2009: 15) yanı sıra demografik yapının değişmesi, kültürel, etnik ve dini çatışma, ekonomik çöküntüler, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi ciddi sorunlara yol açabilecek bir bağ olarak izah edilmektedir. Benzer şekilde Lohrman (2000: 4) da göçmenlerin hedef ülkelerdeki ekonomik refahı, sosyal düzeni, politik istikrarı, çevresel yapıyı, kültürel ve dini değerleri etkilediklerini ifade etmektedir. Dolayısıyla devletler, özellikle de kitlesel göçlere toplu sığınmalara, hazırlıksız yakalanma, çok yoğun hareketlilik ve belirsizlik olarak görmekte ve bir güvenlik tehdidi olarak algılayabilmektedirler. Bununla birlikte göçmenler ve mültecilerin hedef ülkelerle kültürel bağları ve benzerlik oranı arttıkça bu tehdit algısı da benzer oranda azalacaktır.

Suriyeli mülteciler örneğinde görüldüğü üzere, (Ortadoğu kültüründen, yaşantısından, dini ve etnik yapısından uzak) başta AB ülkeleri olmak üzere pek çok batılı ülke, Suriyelileri bir güvenlik tehdidi olarak algılayıp mülteci olarak kabul etmek istememiş ve Türkiye’den, göçmenlerin AB’ye

geçişlerini durdurmasını istemiştir. Bu kapsamda AB, Türkiye’ye vize serbestisi ve mülteciler için başlangıçta 6 milyar avroluk destek taahhüt etmiş ancak bu 6 milyar avroluk yardım sözünün küçük bir kısmını yerine getirirken vize serbestisi konusunda hiçbir adım atmamıştır. Geçmişte Bulgaristan örneğinde olduğu gibi pek çok Türk asıllı insana kapılarını açan Türkiye (hemen hepsi Türk asıllı olmasa ve çok fazla benzer özelliklere sahip olmasalar da), benzer şekilde kapılarını Suriyelilere açmış, güvenlik yaklaşımından ziyade insani ve sosyal bir çerçevede hareket etmiştir. Fakat bu durum, 7 yıldır milyonlarca Suriyeliye ev sahipliği yapan Türkiye için hiçbir tehdit riski oluşturmadığı veya oluşturmayacağı anlamına gelmemektedir. Nitekim sınır güvenliği, düzensiz göç hareketleri, terör sorunu, insani güvenlik, asayiş olayları, kaçakçılık, insan tacirliği, yerel halkın tedirginliği vb. alanlarda güvenlik tehdidi/zaafiyeti olasıdır. Dolayısıyla, başta güvenlik nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan bu insanlar, gittikleri ülkenin güvenliklerini tehdit etmektedirler. Hedef ülkelerde güvenlik tehdidinde sebebiyet veren bu insanların ülkelerini terk ediş nedenlerinin başında güvenlik endişesinin gelmesi ise ilginç bir noktadır. Suriyelilerin Türkiye geliş nedenlerine ilişkin veriler aşağıdaki Grafik 25’te incelenebilir.

Grafik 25: Suriyelilerin Suriye’den Ayrılış Nedenleri

Kaynak: (AFAD, 2014a: 46)

Grafikten de anlaşılacağı üzere Suriyelilerin ülkelerinden ayrılış nedenleri arasında güvenlik endişesi ilk sırada yer almaktadır. Kamp dışında yaşayanlarda güvenlik nedeniyle ülkelerini terk etme oranı % 80 iken bu oran kamp içinde % 57’ ye toplamda ise % 67’ye düşmektedir. “Güvenlik nedenlerini” en yakın takip eden “siyasi nedenler” ile “güvenlik nedenleri” arasında ise % 50 gibi büyük bir fark vardır. Bu oran Türkiye’deki her 5 Suriyelinin 4’ünün güvenlik nedenleriyle ülkesini

terk ettiği anlamına gelmektedir. Türkiye’de bulunan sığınmacıların neden oldukları güvenlik tehditleri; sınır güvenliğiyle ilgili sorunlar, kamplarda ve kamp dışında yaşayanların neden olabileceği sorunlar, hiçbir kaydı bulunmayanlardan kaynaklanan veya kaynaklanabilecek olan güvenlik sorunları (Ağır ve Sezik, 2015: 107) ve asayiş olayları şeklinde sınıflandırılabilir.

Suriye ile en uzun sınır hattına sahip olan Türkiye, Suriye krizi sürecinde sınır bölgelerinde DAESH, PKK, PYD ve YPG gibi terör örgütleri ve kaçakçılık faaliyetleri ile karşı karşıya kalmıştır. Bu faaliyetler Türkiye’nin sınır güvenliğini ciddi anlamda tehdit etmektedir. Suriye’nin sınır güvenliğini kaybetmesi de bu tehdidi artıran bir unsur olmuştur. Nitekim zaman zaman sıcak çatışmalar olmuş, top atışları yapılmış, kayıplar verilmiş,⁹³ hatta sınır ihlali yapan Rus savaş jetleri Türkiye tarafından düşürülmüş⁹⁴ ve bu durum Rusya ve Türkiye arasında ciddi bir krize sebep olmuştur.

Türkiye’de bulunan barınma merkezlerinde kamp içi güvenliği özel güvenlik güçleri tarafından sağlanırken çevre güvenliği jandarma ve polis teşkilatı tarafından yerine getirilmektedir. Kamp içerisinde şiddet gibi suçlara karışan kamp sakinlerine çeşitli yaptırımlar cezai işlemler uygulanmaktadır. Bu yaptırımlardan bir tanesi de kamp değişikliğidir. Barınma merkezleri her ne kadar dünya standartlarının üzerinde bir konfora sahip olsalar da kamplarda kalış süreleri uzadıkça bu insanların güvenlik açısından zafiyete sebep olmaları kaçınılmazdır.

Kamp dışındaki Suriyeliler, doğal olarak yerel halk ile daha fazla etkileşim içerisindeyler. Geçim sıkıntısı çeken, zor şartlar altında yaşamlarını sürdüren bu insanların suç örgütleri tarafından kandırılarak kolaylıkla kullanılması olasılığı kamp içinde yaşayanlara göre daha yüksektir. Suça karışmış bu insanlar yakalanmadan önce kaçak yollarla yurtdışına çıkabilmekte ve bu durum yerel halk tarafından tepkiyle karşılanmaktadır. Ülkeye kaçak yollardan girmiş, kaydı bulunmayan Suriyeliler ise genellikle geldikleri ülkede de suça bulaşmış veya suç işlemeye oldukça meyilli kişiler olup, olası bir durumda kolaylıkla yakalanmamak ve ceza almamak için bilinçli olarak kayıt yaptırmamaktadırlar. Kayıt dışı olan bu insanların sayıları az dahi olsa en olası güvenlik tehditlerinin başında gelmektedirler.

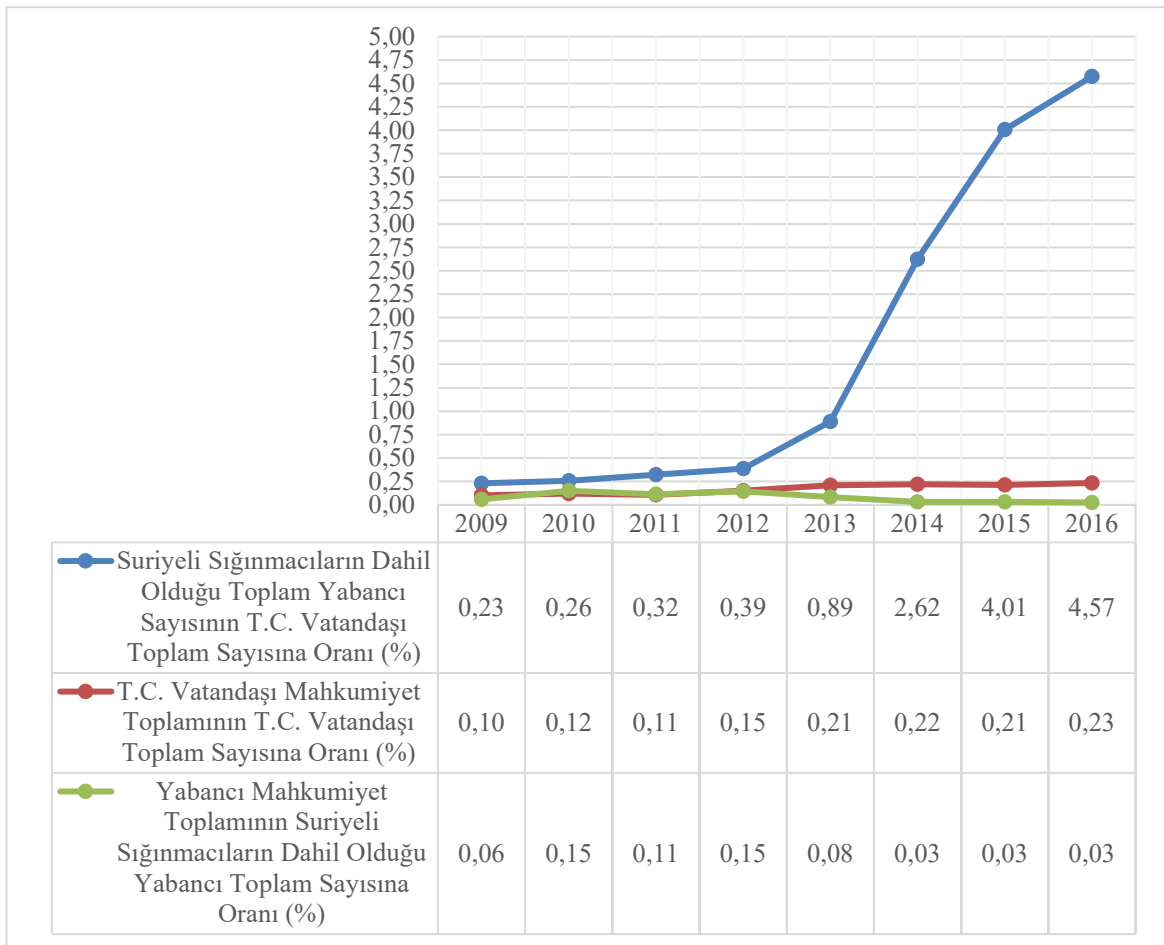
Bu güvenlik tehditlerinin dışında Suriyelilerin yerel halk üzerinde oluşturdıkları endişe ve kaygılar da söz konusudur. Suriyelilerin varlığı dahi yerel halk tarafından suç ile ilişkilendirilebilmektedir. Ayrıca değişen güvenlik algısı ve suç korkusu kapsamında; güvenlik algısı ekonomi ile de ilişkilidir. Ekonomik sıkıntıların baş göstermesi, çöküntülerin ve krizlerin

⁹³ Bknz: <http://www.hurriyet.com.tr/suriye-sinirindan-ates-acildi-1-asker-sehit-40403040> , <http://www.hurriyet.com.tr/hataydan-suriyeye-top-atisi-yapildi-40603509> , (10.12.2017).

⁹⁴ Bknz: https://www.ntv.com.tr/turkiye/rus-savas-ucagi-siniri-ihlal-etti-turk-f-16lar-dusurdu,_mP74HrTmEe3cc8qXBIqra , (10.12.2017).

yaşanmasıyla birlikte bu algı ortaya çıkmakta veya artmaktadır. Bununla birlikte başta sosyal medya olmak üzere yazılı medya özellikle provokatif yayınlarla korku ve endişe ortamının meydana gelmesinde veya artmasında büyük bir role sahip olabilmektedir. Başta işsiz kalma endişesi olmakla birlikte, özellikle asayiş olaylarında da yerel halkın kaygıları yadsınamaz fakat bu durum gerçeği de yansıtmamaktadır. Aşağıdaki Grafik 26'da Türkiye'de bulunan Suriyelilerin de dâhil olduğu yabancıların ve Türk vatandaşlarının, kesinleşen mahkûmiyet kararları üzerinden, işledikleri toplam suç sayıları ve bu sayıların toplam suç sayısı içerisindeki oranları verilmiştir.

Grafik 26: 2009-2016 Yılları Arasında Türkiye'de Yerleşik Yabancı ve Türk Vatandaşlarının Mahkûmiyet Oranları

Kaynak: (TÜİK, 2017b; TÜİK, 2017e; GİGM, 2017b).

Grafikte görüleceği üzere toplam yabancı sayısının T.C. vatandaşı toplamına oranı 2011 yılı öncesinde nispeten ılımlı bir artış gösterirken Suriyelilerin de Türkiye'ye gelmeye başlamasıyla söz konusu oranda önemli bir artış olmuştur. Nitekim grafiğe göre toplam yabancı sayısının T.C. vatandaşı toplamına oranı 2012 yılı öncesinde ortalama olarak % 0,3 iken Suriyelilerin gelmeye başlamasıyla 2012 sonrasında söz konusu oran hızlı bir şekilde artmış, 2016 yılında % 4,57 seviyesine ulaşmıştır. Dolayısıyla Türkiye'de her yüz kişiden yaklaşık beşi yabancı uyrukludur.

Yabancı mahkûmiyet toplamının Suriyelilerin dahil olduğu yabancı toplamına oranı 2012 yılına kadar nispeten yüksek seviyelerdeyken 2012 yılında (Suriyelilerin eklenmesiyle) söz konusu oranda önemli bir düşüş yaşanmaya başlanmıştır. Diğer yandan yabancı mahkûmiyet toplamının Suriyelilerin dahil olduğu yabancı toplamına oranı, T.C. vatandaşı mahkûmiyet toplamının T.C. vatandaşı toplam sayısına oranı 2012 yılı dahil olmak üzere birbirine yakın bir seviyede iken Suriyelilerin gelmesiyle (2012 sonrası) aradaki azalma göstermiştir. Buradan hareketle bahsedilen verilere göre Suriyeliler özelinde yabancıların suça meyilli oldukları şeklindeki endişenin gerçeği yansıtmadığı söylenebilir.

İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada henüz yargılama aşamasına geçmemiş polis kayıtları incelendiğinde, 2014-2017 yılları arasında Suriyelilerin karıştıkları olayların toplam asayiş olayları içindeki oranı yıllık ortalama % 1,32'dir. Bu olayların önemli bir kısmının, kendi aralarındaki anlaşmazlıklardan çıkan olaylar olduğu ve 2017 yılında, toplam sayıları artmasına rağmen Suriyelilerin karıştıkları suç oranlarında 2016'nın ilk yarısına oranla % 5'lik bir azalma görülmektedir. Ayrıca, kamuoyu tarafından en fazla dile getirilen "Her yer Suriyeli dilenci doldu." ifadesi de tam olarak gerçeği yansıtmamaktadır. 17 Mayıs ve 27 Mayıs 2017 tarihlerinde gerçekleştirilen "Huzurlu Sokaklar" uygulamalarında dilencilik suçuna ilişkin toplam 3 bin 46 kişiye işlem yapılmıştır. Bu kişiler içerisinde toplam 379 kişinin Suriyeli olduğu, bazı kişilerinde Suriyeli kılığında dilendiği tespit edilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2017a). Anlaşılabacağı üzere yakalanan dilenciler arasındaki Suriyeli oranı, genel kanının aksine, yaklaşık % 13 gibi düşük bir orandır.

Polis Akademisi tarafından yapılan bir çalışmaya göre "Suriyeliler tehlikelidir" önermesine katılanların önemli bir kısmı (% 19,6'sı) bugüne kadar sokakta hiç Suriyelilerle karşılaşmamıştır. Bu durum toplumda yer eden kaygı ve endişelerin temelinde çoğu zaman önyargının hâkim olduğunu göstermektedir. Aynı araştırmada benzer şekilde, "Suriyelilerden korkarım" diyenlerin önemli bir kısmı (% 20,5'i) da Suriyelileri sokakta hiç görmemiş olanlardan oluşmaktadır. Suriyelilerin Türkiye'den sınır dışı edilmesi gerektiğini düşünenlerle ilgili olarak da: Türkiye'deki Suriyelilerin bir an önce sınır dışı edilmesi gerektiğini düşünenlerden % 8,6'sı Suriyelilerle sokakta hiç karşılaşmamış, % 3,6'sı nadiren, % 20,9'u da ara sıra karşılaştığını beyan etmişlerdir. Ayrıca Suriyeliler nedeniyle sokakların güvensiz olduğunu düşünenlerin % 10'u da Suriyelilerle sokakta hiç karşılaşmamışlardır (Taştan ve diğerleri 2017: 24). Kısaca; toplum nezdindeki algının aksine Suriyelilerin asayiş olaylarına katılım/karışma oranı çok düşük olup, Suriyeliler asayiş açısından kayda değer bir güvenlik riski oluşturmamaktadırlar. Nitekim grafik 26'ya göre Suriyelilerin de dahil olduğu toplam yabancıların mahkûmiyet oranı T.C. vatandaşlarının mahkûmiyet oranından düşük olup azalış eğilimindedir. Son olarak, Türkiye'nin egemenliği, toprak bütünlüğü ve dolayısıyla geleceği açısından, Suriye krizinin başlı başına, Türkiye'de bulunan Suriyelilerden daha fazla güvenlik riski oluşturduğunu belirtmekte fayda vardır.

3.3.3. Suriyelilerin Entegrasyonu ve Türk Vatandaşlığı

Kelime olarak “bütünleşme ve uyum” (TDK, 2017) anlamında kullanılan entegrasyon “Göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, sadece tek bir grubun sorumluluğunda değil hem göçmenler hem de hedef ülke yani ev sahibi devletin bizatihi kendisi, kurumları ve ülkede yaşayan toplumlar entegrasyondan hep birlikte sorumlu olup (Çiçekli, 2009: 17), etkileşim içerisindeyler.

Entegrasyon, mültecilerin kültürel kimliklerinden vazgeçmek zorunda kalmadan, ev sahibi ülkeye uyum sağlama ve bütünleşme süreci (UNHCR, 2002: 2) olup, kaynaştırma ve bir eşitliğe ulaştırma amacı güder. Yine entegrasyonun en kapsamlı tanımı BMMYK tarafından şu şekilde yapılmıştır (UNHCR, 2005; UNHCR, 2013: 14): Entegrasyon birbiriyle bağlantılı yasal, ekonomik, sosyal ve kültürel olmak üzere üç farklı boyutlu dinamik, çok yönlü ve iki taraflı bir süreçtir. Ayrıca mültecilerin kendi kimliklerinden vazgeçmeden ev sahibi topluma uyumu, yerel halkın/toplulukların ve kamu kurumlarının mültecileri hem kabul etmek hem de ihtiyaçlarını karşılamaları gibi ilgili tüm tarafların çabalarını gerektirir. Dolayısıyla entegrasyon iki taraflıdır. Taraflardan birisi “uyum” sağlarken diğeri “hoş karşılama” rolünü üstlenir. Böylelikle çoğu zaman asimilasyon hatta çok kültürlülük kavramlarıyla karıştırılan veya aynı anlamda kullanılan entegrasyon, mültecilerin kendi kimliklerinden vazgeçmelerini gerektirmemesiyle asimilasyondan ayrılır. Asimilasyon kavramı, Türkçede esasen bütünleşme ve uyum anlamını ifade eden entegrasyon kavramından çok daha önce ortaya çıkmış ve kullanılmaya başlamıştır. Asimilasyon kavramını açıklamadan önce kimlik ve çok kültürlülük/kültürleşme kavramlarını açıklamak faydalı olacaktır.

“Kimsiniz, kimlerdensiniz?” gibi soruların muhatabı olan, kimlik: toplumsal ve zaman içerisinde gerçekleştiği için tarihsel bir olgu olup, kimlik edinenle kimlik verenin bileşimidir ve bir aidiyetlik ifade eder. Ayrıca varlığın bir vasfı, bir tanımdır. Nihai olarak bir birey birden fazla kimliğe sahip olabilir (Yurdusev, 1997: 18-29). Kültürleşme ise, başka kültüre ait kişi veya grupların karşılıklı etkileşime girmesi ve sonrasında her iki kültürün de evrilmesi/değişmesi olarak tanımlanabilir. Şüphesiz bu süreç içerisinde etnik köken, dil gibi farklılıkların tolere edilmesi veya desteklenmesi sonucu farklı kimliklere sahip kişilerin heterojen fakat istikrarlı olarak bir arada yaşamalarını ifade eden (Tokgöz, 2006: 37) çok-kültürlülük de ortaya çıkacaktır. Bu tanımların ardından asimilasyon: “Bir etnik veya sosyal grubun-genellikle azınlığın diğeri bir grupta uyumlu hale gelmesi. ...dil, gelenek, değer ve davranışlarda veya hatta temel hayati çıkarılarda ve aidiyet duygusunda değişiklik olması anlamına gelir. Asimilasyon kültürel uyumdan daha ileri giden bir durumdur.” (Çiçekli, 2009: 3). Ayrıca bir zorunluluk içerir ve karşılıklı bir süreçten ziyade göçmenlerin/mültecilerin mevcut düzene uyum sağlamalarını ifade eder. Asimilasyonda egemen olan ev sahibi kültür, diğeri kültürel açıdan kendine benzetme kendi egemenliği altına alma amacı

güder. Asimilasyona tabi tutulan kişilerden kendi kimliklerini terk etmeleri istenir, hatta bu zorunlu bir durumdur. Asimilasyon genellikle de tek tipleştirme amacıyla kullanılmaktadır.

Entegrasyon sürecinde İmmanuel Kant'ın misafirperverlik anlayışı, Jacques Derrida'nın oluşturduğu misafirperverlik etiği ve Elias ve Scotson'un yerleşikler ve dışarlıklar teorisine değinmek faydalı olacaktır. Uluslararası sözleşmelerdeki iltica ile ilgili metinlerin temelinde, Kant (1960)'ın "Ebedi Barış Üstüne Felsefi bir Deneneme" adlı eserinde, yabancıların ağırlanması, uluslararası bir sorumluluk olmasının yanı sıra bir hak olarak ifade ettiği, misafirperverliği ebedi barışın şartlarından birisi olarak değerlendirdiği düşünceler hâkimdir. Kant (1960: 26) misafirperverliği şu şekilde tanımlamıştır:

... her yabancının geldiği memlekette düşmanca muamele görmemesi hakkıdır. Yabancının hayatını tehlikeye koymamak şartıyla, kendisinin ülkeye girmemesi istenebilir; ama bulunduğu yerde huzuru bozmadıkça, ona karşı da düşmanca davranılamaz. Burada yabancının bir aile ocağına kabulü bahis konusu değildir; böyle olması için, yabancının bir süre için ocağın konuğu olarak kabul edilmesini cömertçe sağlayacak özel anlaşmalara ihtiyaç vardır. Burada yalnız ziyaret hakkı, veya bütün insanların yeryüzünün ortak sahipleri olmaları bakımından, birbirlerinin toplumlarına kabul edilmelerini isteme hakkı bahis konusudur. Dünya küre biçiminde olduğundan insanlar sonsuz biçimde dağılamazlar, eninde sonunda bir arada yaşamaya katlanmak zorundadırlar; ama başlangıçta dünyanın hiçbir ülkesi üzerinde kimsenin ötekinden fazla hakkı yoktur.

İlticaya ilişkin uluslararası metinler her ne kadar Kant'tan esinlense de devletlerin, Kant'ın (zaten kendi içerisinde koşullu olan yani ev sahibinin sınırları dâhilinde olan) misafirlik olarak izah ettiği mültecilik felsefesini, birtakım kurallar getirerek sınırladıkları görülür. Çünkü devletler egemenlik haklarından göç politikalarında dahi taviz vermek istememekte, çıkarları doğrultusunda hareket etmektedirler (Odman, 1995: 20). Derrida (1999), koşulsuzluk kavramından hareketle, devletlerin mevcut politikaları dışında nasıl daha fazla misafirperver olabileceğine dair değerlendirmelerde bulunur ve egemen devletlerin uluslararası hukuku anlaşmalarla sınırladığını ifade eder. Misafirperverliği bir hayırseverlik değil, hak⁹⁵ olarak gören Kant'ı eleştiren Derrida'ya göre Kant'ın misafirperverlik anlayışı bir zorunluluk ve hak temelli olduğu için bizatihi sınırlıdır. Yani misafir ev sahibinin egemenliği altındadır. Belirli şartlar altında gerçekleşebilir ve sürdürülebilir, dolayısıyla koşulludur.

Derrida (1990: 10), koşullu misafirperverlikte ev sahibinin egemen/efendi kalmasını şu şekilde ifade etmektedir: Misafirlik bir hak, ödev, zorunluluk, yasa hatta ötekinin dost olarak ağırlanmasıdır. Öyle de olması gerekir. Ancak bunun koşulu ev sahibinin (iltica hakkı verenin), evin efendisi yani patronu olarak kalmasıdır. Ev sahibinin otoritesini, kendini ve kendine bakanları (evde bulunan diğerleri) koruması ayrıca kendine bakanlara bakması hakkıdır ve gerekmektedir. Dolayısıyla misafirlik yasası ev sahibinin yasasıdır ve evsahibi otoritesini ve otoritesinin doğruluğunu korumak

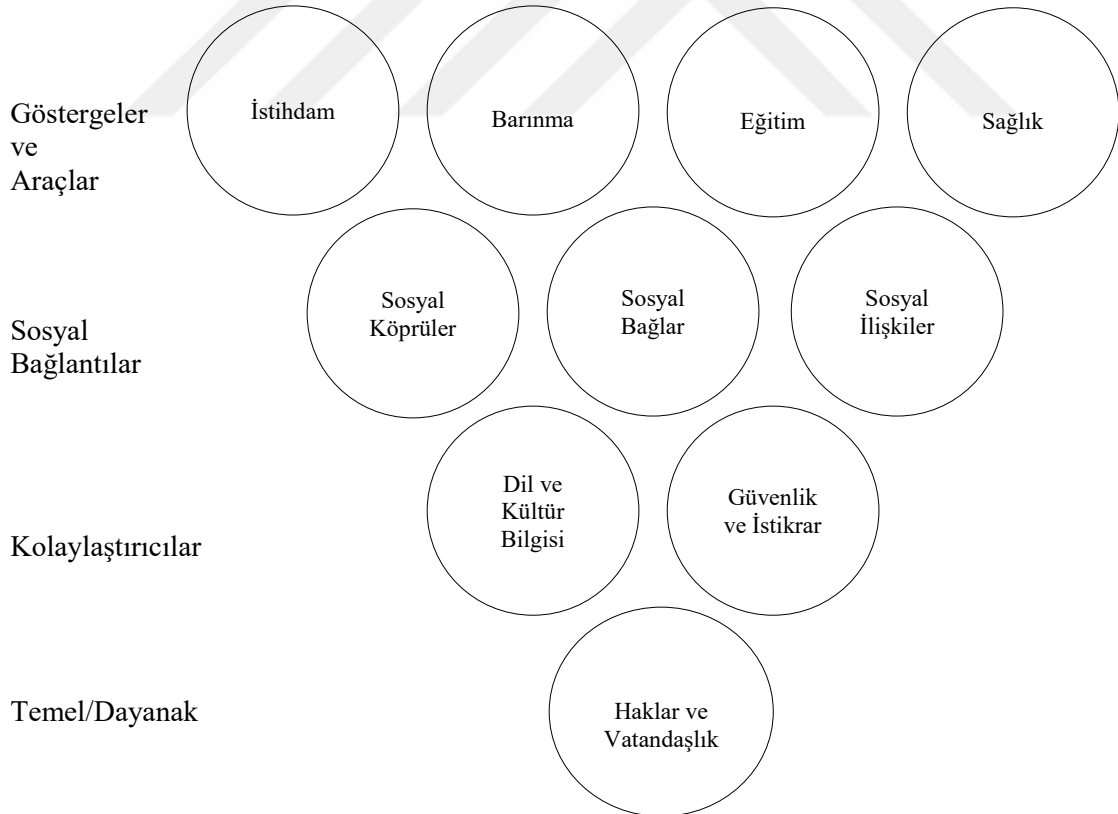
⁹⁵ Kant'a göre: "Misafirperverlik, bir kişinin ülkesine gelen yabancının düşman olarak muamele görmeme hakkı gelir.

ister. Sunduğu armağan(lar)ı sınırlayabilir ve bu sınırlama, yani “kendi evinde kendi olma”, ödülün ve misafirperverliğin koşuludur.

Kant’ın misafirperverlik anlayışında; yabancılar (mülteciler, sığınmacılar, vatansızlar vb.) ülkeye geçici olarak girebilme hakkına sahiptirler. Sonrasında ise, koruma açısından yetersiz kalınan bir belirsizlik durumu hâkimdir. Mülteciler sığındıkları ülkenin kurallarına uydukları ölçüde anlayışla karşılanabilirler. Bu noktada Derrida, yasaların ve kuralların olduğu yerde misafirperverlikten bahsedilemeyeceğini ifade eder. Dolayısıyla bir koşulluluk söz konusu olduğu için aslında misafirperverlikten bahsedilemez (Lortoğlu: 2017: 72).

BMMYK’nin entegrasyonun üç farklı (yasal, ekonomik ve sosyo-kültürel) boyutu olduğunu belirtmesine nazaran, bazı yazarlar politik, ekonomik, sosyal ve kültürel olmak üzere dört farklı boyutunun olduğunu belirtirler. Bununla birlikte şekil 13’te de görüleceği üzere, Ager ve Strang (2008: 170) ise entegrasyonun on temel esastan/çekirdekten oluştuğunu bu alanların da dört ana başlık altında toplandığını ve kuramsallaştırıldığını ifade etmektedir.

Şekil 13: Entegrasyonun Temel Alanlarını Tanımlayan Kavramsal Çerçeve

Kaynak: (Ager ve Strang, 2008: 170).

Şekilde de görüleceği üzere entegrasyon ters bir piramit vasıtasıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Haklar ve vatandaşlık entegrasyonun temel dayanağını oluşturmakta, dil ve kültür bilgisi ile güvenlik

kolaylaştırmakta, sosyal köprüler, sosyal bağlar ve sosyal ilişkiler sosyal bağlantıları oluşturmakta, son olarak istihdam, eğitim, sağlık ve barınma da başarıya ulaşmayı sağlamaktadır (Selm, 2013: 20). Bu son noktada, entegrasyonun başarıya ulaşmasının ardından, (yasal sürecin nihayetinde) mültecilerin vatandaşlığa alınmaları söz konusudur. Kısaca vatandaşlığa alınma entegrasyonun yani uyum sürecinin sonlandığı anlamına gelmektedir. Bu analiz doğrultusunda, Türkiye'nin Suriyelileri mülteci olarak kabul etmediğini, dolayısıyla Türkiye'de bahsedilen entegrasyonun, Suriyelileri vatandaşlığa geçirmenin/almanın bir aracı olmadığını vurgulamak gerekmektedir.

Türk toplumu Suriyelileri her ne kadar; ensar, din kardeşi, zulümden kaçanlar ve misafir olarak tanımlasa da işsizliğin artacağı, hizmet sektörünün yavaşlayacağı, terörün ve suçların artacağı gibi nedenlerle varlıklarından bir endişe/tedirginlik de duymaktadır. Nitekim Agamben (2013: 158) bu durumun temel nedenini: "Mülteciler, insan ile vatandaş, -doğum ile *milliyet* arasındaki sürekliliği koparmak suretiyle, modern egemenliğin orijinal kurgusunu krize sokuyor. Mülteciler, doğum ile ulus arasındaki farkı ortaya çıkarmakla, siyasal alanın gizli önvarsayımını -yani çıplak hayatı- gözler önüne seriyor." şeklinde izah ederken; Elias ve Scotson (1994), yerleşikler ve dışarlıklar teorisinde bu durumu dışarlıkların (yabancıların) içeriye (ülkeye) göç etmesi, her zaman yerleşik olanın (yerel halkın) yaşantısına bir müdahale demektir. Kabaca yabancıların, ülkede kendilerine yer edinme (tutunma) çabaları/ihtiyaçları nedeniyle bir gerilim oluşmakta ve bu gerilim her iki tarafın da farklılıklarını abartmasına/artırmasına neden olur şeklinde izah etmektedir. Bu anlamda yerleşikler (yerel halk) dışarlıkların (Suriyelilerin) kendi topraklarına girmesiyle kayıp yaşayacaklarından endişe etmektedirler.

Suriyelileri geçici olarak gören Türkiye, Suriyelilerin zorunlu ihtiyaçlarını tedarik ederken hem ev sahibinin (yerel halkın) hoşnutsuzluğundan hem de dışarının karanlık tehlikesinden koruyan bir sığınak, yani kampları hazırlamıştır (Işıklı, 2015: 72). Ardından artan Suriyeli nüfus sonucunda Suriyelilerin küçük bir kısmını kamplarda ağırlamakta, çoğunluğunu ise kendi belirlediği kriterler doğrultusunda, ülke genelinde çeşitli illerde zorunlu ikamete tabi tutmaktadır. Bu anlamda Derida'nın mülteci olmanın şartı olarak gördüğü mültecilerin serbest dolaşımı, kısmen gerçekleşmiştir. Ancak uygulamada Türkiye'nin Suriyelilere bakışı oldukça karmaşıktır. Nitekim Suriyelileri mülteci olarak kabul etmeyen Türkiye, mülteci haklarını birer hizmet olarak Suriyelilere sunmaktadır. Kısaca ifade edecek olursak; Suriyeliler, Türkiye'de başlangıçta hem devlet hem yerel halk nezdinde Kant'ın ifade ettiği bir anlayışla karşılanmış, fakat Elias ve Scotson'ın yerleşikler ve dışarlıklar teorisinde ve Derida'nın misafirperverlik etiğinde ifade ettiğine benzer bir muameleye tabi tutulmuştur. Yani Derida'nın anlayışına göre, Türkiye'de mülteci statüsüne sahip olmasalar dahi mültecidirler. Kalıcılıkları belirsiz olan Suriyelilerin entegrasyonu Türkiye'de bulundukları süre boyunca faydalı olacaktır.

Entegrasyonla ilgili temel düzenleme, Cenevre Sözleşmesi'nde (madde 34) yer almakta ve "Taraf Devletler, mültecileri özümlemeyi ve vatandaşlığa almayı, her türlü imkân ölçüsünde kolaylaştıracaklardır. Vatandaşlığa alma işlemlerini çabuklaştırmaya ve bu işlemlerin masraf ve resimlerini her türlü imkân ölçüsünde azaltmaya özel çaba göstereceklerdir." şeklinde ifade edilmektedir. Türkiye ise YUKK öncesinde, ilk olarak 2001 yılında hayata geçmiş olan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde bahsedilen, 2008 yılında (2004 Avrupa Konsey Yönergesi alınan kararlar sonrasında) ayrıntıların da netleştirildiği bu belgede sivilleşme, coğrafi çekincenin kaldırılması ve entegre sınır yönetimi alanlarında bütünleşmenin sağlanması vurgulanmıştır (Erdoğan, 2015: 48). Ayrıca 2005 yılında yürürlüğe giren Ulusal Eylem Planı da entegrasyon konusunu ayrı bir başlık altında açıklamış, planlamalar yapılmış ve hedefler belirlenmiştir. Fakat bu plan ve hedefler tam manasıyla uygulamaya geçmemiştir. Bununla birlikte YUKK'un dördüncü kısmında (madde 96) uyum başlığına şu şekilde yer verilmiştir:

Uyum

MADDE 96 – (1) Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.

2) Yabancılar, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir.

3) Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır.

Kanun metninde de görüleceği üzere asimilasyon ve entegrasyon kavramlarına yer verilmemiş, bu kavramların yerine kanun metninde gönüllülük ve uyum kavramları kullanılmıştır. Son olarak 2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği'nde birlikte yaşama ve entegrasyon alanlarında uygulamaların gerçekleştirilebilmesine ilişkin hükümler yer almıştır. Türkiye'deki Suriyelileri de kapsamına alan yönetmelikte (madde 6) geri göndermeme ilkesine vurgu yapılmış: "Bu yönetmelik kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı veya onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez" ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca Türkiye kanun ve yönetmelik metinlerinde ifade edilen (eğitim, sağlık, dil ve meslek kursları, barınma, istihdam vb.) entegrasyon unsurlarını hem yerine getirme amacını gütmekte hem de sağlamış olduğu (yine aynı) imkân ve hizmetlerle bu insanları koruma altında tutmaya devam etmektedir. Dolayısıyla Suriyelilerin Türkiye'de kalmalarına "geçici" gözüyle bakılmaktadır. Kısaca, yaşanan çatışma ortamı sonlanana kadar Suriyelilerin güvenli bir şekilde Türkiye'de kalmaları öncelikli plan haline gelmiştir. Bu durumu sürdürebilme adına

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin hem kendi aralarındaki (farklı etnik köken, mezhep vb. nedenlerle) hem de Türk halkı ile entegrasyonu kaçınılmazdır.

Suriye’de süren çatışmanın yaklaşık yedi yıldır devam etmesi ve kısa süre içinde de sonlanacağına dair emarelerin belirgin olmaması, bu sürenin daha fazla uzayacağı ve mevcut şartlar altında Türkiye’nin katlandığı külfetin daha da artacağı bir göstergesidir. Bu noktada Türkiye, her ihtimale karşı entegrasyonu en iyi bir şekilde sürdürmeli ve bu süre içinde, Suriyelilerin varlığına ilişkin yerel halkta oluşabilecek toplumsal gerilimin önüne geçilmeli ve yerel halkla uyum içinde yaşamaları kolaylaştırılmalıdır. Bu doğrultuda entegrasyonun hızlı ve kolay olarak gerçekleştirilebilmesi için aşağıda sıralanan etkili uygulamaların aktif bir biçimde hayata geçirilmesi faydalı olacaktır (IOM ve Federal Office for Migration [FOM], 2005: 51-52):

- Uzun süreli oturma iznine sahip göçmenlerin entegrasyonunun teşvik edilmesi ve bu sürecin sosyal ve eğitim politikalarıyla kolaylaştırılması.
- Göçmenlerin ve ev sahibi ülkede bulunan ailelerinin, insan haklarına ve onuruna saygılı dilsel, sosyal, sağlık, eğitim, siyasi ve ekonomik yönleri ele alan kapsamlı entegrasyon program ve politikalarının geliştirilmesi. Ayrıca bu programlara katılımlarının sağlanması.
- Bulundukları ev sahibi ülkelerdeki etkinliklerini kolaylaştırmak için entegrasyon politikası unsurlarının geçici göçmenlere yaygınlaştırılmasının (kamp dışındakilere de) sağlanması.
- Göçmenlerin entegrasyon programlarına ve genel olarak entegrasyon sürecine aktif olarak katılımlarının sağlanması, teşvik edilmesi.
- Yerel halkın, özellikle özel, siyasi, sosyal ve kültürel sektör temsilcilerinin yabancı ve göçmenlerin entegrasyonu için geniş tabanlı destek oluşturulabilmelerini sağlamak adına entegrasyon sürecine katılımlarını ele alan programlarının geliştirilmesi.
- Göçmenlere yönelik entegrasyon hizmet ve programları hakkında yeterli bilgi sağlanması ve bu bilgilerin yaygınlaştırılması.
- Entegrasyon programlarından yararlanan gruplar arasında ve bu gruplarla yerel halk arasında ayrımcılık oluşmamasına yönelik entegrasyon politikaları uygulanması.
- Özel ve kamusal ayrımcılığı önlemeye yönelik ayrımcılık karşıtı programların oluşturulması.
- Yasal göçmenlerin sosyal hizmetlere erişimine imkân sağlayan ulusal göç politikası uygulanması.
- Tıbbi gereksinimler dışında herhangi bir ayrıma gitmeksizin, yabancı ve göçmenlerin ihtiyaç duydukları tıbbi hizmetleri alabilmelerini sağlayacak tedbirlerin uygulanması
- Göçmenlere siyasi parti üyeliği imkânı ve yerel düzeyde oy kullanma hakkı verilmesinin değerlendirilmesi.
- Çocukların eğitim hizmetlerine erişimini sağlayacak tedbirlerin uygulanması

- Göçmenlere, özellikle genç ve kadınlara, şartların izin verdiği en kısa sürede müsait eğitim tesisleri sağlamaya yönelik tedbirlerin alınması
- Entegrasyon sürecindeki göçmenlere işe yerleştirme hizmetleri, mesleki eğitim ve yeniden eğitim programları gibi istihdama yönelik yardım sağlanması.
- Göçmenlerin beceri ve niteliklerinin tanınması için gerekli tedbirlerin alınmasının teşvik edilmesi.

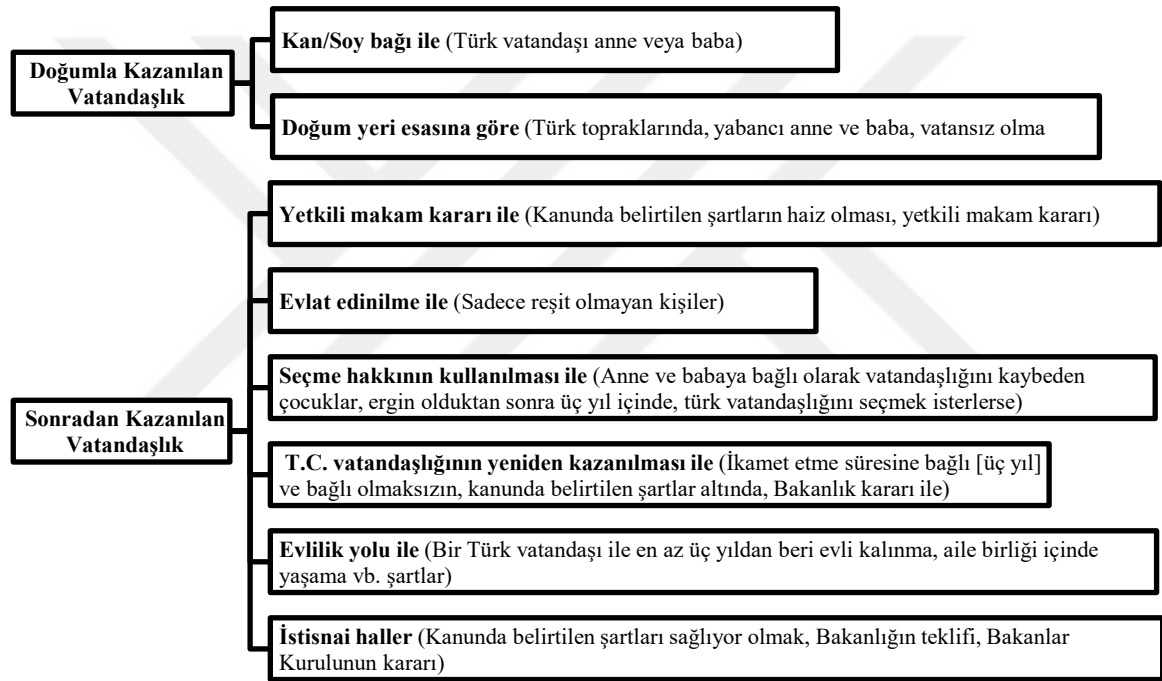
Bu sıralanan unsurların büyük bir kısmı Türkiye tarafından yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Fakat unutulmamalıdır ki Türkiye'nin Suriyelilerle ilgili planladığı entegrasyon süreci bu topraklarda kaldıkları zaman dilimi için geçerli olup, nihayetinde vatandaşlığa alınıp alınmayacaklarının belirlendiği bir süreç değildir. Dolayısıyla parti üyesi olabilmeleri, yerel seçimlere katılabilmeleri gibi maddeler, Türkiye'nin oluşturduğu entegrasyon programı için söz konusu değildir. Ancak bu durum, hâlihazırda varlıkları dahi belirsizlik içinde olan Suriyelileri tedirgin edebilmektedir. Nitekim Türkiye'de bulunan Suriyeliler, çatışmanın bitip bitmeyeceğine, bitse dahi geri dönebilecekleri bir ülkenin olup olmayacağına, kamplarda veya kamp dışında, hayatlarını sürdürebilme adına, yasal olarak çalışıp çalışamayacaklarına veya vatandaşlık değilse bile mülteci hakları elde edip edemeyeceklerine dair haklı bir endişe içerisindeyler. Her ne kadar Suriyelilerin entegrasyonu için çalışmalar sürse dahi Türk toplumu genel olarak, Suriyelilerin misafir olduğu ve çatışma ortamı nihayete erdiğinde ülkelerine geri dönecekleri varsayımıyla hareket etmekte hatta pek çok insan çatışma sonrası geri dönmelerini arzulamaktadır. Fakat geçmiş dönemlerde, yakın coğrafyalarda yaşanan olaylar sonrasında gerçekleşen, Türkiye'nin geçmiş iltica tecrübesi, bu durumun beklendiği gibi sonuçlanmayabileceğini de gözler önüne sermektedir. Nitekim, TÜİK (2017c) verilerine göre 2000-2016 yılları arasında toplam 409 milyon 716 bin 403 yabancı, ülkeye giriş yapmış fakat 405 milyon 708 bin 287 yabancı, çıkış yapmıştır. Dolayısıyla aradaki 4 milyon 8 bin 116 kişi ya resmi yollardan çıkış yapmamış (kaybolmuş, kaçak yollarla bir başka ülkeye geçiş yapmış) ya gurbetçi olduğu için ülkesine dönüş yapmış veya Türk vatandaşı olmuştur.

Tarihsel süreçte, Türkiye pek çok kez hedef ülke konumunda olmuştur. Bu bağlamda, 1944-1952 yılları arasında yaşanan olaylar esnasında ve sonrasında Türkiye, Bulgaristan hükümetiyle yapmış olduğu "Yakın Akraba Göçü" anlaşması neticesinde Bulgaristan'dan göçler başlamış 1989 yılında toplam 345 bin Bulgar Türkü, Türkiye'ye sığınmıştır. SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesinin ardından 4 binden fazla Afganlıya ev sahipliği yapılmıştır. II. Dünya savaşı sonrasında Özbekistan'a sürgün edilen Ahıska Türkleri 1992 yılında Türkiye'ye getirilmiş, 1993-2009 yılları arasında 27 bin 728 Ahıska Türkü'ne Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmiştir. 1980 yılında başlayan İran-Irak Savaşı sonrasında yaşanan katliamlar ve ABD'nin Körfez Savaşları nedeniyle de yüzbinlerce kişiye Türkiye ev sahipliği yapmıştır. Yugoslavya'nın dağılmasının ardından, 1991 yılında Boşnaklar ağır zulüm görmüş ve 20 bin Boşnak Türkiye'ye göç etmiştir. 1999 yılında Kosova olayları olarak adlandırılan kanlı çatışmalar sonrasında 18 bin Kosovalı, 2001 yılında ise

Makedonya'dan gelen 10 bin 500 kişi Türkiye'ye sığınmıştır (Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü [KDK], 2017). Türkiye'ye sığınan bu insanlara karşı toplum nezdinde büyük bir gerilim olmamasının en büyük nedenleri, misafirliklerinin kısa sürmesi ve sayılarının azlığı olmuştur. Ancak, Türkiye'de bulunan Suriyelilerin sayısı, Cumhuriyetin kurulduğu günden itibaren Türkiye'ye sığınanların toplamından (yaklaşık 2 milyon) çok daha fazladır. Bu durum haklı olarak yerel halkı endişeye sevk etmektedir.

Suriyelilerin vatandaşlığı konusunu incelemeden önce Türkiye'de yabancıların vatandaşlık kazanımları aşağıdaki şemada gösterildiği gibidir (Resmi Gazete, 2009):

Şekil 14: Türk Vatandaşlığı Kazanımı Halleri

Şekilde de görüldüğü üzere Türk vatandaşlığı, doğumla ve sonradan olmak üzere iki, toplamda ise sekiz farklı şekilde kazanılabilir. Bununla birlikte yabancılar, kanunda açıkça belirtilen şartları tam olarak sağlasalar dahi Suriyeliler örneğinde olduğu gibi, bu durum kendilerine mutlak bir hak sağlamamakta sadece başvuru hakkı sağlamaktadır. Nitekim Geçici Koruma Yönetmeliği (Resmi Gazete, 2009)'ne göre:

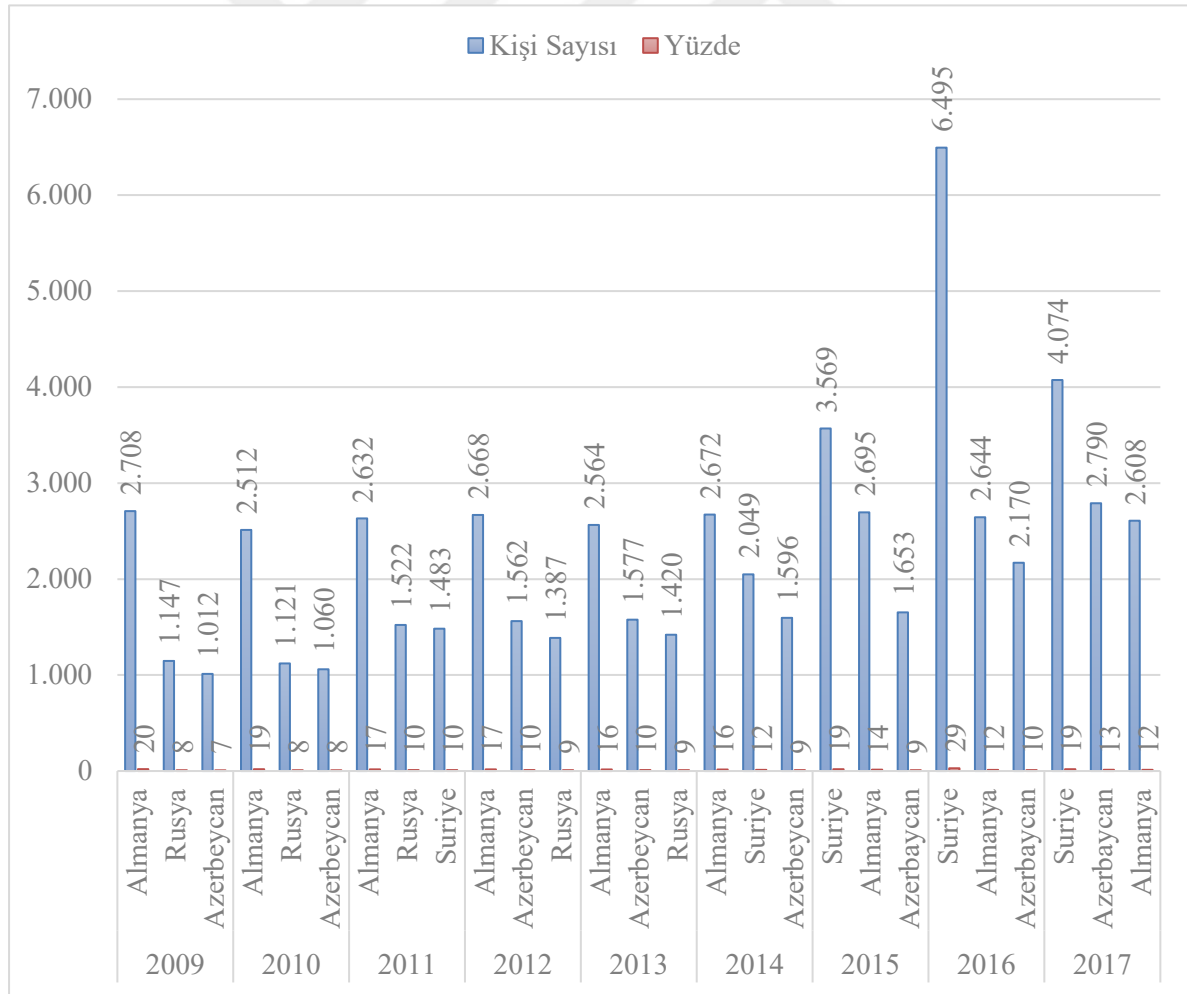
Geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye'de kalış hakkı sağlar. Ancak bu belge Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmaz, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz.

Dolayısıyla yönetmelik, Suriyelilerin, Türk vatandaşı olabilmek için gerekli şartlara haiz olsalar dahi bu vatandaşlık hakkına sahip olmadıklarını açıkça belirtmiştir. Ancak mevcut şartlar

altında Suriyeliler sadece istisnai haller kapsamında vatandaşlık kazabilirler. Örneğin; Suriyeli genç piyanist “Tambi Cimuk” bu yöntemle 2014 yılında Türk vatandaşlığına alınmış, katılmış olduğu pek çok yarışmada Türkiye’ye birincilikler ve dereceler kazandırmıştır.

Evlilik, doğum, evlat edinilme gibi şartlarla vatandaşlık edinmek geçici koruma kimlik belgesi sahibi Suriyeliler için söz konusu değildir. Vatandaş olabilmenin en önemli şartlarından bir tanesi ikamet izni belgesi alınmasıdır. İkamet izni, aile içinde en az 3 yıl, genel olarak en az beş yıl süreyle alınabildiği takdirde (ki bu durumun gerçekleşebilmesi için de Türkiye’ye yasal yollarla ve pasaport vb. gerekli evraklara sahip olarak giriş yapmak zorunludur) sadece vatandaşlığa başvuru şartları sağlanmış olur. Suriyelilerle yapılan evliliklerden doğan bebekler ise, babanın üzerine yazılması halinde Türk vatandaşlığı kazanabilirler. Ayrıca dil öğrenimi, eğitim, sağlık, istihdam ve barınmanın yanı sıra, Suriyelilerle yapılan evlilikler de entegrasyon açısından önem arz etmektedir. Aşağıdaki grafik 27’de yıllara göre Türk vatandaşlarının ilk üç ülkeye göre evlilik sayıları ve bu evliliklerin toplam yabancı evlilikleri içindeki oranları yer almaktadır.

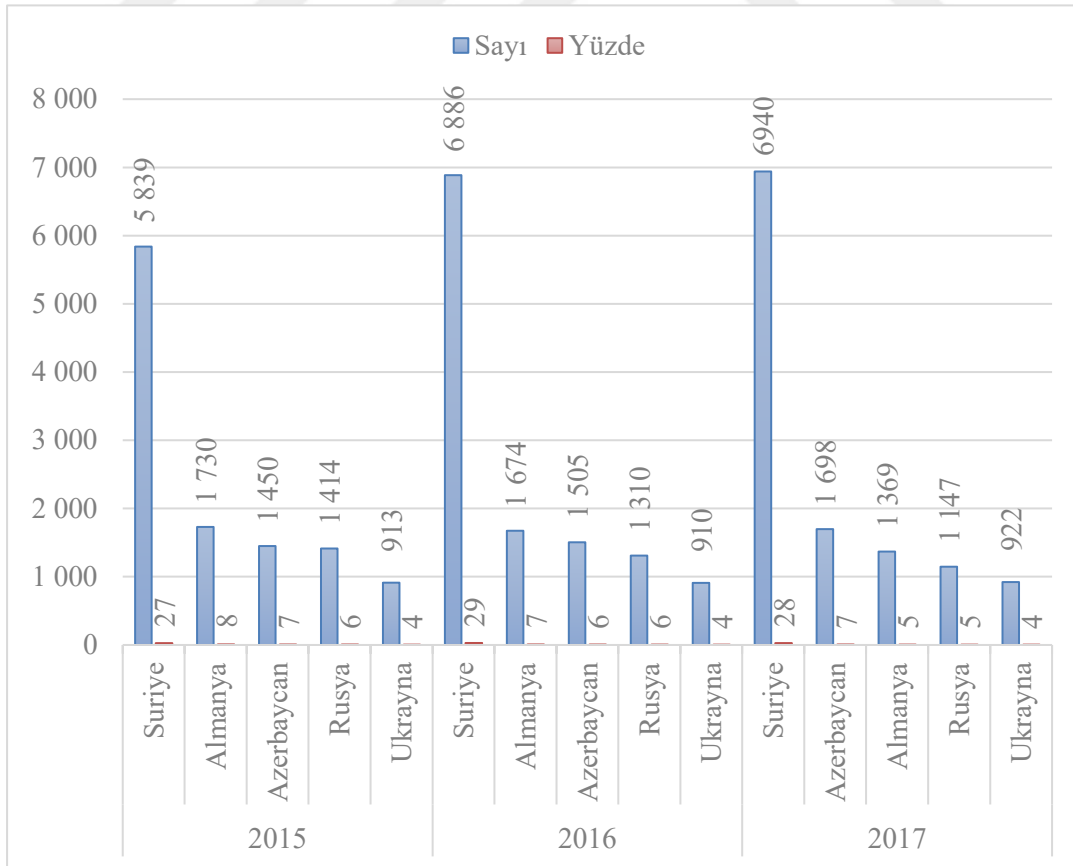
Grafik 27: Türk Vatandaşlarıyla Evlenen Yabancı Kadınların Uyrukları (İlk 3 ülke)

Kaynak: (TÜİK, 2018b)

Grafikte de görüldüğü üzere, Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeye başladıkları 2011 yılı itibariyle, Türk vatandaşlarının yabancılarla olan evlilikleri sıralamasında Suriyeli kadınlar üçüncü sıradadır. Bu tarih öncesinde ise 2009 yılında 463 kişi ile 9. sırada iken, 2010 yılında ise 902 kişi ile 4. sıradadır. 2014 yılında 2 bin 49 kişi ile 2. sıraya, 2015 yılında 3 bin 569 kişi ile ilk sıraya yükselmişler, 2016 yılında 6 bin 495 ve 2017 yılında azalma göstererek 4 bin 74 kişi ile ilk sırada yer almışlardır. Her ne kadar Türk toplumu, poligaminin yaygınlaşması endişesiyle, Suriyelilerle yapılan evlilikleri hoş karşılamasa da grafikte de görüleceği üzere bu endişeye sebebiyet verebilecek başka uyruğa sahip kadınlar da vardır. Örneğin 2011 yılında Türklerin yabancı kadınlarla yaptıkları evlilikler içinde Alman vatandaşı kadınların oranı % 17 iken Suriyeli kadınların oranı % 10'dur. 2016 yılında Alman vatandaşı kadınların oranı % 12 iken Suriyeli kadınların oranı % 29'a ulaşmıştır. 2009-2017 yılları arasında yabancı kadınlarla gerçekleştirilen evliliklerin toplam sayısı 152 bin 403 olup bu evliliklerin 23 bin 703'ü (% 15'i) Alman, 20 bin 602'si (% 13'ü) ise Suriyeli kadınlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla evliliği, Türk vatandaşlığı elde etmekten ziyade, güvenli bir liman olarak görme olasılıkları daha yüksek olan Suriyeli kadınlar (Türk aile yapısını bozduğu iddiasıyla), poligami açısından tek endişe kaynağı değildir. Ayrıca yabancı kadınlarla yapılan evliliklerden doğan bebeklere ilişkin sayılar ve toplam bebekler içindeki oranları da aşağıdaki grafik 28'de incelenebilir.

Grafik 28: Türk Vatandaşlarıyla Evlenen Yabancı Kadınların Uyruğuna Göre Doğan Bebekler (İlk 5 Ülke)

Kaynak: (TÜİK, 2018b)

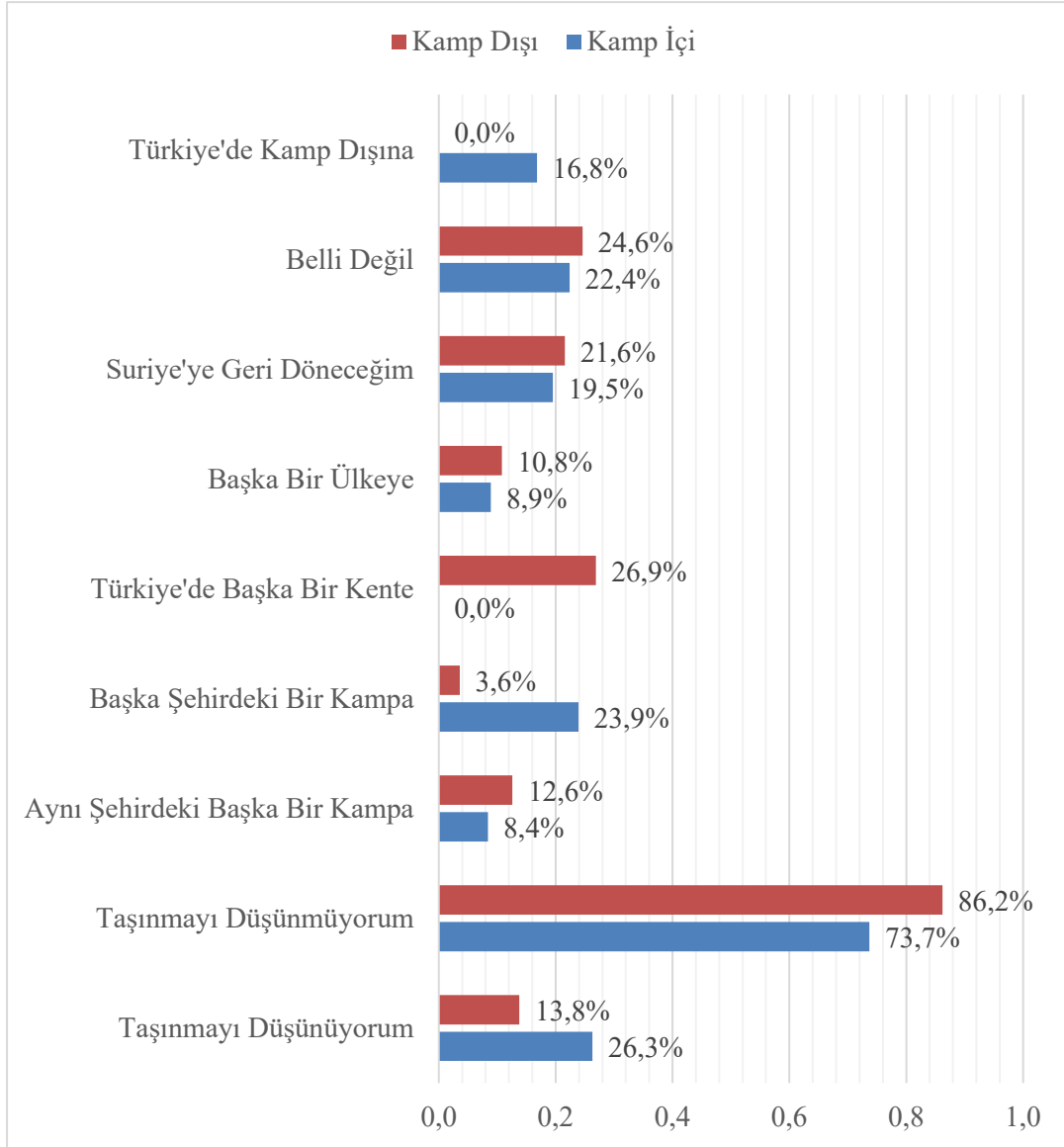
2015-2017 yılları arasında, Türk vatandaşı ile evli toplam 62 bin 369 yabancı uyruklu anne, 70 bin 688 bebek dünyaya getirmiştir. Her üç yıl içerisinde de Suriyeli annelerden dünyaya gelen bebeklerin sayısı toplam 19 bin 665 olup (toplam bebek sayısının % 27'si) ilk sırada yer alırken ikinci sırayı Alman, üçüncü sırayı Azeri, dördüncü sırayı Rus ve beşinci sırayı Ukraynalı annelerden doğan bebekler almıştır. Özellikle, Türk vatandaşı ile evli, geçici koruma kimliğine sahip Suriyeli annelerden doğan bebeklerin vatandaşlıkları, babalarının üzerine yazıldığı takdirde söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla Türk topraklarında dünyaya geldiği, resmi makamlar tarafından 200 binden fazla olarak ifade edilen Suriyeli bebeklerin tamamının Türk vatandaşı olduğu yönündeki bilgi doğru değildir. Bu sayının içerisinde Suriyeli anne ve babalardan dünyaya gelen bebek sayısı çok daha fazladır. Bu bebeklere geçici koruma kimlik belgesi tahsis edilmekte ve Suriye vatandaşı olarak kaydedilmektedirler.

İleriye dönük olarak hem Suriyeli hem de diğer uyruklu annelerden doğan bebeklerin entegrasyon sürecine, öncelikli olarak eğitim üzerinden tabi tutulmaları oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra TÜİK (2017d) verilerine göre, nüfus büyüklüğüne yaş yapısına ve diğer demografik süreçleri etkileyecek olan doğurganlık hızına ilişkin üç farklı senaryo üzerinden tahminlerde bulunmuştur. İlk (temel) senaryo (doğurganlık hızının doğal akışı içinde azalacağı) üzerinden, 2023 yılında, Türkiye nüfusunun yarısının 34 yaşın üzerinde olacağı, 2050 yılından itibaren azalmaya başlayacağı, 2075 yılında toplam nüfusun 89 milyon olacağı, yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının % 27,7 olacağı, dolayısıyla Türk toplumunun ortalama yaşının yükseleceği tahmin edilmektedir. İkinci (doğurganlık oranının arttığı) senaryoya göre 2075 yılında, toplam nüfusun 119 milyon olacağı, yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının % 20,7 olacağı tahmin edilirken üçüncü (doğurganlık oranının en fazla arttığı) senaryoya göre ise, toplam nüfusun 140 milyon olacağı, yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının % 17,7 olacağı tahmin edilmektedir.

Burada vurgulanması gereken, genç nüfus artışının başlı başına iyi olduğu değil, yetişkin, dinamik ve genç nüfusun sadece nicelik olarak değil niteliksel olarak da iyileştirilmesi gerektiğidir. Bu noktada özellikle yabancı uyruklu annelerden doğan bebeklerin (sayıları az olsa bile) entegrasyonu oldukça önemlidir. Daha da önemli olan nokta ise, dünya nüfusu yaşlanırken, sahip olunan genç nüfusun avantajlarından faydalanabilmek ve bu genç nüfusu aktif üretim sürecine dâhil edebilmektir.

Suriyelilerin kalıcılığına ilişkin, entegrasyon ve vatandaşlıkla ilgili bilgilerin ardından Suriyelilerin gelecekle ilgili beklentilerini de değerlendirmek gerekmektedir. AFAD (2014a) tarafından kamp içi ve dışında yapılan saha araştırmasında, Suriyelilere gelecekle ilgili beklentileri ve planlarına yönelik pek çok soru yöneltilmiştir. Bu doğrultuda Suriyelilerin taşınmaya ilişkin düşünceleri aşağıdaki grafik 29'da incelenebilir.

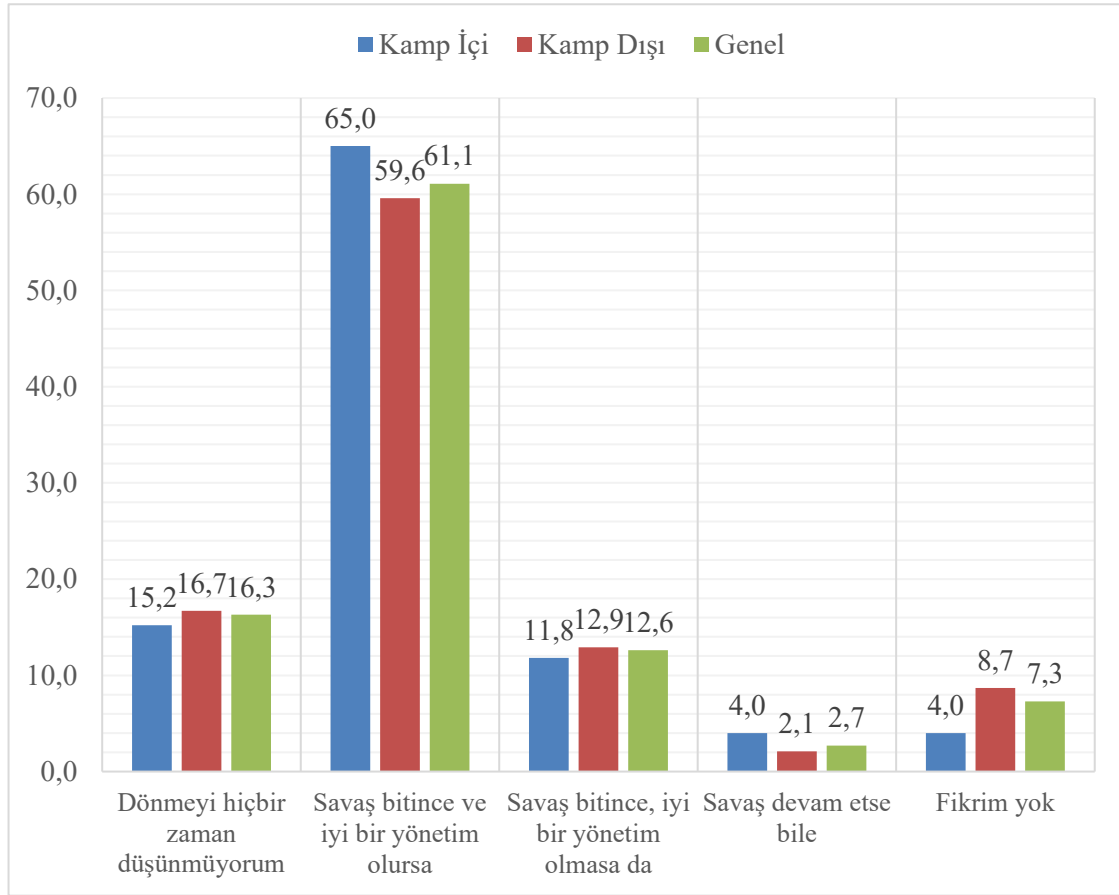
Grafik 29: Suriyelilerin Yakın Zamanda Bir Yere Taşınma Planları (%)

Kaynak: (AFAD, 2014a: 142)

Grafikte de görüldüğü üzere Suriyelilerin çoğunluğu başka bir yere taşınmayı düşünmemektedirler. Taşınmak isteyenler ise çoğunlukla başka bir kampa veya şehre taşınmak istemektedir. İkinci olarak ülkesine geri dönmek isteyenler gelmektedir. Başka bir ülkeye gitmek isteyenlerin oranları ise % 10 civarındadır. Erdoğan (2018)'ın yapmış olduğu çalışmaya göre Suriyelilerin gitmek istediği ülkelerden ilk beşi sırasıyla; Almanya, Kanada, İsveç, İngiltere ve ABD'dir. Son olarak, Suriyelilerin yaklaşık dörtte biri, sistem tarafından yerleştirildikleri kampların veya şehirlerin dışında bir yere taşınmak istemektedirler. Suriyelilerin ülkelerine dönüş planlarına ilişkin veriler ise aşağıdaki grafik 30'da incelenebilir.

Grafik 30: Suriyelilerin Dönüş/Ayrılış Planları

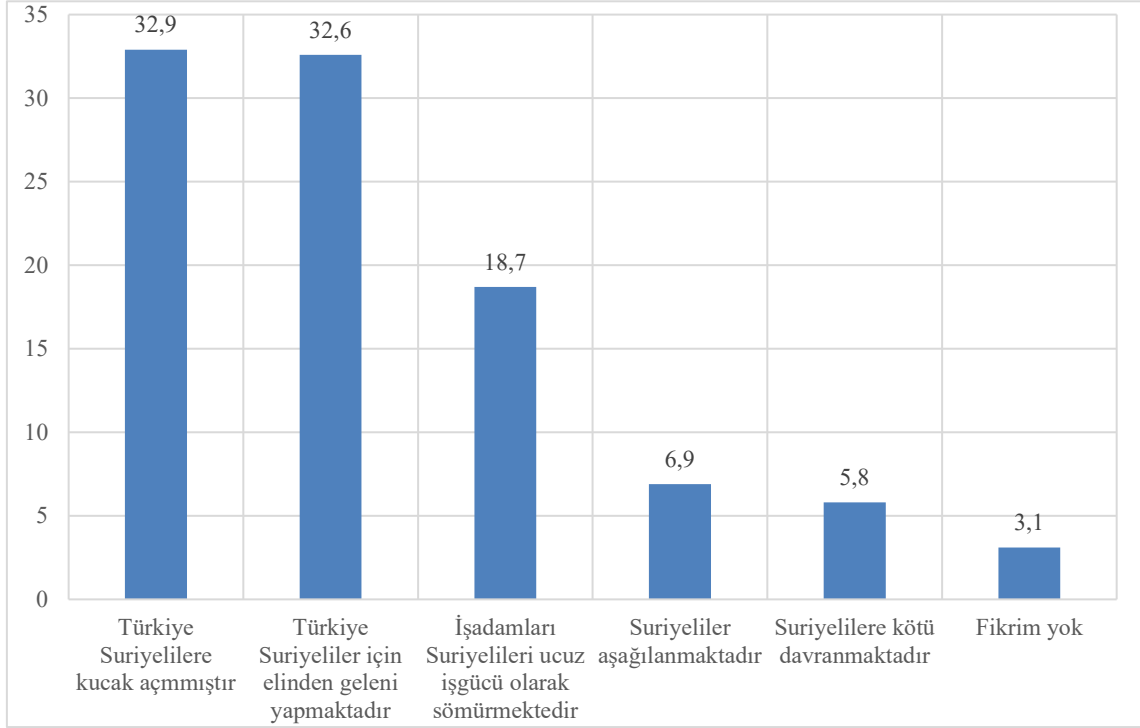

Kaynak: (Erdoğan, 2018: 141)

Grafikte de görüldüğü üzere, Suriyelilerin sadece % 16,3'ü geri dönmeyi düşünmemektedir. Kararsız olan %7,3'lük bir kesimin dışındakiler hariç tutulduğunda toplamda % 76,4'ü ise geri dönmeyi düşünmektedirler. Bu oranlar, 3.5 milyon Suriyeli üzerinden değerlendirildiğinde 500 binden fazla Suriyelinin geri dönmek yerine bir başka ülkeye gitmek veya Türkiye'de yaşamaya devam etmek istediği varsayımında bulunulabilir. 3.5 milyon içerisinde küçük sayılabilecek bu sayı bile dünya üzerindeki pek çok (20) ülke nüfusundan daha büyüktür. Bu noktada Suriyelilerin her halükârda entegrasyon sürecine aktif bir biçimde dahil edilmesi gerektiğinin önemi ortaya çıkmaktadır.

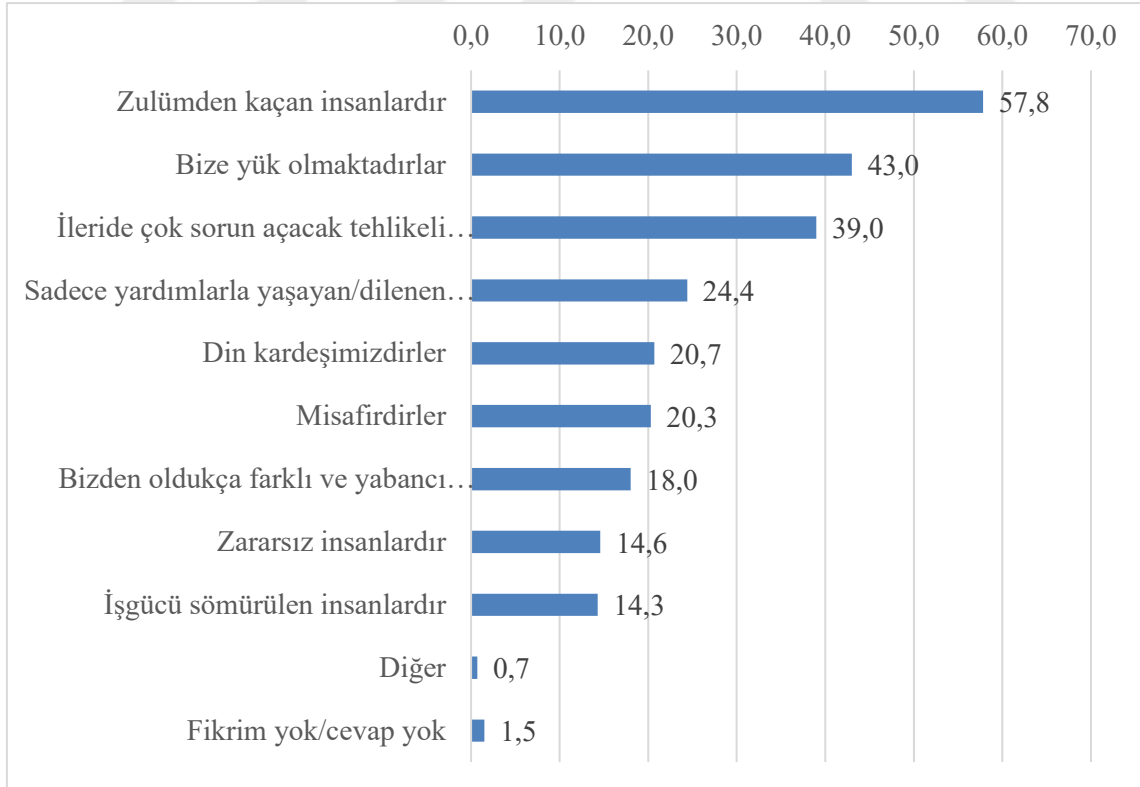
Suriyelilerin gelecekle ilgili bu planlarının ardından son olarak; Suriyelilere, varlıklarına ve vatandaşlıklarına, dolayısıyla kalıcılıklarına ilişkin ankete katılan Türk vatandaşlarının görüşlerine ve beklentilerine de yer vermek faydalı olacaktır. Bu doğrultuda Suriyelilerin kabulüne, ilişkin görüşler aşağıdaki grafik 31'de varlıklarına ilişkin görüşler grafik 32'de ve kalıcılıklarına ilişkin görüşler ise grafik 33'te incelenebilir.

Grafik 31: Suriyelilerin Kabulüne İlişkin Görüşler

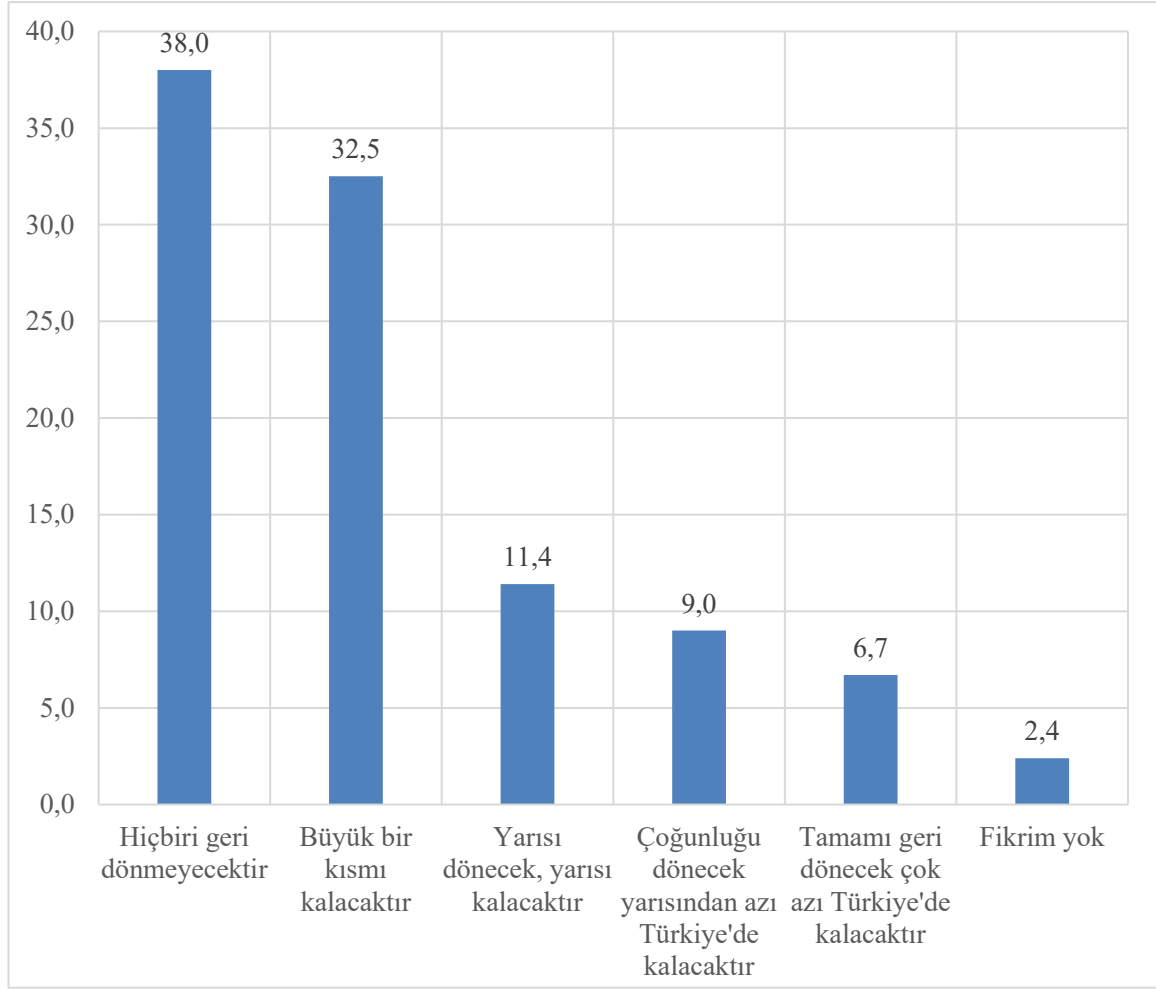
Kaynak: (Erdoğan, 2018: 67)

Grafik 32: Suriyelilerin Varlıklarına İlişkin Görüşler

Kaynak: (Erdoğan, 2018: 55)

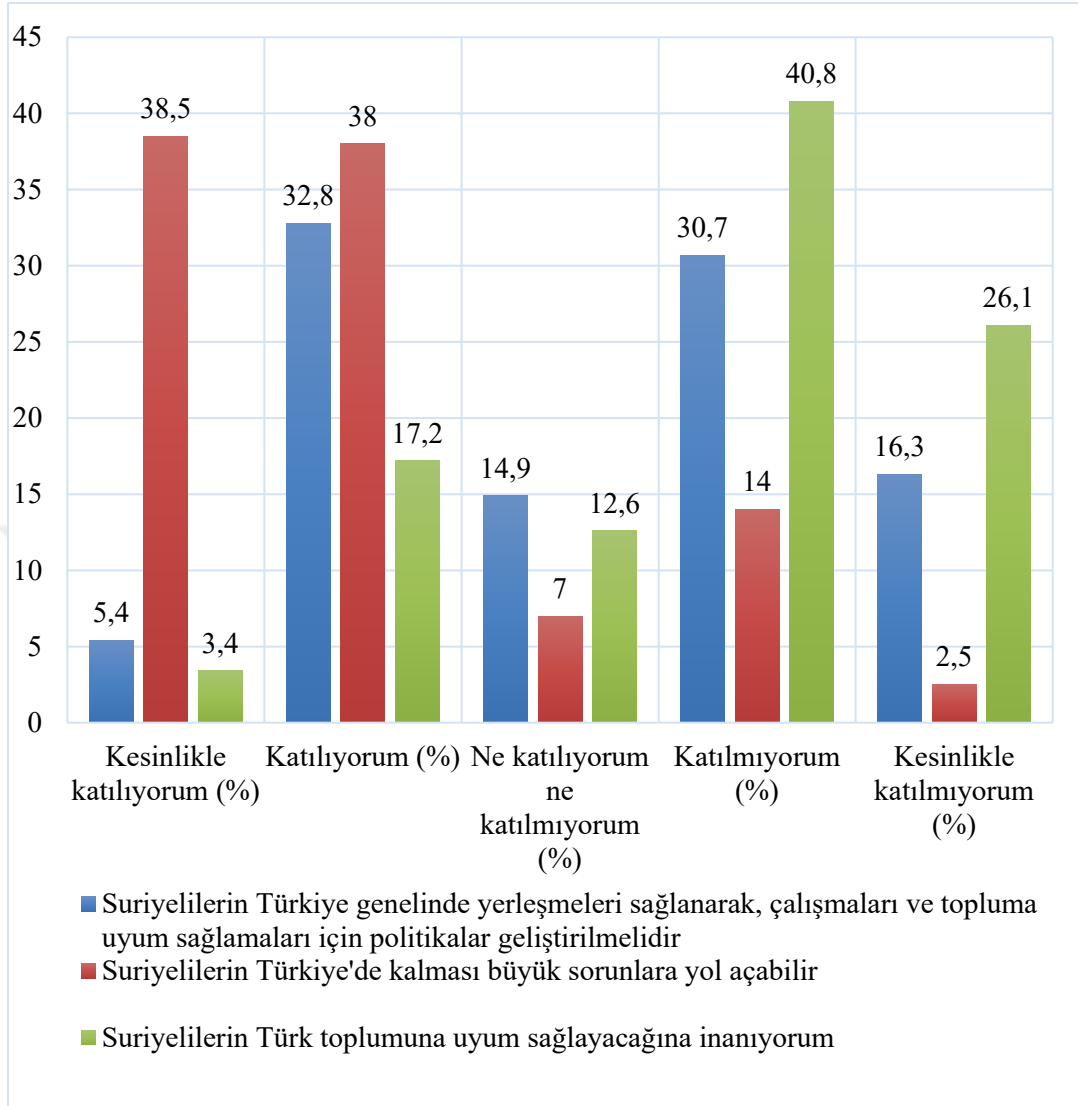
Grafik 33: Suriyelilerin Savaş Sonrası Kalıcılıklarına İlişkin Görüşler

Kaynak: (Erdoğan, 2018: 76)

Grafiklerde de görüldüğü üzere ankete katılanlar ağırlıklı olarak Türkiye'nin Suriyelilere kucak açtığını ve elinden gelen yardımı yaptığını düşünmektedir. Ancak farklı önermelerde ciddi bir yük oldukları ilerde büyük sorunlara yol açacaklarına ilişkin bir görüş hakimdir. Ayrıca grafik 33 incelendiğinde; Savaşın bitmesinin ardından Suriyelilerin büyük bir kısmının kalacağı görüşünde olanların oranı % 32,5 iken hiçbirinin geri dönmeyeceği görüşünde olanların oranı % 38'dir. Bununla birlikte Suriyelilerin yarısının veya daha azının geri döneceği görüşünde olanların oranı ise % 30'dur. Kısaca ankete katılanların çoğunluğu Suriyelilerin ülkelerine geri döneceklerini/Türkiye'den ayrılacaklarını düşünmemektedir. Bununla birlikte yaklaşık 7 yıldır Türkiye'de bulunan ve sayıları 3.5 milyonu aşan Suriyelilerin Türkiye'de kaldıkları sürenin her geçen gün uzaması (belirsizliğini koruması) Suriyelilerin entegrasyonunu gerekli ve faydalı kılmaktadır. Aşağıdaki grafik 34'te Suriyelilerin entegrasyonuna ilişkin görüşler incelenebilir.

Grafik 34: Suriyelilerin Entegrasyonuna İlişkin Görüşler

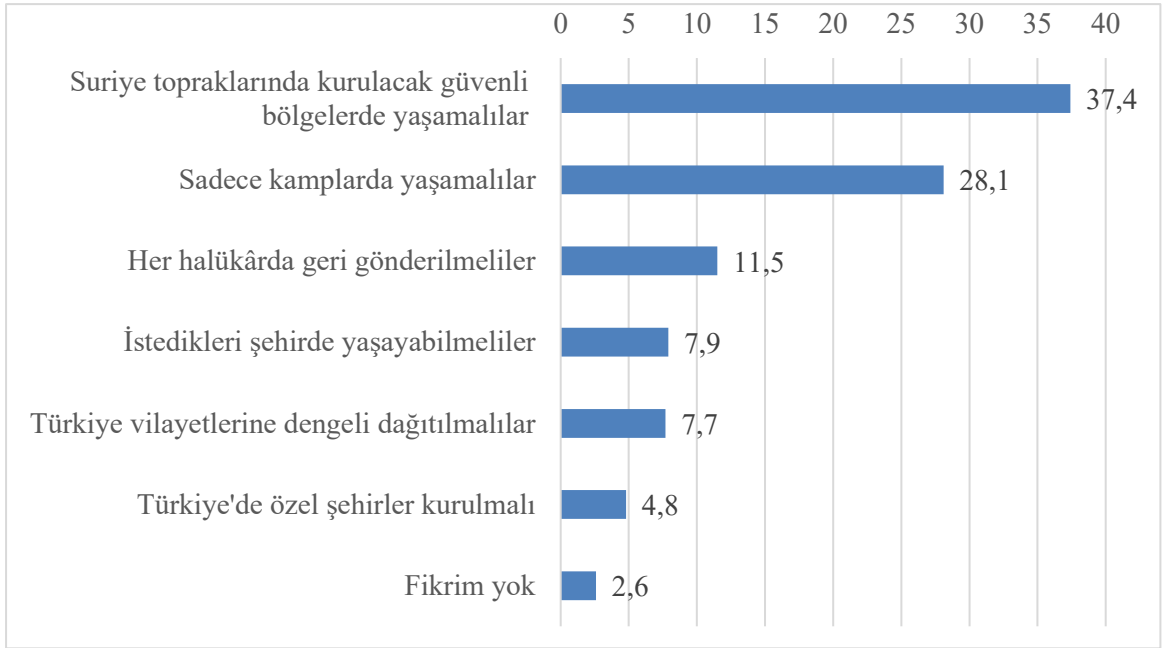

Kaynak: (Erdoğan, 2015: 143; Erdoğan, 2018: 96-97)

Grafikte de görüldüğü üzere; Türk toplumunun % 20,6'sı Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayabileceğini, % 16,5'i büyük sorunlara neden olmayacaklarını ve % 38,2'si uyum sağlayabilmeleri için politikaların geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca Türk toplumunun % 66,9'u Suriyelilerin uyum sağlayamayacağını, % 76,5'i Suriyelilerin Türkiye'de kalmalarının büyük sorunlara yol açacağını ve % 47'si uyum sağlayabilmeleri için politikaların geliştirilmesi gerekmediğini düşünmektedir.

Ankete katılanların çoğunluğu, Suriyelilerin varlığının sorunlara yol açacağı ve uyum sağlayamayacaklarını düşünmektedir. Uyum sağlamalarıyla ilişkili politikaların geliştirilmemesine yönelik oranın yüksek çıkması ise; Suriyelilerin kalıcı olmalarının istenmediği yönünde açıklanabilir. Bununla birlikte Suriyelilerin nerede yaşamaları gerektiğine ilişkin görüşler ise aşağıdaki grafik 35'te incelenebilir.

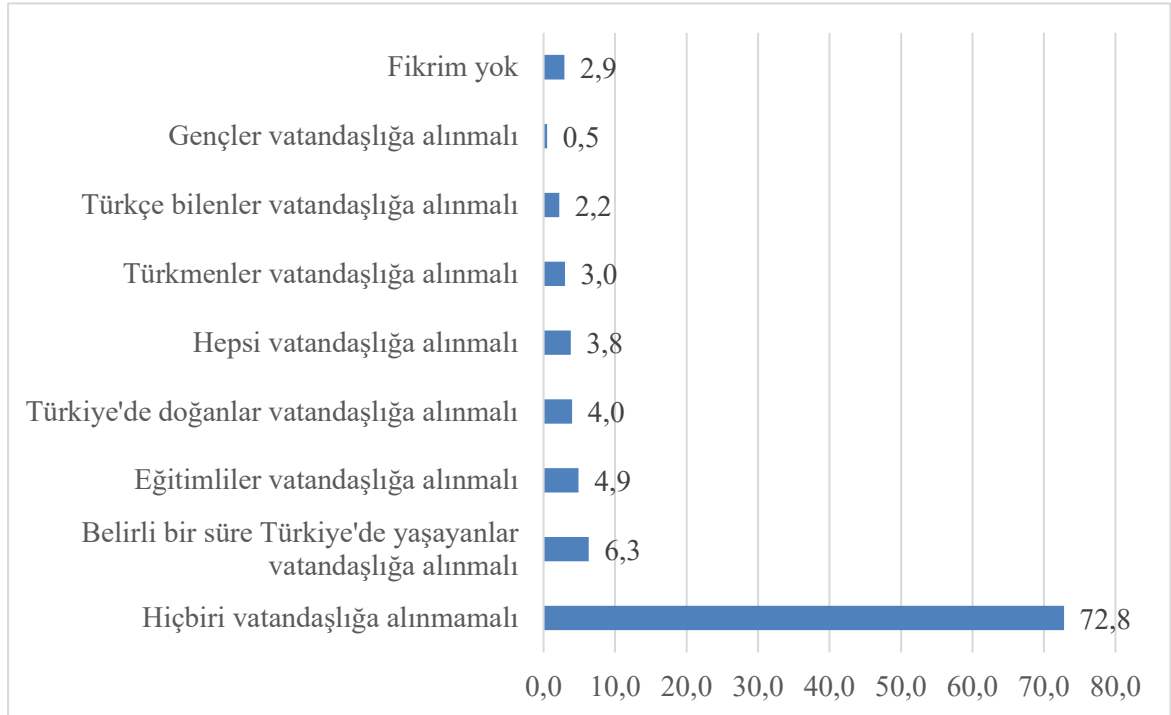
Grafik 35: Suriyeliler Nerede Yaşamaları Yerektiğine Yönelik Görüşler

Kaynak: (Erdoğan, 2018: 89)

Grafikte de görüldüğü üzere; ankete katılanların büyük çoğunluğu (geri gönderilmelerini isteyenler de dahil edildiğinde % 81,8'i) Suriyelilerle aynı şehirde/ortamda yaşamak istememektedir. Son olarak Suriyelilerin vatandaşlığına ilişkin görüşler aşağıdaki grafik 36'da incelenebilir.

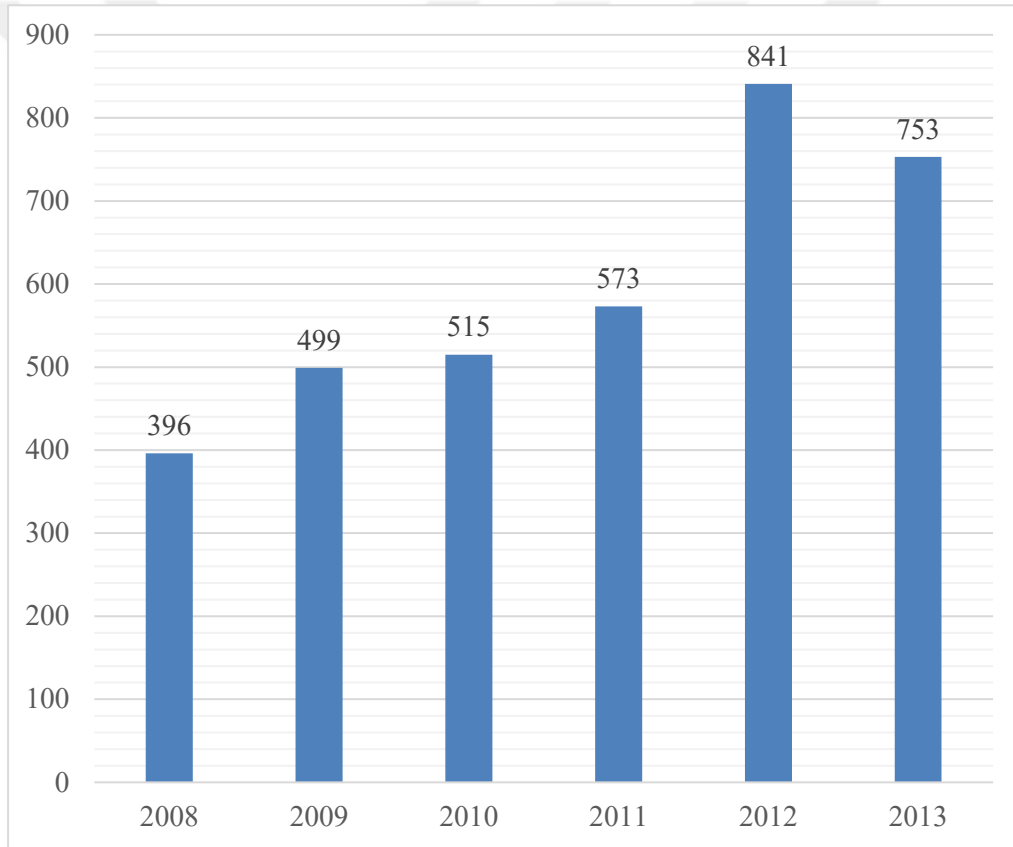
Grafik 36: Suriyelilerin Vatandaşlığına Yönelik Görüşler

Kaynak: (Erdoğan: 2018: 83).

Grafikte de görüldüğü üzere ankete katılanların % 72,8'i Suriyelilerin Türk vatandaşı olmasını kesinlikle istemezken Kısaca; Türk toplumu, Suriyelilerin Türk vatandaşı olmasını oldukça yüksek bir oranda istememektedir. Bununla birlikte, Türk toplumunun, yaklaşık 3.5 milyon Suriyeli üzerinden bu kanaate vardığını belirtmekte fayda vardır. AFAD (2014a)'a göre yaklaşık 210 bin Suriyelinin Türkiye'den hiçbir surette ayrılmak istemediği varsayımından hareketle, Suriyelilerin vatandaşlıklarına ilişkin bu katı yaklaşımın, geçmiş örnekler üzerinden de hareketle biraz daha yumuşayacağı varsayılabilir. Ayrıca Suriyeliler sadece 2011 yılında yaşanmaya başlayan çatışmalar sonrasında değil öncesinde de Türkiye'ye giriş çıkış yapmış ve Türk vatandaşı olmak için başvurular yapmışlardır. Türkiye'de 2013 öncesine ilişkin olarak vatandaşlık kazanan Suriyelilerin sayısına yönelik aşağıdaki grafik 37 incelenebilir.

Grafik 37: 2008-2013 Yılları Arasında Türk Vatandaşı Olma Hakkını Kazanan Suriyeliler

Kaynak: (İçişleri Bakanlığı, 2013)

Dolayısıyla Suriyelilerin çatışma öncesinde de yani normal şartlarda⁹⁶ sayıları az da olsa Türk vatandaşı oldukları anlaşılmaktadır. Bu kişiler genellikle evlilik yoluyla vatandaşlığa hak kazanan kadın veya erkelerden veya anne veya babası Türk olan bebeklerden oluşmaktadır. Bununla birlikte grafikte de görüldüğü üzere; 2011-2016 yılları arasında, çoğunluğu bebek veya çocuklardan ve anne

⁹⁶ Bu noktada aile içi 3 yıl genel olarak 5 yıl zorunlu ikamet etmiş olma şartı göz önünde bulundurulmalıdır.

veya babadan oluşan 7 bin 827 Suriyeli benzer şekilde Türk vatandaşı olmuşlardır. Bu kişiler içerisinde 514 kişi istisnai olarak Türk vatandaşlığına hak kazanmışlardır (İçişleri Bakanlığı, 2017b). Kısaca, 2008-2016 yılları arasında anne, baba, bebek ve çocuklardan oluşan toplam 9 bin 237 Suriyeli, Türk vatandaşı olmuştur. Ayrıca bahsedilen bu sayılara ilave olarak TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu'nun hazırladığı "Göç ve Uyum" raporuna göre 6 yıl içerisinde yukarıda ifade edilen 9 bin 237 kişi dahil olmak üzere yaklaşık 30 bin kişi Türk vatandaşı olmuştur (TBMM, 2018: 265).

II. Dünya Savaşı sonrasında böylesine büyük bir sığınmacı kitlesiyle karşılaşan ve bu insanların hepsine karşı açık kapı politikası izleyen başka bir devlet bulunmamaktadır. Türkiye, dünyada en fazla sayıda mülteci barındıran ülke konumundadır. Dolayısıyla, Türk toplumunun Suriyelilerin varlıklarına ilişkin isteksizlikleri; sayılarının çok olmasıyla, misafir sayılmak için oldukça uzun sayılacak bir süre boyunca bu topraklarda kalmalarıyla, ekonomik açıdan yük olarak görülmeleleriyle, işsizliğe sebebiyet verdikleri düşüncesiyle, yaşam tarzlarıyla, dilleri, etnik kökenleri, mezhepleri, güvenlik riskleri, terör zafiyetleri ve asayiş olayları kısaca sosyo-kültürel yapılarıyla ciddi manada bir külfete sebebiyet verdikleri düşüncesine dayanmaktadır.

Nihai olarak, Türkiye'nin Suriyelilerin varlığına ilişkin izlemiş olduğu politikalardan⁹⁷ hareketle, Suriye'de çatışmanın sona ermesinin ardından ülkelerine geri gönderileceklerine dair bir beklenti/algı oluşmaktadır. Ancak göç olgusunda geri dönüşlerin istisna, kalıcılık esas olsa da Türk toplumunun ve Suriyelilerin (her halükârda Türkiye'de kalmak isteyen % 6'lık küçük sayılabilecek bir kesimi saymazsak) genel ortak dileği, her bireyin kendi vatanında yaşamasıdır. Dolayısıyla mevcut şartlar altında, Suriye'de çatışmanın son bulmasının ardından Suriyelilerin geri dönüşleri söz konusu olacağı için bu dönüş göçüne de değinmek gerekmektedir. Mücbir sebeplerle ülkesini terk edip bir başka ülkeye iltica eden kişilerin, zorunluluk halinin ortadan kalkmasının ardından veya mevcut durum sürdüğü halde ev sahibi ülkede yasal olarak kalmaları mümkün olmayan kişilerin vatandaşı oldukları ülkeye yönlendirilmeleri "dönüş göçü" olarak adlandırılmaktadır. Dönüş göçü, gönüllü veya zorunlu olabileceği gibi geçici veya sürekli de olabilmektedir.

Bazı Suriyeliler, özellikle dini bayramlarda, çatışmadan kurtarılmış bölgelerdeki yurtlarına gönüllü bir biçimde, geçici olarak gidip bayramlarını orada kutladıktan bir süre sonra tekrar Türkiye'ye geri dönerlerken, Türkiye tarafından da gönüllü olmaları teşvik edilen bazıları da henüz çatışma tamamen bitmediği halde, Cerablus örneğinde olduğu gibi, kurtarılmış bölgelerdeki yurtlarına sürekli olarak geri dönmekte ve bu kişilerin geçici koruma kimlik belgeleri geri alınmaktadır. Son olarak zorunlu geri dönüşler ise; resmi makamlarca alınan kararlar doğrultusunda, bulundukları ülkede kalma hakları olmadığında, gönüllü geri dönüşü tercih etmemeleri halinde söz

⁹⁷ Mülteci olarak tanınamaması, geçici olarak tanımlanması, misafir olarak kabul etmesi, entegrasyon yerine uyum süreci kavramını özellikle vurgulaması, varlıklarına ilişkin geçici yönetmelik çıkarması, geçici koruma kimliği vermesi vb.

konusu olmaktadır. Burada önemli olan nokta, insanları gönüllü olarak geri göndermeye yönelik teşviklerin cazip ve aynı zamanda zorunlu geri dönüşün caydırıcılığı nispetinde olması gerektiğidir. Zira eğer mücbir sebepler ortadan kalkmamışsa zorunlu geri gönderme, “geri göndermeme” ilkesine aykırı bir durumdur. Bununla birlikte Türkiye’de bulunan Suriyeliler için böyle bir durum henüz söz konusu değildir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göçlerin yanı sıra iltica hareketleri de insanoğlunun geçmişi kadar eskiye dayanmaktadır. İnsanlar, tarih boyunca kendi ülkelerinde savaş, iç savaş, etnik, mezhepsel, ırksal, ideolojik çatışmalar ve ayrımcılıklar gibi baskılara maruz kalıp zulme uğramaları sonucu can güvenliklerinin olmayışı nedeniyle ülkelerini terk ederek başka bir ülkeye iltica etmek zorunda kalmışlardır. Dolayısıyla devletlerin vatandaşlarını koruyamamaları veya korumamaları hatta onları tehdit olarak görmeleri, sonucu olarak baskı ve şiddet uygulamaları ilticanın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu çalışmada, öncelikle ilticaya ilişkin uluslararası hukuk metinlerine ve kavramlara değinilmiş, ardından AB'nin tarihsel süreç içerisinde ortak iltica politikaları oluşturmaya yönelik yapmış olduğu çalışmalar incelenmiştir. Daha sonra Türkiye'nin, AB'ye üyelik çerçevesinde AB iltica ve göç mevzuatına yönelik yaptığı uyum çalışmaları kapsamında şekillenen iltica hukuku ve politikasına değinilmiştir. Son olarak Türkiye'nin Suriyelilerle ilgili olarak iltica konusunda gerçekleştirdiği uygulamalar analiz edilmiştir.

Zorunlu olarak yaşadıkları toprakları terk edip başka ülkelere iltica eden insanların korunması fikrinin uluslararası düzeyde ele alınması/incelenmesi/üzerinde durulması, I. Dünya Savaşı'nın ardından gerçekleşmeye başlamıştır. Ayrıca bu insanları tanımlamak için sığınmacı anlamında da kullanılan iltica kelimesi ile aynı kökene sahip mülteci kavramı da bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır. İltica, insanların zorunlu göç hareketlerini, sığınma ise devletlerin tanıdığı bir hakkı tanımlamaktadır. Sığınmacı, mülteci statüsünün kazanılıp kazanılamayacağını belli olmadığı kısa süreli bir bekleyişi ifade ederken, mülteci ise iltica talebinde bulunan sığınmacılara devletler tarafından verilen statüyü ve beraberinde getirdiği diğer hakları ifade etmektedir.

İltica hareketleri uluslararası düzeyde, I. Dünya Savaşı'yla sınırlı kalmamış, II. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan olaylarla daha da artmıştır. Bu büyük savaşların ardından milyonlarca insan yaşadıkları yerleri zorunlu olarak terk etmişlerdir. Günümüz dünyasında da çeşitli bölgelerde çatışmalar ve iç savaşlar, baskı, zulüm ve şiddet olayları yaşanmaktadır. Bu durum insanları ilticaya zorlamaktadır. 2017 yılı itibarıyla, bir şekilde yerinden edilmiş insan sayısı yaklaşık 70 milyondur. Dünyadaki şiddet ve istikrarsızlıklarla doğru orantılı bir biçimde artan göç ve iltica hareketleri, uluslararası ve ulusal düzeyde hukuki düzenlemelerin yapılmasını var olanların ise gözden geçirilmesini gerekli kılmıştır. Dolayısıyla iltica, devletlerin hem iç hem de dış siyasetini belirleyen ekonomik, siyasi, hukuki ve insani boyutları nedeniyle uluslararası hukukta önemli bir yer edinen konulardan birisi haline gelmiştir. Buna ilave olarak, insan hakları düşüncesinin evrenselleşmesi

sonrasında BM tarafından, 1945 yılında “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” kabul edilmiş ve beyannamede sığınma hakkına yer verilmiştir. Fakat beyannamenin bağlayıcı niteliği olmadığı için mültecilere yönelik bir koruma hakkı da söz konusu olmamıştır. Ancak, zorunlu olarak ülkelerini terk eden insanlara yardım etmek amacıyla 1950 yılında BMMYK kurulmuştur. Ayrıca devletlerin vatandaşlarını korumamaları veya koruyamamaları nedeniyle ortaya çıkan iltica hareketlerine ilişkin “uluslararası koruma” gündeme getirilmiş ve söz konusu insanların güvenlikleri sağlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda uluslararası iltica hukukunun temelini oluşturan Cenevre Sözleşmesi ve New York Protokolü kabul edilmiştir. Türkiye’nin de taraf olduğu bu düzenlemelere göre bu belgeleri imzalamış olan devletler kendilerine iltica talebinde bulunan sığınmacılara, gerekli nitelikleri taşımaları halinde mülteci statüsü vermek zorundadırlar. Ayrıca bu sözleşmeleri imzalamamış olan devletler ise uluslararası hukuktan kaynaklanan ikincil koruma bağlamında yüklenen geri göndermeme yasağı benzeri sorumlulukları yerine getirmek zorundadırlar. Cenevre Sözleşmesi, devletlere tarihi (1 Ocak 1951 öncesi) ve coğrafi (Avrupa veya Avrupa dışında) sınırlama konusunda takdir yetkisi tanırken New York Protokolü ile tarih sınırlamasının ortadan kaldırılması hedeflenmiştir.

Çalışmada da vurgulandığı üzere Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihi göç ve iltica hareketleri örnekleriyle doludur. Türkiye, çatışma ve istikrarsızlıkların sıklıkla yaşandığı Ortadoğu ve Asya ülkeleriyle, yaşam standartlarının yüksek olduğu Avrupa ülkeleri arasında bir geçiş güzergahı üzerinde bulunmasıyla, uygulamış olduğu açık kapı politikasıyla, mültecilere yönelik insan odaklı yaklaşıma sahip olması nedeniyle, bir çekim merkezi olmuştur. Ayrıca Türkiye’nin bahse konu kaynak ülkelerle geçmiş tarihi bağları da bu konuda etkili etkili olmuştur. Türkiye’yi bir hedef ülke olarak seçen mülteciler, kendi ülkelerine nazaran daha yüksek bir refah seviyesine sahip ve güvenli olduğunu düşündükleri için veya bir geçiş ülkesi olarak kullanamadıkları için zorunlu olarak seçmektedirler.

Türkiye kendisine yönelik göç ve iltica hareketlerini cumhuriyetin ilk yıllarında göz ardı etmiştir. Ancak 1980 ve 1990’lı yıllar sonrasında hedef ülke konumuna gelmeye başlamasıyla göç ve ilticaya tepki verilmeye başlanmıştır. AB ile üyelik müzakerelerine başlanmasının ardından (2005 ve sonrası) hem göç ve iltica alanında birlik müktesebatına uygun bir mevzuat geliştirme adına hem de iltica konusunda kanun düzeyinde çerçeve bir metnin eksikliğini gidermek adına çeşitli düzenlemeler yapmaya başlamıştır. Bu doğrultuda 2005 yılında kapsamlı bir “Ulusal Eylem Planı” hazırlamıştır. Türkiye ilticayı, Suriyeliler öncesinde sayılarının azlığı ve genellikle geçiş ülkesi olarak kullanılması nedeniyle daha çok insan kaçakçılığı bağlamında değerlendirirken Suriyelilerin kitlesel göçüyle Türkiye’nin iltica mevzuatı ve yaklaşımı da büyük oranda değişmiştir. Çünkü 2011 yılı sonrası Türkiye’nin tarihinde karşılaştığı en büyük kitlesel iltica hareketi yaşanmış, sayıları yaklaşık 3,5 milyonu bulan Suriyeli karşısında Türkiye’nin göç ve iltica politikasını ve bu politikanın AB müktesebatına uyumunu da gözden geçirmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Türkiye göç ve iltica

alanındaki mevcut düzenlemeler yetersiz kaldığı için plan doğrultusunda alınan kararları hızlı bir biçimde gerçekleştirmeye çalışmış ve plan dahilinde 2013 yılında oluşturulan YUKK ile Türk iltica hukukunda mülteci ve sığınmacılarla ilgili ilk kez kanun düzeyinde bir düzenleme yapılmıştır. Kanun, 11 Nisan 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Kanun ile mevzuat eksikliği, AB göç ve iltica mevzuatına uyum sağlanarak giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca YUKK ile yabancıların ülkeye giriş-çıkışları, ülkede kalmaları ve uluslararası koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamı ve uygulamasına ilişkin usul ve esaslara ait pek çok düzenleme yapılmış ve GİGM'in kuruluşu görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir.

YUKK ile bireysel başvurularda geçerli olmak üzere, dini, ırkı, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti, tabiiyeti veya siyasi düşüncelerinden ötürü zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan kişiler Avrupa ülkelerinden geliyorsa mülteci, diğer ülkelerden geliyorsa şartlı mülteci (sığınmacı) olarak kabul edilmektedir. Bu sebepler dışında, terk ettiği ülkesine döndüğünde işkence, idam, insanlık dışı ya da onur kırıcı bir cezaya çarptırılacak olan veya silahlı çatışma hallerinde şiddete maruz kalacağı tehdidiyle karşı karşıya kalacak kişiler ise ikincil koruma kapsamında değerlendirilmektedir. Ancak bu statüler sadece bireysel başvurularda söz konusu olduğu için kitleler halinde Türkiye'ye sığınan Suriyeli için geçerli olmamıştır. Ayrıca Suriyelilerin Avrupa dışındaki bir ülkeden yani Suriye'den gelmiş olmaları ise bir diğer etkidir.

Bireysel başvuru sahibi olan bir Suriyeli, Türkiye'ye eğer Suriye'den giriş yapmış ise Türkiye'nin uyguladığı coğrafi sınırlama nedeniyle mülteci statüsünden yine de faydalanamayacaktır. Bununla birlikte Türkiye, kitleler halinde kendisine sığınan Suriyelilere yönelik YUKK'nundan (madde 91) hareketle "geçici koruma" adı altında yeni bir statü oluşturulması için yani mülteci olarak kabul edilemeyen Suriyelileri yasal bir statüye kavuşturma amacıyla 2014 tarihinde "Geçici Koruma Yönetmeliği" yürürlüğe konulmuştur. Böylelikle Suriyeliler için kullanılan "misafir" kavramının yerini (çalışmada Suriyeliler olarak ifade edilen) "geçici korunan" ifadesi almıştır.

Göç ve iltica alanlarında henüz tam manasıyla ortak bir politika geliştirememiş olan ve diğer uluslararası aktörlerin desteğine ihtiyaç duyan AB, Türkiye ile yapılacak olan işbirliğinin kendi yükünü hafifleteceği gerçeğinden hareketle göç ve iltica konusunda Türkiye'yi önemli bir ortak olarak görmeye başlamıştır. Bu doğrultuda Suriyeli mültecileri kendi toprakları dışında tutmak isteyen AB vize muafiyeti ve yük paylaşımı karşılığında Türkiye ile geri kabul anlaşması imzalamıştır. Ancak AB yük paylaşımı konusunda vadettiği yardımların çok azını gerçekleştirirken 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanan geri kabul anlaşması ile vize muafiyeti görüşmeleri resmen başlamıştır. Fakat Türkiye'nin tüm kriterleri yerine getirmediği gerekçesiyle, AB tarafından verilmesi beklenen vize muafiyeti konusunda Kasım 2018 itibarıyla henüz sonuca ulaşılamamıştır. Ayrıca, FRONTEX (sınır koruma) engelini aşan göçmen ve mülteciler geri kabul anlaşması ile

Türkiye'ye geri gönderilmekte veya 2016 yılında gerçekleştirilen 18 Mart Mutabakatı çerçevesinde oluşturulan birebir formülü kapsamında Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçiş yapan Suriyeli bir düzensiz göçmenin geri alınması karşılığında bir başka Suriyelinin AB ülkelerinden birisine yerleştirmesi kararlaştırılmıştır. Bu yaklaşımı nedeniyle AB'nin Türkiye'yi bir nevi tampon bölge olarak kullanmak istediği yönünde bir algı oluşmuştur. Ayrıca yasal yollardan AB ülkelerine giremeyen mülteciler hem çok daha pahalı hem de çok tehlikeli olan yasa dışı yollarla (göçmen kaçakçılarıyla) Akdeniz'i ve Ege Denizi'ni geçmeye çalışmakta ve bu durum trajedilerin yaşanmasına neden olmaktadır.

Nihayetinde, Türkiye'ye yönelik iltica hareketleri çoğunlukla dış faktörlere bağlı olarak, sürekli artış eğilimindedir. Bu doğrultuda iltica sorununun Türkiye'ye insan hakları, güvenlik, sosyolojik, ekonomik, siyasi, hukuki, yapısal, toplumsal ve demografik etkileri kaçınılmazdır. Yukarıda/Çalışmada ifade edilenler kapsamında, Türkiye'nin Suriyeli sorununu nasıl algıladığı/değerlendirdiği, hangi faaliyetleri gerçekleştirdiği ve bu soruna çözüm üretmek için yapılması gerekenlerle ilgili *sonuç ve öneriler* aşağıda ortaya konulmuştur.

2011 öncesine kadar, Türkiye'de göç ve iltica hareketlerine ve sınır yönetimine ilişkin bütüncül, kapsamlı, yapısal, stratejik ve ülke şartlarına uygun proaktif düzenlemeler hayata geçiril(e)memiştir. Dolayısıyla, göç ve iltica hareketleri gerçekleştikten yani sorun ortaya çıktıktan sonra harekete geçen Türkiye, Suriyeliler karşısında da hazırlıksız yakalanmıştır. Üstelik Suriyelilerin, Türk topraklarında kısa süreli kalacağına dair hâkim olan düşünce, Türkiye'nin sorunun çözümüne yönelik harekete geçmesini yavaşlatan önemli bir unsur olmuştur. Gün geçtikçe sayılarının hızlı bir biçimde artarak milyonları bulması ve ülkede kalış sürelerinin de öngörülenden daha uzun sürmesi Türkiye'yi, Suriyelilere yönelik çeşitli faaliyetlerde ve düzenlemelerde bulunmaya zorlamıştır. Hatta Türkiye'nin iltica hukuku Suriyelilerin kitlesel göçü sonrasında daha bütüncül, kapsamlı ve AB müktesebatına uyumlu hale getirilmiştir. Öyle ki Türkiye'de günümüzde, mülteci denildiğinde akla Türkiye'nin mülteci kriterlerini sağlayamadığı için mevcut yasal düzenlemelerle Türk vatandaşı olamayacak olan ve geçici sığınmacı olarak tanımlanan, yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli gelmektedir. Bu durum Suriye dışından gelen diğer sığınmacıların ve mültecilerin varlığının bir nevi görmezden gelinmesine neden olmuştur. Bu insanlar vatandaş olabilme hakkının haricinde, Suriyelilere yapılan pek çok yardımdan mahrum bir şekilde yaşamlarını sürdürmek zorundadırlar.

Türkiye, kendisine sığınan Suriyelileri başlangıçta sadece kamplarda barındırmış, fakat sayılarının hızlı bir biçimde artmasıyla kamplar yetersiz gelmeye başladığı için çoğunlukla sınır illeri ve büyük şehirler olmak üzere Türkiye genelindeki illere (kamp dışında yaşamak üzere) ikamet izni verilerek farklı sayılarda yerleştirilmişlerdir. Kamp içinde ve dışında olmak üzere, ısınma, barınma, hijyen, gıda, temel ihtiyaçlar gibi eksiklerinin giderilmesine yönelik yardımlar yapılmış, sağlık

eğitim gibi kamu hizmetlerinden ise ücretsiz olarak yararlanmaları sağlanmıştır. Söz konusu bu yardımlar sadece devlet tarafından değil uluslararası ve yerel olmak üzere çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından da desteklenmiştir. Fakat çeşitli nedenlerle sağlık hizmetleri herkese ulaştırılamamışken, eğitim konusunda ise çocukların (2017 itibarıyla) sadece % 61,9'una ulaşılabilmektedir. Ayrıca eğitim sürecine dahil olan bu çocuklara her ne kadar denklik diplomaları verilse de bu diplomaların kendi ülkelerinde geçerli olup olmayacağı henüz net değildir.

Suriyelilerin, yapılan yardımlara bağımlılıktan kurtulabilmeleri, çocuk işçiliğinin ama en önemlisi kayıt dışı işçiliğinin azaltılması için çok önemli olan çalışma hakkı ancak 15 Ocak 2016 tarihinde resmî gazetede yayımlanan “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” ile tanınmıştır. Bu tarihe kadar, yardımların haricinde geçinmek için çalışmak zorunda olan fakat resmi olarak çalışamayacak ve üstelik nitelsiz olan Suriyeliler kayıt dışı ekonomiye ucuz iş gücü kaynağı oluşturmuşlar, kayıt dışılığı artırmışlardır. Nitelikli işgücü olarak tanımlanabilecek pek çok Suriyeli ise mülteci olarak tanındığı ve çalışma iznine sahip olabileceği gelişmiş ülkelere iltica etmişlerdir. Türkiye’de kalanlar ise hem çalışma iznine sahip olmadıkları için hem de denklik alamadıkları için kayıt dışı ekonomide ucuz iş gücü olmaya devam etmişlerdir. Dolayısıyla çalışma hakkını geç bir tarihte vermiş olan Türkiye nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılama konusunda geç kalmıştır.

Suriyelilerin istihdamının Türk halkının işsiz kalmasına neden olduğu algısı da gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır. 2011-2016 yılları arasında gerek Türkiye genelinde gerekse Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde işsizlik ve istihdam oranlarında küçük sayılabilecek değişiklikler yaşanmıştır. Nitekim 2011 ve 2016 yılları karşılaştırıldığında Türkiye geneli işsizlik oranı % 1,1’lik bir artışla % 10,9, istihdam oranı % 1,3’lük bir artışla % 46,3, iş gücüne katılım oranı ise % 2,1’lik bir artışla % 52 olmuştur. Kısaca diğer değişkenler sabitken Suriyelilerin başlı başına, Türkiye genelinde işsizliğe neden oldukları söylenemez. İlave olarak Suriyelilerin, yerel halkın çalışmak istemediği nitelik gerektirmeyen (amelelik, tarım, mevsimlik işler vb.) ucuz işlerde çalıştıkları göz önünde bulundurulduğunda ancak kayıt dışı çalışan yerel halkın işsiz kalmasına neden oldukları, kayıtlı istihdam konusunda önemli sayılabilecek bir değişikliğe neden olmadıkları şeklinde bir yorum yapılabilir. Bu noktada kayıt dışı çalışmanın (çalışma hakkına 15 Ocak 2016 tarihinden itibaren haiz olan) Suriyelilerin bir tercihi olmadığını, kendisinin ve ailesinin geçimini bir şekilde sağlamak zorunda olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Ayrıca Türk işverenler için, Suriyelilerin nitelik gerektirmeyen işlerde işgücü açığını kapatan bir nevi ucuz işgücü (fırsat) olduğu söylenebilir.

Yapılan nüfus projeksiyonlarına göre 2050 yılından itibaren genç Türk nüfusunun azalacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla ilerleyen dönemlerde genç ve yetişmiş işgücü transferi önemli bir unsur olarak Türkiye’nin karşısına çıkacaktır. Bu bakımdan Suriyeli çocuklar ve gençler ilerleyen dönemlerde Türk işgücü piyasasına katkı sağlayabilirler. Nitekim pek çok Suriyeli de bir meslek

sahibi olma adına eğitim kurslarına katılmaktadır. Ayrıca henüz denklik verilmemiş veya denklik işlemlerini bir nedenle (Suriye ile bir ilişki kurul(a)madığı için) tamamlayamamış, birden fazla dil bilen, diploma sahibi, nitelikli pek çok Suriyeli nitelik gerektirmeyen işlerde kayıt dışı olarak çalışmaktadır. İlave olarak eğitilmiş ve üretken nüfus olabilecek olan diş hekimi, doktor, akademisyen, avukat, mühendis gibi üst düzey uzmanlık gerektirecek nitelikli meslek sahibi pek çok Suriyeli, denklik diplomaları olsa dahi Türk vatandaşı olmadıkları için mevcut yasalar gereği bu meslekleri icra edememektedirler. Son olarak Suriyelilerin tamamını fakir ve niteliksiz olarak değerlendirmek doğru değildir. Suriyeliler, 2010-2017 yılları arasında Türkiye’de sermaye toplamaları 1 milyar TL’yi aşkın yaklaşık 7 bin şirket kurmuşlar ve ülke ekonomisine katkı sağlamışlar pek çok kimseyi de istihdam etmişlerdir.

Ekonomik etkilerinin yanı sıra güvenlik açısından da Suriyelilerin zafiyete neden olduğuna yönelik bir algı söz konusudur. Her yüz kişiden yaklaşık beşinin yabancı olduğu Türkiye’de Suriyelilerin varlığı dahi bazı kesimlerce suç ile ilişkilendirilebilmektedir. Fakat yaygın kanının aksine bir durum söz konusudur. 2016 yılında Türkiye’de Suriyelilerin de dahil olduğu yerleşik yabancı ve Türk vatandaşlarının mahkûmiyet oranları incelendiğinde, Türk vatandaşı mahkûmiyet toplamının Türk vatandaşı toplam sayısına oranı % 2,3 iken yabancı mahkûmiyet toplamının Suriyelilerin dahil olduğu tüm yabancı toplam sayısına oranı % 0,3’tür. Bu orana ilave olarak 2014-2017 yılları arasında Suriyelilerin karıştıkları asayiş olaylarının toplam asayiş olayları içindeki oranı % 1,3’tür. Ayrıca Suriyelilerin dilenci oldukları yönündeki algı da tam olarak gerçeği yansıtmamaktadır. Mayıs 2017 tarihinde gerçekleştirilen operasyonlarda toplam 3 bin 46 dilenciye işlem yapılmış bu kişilerden sadece 379’unun Suriyeli olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla güvenlik söz konusu olduğunda, asıl tehlikenin kaynağı Türkiye’de bulunan Suriyeliler değil Türkiye’nin sınır güvenliğidir. Suriye’de yaşanan olaylar Türkiye’nin sınır güvenliğini tehdit etmektedir. Suriye’nin, Türkiye sınırları dahilinde konuşlanan terör örgütleri (YPG, PYD, vb.) kanton bölgeler veya Akdeniz’e doğru bir koridor bölgesi oluşturmak amacıyla, Türkiye sınırlarından içeriye, sınır yerleşimlerine ve köylerine roket vb. bombalar atarak, sınır güvenliğini tehdit etmekte hatta can kayıplarına yol açmaktadırlar. Bu sebeplerden ötürü Türkiye uluslararası hukukun tanıdığı haklardan yararlanarak sınır bölgelerinde “Fırat Kalkanı” gibi çeşitli askeri operasyonlar yapmaktadır.

Güvenlik söz konusu olduğunda diğer bir husus da şüphesiz yasadışı göç ve her iki toplum arasında çıkabilecek olası bir gerilimdir. Türkiye bu noktada AB ile geri kabul anlaşması imzalayarak, birebir değişim formülünü uygulayarak, FRONTEX’e dahil olarak ve kendi sınır güvenliğini arttıran (sınra duvar örmek, yasadışı göçle mücadele konusunda işlevsel sahil güvenlik botlarını tedarik etmek vb.) faaliyetlerde bulunarak yasa dışı yollarla Türkiye’ye giriş yapan ve/veya yine yasadışı yollarla Türkiye’den çıkış yapmak isteyen göçmen kaçakçısı mağdurlarının sayısının azalmasını sağlamıştır. Bu faaliyetlere ilave olarak toplumsal güvenliğin sağlanması, olası

gerginliklerin giderilmesi ve her iki toplumun uyum içinde yaşamayı sürdürebilmesi adına Suriyelilerin entegrasyonu oldukça önemlidir.

Yaklaşık yedi yıldır Türkiye’de bulunmaları, geri dönecekleri bir ortamın hâlâ gerçekleşmemiş olması ve hukuki statülerinin belirsizliği Suriyelilerin entegrasyonunu gerekli kılmıştır. Ayrıca Suriye’de yaşanan iç savaş bitse dahi geri dönecekleri bir yaşam ortamının kısa sürede oluşturulamayacağı düşünüldüğünde Suriyelilerin gönüllü olarak geri dönmeleri düşük bir ihtimaldir. Geçmişte yaşanan Kosova, Bosna Hersek ve Afganistan’dan gelen sığınmacılar bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Nitekim bu insanlar çatışma ortamı sonladıktan sonra yurtlarına dönmek istediklerini ifade etmişler fakat sürecin uzamasıyla geri dönüş istekleri ya azalmış ya da dönebilecekleri bir ülkelerinin olduğuna yönelik inançlarının azaldığını beyan etmişlerdir. Dolayısıyla sığınmacı kaynaklı sorunların daha kolay giderilmesi adına, ülkede kaldıkları süre boyunca yürütülecek olan entegrasyon (eğitim, sağlık, barınma, istihdam, temel ihtiyaçların karşılanması vb.) faaliyetlerinin yerine getirilmesi oldukça önemlidir. Bu doğrultuda özellikle çocukların eğitimi entegrasyonun kolaylaştırılmasını sağlayacak unsurlardan birisidir. Fakat 2017 itibarıyla, okul çağındaki yaklaşık 980 bin öğrencinin sadece % 61,9’una ulaşılabilmiş olması bu konuda bir handikap oluşturmaktadır. Bir diğer önemli handikap ise Türkiye’nin Suriyelilerle ilgili planladığı entegrasyon sürecinin bu topraklarda kaldıkları zaman dilimi için geçerli olup, nihayetinde vatandaşlığa alınıp alınmayacaklarının belirlendiği bir süreç olmamasıdır. Fakat bu durumda bile entegrasyon sürecine dahil edilen bu insanlar ülkelere geri döndüklerinde Türkiye ile iyi ilişkilerin sürdürülmesi hatta arttırılması açısından önemli bir fırsat olabilecektir.

Entegrasyon söz konusu olduğunda önemli unsurlardan birisi de yabancı eşlerle yapılan evliliklerdir. 2011 yılı ile 2016 yılı karşılaştırıldığında, 2011 yılında Türk vatandaşlarının yabancılarla olan evlilikleri sıralamasında Suriyeli kadınlar % 10’luk bir oranla üçüncü sıradayken 2016 yılında ise % 29’luk bir oranla ilk sırada yer almaktadır. Bu oranlara ilave olarak 2015-2016 yılları arasında Türk vatandaşı ile evli Suriyeli annelerden yaklaşık 12 bin bebek dünyaya gelmiştir. Dolayısıyla nüfus projeksiyonu, genç üretken bir nüfusun oluşturulması, nitelikli işgücü açığının kapatılması, niteliksiz işgücü açığındaki eksiğin giderilmesi gibi konularda Suriyelilerin kısa ve orta vadede entegrasyona tabi tutulmaları uzun vadede ise Türkiye’de kalmaları Türkiye’nin menfaatine olacaktır. Burada önemle belirtilmesi gereken nokta, kitlesel bir vatandaşlık hakkının tanınmasının değil entegrasyon sürecinin sonucunda belirli şartları sağlayan Suriyelilere Türk vatandaşı olabilme hakkının tanınmasının gerekli olduğudur.

Nihayetinde, Türkiye, geçmiş itibarıyla iltica hukuku, mevzuatı ve uygulamalarıyla (her ne kadar uluslararası ve ulusal hukuki düzenlemelere uyum sağlama çabası güdülse de) kendine has bir yapı oluşturmuştur. Suriyeliler de son zamanlarda bu yapının görünen yüzü olmuştur. Ayrıca Türk

iltica hukukunun mülteciler kapsamından ziyade Suriyeliler üzerinden şekillendiğini de belirtmek gerekmektedir.

Uluslararası iltica hukukuyla uyumlu bir yasal çerçeve oluşturmaya çalışan Türkiye, bu açığını YUKK ile önemli ölçüde kapatmış olsa da henüz Cenevre Sözleşmesine koyduğu coğrafi sınırlamasını kaldırmış değildir. Coğrafi sınırlama koyulmasının temel nedeni iltica hareketlerinin kaynağı olan Avrupa dışındaki ülkelerden (özellikle Ortadoğu'dan) gelenlerin yol açacağı külfete katlanılmak istenmemesidir. Fakat Türkiye, bu uygulamayı kaldırması için her ne kadar külfet paylaşımının gerekliliğini vurgulasa da en son Suriye örneğinde görüldüğü üzere, Avrupa dışından gelenlere açık kapı politikası uygulamakta ve söz konusu külfete büyük oranda kendisi katlanmaktadır. Nitekim Türkiye, topraklarında bulunan Suriyeliler için 2011-2017 yılları arasında, yaklaşık 30 milyar dolar harcamıştır. Dolayısıyla Türkiye, bir nevi coğrafi sınırlama uygulamasını fiilen kaldırmış gibi hareket etmektedir. Ayrıca, dünyada en çok sığınmacı barındıran ülke konumuna gelmiştir. 2017 yılı itibarıyla, Türkiye'de yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli yaşamaktadır. Bu rakam, Türkiye nüfusunun yaklaşık % 4'üne denk gelmektedir. Suriye uyrukluların yanı sıra diğer farklı uyruklara mensup göçmenler de dahil edildiğinde, Türkiye yaklaşık 4 milyonu aşan göçmen nüfusu uzun süredir topraklarında barındırmaktadır.

Türkiye, Suriyelileri mülteci olarak kabul etmemiş, ülkelerine geri dönecekleri düşüncesiyle kısa süreli misafir olarak tanımlamış ve Suriyelilerin her türlü ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Fakat ülkede kalış süreleri uzadıkça hukuki belirsizliklerini gidermek için Suriyelileri, iltica mevzuatında daha önce yer almayan geçici koruma rejimine dahil etmiştir. Bu durum Suriyelilerin uluslararası koruma rejimine dahil olmalarını bir bakıma engellemiş olduğu için BMMYK tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilmelerinin de önü kapatılmıştır. Ancak burada üçüncü ülkeye gönderilme kotalarının zaten çok düşük (Dünyadaki tüm mültecilerin %1'inden azı) olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye, Suriye ile olan güçlü tarihi, kültürel bağlarının, uluslararası iltica mevzuatının ama en önemlisi bölgede etkin bir güç olma isteğinin bir gereği olarak Suriye krizine kayıtsız kalmamıştır. Bu doğrultuda Suriyeliler sorununa başlangıçta insani ve politik açılardan yaklaşmış ve Suriyelilere yönelik açık kapı politikası izlemiştir. Suriyelilerin kitleler halinde gelmeye başlaması ve ülkede kalış sürelerinin uzaması, sorunların hızla artmasına neden olmuştur. Nitekim, artan göç ve iltica hareketleri sınır güvenliğini, kamu düzenini, ekonomik, siyasi, toplumsal ve demografik yapıyı etkileyen unsurlar arasındadır. Bu doğrultuda, Suriyeliler özelinde, öncelikle göç ve ilticaya ilişkin mevzuatını AB mevzuatıyla uyumlu hale getirerek ve halihazırda dağınık olan mevzuatı bir çatı altında toplama, kurumsal yapılar oluşturma, göç ve iltica hukukunu sistematik hale getirme ihtiyacını hissetmiştir. Burada ifade edilenlere ilave olarak, Suriyeliler özelinde Türkiye'nin göç ve iltica politikalarına yönelik olmak üzere aşağıda belirtilen öneriler getirilebilir:

- Göç ve ilticaya ilişkin politikalar uluslararası standartlara uyumlu hale getirilmeye devam edilmeli hatta bu doğrultuda evrensel insan haklar ile çelişkili ve zaten fiiliyatta tam olarak uygulanmayan, Türkiye'nin en çok eleştiri aldığı *coğrafi sınırlama* kaldırılmalıdır.
- Göç ve iltica konusunda GİGM'nün kurumsal etkinliği ve yetkinliği arttırılmalıdır. Ayrıca personel eğitimine daha fazla önem verilmelidir.
- GİGM bünyesinde kapsamlı bir veri tabanı oluşturulmalı, bu sayede istatistiksel verilerin, yapılacak akademik çalışmaların ve oluşturulacak politikaların güvenilirliği sağlanmış olacaktır.
- Göç ve ilticaya ilişkin yetkili kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyonun arttırılmalıdır.
- Kısa sürede daha fazla ihtiyaç sahibi kişiye ulaşılabilmesi ve yardımların eşit dağıtılabilmesi adına uluslararası ve yerel sivil toplum kuruluşları ile kamu kurum ve kuruluşları arasında daha fazla işbirliği ve koordinasyon sağlanmalıdır.
- Göçmen, sığınmacı ve mültecilere (yabancılar) dair var olan önyargıların giderilmesi veya hafifletilmesi adına çeşitli bilgilendirmeler yapılmalıdır.
- İltica işlemlerinin daha hızlı bir biçimde yapılması sağlanmalı ve uzun mülakat sürelerinin önüne geçilmelidir.
- Yabancıların ülkede kalış sürelerine bağlı olarak ülke içerisinde topluma daha fazla uyumlu olmalarını sağlama adına entegrasyon çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Özellikle 3.5 milyonu aşkın Suriyelinin vatandaşlıkları söz konusu olursa da (halihazırda, yönetmelik gereği, Türkiye'de kalış sürelerine, çalışma izinlerine vb. bağlı olmaksızın vatandaşlık hakkına sahip değildirler) asla toplu bir biçimde değil belli kriterler altında kademeli olacak şekilde vatandaşlık hakkı tanınmalıdır.
- Ülke ve sınır güvenliğini hatta Suriyelilerin dahi mal ve can güvenliğini koruma adına göçmen kaçakçılarıyla daha etkin mücadele edilmelidir.
- Güvenlik güçleri başta olmak üzere kamu hizmeti veren (doktor, memur, öğretmen vb.) kişilerin yanlış yönlendirmelere sebebiyet vermeme adına, iltica hukuku alanında daha fazla bilgilendirilmeleri gerekmektedir.
- AB ile imzalanan geri kabul anlaşmasına rağmen AB'nin, Türkiye'nin gerekli şartları sağlamadığından hareketle henüz tam olarak gerçekleştirmediği vize serbestisi ve yük paylaşımı konularında anlaşmanın devamının sağlanması adına yeni garantiler talep edilmelidir.
- Arapçanın dışında Türkçe, Farsça, İngilizce gibi yabancı dilleri bilen Suriyelilerden tercüme ofislerinde ve Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde güvenlik güçlerine yardımcı personel olarak faydalanılmalıdır.
- Sağlık konusunda dil problemi oldukça önemlidir. Zira hastanın tedavi olabilmesi için öncelikle şikâyetlerinin anlaşılması gerekmektedir. Yine Türkçe bilen bu insanlardan tercüman olarak faydalanılabileceği gibi Suriye'de zaten sağlık sektöründe hemşire, sağlık

memuru, doktor gibi meslekleri icra eden kişilerden özellikle Suriyelilerin tedavi süreçlerinde faydalanılabilir. Bu sayede hem Türkçe bilmeyen Suriyelilerin mağduriyetlerinin daha kolay giderilmesi hem de yabancı dil bilen bu insanlar istihdam edilerek entegrasyon sürecine dahil olmaları sağlanmış olacaktır.

- Yabancı dil öğrenmenin zaten zorunlu olduğu (eğitimin bir parçası olan) Türkiye’de yine bu insanlardan okullarda öğretmen olarak faydalanılabilir. Bu sayede hem öğrenciler için uygulamalı derslerin önü açılmış hem de bölge coğrafyasına dönük politik amaçlar güden Türkiye için başta Arapça olmak üzere farklı dilleri bilen öğrencilerin yetişmesinin önü açılmış olacaktır.
- Nitelikli işgücü olarak tanımlanabilecek Suriyelilerin istihdamı ile hem uyum süreçleri desteklenmiş hem de Türk toplumu nazarında Suriyelilerden kaynaklı işsizlik ve ucuz işgücü düşüncesi azalmış olacaktır.

Göç ve iltica sorunu hem uluslararası alanda hem de yerelde barışı, istikrarı, ekonomiyi ve güvenliği etkileyen unsurlar arasındadır. Suriyeliler özelinde Türkiye’de göç ve ilticaya ilişkin sistematik ve işlevsel bir yapının oluşturulması pek çok sorunun önüne geçilebilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda ilticanın yol açtığı sorunlardan ziyade ilticaya neden olan sebeplerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların sürdürülmesinin daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 3RP (2016), **2016 Annual Report, Regional Refugee and Resilience Plan 2016-2017**, data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=13223, (01.09.2017).
- ___ (2017a), **Türkiye Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı 2016 – 2017**, http://www.3rpsyriacrisis.org/wp-content/uploads/2016/02/Turkey-2016-Regional-Refugee-Resilience-Plan_Turkish.pdf, (30.08.2017).
- ___ (2017b), **2017 Progress Report, Regional Refugee and Resilience Plan 2017-2018**, <http://www.3rpsyriacrisis.org/wp-content/uploads/2017/10/3RP-Progress-Report-17102017-final.pdf>, (01.09.2017).
- ___ (2018), **Regional Strategic Overview: Regional Refugee and Resilience Plan 2017-2018 in Response to the Syria Crisis**, data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=12854, (25.01.2018).
- AB Bakanlığı (2001), **Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi**, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf, (18.11.2016).
- ___ (2003), **Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi**, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2003.pdf, (18.11.2016).
- ___ (2006), **Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi**, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2006.pdf, (18.11.2016).
- ___ (2007), **Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi**, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2007.pdf, (18.11.2016).
- ___ (2012), **Aylık Bülten**, Sayı: 18, http://www.abgs.gov.tr/files/bulten/aylik_bulten_eylul2012.pdf, (06.12.2016).
- ___ (t.y.), **Türkiye-AB Vize Muafiyeti Süreci ve Geri Kabul Anlaşması Hakkında Temel Sorular ve Yanıtları**, http://www.ab.gov.tr/files/pub/turkiye_ab_vize_muafiyeti_sureci_ve_geri_kabul_anlasmasi_hakkinda_temel_sorular_ve_yanitlari.pdf, (06.12.2016).
- AB Komisyonu (2017), **Return and Readmission**, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-wedo/policies/irregular-migration-return-policy_en, (09.12.2016).
- AB Konseyi (1950), **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf, (23.09.2016).

- _____ (1995), “Yerinden Edilmiş Kişilerin Geçici Olarak Kabul Edilme ve İkametgâhları Hakkında Yük Paylaşımı ile İlgili Konsey İlke Kararı”, **Official Journal**, [http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995Y1007\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995Y1007(01)&from=EN), (03.09.2016).
- _____ (1996a), “İltica Prosedürü Asgari Teminatları Hakkında Konsey İlke Kararı”, **Official Journal**, 19.09.1996, 274(39), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1996:274:FULL&from=EN>, (03.09.2016).
- _____ (1996b), “1951 Cenevre Sözleşmesi’nin 1. Maddesindeki Mülteci Tanımının Uyumlaştırılmış Bir Şekilde Uygulanması Hakkında Ortak Tutum”, **Official Journal**, 13.03.1996, L 063, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996F0196:EN:HTML>, (03.09.2016).
- _____ (1996c), “Yük Paylaşımı için Uyarı ve Acil Durum Prosedürüne Dair Konsey Kararı”, **Official Journal**, L 63, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1996:063:FULL&from=HR>, (04.09.2016).
- _____ (1999a), “Viyana Eylem Planı”, **Official Journal**, C 19(1), 23.01.1999, [http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999Y0123\(01\)&rid=1](http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999Y0123(01)&rid=1), (06.09.2016).
- _____ (1999b), “Tampere Zirvesi”, **Official Journal**, http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm?textMode=on, (07.09.2016).
- _____ (2000a), “Avrupa Mülteci Fonu”, **Official Journal**, L 252(12), 06.10.2000, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000D0596&rid=1>, (10.09.2016).
- _____ (2000b), “Avrupa Ortak Parmak İzi Tanımlama Sisteminin (EURODAC) Kurulmasına İlişkin Konsey Tüzüğü”, **Official Journal**, L 316(1), 15.12.2000, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000R2725&rid=1>, (11.09.2016).
- _____ (2001a), “Laeken Zirvesi”, **Official Journal**, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/68827.pdf, (10.09.2016).
- _____ (2001b), “Geçici Koruma Yönergesi”, **Official Journal**, L 212(12), 07.08.2001, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:212:0012:0023:EN:PDF>, (10.09.2016).
- _____ (2003a), “Sığınma Talebinde Bulunan Kişilerin Üye Devletlere Kabul Edilmesine İlişkin Asgari Standartların Belirlenmesine Yönelik Konsey Yönergesi”, **Official Journal**, L 31(46), 06.02.2003, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2003:031:TOC#document1>, (11.09.2016).
- _____ (2003b), “Bir Üçüncü Ülke Vatandaşının Üye Ülkelerden Birinde Yaptığı Sığınma Başvurusunu İncelemeden Sorumlu Üye Ülkenin Belirlenmesine İlişkin Kriter ve Mekanizmaların Saptanması Hakkında Konsey Tüzüğü”, **Official Journal**, L 50(1) 25.02.2003,

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R0343&from=EN>, (11.09.2016).

_____ (2004a), “Üçüncü Ülke Uyruklularının veya Vatansız Kişilerin Mülteci Olarak veya Başka Bir Şekilde Uluslararası Korumaya Muhtaç Kişiler Olarak Nitelendirilmeleri ve Statüleri ve Sağlanacak Korumanın içeriği İçin Asgari Standartlara İlişkin Konsey Yönergesi”, **Official Journal**, L 304(12), 30.09.2004, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0083:en:HTML>, (11.09.2016).

_____ (2004b), “European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union”, **Official Journal**, L 349(1), 25.11.2004, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004R2007-20111212&from=EN>, (15.09.2016).

_____ (2004c), Üye Devletlerde Mülteci Statüsünün Verilmesi ve Geri Alınmasına Dair Asgari Standartlara İlişkin Değiştirilmiş Konsey Yönergesi Önerisi, http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf, (06.12.2016).

_____ (2005), “Hague Programı: Avrupa Birliği’nde Özgürlük, Güvenlik ve Adaletin Güçlendirilmesi”, **Official Journal**, C 53(48), 03.03.2005, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2005:053:FULL&from=EN>, (12.09.2016).

_____ (2007), “Lizbon Antlaşması”, **Official Journal**, C 306(50), 17.12.2007, <http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=EN>, (14.09.2016).

_____ (2008), “Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions Examining The Creation Of A European Border Surveillance System (EUROSUR) Summary Of The Impact Assessment”, **Official Journal**, 152, 13.02.2008, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1485551714316&uri=CELEX:52008SC0152>, (16.09.2016).

_____ (2009), “Establishing The European Police Office (EUROPOL)”, **Official Journal**, L 121(37), 15.5.2009, [http://www.interpol.pol.tr/Duyurular/SiteAssets/Sayfalar/test1_copy\(4\)/Europol%202009%20Konsey%20Karar%C4%B1.pdf](http://www.interpol.pol.tr/Duyurular/SiteAssets/Sayfalar/test1_copy(4)/Europol%202009%20Konsey%20Karar%C4%B1.pdf), (16.09.2016).

_____ (2010), “Stockholm Programı”, **Official Journal**, C 115(53), 04.05.2010, <http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2010:115:FULL&from=en>, (13.09.2016).

_____ (2013), “Establishing The European Border Surveillance System (EUROSUR)”, **Official Journal**, L 295(11), 06.11.2013, http://frontex.europa.eu/assets/Legal_basis/EurosUR_Regulation_2013.pdf, (16.09.2016).

AB Konseyi ve AB Temel Haklar Ajansı (2014), **Sığınma, Sınırlar ve Göç ile İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı**, 2. Baskı, Lüksemburg: Avrupa Birliği Resmî Yayınlar Ofisi,

http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/handbook-law-asylum-migrationborders_tr.pdf, (14.09.2016).

Acer, Yücel ve Gümüş, Mahir (2005), “Türkiye’nin Mülteci Stratejisi ve Coğrafi Kısıtlama”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, (5)1, 67-70.

Acer, Yücel ve diğerleri (2008), **Uluslararası Hukuk ve Avrupa Birliği Ekseninde Türkiye’nin Mülteci-Sığınmacı Stratejisi: Türkiye’de Mültecilerin ve Sığınmacıların Nitelikleri Temelinde Analizler**, TÜBİTAK Proje No: 106K139.

_____ (2010a), **Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye’nin İltica Stratejisi**, Ankara: USAK Yayınları.

_____ (2010b), **Türkiye’nin İltica Stratejisi**, Ankara: USAK Yayınları.

AFAD (2013), **Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları**, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3925/xfiles/syrian-refugees-in-turkey2013_baski_30_12_2013_tr.pdf, (24.11.2017).

_____ (2014a), **Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik**, <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3931/xfiles/webformatisuriyedenturkiyeyenufushareketleri.pdf>, (24.11.2017).

_____ (2014b), **Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar**, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3932/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadinlar_-2014.pdf, (24.11.2017)

_____ (2017a), **08 Ağustos 2017 İtibariyle Barınma Merkezlerindeki Suriyeli Sayısı**, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/Barinma_Merkezlerindeki_Son_Durum+6.pdf, (20.08.2017).

_____ (2017b), **Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar**, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+7.pdf, (25.08.2017).

_____ (2017d), **İnfografik-Dünyanın En Cömert ve En Çok Sığınmacıya Ev Sahipliği Yapan Ülkesi: Türkiye**, <https://www.afad.gov.tr/tr/13016/Infografik/grafik/18383>, (24.11.2017).

Agamben, Giorgio (2013), **Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat**, 2. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Ager, Alestair ve Strang, Aliston (2008), “Understanding Integration: A Conceptual Framework”, **Journal of Refugee Studies**, 21(2) 166-191, Oxford University Press.

Ağanoğlu, H. Yıldırım (2001), **Osmanlı’dan Cumhuriyete Balkanların Makûs Talihi Göç**, İstanbul, Kum Saati Yayınları.

Ağır, Osman ve Sezik, Murat (2015), “Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları”, **Birey ve Toplum**, (5)9, 95-123.

- Ahmad, Feroz (2005), **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, İstanbul: Kaynak.
- AI (t.y.), **Biz Kimiz ?**, <http://www.amnesty.org.tr/nav/7/biz-kimiz>, (20. 08.2016).
- AKP (2015), **Yeni Türkiye Yolunda Daima Kalkınma Daima Adalet, 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi**, <http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2015-secim-beyannamesi-20nisan.pdf>, (10.09.2017).
- Aldridge, Frederick F. (1947), "Contributions of the Sanitary Engineering Program of UNRRA to International Health" **Public Health Reports**, 62(50), 1729-1739.
- Alston, Philip ve Weiler, Joseph H. H. (1998), "An Ever Closer Union" in Need of a Human Rights Policy", **European Journal of International Law** 9(4), 658-723.
- Altınışik, Çiğdem ve Yıldırım, Mehmet Ş. (2002), **Mülteci Haklarının Korunması**, Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Sözleşme (1994), http://madde14.org/index.php?title=Arap_%C3%9Clkelerinde_M%C3%BCltecilerin_Durumunu_D%C3%BCzenleyen_S%C3%B6zleşme, (12.08.2016).
- Arboleda, Eduardo (1991), "Refugee Definition in Africa and Latin America: The Lessons of Pragmatism", **International Journal of Refugee Law**, 3(2), 186-207.
- Arenas, Nuria (2005), "The concept of Mass influx of Displaced Persons in the European Directive Establishing the Temporary Protection System", **European Journal of Migration and Law** 7(4), 435-450.
- Arendt, Hannah (1998), **Totalitarizmin Kaynakları 2: Emperyalizm**, (Çev. Bahadır Sina Şener), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arıkan, Ayşe Saadet (2005), "Avrupa için Anayasa Antlaşması ve Türkiye: Avrupa Birliği Hukuku ve Ulusal Hukuk İlişkisi", **Anayasa Yargısı Dergisi**, 22, 74-123, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg22/ayse.pdf, (12.09.2016).
- Ay, Kadir ve diğerleri (2005), **İltica ve Göç Mevzuatı**, Ankara: Başkent Matbaası, http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf, (12.09.2016).
- Aybay, Rona (2005), **Yabancılar Hukuku**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Barkın, Ersan (2014), "1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi" **Ankara Barosu Dergisi**, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/398152>, (19.08.2016).
- Barrot, Jacques (2010), "The EU's Area of Freedom, Security and Justice: Successes of the Last Ten Years and the Challenges Ahead", (Elspeth Guild, Sergio Carrera ve Alejandro Eggenchwiler, (Ed.), **The Area of Freedom, Security and Justice Ten Years on Successes and Future Challenges Under the Stockholm Programme**, 1. Baskı içinde (13-15), Brussels: European

- Union and Centre for European Policy Studies, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1624781, (13.09.2016).
- BBC (2016), **Fransa'da "İngiltere'yle Mülteci Sınırları Anlaşması Değiştirilsin" Önerisi**, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37213002>, (21.08.2017).
- Beigbeder, Yves ve diğerleri (1998), **The World Health Organization**, Vol: 4, Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers.
- Benhabib, Seyla (2002). "In search of Europe's Borders: The Politics of Migration in the European Union", **Dissent** (4), 33-39.
- Bertotto, Marco (2003), "Curbing the Number of Asylum Claimants: In How Far is a Stricter Approach the Solution?", **European Migration and Refugee Policy–New Developments**, Rome, http://www.cicerofoundation.org/pdf/lecture_bertotto.pdf (10.09.2016).
- Beter, Önder (2006), **Sınırlar Ötesi Umutlar Mülteci Çocuklar**, Ankara: Sabev Yayınları.
- Birleşmiş Milletler (1998), **İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi**, İşkenceyi Önleme Komitesi.
- BMMYK (2001), **Dünya Mültecilerinin Durumu: İnsani Yardımın Elli Yılı**, Ankara: Başkent Matbaası.
- _____ (2001), **Mültecilerin Korunması Uluslararası Hukuku Rehberi, Parlamenterler İçin El Kitabı**, Sayı 2.
- _____ (2003), **Mültecilerin Korunması: Sivil Toplum Kuruluşları İçin Alan El Kitabı**, Ankara: BMMYK ve STK Ortakları.
- _____ (2013), **Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında Elkitabı**, <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa66404>, (22.08.2016).
- _____ (2005), **Tabiiyet ve Vatansızlık, Parlamenterler İçin El Kitabı**, Sayı 11.
- Bocker, Anita ve Havinga, Tetty (1998), "Asylum Applications In The European Union: Patterns And Trends And The Effects Of Policy Measures", **Journal of refugee studies** 11(3), 245-266. <https://academic.oup.com/jrs/article-abstract/11/3/245/1551203/Asylum-Applicationsin-the-European-Union-Patterns>, (03.09.2016).
- Bosswick, Wolfgang (2000), "Development of Asylum Policy in Germany", **Journal of Refugee Studies**, 13(1), 43-60.
- Boswell, Christina (2000), *"European values and the asylum crisis"*, **International Affairs**, 76(3), 537-557, https://www.researchgate.net/profile/Christina_Boswell/publication/246106857_European_Values_and_the_Asylum_Crisis/links/55adf8a308ae98e661a44fd1.pdf, (01.09.2016).

- Boswell, Christina (2002), "EU Immigration and Asylum Policy: From Tampere to Laeken and Beyond", **Royal Institute of International Affairs**, (30), 1-6, <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Europe/eu.pdf> , (01.09.2016).
- Boyle, Paul ve diğ erleri (1998), **Exploring Contemporary Migration**, New York: Addison Wesley Longman Limited.
- Bozbeyoğlu, Eda (2015), "Mülteciler ve İnsan Hakları", **Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi**, (2)1, 60-80, <https://doi.org/10.17572/mj2015.1.6080>, (12.12.2016).
- Bozkurt, Kutluhan (2016), "Geri Kabul Ve Vize Serbestisi Anlaşması", **TBB Dergisi**, (125), 387-408, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2016-125-1594> , (06.12.2016).
- Brinkmann, Gisbert (2004), "The Immigration and Asylum Agenda" **European Law Journal**, 10(2), 182-199.
- Broeck, Mieke Van den (t.y.) "The Dublin II-Convention and the Principle of Nonrefoulement International Protection of Refugees in the EU Fails", **Progress Lawyers Network**, <http://www.iadllaw.org/files/Mieke%20Van%20Den%20Broeck%20The%20Dublin%20II-Convention%20and%20the%20principle%20of%20non-refoulement.doc>, (11.09.2016).
- Brouwer, Evelien (2008), **Digital Borders and Real Rights**, Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- Buz, Sema (2004), **Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul: Mültecilik**, Ankara: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Yayınları.
- Bülbül, Serpil ve Köse, Ali (2010), "Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi ile İncelenmesi", **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, 39(1), 75-94.
- Byrne, Rosemary ve diğ erleri (2004), "Understanding Refugee Law in an Enlarged European Union" **European Journal of International Law (EJIL)**, 15(2), 355-379, <http://www.ejil.org/pdfs/15/2/353.pdf>, (16.09.2016).
- Canpolat, Hasan ve Arıner Onur Hakkı (2012), **Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi**, Rapor No: 123, ORSAM, http://www.orsam.org.tr/eski/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2012621_Rapor123tur.pdf, (06.12.2016).
- Caritas (2017), **Turkey**, <http://www.caritas.org/where-caritas-work/europe/turkey/>, (27.08.2017).
- Carrera, Sergio (2005), "What Does Free Movement Mean in Theory and Practice in an Enlarged EU?" **European Law Journal**, 11(6), 699-721, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0386.2005.00283.x/full> (30.08.2016).

- _____ (2007), “The EU Border Management Strategy FRONTEX and the Challenges of Irregular Immigration in the Canary Islands”, **CEPS Working Document**, 261, <http://aei.pitt.edu/7385/1/1482.pdf>, (15.09.2016).
- Cassarino, Jean-Pierre (2010), **Readmission Policy In The European Union**, B r ksel: Directorate General For Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs Civil Liberties, Justice and Home Affairs, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/425632/IPOL-LIBE_ET\(2010\)425632_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/425632/IPOL-LIBE_ET(2010)425632_EN.pdf), (06.12.2016).
- Castles, Stephen (2004), “Why Migration Policies Fail” **Ethnic and Racial Studies** 27(2) 205-227.
- Castles, Stephen ve Miller, Mark J. (2008), **G  ler  ağı: Modern Dünyada Uluslararası G   Hareketleri**, ( ev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cenevre Sözleşmesi (1951), <http://www.goc.gov.tr/files/files/multec%C4%B1ler%C4%B1nhukuk%C4%B1statusune%C4%B1l%C4%B1sk%C4%B1nsozlesme.pdf>, (12.07.2016).
- Centanni, Evan (2016), **The Schengen Area**, <http://www.polgeonow.com/2016/03/what-isschengen-list-countries-map.html>, (15.09.2016).
- Cevat Geray, (1970), “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmen Yerleştirilmesi”, **Amme İdaresi Dergisi**, 3(4),
- Chimni, Bhupinder S. (2000), **International Refugee Law: A Reader**, New Delhi, SAGE Publications.
- CHP (2015), ** nce İnsan,  nce Birlik,  nce Türkiye, 7 Haziran 2015 Seçim Bildirgesi**, <https://www.chp.org.tr/Public/0/Folder//52608.pdf>, (10.09.2017).
- Cılga, Melih (2015), **Suriyeli Mülteciler için  alışan STK’ların İnteraktif Ağ Haritası, Devletin Boşluğunu STK’lar Doldurdu**, <https://dagmedya.net/2015/10/30/suriyeli-multeciler-icin-calisan-stklar-in-teraktif-ag-haritasidevletin-boslugunu-stklar-doldurdu/>, (27.11.2017).
- CNN (2016), **Aylan Kurdi’nin  l m n n Birinci Yıl D n m **, <https://www.cnnturk.com/dunya/aylan-kurdinin-olumunun-birinci-yil-donumu>, (21.08.2017).
- Coleman, Nils (2009). **European Readmission Policy: Third Country Interest and Refugee Rights**, Boston: Martinus Nijhoffs Publishers.
- Collyer, Michael (2004), “The Dublin Regulation, Influences on Asylum Destinations and the Exception of Algerians in the UK”. **Journal of Refugee Studies**, 17(4) 375-400, <http://jrs.oxfordjournals.org/content/17/4/375.short>, (30.08.2016).
- Crisp, Jeff (2003). “Refugees and the Global Politics of Asylum”, **The Political Quarterly**, 74(1), 75-87.

- Cunliffe, Alex ve Wilton, John (2006), “The Development of a European Asylum Policy in an Expanded European Union”, **Multicultural Center Prague**, 1-14, http://aa.ecn.cz/img_upload/f76c21488a048c95bc0a5f12deece153/Cunliffe___Wilton_Final.pdf, (01.09.2016).
- Cutts, Mark (2000), **The State of the World's Refugees, 2000: Fifty Years of Humanitarian Action**, Oxford: Oxford University Press.
- Çarıkcı, Mehmet Ferden (2015), **Bilgi Notları**, <http://cenevreofisi.dt.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=203413>, (08.08.2016).
- Çavusoğlu, Naz (2005), “Avrupa Birliği ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi: Katılım Meselesi”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, 22, 306-327, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg22/naz.pdf, (12.09.2016).
- Çelik, Baran Neşe (2015), “Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri” **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, (1) Özel sayı, 67-148.
- Çelik, Züriye (2010), “Osmanlının Zor Yıllarında Rumeli Göçmenlerinin Türk Basınındaki Sesi: ‘Muhacir’ Gazetesi (1909-1910)”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 1(28), 403-413.
- Çiçekli, Bülent (2007), **Yabancılar Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çiçekli, Bülent (2009), Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf, (27.10.2015).
- ÇSGB (2017a), **İstatistiki Konular**, <http://cibs.csgeb.gov.tr/PivotTable.aspx?oid=000000000158627&kullanicisiz=1&temaOid=000000000003546>, (27.11.2017).
- Dauenhauer, Bernard P. (2001). **Kırılgan Bir Dünyada Yurttaşlık** (Çev: A. Özdiş ve F. Kaynak). Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Davis, C. Claflin (1995), “İstanbul’da Mültecilerin Durumu”, Clarence Richard Johnson M.A (Ed), **İstanbul 1920**, 1. Baskı içinde (175-196), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı
- De Jong, Cornelis D. (1998). “The Legal Framework: The Convention relating to the Status of Refugees and the Development of Law Half a Century Later”, **International Journal of Refugee Law**, 10(4), 688-699.
- Dedeoğlu, Beril (Der.), (2003), **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, 1. Baskı, İstanbul: Boyut Yayıncılık A.Ş.
- Demirbaş, Timur (2002), **Ceza Hukuku-Genel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Deniz, Orhan (2009), **Uluslararası Göçler ve Türkiye Yansıması**, İstanbul: Çantay Yayınları.

- Derrida, Jacques (1999), “Konukse(-er/-mez-)lik (Hostipitalité)”, (Çev. Ferda Keskin, Önay Sözer), **Pera Peras Poros: Jack Derrida ile Birlikte Disiplinlerarası Çalışma**, içinde, (43-71) İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Dışişleri Bakanlığı (2018), **2018 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız**, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2018-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf, (02.02.2018)
- Din veya İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri, (1981), http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafilisoz/bm/bm_21.pdf, (23.09.2016).
- Dinan, Desmond (2005) **Avrupa Birliği Ansiklopedisi**, (Çev. Hale Akay), 1. Baskı, İstanbul Kitap Yayınevi.
- Diñer Osman Bahadır ve diğerleri (2013), **Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik**, USAK Raporu, <https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2016/06/USAKBrookings-report-final-version14November13.pdf>, (25.01.2018).
- Doğan, Koray (2008), **Göçmen Kaçakçılığı Suçu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Doğan, Vahit (2004), **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Doğanay, Hayati ve diğerleri (2011), **Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya**, Ankara: Pegem Akademi.
- Dublin Sözleşmesi (1997), [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819(01)&from=EN), (30.08.2016).
- Eggle, Ann Vibeke (2002), **Mass Refugee Influx and the Limits of Public International Law**, Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers.
- Ekinci, Mehmet Uğur (2016), **Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyalogu**, SETA Raporu, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160521180027_turkiye-ab-geri-kabul-anlasmasi-ve-vize-diyalogu-pdf.pdf, (06.12.2016).
- Ekşi, Nuray (2010), **Mültecilere ve Sığınmacılara İlişkin Mevzuat**, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Ekşi, Nuray (2015), “Suriyelilere Toplu Olarak Türk Vatandaşlığı Verilebilir Mi?”, **İstanbul Barosu Dergisi**, (89)2, 196-202.
- Elias, Nobert ve Scotson, Jhon L. (1999), **The Established and the Outsiders**, 2. Baskı, London: Sage Publication.
- Elsen, Charles (1999), **The Schengen Acquis Integrated into the European Union** <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/SCH.ACQUIS-EN.pdf>, (30.08.2016).

- Ercan, Murat (2016), “Mülteci Krizi Bağlamında Türkiye-AB İlişkileri ve Geri Kabul Anlaşması”, **Bölgesel Çalışmalar Dergisi**, (1)1, 1-22, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/210249>, (06.12.2016).
- Erdoğan, M. Murat (2015), **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, M. Murat (2018), **Suriyeliler Barometresi, Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi**, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, M. Murat ve Ünver, Can (2015), “Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri”, **Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu**, Yayın No: 353, Ankara.
- Eren, Esra Yılmaz (2016), “Geçici Koruma Statüsü ve Türkiye’deki Suriyelilere Sağlanan Hizmetlere İlişkin Bir Değerlendirme”, **Middle East Journal of Refugee Studies**, 1(2), 109-139.
- Ergüven, Nasih Sarp ve Özturanlı, Beyza (2013), “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, **AÜHFD**, (62)4, 1007-1061.
- Erkan, Süleyman (1993), **Kırım Kafkasya ve Doğu Anadolu Göçleri (1878-1908)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (1996), **Kırım ve Kafkasya Göçleri (1876-1908)**, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kafkasya ve Orta Asya Ülkeleri Uygulama ve Merkezi, (1).
- Erten, Rıfat (2015), “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, (XIX)1, 3-51.
- European Comission (t.y), **The Schengen Area**, http://biblio.ucv.ro/bib_web/bib_pdf/EU_book_s/0056.pdf, (30.08.2016).
- Fitzpatrick, Joan (2000), “Temporary Protection of Refugees: Elements of a Formalized Regime,” **The American Journal of International Law**, 94(2), 279-306.
- Frisch, Max (1967), **Öffentlichkeit als Partner**, Suhrkamp: Frankfurt am Main,
- FRONTEX (2015), The Functioning of Eurosur, 20.580/2015, <http://statewatch.org/news/2016/mar/eu-frontex-report-on-eurosur-functioning-12-2015.pdf>, (16.09.2016).
- Garlick, Madeline (2006), “The EU Discussions on Extraterritorial Processing: Solution or Conundrum?”, **International Journal of Refugee Law**, 18 (3-4), 601-629, Oxford University Press, <https://academic.oup.com/ijrl/article/18/3-4/601/1537907/The-EU-Discussions-on-Extra-territorial-Processing>, (11.09.2016).
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014), http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf, (22.08.2017).

- Geddes, Andrew (2005), "Europe's Border Relationships and International Migration Relations", **JCMS: Journal of Common Market Studies**, 43(4), 787-806, Oxford: Blackwell Publishing.
- Gibney, Matthew J. (2003). "Harmonization, Asylum, and Temporary Residence", **Refugee Studies Centre**, University of Oxford, <http://unesconetfm.yu.edu.jo/oxford.htm> (26.08.2016).
- GİGM (1949), **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB)**, <http://www.goc.gov.tr/files/files/insanhaklar%C4%B1evrensel.pdf>, (12.07.2016).
- _____ (2004), **Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme**, <http://www.goc.gov.tr/files/files/T%C3%BCm%20G%C3%B6%C3%A7men%20%C4%B0%C5%9F%C3%A7ilerin%20ve%20Aile%20Fertlerinin%20Haklar%C4%B1n%C4%B1n%20Korunmas%C4%B1na%20Dair%20Uluslararası%C4%B1%20S%C3%B6zle%C5%9Fme.pdf>, (12.07.2016).
- _____ (2005), **İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı**, [http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani\(2\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani(2).pdf), (20.11.2016).
- _____ (2015), **Türkiye ve Göç**, http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasar%C4%B1m_icler.pdf, (01.10.2016).
- _____ (2017a), **2016 Türkiye Göç Raporu**, T.C. İçişleri Bakanlığı GİGM Yayınları, (40), Ankara, http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf, (01.09.2017).
- _____ (2017b), **Göç İstatistikleri**, http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-istatistikleri_363_378, (20.08.2017).
- _____ (2017c), **Bütçe**, http://www.goc.gov.tr/icerik/butce_308_4606, (22.08.2017).
- _____ (2017d), **Göç Tarihi**, http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380, (09.10.2016).
- _____ (2018), **Göç İstatistikleri**, http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-istatistikleri_363_378, (29.10.2018).
- Gilbert, Geoff (2004), "Is Europe Living Up to Its Obligations to Refugees?", **European Journal of International Law**, 15(5), 963-987, <http://ejil.org/pdfs/15/5/399.pdf>, (10.09.2016).
- Goodwin-Gill, Guy S. ve McAdam, Jane (2007), **The Refugee in International Law**, Third Edition Oxford: Clarendon Press.
- Göçmen, İlke (2014), "Türkiye İle Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, (13)2, 21-86.

- Göger, Erdoğan (1995), “Çifte Vatandaşlık”, **AÜHFD**, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 44(1), 127-181.
- Gören, Zafer (1999), **Anayasa ve Sorumluluk**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Gözler, Kemal (2001), “Devletin Bir Unsuru Olarak “Millet” Kavramı,” **Türkiye Günlüğü**, (64), 108-123, <http://www.anayasa.gen.tr/millet.htm> , (23.09.2016).
- Guild, E. (1999), “The Impetus to Harmonise: Asylum Policy in the EU”, Nicholson, F. ve Twomey, P. (Ed.), **Refugee Rights and Realities, Evolving International Concepts and Regimes**, 1. Baskı içinde, 313-335, Cambridge University Press.
- Güleryüz, Naim A. (2015), “Geçmişten Günümüze Anadolu’ya Yahudi Göçü”, Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya (Ed.), **Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’de Göçler**, 1. Baskı içinde (147-74), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gündüz, Mustafa ve Yetim, Nalan (1997), “Terör ve Göç”, **II. Ulusal Sosyoloji Kongresi- “Toplum ve Göç”** (20-22 Kasım 1996, Mersin), Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü ve Sosyoloji Derneği, s. 109-116.
- Güner, Cemil (2007), “İltica Konusunda Türkiye’nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Planı”, **AÜHFD**, 56(4), 81-109, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/264/2373.pdf>, (20.11.2016).
- Habertürk (2013), **Almanya’da Mültecilere İrkçi Saldırı**, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/870971-almanyada-multecilere-irkci-saldiri>, (22.01.2018)
- _____ (2017), **Erdoğan: Yurtdışına Giden Tek Kuruş Para Yok**, <http://www.haberturk.com/cumhurbaskani-erdogan-dan-aciklamalar-1734384>, (29.11.2017)
- Hailbronner, Kay (2000), **Immigration and Asylum Law and Policy of the European Union**, Boston: Kluwer Law International.
- Hall, Raymond (2004), “The Emerging European Refugee Policy: Does It Live up to the Standarts of the Geneva Convention?”, **International Seminar on Refugee and Migration Policy in the European Union**, Cicero Foundation, http://www.cicerofoundation.org/pdf/raymond_hall_nov_04.pdf, (07.09.2016).
- Hancilova, Blanka ve Knauder, Bernadette (2011), **Unaccompanied Minor Asylum-seekers: Overview of Protection, Assistance and Promising Practices**, Budapest: International Organization for Migration, http://www.iom.hu/PDF/Unaccompanied_Minors_Asylumseekers_Overview_of_Protection_Assistance_and_Promising_Practices.pdf, (13.09.2016).
- Hashimoto, Kohei (1992), “Lebanese Population Movement, 1920-1939: Towards a Study”, Hourani, Albert ve Nadim Shehadi (Ed.), **The Lebanese in the World: A Century of Emigration**, 1. Baskı içinde (65-107), London: Centre for Lebanese Studies.

- Hathaway, James C. ve Foster, Michelle (2014), **The Law of Refugee Status**, İkinci Baskı, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Hayata Destek Derneği (2016), **2016 Faaliyet Raporu**, http://hayatadestek.org/belge/hdd_faaliyet_raporu_2016.pdf, (01.09.2017).
- HDP (2015), **7 Haziran 2015 Seçim Bildirgesi**, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/259275/iste_HDP_nin_secim_bildirgesinin_tam_metni.html, (10.09.2017).
- Holborn, Louise Wilhelmine ve diğerleri (1975), “Refugees: A Problem of our Time” **The Work of the United Nations High Commissioner for Refugees**, 1951–1972, Vol: 2, Methuen: Scarecrow Press.
- Horii, Satoko (2012), “It is About More Than Just training: The Effect of Frontex Border Guard Training”, **Refugee Survey Quarterly**, 31(4), 158–177, <https://academic.oup.com/rsq/article/31/4/158/1572604/It-is-about-more-than-just-Training-The-Effect-of>, (15.09.2016).
- _____ (2016), “The Effect of Frontex's Risk Analysis on the European Border Controls”, **European Politics and Society**, 17(2), 242-258, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/23745118.2016.1121002>, (15.09.2016).
- _____ (t.y.), “Shifting out of Border Control to Keep ‘Unwanted’ People Away: the Case of the EU”, **Akita International University**, 1-2, http://iminseisaku.org/top/conference/doc/151212_horii.pdf, (15.09.2016).
- HRW (2017), **Suriye 2016 Olayları**, <https://www.hrw.org/tr/world-report/2017/country-chapters/298673>, (20.08.2017).
- Hurwitz, Agnes. (1999), “The 1990 Dublin Convention: A Comprehensive Assessment”, **International Journal of Refugee Law**, 11(4), 646-677, <http://ijrl.oxfordjournals.org/content/11/4/646.short>, (30.08.2016).
- Huysmans, Jeff (2000). “The European Union and the Securitization of Migration”, **Journal of Common Market Studies**, 38(5), 751-777.
- ILO (2015), **The ILO Response to the Syrian Refugee Crisis**, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---exrel/documents/genericdocument/wcms_419408.pdf, (24.11.2017).
- IMC (International Medical Corps) 2017, **Our Impact**, <https://internationalmedicalcorps.org/country/turkey/>, (27.08.2017).
- IOM (2017a), **IOM in Turkey**, <http://www.turkey.iom.int/iom-turkey>, (27.08.2017).
- _____ (2017b), **IOM Regional Response to the Syria Crisis 2017**, <http://www.turkey.iom.int/sites/default/files/documents/IOM%20Regional%20Response%20to%20the%20Syria%20Crisis%20Sitrep%20%2528June%202017%2529.pdf>, (27.08.2017).

- _____ (2017c), **IOM Türkiye Bülteni**, <http://www.turkey.iom.int/sites/default/files/documents/IO%20Turkey%20Summer%202017%20Newsletter%20Turkish.pdf>, (27.08.2017).
- IOM ve FOM (2005), **International Agenda for Migration Management: Common Understandings and Effective Practices for a Planned, Balanced, and Comprehensive Approach to the Management of Migration**, Switzerland, <http://publications.iom.int/system/files/pdf/iamm.pdf>, (25.11.2017).
- İşık, Şevki (2015), “İlticanın Yapısökümcü Felsefesi: Konuksevermezlik Sorunu”, **Marmara İletişim Dergisi**, (24), 55-75.
- İçduygu Ahmet (2017), “Suriyeli Sığınmacılar: Siyasallaşan Bir Sürecin Analizi”, **Toplum ve Bilim**, (140), 27-41, İstanbul: Sena Ofset.
- İçduygu, Ahmet ve Aksel, Damla B. (2012), **Türkiye’de Düzensiz Göç**, Ankara, <http://docplayer.biz.tr/29513-Turkiye-de-duzensiz-goc.html>, (29.11.2016).
- İçduygu, Ahmet ve diğerleri (2009), **Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-ötesi Dönüşümlere**, TÜBİTAK Proje No: 106K291, İstanbul.
- _____ (2014), **Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere**, MiReKoç Proje Raporları, Tübitak 1001_106K291, İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
- İçduygu, Ahmet ve Toktaş, Şule (2005), **Yurtdışından Gelenlerin Nicelik ve Niteliklerinin Tespitinde Sorunlar**, Ankara: Türkiye bilimler akademisi.
- İçduygu, Ahmet ve Sirkeci, İbrahim (1999), “Cumhuriyet Türkiye’inde Göç Hareketleri”, Oya Baydar (Ed.), **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, 1. Baskı içinde (249-268), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, <https://works.bepress.com/sirkeci/17/download/>, (25.09.2016).
- İçişleri Bakanlığı (2013), **2008-2013 Yılları Arasında Vatandaşlığımıza Alınan/Kazanan Suriye Uyrukluların Sayısı**, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-32015sgc.pdf>, (25.11.2017).
- _____ (2017a), **Basın Açıklaması**, <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017>, (24.11.2017).
- _____ (2017b), **“İstisnai Vatandaşlık” Haberi ile İlgili Basın Açıklaması**, <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi30092017>, (25.11.2017).
- İHA (2018), **Dünyanın en büyük konteyner kenti Adana’da**, <http://www.iha.com.tr/foto-dunyanin-en-buyuk-konteyner-kenti-adanada-9364/>, (22,01,2018).
- İHAD (2012), **Türkiye İltica Hakkı İzleme Raporu**, Ankara: İnsan Hakları Araştırmaları Derneği.

- İHH (2016a), **2016 Faaliyet Raporu**, <https://www.ihh.org.tr/public/publish/0/109/ihh-yillik-rapor-2016.pdf>, (05.09.2017).
- ___ (2016b), **İnsani Yardım**, Sayı 66, İstanbul: Pelikan Basım, <https://www.ihh.org.tr/public/publish/0/97/ihh-insani-yardim-web---66-sayi-2016.pdf>, (05.09.2017).
- İKV (1987), **Avrupa Tek Senedi (1987)**, <http://www.ikv.org.tr/images/files/A4-tr.pdf>, (30.08.2016).
- ___ (1992), **Maastrich Antlaşması (Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma)**, <http://www.ikv.org.tr/images/files/A5-tr.pdf>, (02.09.2016).
- ___ (2000), **Amsterdam Antlaşması**, <http://www.ikv.org.tr/images/files/A6-tr.pdf>, (05.09.2016).
- ___ (2003), **Avrupa İçin Bir Anayasa Oluşturan Antlaşma**, <http://www.ikv.org.tr/images/files/A9-tr.pdf>, (12.09.2016).
- ___ (t.y.), **Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nın 5n 1k'sı**, [http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/gkanin_5n1ksi\(1\).pdf](http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/gkanin_5n1ksi(1).pdf), (06.12.2016).
- İltica ve Göç Araştırma Merkezi (1969), **1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi**, <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015/03/afrika-birli%C4%9Fi-%C3%B6rg%C3%BCt%C3%BC-m%C3%BClteci-haklar%C4%B1-s%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf>, (09.08.2016).
- İnan, Özer (2004), **Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme**, Bursa: Etkin Kitabevi.
- İpek, Nedim (2006), **İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler**, 1. Baskı, Trabzon: Serander Yayınları.
- Juss, Satvinder S. (2005), "The Decline and Decay of the European Refugee Policy", **Oxford Journal of Legal Studies**, 25(4), 749-792.
- Kafalı, Mustafa (1973), "Suriye Türkleri I", **Töre Dergisi**, (XXI), 23-35.
- Kanat, Kılıç Buğra ve Üstün, Kadir (2015), **Turkey's Syrian REfugees: Toward Integration**, SETA Raporu, http://file.setav.org/Files/Pdf/20150428153844_turkey%E2%80%99s-syrian-refugees-pdf.pdf, (25.01.2018).
- Kant, Immanuel (1960), **Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme**, (Çev. Yavuz Abadan ve Seha L. Meray), Ajans Türk Matbaası, Ankara.
- Kaplan, Yavuz (2004), "Avrupa Birliğinin İltica Taleplerinin Kabulü ve Yetki Konusuna İlişkin Yeni Standartları", **AÜEHFD**, VIII(1-2), 477-496. Erzincan: Atatürk Üniversitesi Yayınları, http://hukukdergi.erkincan.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2004_VIII_20.pdf, (11.09.2016).
- Karabulut, Recep ve Açak, Mahmut (2017), "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Ekonomik Maliyeti (2011-2017)", **Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi IV**, Malatya.
- Karaca, Sema (2013), "Misafirlikten Entegrasyona Suriyeli Mülteci Akını ve Türkiye", **Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Boyutlarıyla Suriyeli Mülteciler Paneli**, İstanbul Ticaret Üniversitesi

- Komşu ve Çevre Ülkeler Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul, 36-40. <http://ww4.ticaret.edu.tr/komsuulkeler/wp-content/uploads/sites/65/2015/05/Suriyeli-M%C3%BCltteciler-Panelli.pdf>, (30.09.2017).
- Karageorgiou, Eleni (2016), “Solidarity and sharing in the Common European Asylum System: The case of Syrian Refugees”, **European Politics and Society**, <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23745118.2016.1121007>, (15.09.2016).
- Karagöz, Recep (2007), **Almanya Yeni Yurt**, İstanbul: Fide Yayınları.
- Karakaş, A. Işıl (2005), “Ulusalüstü Anayasada Temel Haklar Problematiği: Teorik ve Pratik Sorunlar”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, 22, 292-305, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg22/%C4%B1s%C4%B1l.pdf, (12.09.2016).
- Karluk, Rıdvan (2003), **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 7.Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Karpat, Kemal (1985), **Ottoman Popuiation 1830-1914: Demographic and Social Characteristics**, Wisconsin: The University Press of Wisconsin.
- _____ (2010), **Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler** (Çev. Cevat Çapan) İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kasaba, Reşat (2012), **Bir Konargöçer İmparatorluk: Osmanlıda Göçebeler, Göçmenler ve Sığınmacılar**, (Çev. Ayla Ortaç) 1. Baskı, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Kaunert, Christian ve Léonard, Sarah (2012), “The European Union Asylum Policy After the Treaty of Lisbon and the Stockholm Programme: Towards Supranational Governance in Area of Protection?”, **Refugee Survey Quarterly**, 31(4), 1–20. <https://academic.oup.com/rsq/article/31/4/1/1572616/The-European-Union-Asylum-Policy-after-the-Treaty>, (01.09.2016).
- Kaya, İbrahim ve Yılmaz Eren, Esra (2015), **Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri**, Ankara: SETA.
- Kaygısız, İrfan (2017), **Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri**, Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) Yayınları, <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/D%C3%BCnyadan/2017/Du308nyadan%20-%20Suriyeli%20Mu308lttecilerin%20Tu308rkiye%20I307s327gu308cu308%20Piyasasina%20Etkileri%20.pdf>, (24.11.2017).
- Kaynak, Muhteşem (1992), **Iraklı Sığınmacılar ve Türkiye**, Ankara: Tanımak Yayınları.
- KDK (2017), **Dünya Mülteciler Gününde Geçmişten Bugüne Güvenli Liman Türkiye**, <https://kdk.gov.tr/haber/dunya-multeciler-gununde-gecmisten-bugune-guvenli-liman-turkiye/558>, (25.11.2017).
- Keely, Charles. B. (2001), “The International Refugee Regime(s): The End of the Cold War Matters”, **International Migration Review**, 35(1), 303-314.

- Kerber, Karoline (1997), “Temporary Protection: An Assessment of the Harmonisation Policies of European Union Member States”, **International Journal of Refugee Law**, 9(3), 453-471.
- Kerman, Uysal (2009), “Avrupa Birliği: Yerel v Bölgesel Yönetimler”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 14(1), 273-286, <http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/iibfd/article/viewFile/1412/1491>, (14.09.2016).
- Kessel, Gery Van (2001), “Global Migration and Asylum”, **Forced Migration Review**, (10), 10-13. <http://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/FMRpdfs/FMR10/fmr10.4.pdf>, (26.08.2016).
- Kılıç, Taner (2010), **Bir İnsan Hakkı Olarak İltica**, <http://docplayer.biz.tr/3859838-Bir-insan-hakki-olarak-iltica-av-taner-kilic-ktaner-gmx-net.html>, (20. 08.2016).
- Kınık, Kerem (2010), “Göç, Sürgün ve İltica”, **Hayat Sağlık Dergisi**, (2), 36-39.
- Kirişçi, Kemal (1995), “Refugee Movements and Turkey in the Post Second World War Era”, **ISS/POLS**, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını, 95-101.
- _____ (2001), “UNHCR and Turkey: Cooperating for Improved Implementation of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees”, **International Journal of Refugee Law**, January, 13(1) 71-97.
- _____ (2002), “Avrupa Kalesi mi, Dostça Schengen mi?”, **Avrupa ve Türkiye’de Sığınma Hakkı ve Mülteciler Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat için Vakıf Yayını.
- _____ (2003), “The Question of Asylum and Illegal Migration in European Union-Turkish Relations”, **Turkish Studies**, 4(1), 79-106. <http://dx.doi.org/10.1080/714005726>, (03.12.2016).
- _____ (2007), “Yumuşak Güç” Aracı Olarak Daha Dostça Bir Şengen Vize Sistemi: Türkiye'nin Deneyimi”, **International Relations/Uluslararası İlişkiler**, 4(13), 27-56.
- _____ (2014), **Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye’nin Suriyeli Mülteciler Sınavı**. Çev., Sema Karaca, Ankara: Brookings Enstitüsü ve USAK, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/syrian-refugees-and-turkeys-challenges-kirisci-turkish.pdf>, (12.12.2016).
- Kirişcioğlu, Fatih (2013), **Suriye’de İç savaş Süreken Suriye Türkleri**, Rapor No: 1, Ankara: 21. yüzyıl Türkiye Entitüsü, http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/suriye-turkmenleri-rapor-son-pdf_14032013.pdf (20.08.2017).
- Koçer, Gökhan (2005), “Soğuk Savaş Sonrasında uluslararası Güvenlik Ortamı ve Türkiye’nin Ulusal güvenliği”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, 5(3), 287-301.

- Koser, Khalid ve Black, Richard (1999), “Limits to Harmonization: The “Temporary Protection” of Refugees in the European Union”, **International Migration** 37(3), 521-543.
- Köktaş, Arif (2011), “Avrupa Birliği’nde Sınır Güvenliği ve Yönetimi İle İlgili Gelişmeler ve Türkiye’nin Yeni Bir Sınır Güvenlik Birimi Kurma Çalışmaları”, Oğuzhan Ömer Demir ve Murat Sever (Der.), **Örgütlü Suçlar ve Yeni Trendler**, 1. Baskı içinde (197-216), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Köse, Akkaraca Melike (2015), “Geri Kabul Anlaşması ve Vizesiz Avrupa: Türkiye’nin Dış Politika Tercihlerini Anlamak”, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (3)2, 195-220.
- Kula, Sedat ve Çakar, Bekir (2015), “Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki”, **Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 6(12), 191-210.
- Kupiszewski, Marek (2003), “Consequences of EU Enlargement for Freedom of Movement Between Council of Europe Member States”, **Central European Forum for Migration Research**, http://www.cefmr.pan.pl/docs/cefmr_wp_2003-01.pdf (30.08.2016).
- Kursun, Günal (2005), “Uluslararası Ceza Mahkemesi: Hayal ve Ötesi”, insan Hakları Gündemi Derneği, http://www.rightsagenda.org/index.php?option=com_content&view=article&id=191:takmauluslaras-ceza-mahkemesi-hayal-ve-oetesi&catid=64:takmainسانhaklarimekanizmaları&Itemid=86, (23.08.2016).
- Kümbetoğlu, Belkıs (2003), “Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik”, Ayhan Kaya ve Günay Göksu Özdoğan (Der.), **Sınır Tanımayan Sorunlar: Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar: Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik**, 1. Baskı içinde (276), İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Levy, Carl (1999), “European Asylum and Refugee Policy After the Treaty of Amsterdam: the Birth of a New Regime?”, Carl Levy ve Alice Bloch (Ed.), **Refugees, Citizenship and Social Policy in Europe**, 1. Baskı içinde (12-50), Londra: Macmillan Press Ltd.
- Lindström, Channe (2005), “European Union Policy on Asylum and Immigration. Addressing the Root Causes of Forced Migration: A Justice and Home Affairs Policy of Freedom, Security and Justice?”, **Social Policy and Administration**, 39(6), 587-605, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.474.6558&rep=rep1&type=pdf>, (12.09.2016).
- Lohrmann, R. (2000). “Migrants, Refugees and Insecurity. Current Threats to Peace?”, **International Migration**, 38(4), 1-23.
- Londra Anlaşması (1945), <http://www.sahistory.org.za/sites/default/files/file%20uploads%20/London%20Agreement%20by%20United%20Nations,%208%20August%201945.pdf>, (23.08.2016).

- Lortoğlu, Ceylan (2017), “Suriyeli Mültecilerin “Misafir” Olma Haline Misafirperverlik Hukuku ve Etiği Açısından Bakış”, **İnsan ve İnsan**, 4(11), 54-80.
- Lovins, Amory B. ve Lovins L. Hunter (2010), “Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi”, Anthony Giddens (Ed.), **Sosyoloji Başlangıç Okumaları**, 1. Baskı içinde (522–527), İstanbul: Say Yayınları.
- Lozan Antlaşması (1923), <http://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf>, (09.10.2016)
- MacFarlane, David L. (1948), The Unrra Experience in Relation to Developments in Food and Agriculture. **Journal of Farm Economics**, 30(1), 69-77.
- Mannaert, Celia (2003), “Irregular migration and asylum in Turkey”, **New Issues in Refugee Research**, Working Paper No: 89, UNHCR, https://www.ecoi.net/file_upload/accord53_050tur.pdf, (14.11.2016).
- Marfleet, Philip (2006), **Refugees in a Global Era**, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Marinho, Clotilde ve Heinonen, Matti (1998), “Dublin After Schengen: Allocating Responsibility for Examining Asylum Applications in Practice”, **EIPASCOPE 1998**, (3), 1-12, http://aei.pitt.edu/800/1/scop98_3_1.pdf, (30.08.2016).
- McAdam, Jane (2005), “The European Union Qualification Directive: The Creation of a Subsidiary Protection Regime”, **International Journal of Refugee Law**, 17(3), 461-516, Oxford University Press, <https://academic.oup.com/ijrl/article/17/3/461/1560798/The-EuropeanUnion-Qualification-Directive-The>, (11.09.2016).
- McCarthy, Justin (2014), **Ölüm ve Sürgün**, (Çev. Fatma Sarıkaya), 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- McMullin, Jareme (2003), “No Right to Be Successful? Refugees, Article 1F, and the Intersection of Law, Politics and Ethics”, Andrzej Bolesta, (Ed.) **Forced Migration and the Contemporary World Challenges to the International System**, (59-77), Bialystok/Poland: Wydawnictwo i Drukarnia PPHU.
- McNamara, Dennis and Goodwin-Gill, Guy S. (1999), “UNHCR and International Refugee Protection”, **Refugee Studies Programme**, Working Paper No: 2, Oxford, http://www.academia.edu/8217779/RSP_Working_Paper_No.2_UNHCR_and_International_Refugee_Protection_Refugee_Studies_Programme_Introduction_Confusion_about_UNHCRs_Role, (24.08.2016).
- MEB (2018), **Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri**, https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_01/15131251_15-01-2018_Yinternet_BYlteni.pdf, (22.01.2018).

- Mercy Corps (2017), **Mercy Corps Closes Operations in Turkey**, <https://www.mercycorps.org/press-room/releases/mercy-corps-closes-operations-turkey>, (27.08.2017).
- Merriam Webster, <http://www.merriam-webster.com/dictionary/refuge> , (12.07.2016).
- Metin, yüksel ve Altan, Yakup (2011), “Lizbon Antlaşması Sonrasında Subsidiarite İlkesi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 16(3), 131-147, <http://dergipark.gov.tr/sduibfd/issue/20823/222908>, (14.09.2016).
- MHP (2015), **7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, Toplumsal Onarım ve Huzurlu Gelecek**, https://www.mhp.org.tr/usr_img/mhpweb/MHP_Secim_Beyannamesi_2015_tam.pdf, (10.09.2017).
- Milliyet (2017), **Akdağ'dan Kılıçdaroğlu'na "Suriyelilere 30 Milyar Dolarlık Yardım" Yanıtı**, <http://www.milliyet.com.tr/akdag-dan-kilicdaroglu-na-siyaset-2563525/>, (26.01.2018).
- Moller, Bjorn (2015), **Refugees, Prisoners and Camps: A Functional Analysis of the Phenomenon of Encampment**, London: Palgrave Pivot, Macmillan.
- Monar, Jörg (2001), “The dynamics of justice and home affairs: laboratories, driving factors and costs”, **JCMS: Journal of Common Market Studies**, 39(4),747-764, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-5965.00329/pdf>, (30.08.2016).
- Morrison, John, ve Crosland, Beth (2000), **The Trafficking and Smuggling of Refugees: The End Game in European Asylum Policy?**, Geneva: UNHCR, http://library.gayhomeland.org/0047/EN/EN_traffick.pdf, (30.08.2016).
- Nicol, Andrew (2007), “From Dublin Convention to Dublin Regulation: A Progressive Move?”, Baldaccini, Anneliese, Elspeth Guild, ve Helen Toner (Ed.), **Whose Freedom, Security and Justice?: EU Immigration and Asylum Law and Policy**, 1. Baskı içinde, 265–276, Portland: Bloomsbury Publishing, <http://documents.mx/documents/baldacinni-eu-immigration-and-asylum-law-and-policy.html>, (11.09.2016).
- Noll, Gregor (1999), “Rejected Asylum Seekers: The Problem of Return”, **International Migration**, 37(1), 267-288.
- Odman, M. Tevfik (1998), “Eski Yugoslavya ile İlgili Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yasal Dayanağı”, **Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi**, 45 (1-4), 131-151.
- Odman, Mustafa Tevfik (1995), **Mülteci Hukuku**, Ankara: A.Ü. SBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- OECD (2016), **International Migration Outlook 2016**, Paris: OECD Publishing, http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2016-en, (20.08.2017).
- Oğuzlar, G. Özlem (2006), “Avrupa Anayasası”, **TBB Dergisi**, 65, 173-188, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-65-245>, (12.09.2016).

- ORSAM (2011), **Suriye’de Değişimin Ortaya Çıkardığı Toplum: Suriye Türkmenleri**, Rapor No: (83)14, Ankara, <http://www.orsam.org.tr/files/OA/35/4oytun.pdf>, (20.08.2017).
- ORSAM (2012), **Türk Siyasal Partilerinin Hatay’daki Suriyeli Sığınmacılar Konusundaki Açıklamaları ve Hatay’daki Siyasi Parti Temsilcileri ile Hareketlerin Suriye Olaylarına Yaklaşımları (Mart-Aralık 2011)**, Rapor No: 99, Ankara, <http://www.madde14.org/images/3/3d/OrsamSuriye2012.pdf>, (10.09.2017).
- Ortaylı, İlber (2008), **Tarihimiz ve Biz**, 1. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Oytun, Orhan ve Gündoğar Şenyecel, Sabiha (2015), **Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri Raporu**, ORSAM- TESEV Rapor No: 195, Ankara.
- Öğün, Tuncay (2004), **Unutulmuş Bir Göç Trajedisi: Vilayat-ı Şarkiye Mültecileri (1915- 1923)**, Ankara: Ebabil Yayınevi.
- Öktem, Emre (1998), “Silahlı Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunması Bosna–Hersek Örneği”, Faruk Sönmezoğlu, (Der.) **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, (129-165), İstanbul: Der Yayınları.
- Özcan, Mehmet (2005), **AB Sığınma Hukuku (Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı)**, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- Özer, Y. Yeşim (2011), “Yasadışı Göçün Kontrolünde Destekleyici Düzenlemelerin Rolü: Avrupa Birliği ve Türkiye Örnekleri”, Oğuzhan Ömer Demir ve Murat Sever (Der.), **Örgütlü Suçlar ve Yeni Trendler**, 1. Baskı içinde (197-216), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Özgür, Nurcan ve Özer, Yeşim (2010), **Türkiye’de Sığınma Sisteminin Avrupahlaştırılması**, İstanbul: Derin Yayınları.
- Özmenek, Elif (2001), “UNHCR in Turkey”, **Refuge: Canada's Journal on Refugees**, 19(5), 54-61, <http://refuge.journals.yorku.ca/index.php/refuge/article/view/21230/19901>, 14.11.2016).
- Özsöz, Melih ve Kap, Derya (2014), “AB’nin Yolsuzlukla Mücadele Karnesi”, **İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi**, 189, İstanbul: Dünya Yayıncılık A.Ş., http://www.ikv.org.tr/ikv_dergi/ikv_subat_2014/html/files/assets/basic-html/index.html#1, (06.09.2016).
- Pazarcı, Hüseyin (2008), **Uluslararası Hukuk**, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Refworld (t.y), **Bmmyk’nin Yetki Alanında Mülteci Statüsü Belirleme İçin Prosedürel Standartlar**, <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa67ee4>, (05.01.2017).
- Reinisch, Jessica (2011), “Internationalism in Relief: The Birth (and Death) of UNRRA”, **Past & Present**, (210), 258-289.
- Reliefweb (2017), **Global Humanitarian Assistance Report 2017**, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/GHA-Report-2017-Full-report.pdf>, (25.08.2017).

- _____ (2018), **Global Humanitarian Assistance Report 2018**, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/GHA-Report-2018.pdf>, (18.09.2018).
- Resmi Gazete (1934), **İskan Kanunu**, Sayı: 2733, Kanun No: 2510, 14.06.1934, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf>, (10. 10. 2016).
- _____ (1950a), **Pasaport Kanunu**, Sayı: 7564, Kanun No: 5682, 15.07.1950, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf>, (15.10.2016).
- _____ (1950b), **Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun**, Sayı: 7564, Kanun No: 5683, 15.07.1950, www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf, (20.10.2016).
- _____ (1954), **Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme**, (1954), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141025-5-1.pdf>, (23.08.2016).
- _____ (1961), **Cenevre’de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin onaylanması hakkında Kanun**, Sayı: 10898, Kanun No: 359, 29.08.1961, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>, (09.11.2016)
- _____ (1968), **Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol**, Sayı: 12968, Karar Sayısı: 6/10266, 05.08.1968, (09.11.2016).
- _____ (1983), **Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği**, Sayı: 18032, Kanun No: 29.04.1983, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18032.pdf>, (05.11.2016).
- _____ (1988), **İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi**, Sayı: 19895, Karar Sayısı: 88/13023, 10.08.1988, (05.11.2016).
- _____ (1994), **Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar v e Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, Sayı: 22127, Kanun No: 6169, 30.10.1994, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf>, (14.11.2016).
- _____ (2003a), **Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar**, Sayı: 25178, Karar Sayısı: 5930 24.07.2003, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/07/20030724m1.htm>, (20.11.2016).
- _____ (2003b), **Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği**, Sayı: 25214, 29,08,2003, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/08/20030829.htm>, (15.12.2016).

- _____ (2006), **İskan Kanunu**, Sayı: 26301, Kanun No: 5543, 19.09.2006, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm>, (10. 10. 2016).
- _____ (2007), **Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzer Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**, Sayı: 2602, Kanun No: 9938, 27.01.2006, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060127-2.htm>, (04.12.2016).
- _____ (2009), **Türk Vatandaşlığı Kanunu**, Sayı: 27256, Kanun No: 5901, 29.05.2009, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090612-1.htm>, (01.11.2016).
- _____ (2013), **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu**, Sayı: 28615, Kanun No: 6458, 04.04.2013, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.pdf>, (10.10.2016).
- _____ (2014), **Geçici Koruma Yönetmeliği**, Sayı: 29153, Kanun No: 6883, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, (12.12.2016).
- Rodger, Jessica (2001), **Defining the Parameters of the Non-Refoulement Principle**, LLM Research Paper International Law (LAWS 509), Victoria University of Wellington. <http://www.refugee.org.nz/Reference/JessicaR.htm#A%20%20%20Development%20of%20the>, (22.08.2016).
- Rudolph, Christopher (2003), “Security and the Political Economy of International Migration”, **American Political Science Review**, 97(4), 603-620, <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/8C69DFBD53DDF4EC846193512DB308E7/S000305540300090Xa.pdf/security-and-the-political-economy-of-international-migration.pdf>, (24.11.2017).
- Sahil Güvenlik Komutanlığı (2018), **Düzensiz Göç İstatistikleri**, http://www.sahilguvenlik.gov.tr/baskanliklar/harekat/faaliyet_istatistikleri/duzensiz_goc_istatistikleri.html, (21.01.2018).
- Samur, Hakan (2008), “Avrupa Birliği’nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 5(2), 1-16, <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/viewFile/462/296>, (12.09.2016).
- Sanduvaç Türkmen, Zeynep M (2013), **Kamp Dışında Yaşayan Sığınmacılar İçin Durum Analiz Raporu**, http://mavikalem.org/wpcontent/uploads/DURUMANALIZISURIYELISIGINMACILAR_SANLIURFA-2013-.pdf, (25.01.2018).
- Savaşan, Zerrin (2009), “AB’de Sığınma Hakkı: Ortak Sığınma Sistemi Oluşturma Amacı ve Devam Eden Kısıtlamalar”, **İnsan Hakları Yılığı**, 27, 13-34.

- Sawyer, Wilbur A. (1947), "Achievements of UNRRA as an International Health Organization", **American Journal of Public Health**, 37(1), 41-58.
- Sayın, Yusuf vd. (2016), "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği", **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, (18)31, 1-13.
- Schuster, Liza (2011), "Dublin II and Eurodac: Examining the (Un)intended (?) Consequences", **Gender, Place and Culture**, 18(3), 401-416, Londra: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0966369X.2011.566387?src=recsys>, (11.09.2016).
- Scoble, Harry M. ve Wiseberg, Laurie S. (1974), "Human Rights and Amnesty International", **Annals of the American Academy of Political and Social Science**, 413(May): 11-26.
- Selm Joanne Van (1998), **Refugee protection in Europe: Lessons of the Yugoslav Crisis**, Martinus Nijhoff Publishers.
- _____ (2004), "The EU as a Global Player in the Refugee Protection Regime", **Migration Policy Institute**, AMID Working Paper Series 35, http://www.amid.dk/pub/papers/AMID_35-2004_Joanne_van_Selm.pdf, (07.09.2016).
- _____ (2005), European Refugee Policy: Is there Such a Thing?, New Issues in Refugee Research, Working Paper No: 115, <http://www.unhcr.org/42943ce02.pdf>, (24.08.2016).
- _____ (2013), **Evaluation of the Effectiveness of Measures for the Integration of Trafficked Persons**, International Organization for Migration, Paris.
- SGDD (t.y.), "**Haklarımı Biliyorum**" Klavuzu, http://sgdd.org.tr/wpcontent/uploads/2016/11/Haklarimi_Biliyorum_Antep.pdf, (29.12.2016).
- Shaw, Stanford J. (1991), **The Jews of the Otoman Empire and The Turkish Republic**, London: MacMillan Press LTD.
- Shepherd, Harold (2004), "Towards a Common European Asylum System: Asylum, Human Rights, and European Values", **Refuge: Canada's Journal on Refugees**, 22(1), 96-107.
- Shetty, Salil (2015), **Uluslararası Af Örgütü Raporu 2014/15**, İstanbul: UAÖ, <http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/yillik-rapor-2014-turkce23.pdf>, (21.08.2016).
- Stasiulis, Daiva and Ross, Darryl (2006) "Security, Flexible Sovereignty, and the Perils of Multiple Citizenship", **Citizenship Studies**, 10(3), 329-348.
- Sunderland, Judith (2012), "Hidden Emergency: Migrant Deaths in the Mediterranean", **Human Rights in Europe**, New York: Human Rights Watch. https://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/2012_EU_Hidden%20Emergency.pdf, (16.09.2016).
- Syrian Civil War Map (2017), **Syrian Civil War Map**, <http://syriancivilwarmap.com/> (20.08.2017).

- Şeker, Burak Şakir (2014), “Akdeniz’e Yayılan Askeri Güç ve Enerji Paradoksu”, **Uluslararası Enerji ve Güvenlik Kongresi**, 44-60, Kocaeli Üniversitesi, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-354-2014121610guvenlik_kongresi_bildirileri-4.pdf, (16.09.2016).
- Şeker, Güven ve diğerleri (2017), “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, **İnsan Hakları Yıllığı**, (32), 107-129.
- Taneri, Gökhan (2012), **Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (Non-Refoulement) İlkesi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşkın, Deniz (2014), “Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 181(1), 175-204, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tsadergisi/article/view/5000146799>, (15.09.2016).
- Taştan, Coşkun ve diğerleri (2016), **Uluslararası Kitleli Göçler ve Türkiye’deki Suriyeliler**, Rapor No: 5, Polis Akademisi Yayınları, Ankara.
- Taştan, Coşkun ve diğerleri (2017), **Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler**, Rapor No: 9, Polis Akademisi Yayınları, Ankara.
- TBMM (1945), **Birleşmiş Milletler Antlaşması**, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>, (28.08.2016).
- _____ (1964), **Her Türlü Irk Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme**, (1964), <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4750.html>, (23.09.2016).
- _____ (1976), **Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi**, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/53-73.pdf>, (23.09.2016).
- _____ (1979), **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme**, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>, (23.09.2016).
- _____ (2018), **Göç ve Uyum Raporu**, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, 26. Dönem 3. Yasama Yılı, Mart 2018, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf, (31.10.2018).
- TDK (2017), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimsec=113713, (24.11.2017).
- _____ (t.y.), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5784da7ceb48e3.93255999, (30.06.2016).
- Tezcan, Ercüment (2003a), “Avrupa Birliği’nin Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Mekanizması: Üye Devletlerin Rolü Üzerine Değerlendirmeler”, Beril Dedeoğlu (Der.), **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, 1. Baskı içinde (65-130), İstanbul: Boyut Yayıncılık A.Ş.

- _____ (2003b), “Avrupa Birliği Anayasa Taslağı ve Öngördüğü Yenilikler”, **Aylık Strateji ve Analiz E-Dergisi** (8), <http://www.abchukuk.com/makale14.html>, (12.09.2016).
- The Sun (2017), **Migrant Melting Pot**, <https://www.thesun.co.uk/news/2442990/germany-largest-refugee-camp-tempelhof-airport-berlin-attack-lorry-driver-navid-b/>, (21.08.2017).
- Thielemann, Eiko R. (2005), “Symbolic Politics or Effective Burden-sharing? Redistribution, Side-payments and the European Refugee Fund”, **JCMS: Journal of Common Market Studies** 43(4), 807-824.
- Thouez, Colleen (2000), “Towards a Common European Migration and Asylum Policy?”, **New Issues in Refugee Research**, (27). <http://www.refworld.org/pdfid/4ff582b42.pdf>, (30.08.2016).
- TİKA (2016a), **Hakkımızda**, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, (24.01.2018)
- _____ (2016b), **Türkiye Kalkınma Yardımları 2016 Raporu**, <http://www.tika.gov.tr/upload/2017/YAYINLAR/Faaliyet%20Raporlar%C4%B1/2016/T%C3%BCrkiye%20Kalk%C4%B1nma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%20Raporu%202016.pdf>, (24.01.2018).
- TOBB (2017), **Bilgi Erişim Müdürlüğü, Kulan/Kapanan Şirket İstatistikleri**, <https://www.tobb.org.tr/BilgiErisimMudurlugu/Sayfalar/KurulanKapananSirketistatistikleri.php>, (24.11.2017).
- Tokgöz, Gülay (2006), **Uluslararası Emek Göçü**, 1. Baskı, İstanbul bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Trevisanut, Seline (2009), “Maritime Border Control and The Protection of Asylum-Seekers in the European Union”, **Touro International Law Review**, 12, 157-161, <https://www.tourolaw.edu/ILR/uploads/articles/V12/Trevisanut.pdf>, (15.09.2016).
- Tunç, Ayşe Şebnem (2015), “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, **TESAM Akademi Dergisi**, 2(2), 29-63.
- Turan, Yıldırım ve Şaşkın, Osman (2017), “AB’ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları”, **PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, (3)1, 47-56.
- TÜİK (2017a), **Dış Ticaret İstatistikleri**, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046, (24.11.2017).
- _____ (2017b), **Adalet İstatistikleri**, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1070, (24.11.2017).
- _____ (2017c), **Turizm İstatistikleri**, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1072, (25.11.2017).

- _____ (2017d), **Nüfus Projeksiyonları 2013-2075**, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15844>, (25.11.2017)
- _____ (2017e), **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi**, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, (24.11.2017).
- _____ (2018a), **İşgücü İstatistikleri**, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=102&locale=tr>, (19.09.2018)
- _____ (2018b), **Hayati İstatistikler**, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060, (22.09.2018).
- Türk Kızılayı (2017a), **Göç ve Mülteci Hizmetleri**, <http://www.kizilay.org.tr/NelerYapiyoruz/goc-ve-multeci-hizmetleri>, (01.09.2017).
- _____ (2017b), **Suriye Krizi İnsani Yardım Operasyonu**, http://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/67066144_eylul-2017-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu.pdf, (03.09.2017).
- Türkeş, Mustafa (1999), “Sığınmacılar Sorunsalı ve Türkiye”, **Umuda Doğru Sığınmacı ve Göçmenlere Dayanışma Derneği Dergisi**, 2(11) 5-6.
- Türkiye-AB Vize Muafiyeti Süreci ve Geri Kabul Anlaşması, Hakkında Temel Sorular ve yanıtları, http://www.ab.gov.tr/files/pub/turkiye_ab_vize_muafiyeti_sureci_ve_geri_kabul_anlasmasi_hakkinda_temel_sorular_ve_yanitlari.pdf, (26.08.2016).
- Ulukan, Nihan Çiğerci (2013), “Göçmenler İçin Kaçış Yok: Göç Politikaları ve Göçmen Emeği”, **Eğitim Bilim Toplum Dergisi**, 11(44), 32-45, <http://www.egitimbilimtoplum.com.tr/index.php/ebt/article/viewArticle/532>, (15.09.2016).
- Uluslararası Af Örgütü (2008), **Mülteci Çalıştayları, 2004-2005**, Ankara: Uluslararası Af Örgütü.
- _____ (2009a), **Uluslararası Af Örgütü Broşürü**, İstanbul: Uluslararası Af Örgütü Yayınları.
- _____ (2009b), **İki Arada Bir Derede Türkiye’deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor**, London: Uluslararası Af Örgütü Yayınları.
- _____ (2015), **Uluslararası Af Örgütü Raporu 2014/15**, İstanbul: Uluslararası Af Örgütü, <http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/yillik-rapor-2014-turkce23.pdf>, (21.08.2016).
- _____ (t.y.), **Biz Kimiz?**, <https://www.amnesty.org.tr/uao-hakkinda>, (21.08.2016).
- _____ (t.y.), **Uluslararası Af Örgütü Nasıl Çalışır**, <https://www.amnesty.org.tr/nav/32/sikca-sorulan-sorular>, (21.08.2016).
- Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü, (1998), <http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/UCM%20MEV/Roma%20Stat%C3%BCs%C3%BC.pdf>, (23.08.2016).

- UN (2017a), **Addressing Large Movements of Refugees and Migrants, Infographics**, <http://refugeesmigrants.un.org/infographics>, (18.08.2017).
- ___ (2017b), **Country Profile: Syrian Arab Republic**, <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Syrian%20Arab%20Republic>, (19.08.2017).
- UNHCR (1984), **1984 Cartagena Sözleşmesi**, <http://www.unhcr.org/aboutus/background/45dc19084/cartagena-declaration-refugees-adopted-colloquiuminternationalprotection.html>, (12.08.2016).
- ___ (1989), **Determination of Refugee Status (RLD 2)**, <http://www.refworld.org/pdfid/3ae6b35c0.pdf>, (23.09.2016).
- ___ (1998), **Implementaton of the Dublin Convention: Some UNHCR Observations**, <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/43662e1b2.pdf>, (30.08.2016).
- ___ (2002), **Global Consultations on International Protection/Third Track: Local Integration**, <http://www.refworld.org/docid/3d6266e17.html>, (24.11.2017).
- ___ (2005), **Conclusion on Local Integration No. 104 (LVI)**, <http://www.refworld.org/docid/4357a91b2.html>, (24.11.2017).
- ___ (2007), **Collection of International Instruments and Legal Texts Concerning Refugees and Others of Concern to UNHCR**, Vol: 1, United Nations Publications.
- ___ (2009), **Nansen-A Man of Action and Vision**, <http://www.unhcr.org/events/nansen/4a50086/nansen-man-action-vision.html>, (19.08.2016).
- ___ (2013), **A New Beginning Refugee Integration in Europe**, <http://www.unhcr.org/52403d389.pdf>, (24.11.2017).
- ___ (2014), **The Core International Human Rights Treaties**. New York: United Nations.
- ___ (2015) **States Parties to the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol**, <http://www.unhcr.org/protection/basic/3b73b0d63/states-parties-1951-convention-its-1967-protocol.html>, (12.06.2018).
- ___ (2017a), **UNHCR Data Portal on Refugees/Migrants Emergency Response–Mediterranean**, <http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>, (18.04.2017).
- ___ (2017b), **Population Statistics, Person of Concern**, http://popstats.unhcr.org/en/persons_of_concern, (18.08.2017).
- ___ (2017c), **Syria Regional Refugee Response**, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, (27.08.2017).
- ___ (2018a), **Population Statistics**, <http://popstats.unhcr.org/en/overview>, (13.09.2018).

- _____ (2018b), **UNHCR tarafından kayıt ve MSB**, <http://help.unhcr.org/turkey/tr/information-for-non-syrians/reception-registration-and-rsd-with-unhcr/>, (29.10.2018)
- _____ (t.y.), **UNHCR'nin Tarihçesi**, <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=53>, (20. 08. 2016).
- _____ (t.y.), **Who We Are**, <http://www.unrwa.org/who-we-are>, (20. 08. 2016).
- Varlı, Bahar (2009), “Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Birliği’nde Ulusal Parlamentoların Rolü ve TBMM Açısından Bir Değerlendirme”, **Yasama Dergisi**, 13, 5-43, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2009/sayi13/5-44.pdf, (14.09.2016).
- Vayrynen, Raimo (2005), “Illegal Immigration, Human Trafficking and Organized Crime”, George J.Borjas ve Jeff Crisp (Ed.), **Poverty, International Migration and Asylum**, 1. Baskı içinde (143-170), Palgrave Macmillan, New York.
- Vink, Maarten (2001), “The Limited Europeanization of Domestic Asylum Policy: EU Governments and two-level Games”, **In First YEN Research Meeting on Europeanisation, Workshop IV ‘Europeanisation of Domestic Policies**, Italy. 1-27.
- Watson, Scott D. (2009). **The Securitization of Humanitarian Migration: Digging Moats and Sinking Boats**, Canada: Routledge Publishers.
- Wood, William B. (1994), “Forced Migration: Local Conflicts and International Dilemmas”, **Annals of the Association of American Geographers**, December, 84(4), 607-634.
- Yakut, Kemal (2015), “Kırım Tatarları ve Nogayların Osmanlı İmparatorluğuna Göçleri (1783-1922)” M. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya (Ed.), **Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’de Göçler**, 1. Baskı içinde (119-132), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yalçın, Cemal (2004), **Göç Sosyolojisi**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaldız, Fırat (2012), “AB’de Bireysel Haklar ve Lizbon Antlaşması”, **Bilge Strateji**, 4(7), 107-129, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/bs/article/view/5000153428> , (14.09.2016).
- Yılmaz, Öztürk, Necla (2007), “5543 Sayılı İskân Kanunu Hükümleri Uyarınca Türk Vatandaşlığının Kazanılması”, **TBB Dergisi**, 68, 241-264, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-68-290>, (15.10.2016).
- Yinon, Oded (1982), **1980’lerde İsrail İçin Bir Strateji**, <http://www.pau.edu.tr/zyilmaz/tr/sayfa/israilin-ortadogu-projesinde-neler-var>, (18.08.2017).
- Yurdusev, A. Nuri (1997), “Türkiye ve Avrupa: Batılılaşma, Kalkınma, Demokrasi”, Atıla Eralp (Ed.), **Türkiye ve Avrupa**, 1. Baskı içinde (17-85), İmge Kitabevi, Ankara.
- Zencir, Mehmet ve Davas, Aslı (2014), **Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu**, 1. Baskı, Türk Tabipler Birliği Yayınları, Ankara.

EKLER

Ek 1: Nansen Pasaportu ve Seyahat Belgesi

Norddeutsche Zehrbörse: Indication de l'autorité qui délivre le certificat. Ort der Ausstellung: Lieu où l'on délivre le certificat. Ben Date.

Nanfenausweis Nr. _____

Certificat Nansen

Gültig bis Valable jusqu'à _____

Die Nansen nach Zusatzblatt wird ausserhalb der Schutzbereiche des Nansen ausgestellt. Der Nansen wird nicht ausgestellt, wenn der Inhaber gegenwärtig im Ausland ist. Der Nansen wird nicht ausgestellt, wenn der Inhaber gegenwärtig im Ausland ist. Der Nansen wird nicht ausgestellt, wenn der Inhaber gegenwärtig im Ausland ist.

Le Nansen est délivré en vertu du présent certificat. Le Nansen est délivré en vertu du présent certificat. Le Nansen est délivré en vertu du présent certificat.

Familienname: Nom de famille. Geburtsort: Lieu de naissance. Familienname der Eltern: Nom de famille des parents. Familienname der Mutter: Nom de famille de la mère. Name: Nom. Profession: Profession. Früherer Wohnort in Russland: Ancien domicile en Russie. Gegenwärtiger Aufenthaltsort: Résidence actuelle. Personbeschreibung: Signalement. Alter: Age. Haare: Cheveux. Augen: Yeux. Gesichtsfarbe: Couleur du visage. Nase: Nez. Besondere Kennzeichen: Signes particuliers. Bemerkungen: Observations.

Unterzeichnet des Inhabers: Signature du porteur.

Unterzeichnet der Zehrbörse: Signature de l'autorité.

Es wird hiermit bezeugt, dass der Inhaber des durch das Bild dargestellten Person ist und die darunter befindliche Unterschrift eigenhändig vollzogen hat. Le soussigné certifie que le titulaire du présent document est bien celui du porteur du présent document.

Die Nansen ist gemäß den Bestimmungen der von Herrn Dr. Nansen, dem Oberkommissar für Flüchtlinge, erlassenen Anordnungen ausgestellt. Ce certificat est délivré conformément aux résolutions de la Commission gouvernementale convoquée par le Dr. Nansen, Haut-Commissaire pour les Réfugiés, à Göttingen, les 2-3-4 juillet 1933.

* Der Inhaber unterliegt nicht dem Grenzversteuern. / Toutefois le porteur est tenu à se procurer le visa d'entrée.

A 55 (5. 10. 1933) Norddeutsche Zehrbörse

Ek 2: Geri Kabul Başvuru Formu

[Türkiye Cumhuriyeti Amblemi]

TÜRKİYE CUMHURİYETİ VE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDA
İZİNSİZ İKAMET EDEN KİŞİLERİN GERİ KABULÜNE İLİŞKİN
..... ANLAŞMASININ 8. MADDESİ UYARINCA
GERİ KABUL BAŞVURUSU

.....
..... (yer ve tarih)
(Talep eden yetkilinin unvanı)

İlgi:.....
Kime:.....
.....
(Talepte bulunan yetkilinin unvanı)

☐ HIZLANDIRILMIŞ PROSEDÜR (Madde 7(4))

☐ MÜLAKAT TALEBİ (Madde 9(3))

A. KİŞİSEL BİLGİLER

1. Tam isim (soyadın altını çiziniz):
.....
2. Kızlık Soyadı:
.....
3. Doğum tarihi ve yeri:
.....
4. Cinsiyet ve fiziksel görünüş (boy, göz rengi, ayırt edici izler vs.):
.....
5. Bilinen diğer isimleri (önceki adlar, sair adlar, tanındığı/kullandığı veya takma adları):
.....
6. Uyruk ve dil:
.....
7. Medeni durum: ☐ Evli ☐ Bekar ☐ Boşanmış ☐ Dul
Eğer evliyse : eşinin ismi
Çocukların isimleri ve yaşları (eğer varsa)
.....
8. Talep edilen Devletteki son adresi:
.....

Fotoğraf

B. EŞİNİN KİŞİSEL BİLGİLERİ (EĞER VARSA)

1. Tam isim (soyadın altını çiziniz):
.....
2. Kızlık Soyadı:
.....
3. Doğum tarihi ve yeri:
.....
4. Cinsiyet ve fiziksel görünüş (boy, göz rengi, ayırt edici izler vs.):
.....
5. Bilinen diğer isimleri (önceki adlar, sair adlar, tanındığı/kullandığı veya takma adları):
.....
6. Uyruk ve dil:
.....

C. ÇOCUKLARIN KİŞİSEL BİLGİLERİ (EĞER VARSA)

1. Tam isim (soyadın altını çiziniz):
.....
2. Doğum tarihi ve yeri:
.....
3. Cinsiyet ve fiziksel görünüş (boy, göz rengi, ayırt edici izler vs.):
.....
4. Uyruk ve dil:
.....

D. TRANSFER EDİLECEK KİŞİYLE İLGİLİ ÖZEL KOŞULLAR

1. Sağlık durumu
(örneğin özel tıbbi bakımla ilgili olası referans; bulaşıcı hastalığın Latince ismi):
.....
2. Özellikle tehlikeli kişinin bildirilmemesi
(örneğin ağır suçlardan, saldırgan davranışlardan şüpheli olanlar):
.....

E. EKLENMİŞ KANIT BELGELERİ

1.
(Pasaport No.)
(tanzim tarihi ve yeri)
(tanzim eden yetkili)
(geçerlilik süresi)
2.
(Kimlik Kartı No.)
(tanzim tarihi ve yeri)
(tanzim eden yetkili)
(geçerlilik süresi)
3.
(Sürücü belgesi No.)
(tanzim tarihi ve yeri)
(tanzim eden yetkili)
(geçerlilik süresi)
4.
(Diğer resmi belge No.)
(tanzim tarihi ve yeri)
(tanzim eden yetkili)
(geçerlilik süresi)

F. GÖZLEMLER

(İmza) (Kaşe/Mühür)

Ek 3: Transit Geçiş Başvuru Formu

[Türkiye Cumhuriyeti Amblemi]

TÜRKİYE CUMHURİYETİ VE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDA
İZİNSİZ İKAMET EDEN KİŞİLERİN GERİ KABULÜNE İLİŞKİN
..... ANLAŞMASININ 15. MADDESİ UYARINCA
TRANSİT GEÇİŞ BAŞVURUSU

.....
..... (yer ve tarih)
.....
..... (Talep eden yetkilinin unvanı)

Referans

.....

Kime

.....

.....

.....
..... (Talepte bulunulan yetkilinin unvanı)

A. KİŞİSEL BİLGİLER

1. Tam isim (soyadın altını çiztin):

.....

2. Kızlık Soyadı:

.....

3. Doğum tarihi ve yeri:

.....

4. Cinsiyet ve fiziksel görünüş (boy, göz rengi, ayırt edici izler vs.):

.....

6. Bütün diğer isimleri (önceki adlar, sırt adlar, tanındığı/kullandığı veya takma adları):

.....

.....

7. Uyruk ve dil:

.....

8. Seyahat belgesinin türü ve numarası:

.....

Fotoğraf

B. TRANSİT GEÇİŞ İŞLEMİ

1. Transit geçiş türü

• Hava • Kara • Deniz

2. Nihai varış Devleti

.....

.....

3. Muhtemel aktarma Devletleri

.....

.....

4. Önerilen sınır geçiş noktası, tarih, geçiş saati ve muhtemel refakatçiler:

.....

.....

.....

5. Diğer transit geçiş Devletinde ve nihai varış Devletinde garanti edilen kabul

(Madde 14 Paragraf 2)

• Evet • Hayır

6. Bir transit geçiş reddinin sebebi hakkında bilgi

(Madde 14 Paragraf 3)

• Evet • Hayır

C. GÖZLEMLER

.....

.....

.....

(İmza) (Kaşe/Mühür)

.....

Ek 4: BMMYK Tercüman Gizlilik ve Tarafsızlık Taahhütnamesi

BMMYK TERCÜMAN GİZLİLİK

VE

TARAFSIZLIK TAAHHÜTNAMESİ

Tercümanın Adı:

BMMYK Davranış Tüzüğü ile belirlenen ilkelere uymak konusundaki mutabakatın yanı sıra, bir BMMYK Tercümanı olarak BMMYK'nin yetki alanında gerçekleştirilen Mülteci Statüsü Belirleme (MSB) prosedürleri dahilindeki görevimin yerine getirilmesiyle ilgili olarak aşağıdaki taahhütlerde bulunuyorum:

Gizlilik Yükümlülüğü

BMMYK'de tercüman olarak görevim dolayısıyla bilgim dahiline giren sığınmacılar, mülteciler, çalışan arkadaşlarım ya da işle ilgili diğer hususlar hakkında edindiğim hiçbir bilgiyi ifşa ve bahis konusu etmeyeceğimi taahhüt ederim. BMMYK'de edindiğim bilgilerin gizliliğini muhafaza etme yükümlülüğünün BMMYK'deki görev sürem sona ermesinden sonra da devam etmesini anlıyorum ve kabul ediyorum.

Tarafsızlık Yükümlülüğü

BMMYK binalarının hem içinde ve hem de dışında, her zaman, bir BMMYK tercümanı olarak sorumluluklarımı tarafsızlık yükümlülüklerime tamamlıya uygun bir şekilde yerine getirmeyi ve doğru dürüst davranmayı taahhüt ediyorum. Özellikle de:

- BMMYK MSB prosedürlerinde elimden geldiğince doğru ve eksiksiz tercüme yapacağımı;
- BMMYK MSB prosedürlerinde yansız ve yargıdan uzak bir şekilde tercümanlık hizmeti sunacağımı;
- Sığınmacıların ya da mülteciler adına savunuculuk yapmaktan kaçınacağımı;

- Sığınmacılardan ve mültecilerden ya da onlar adına para ya da başka türden ödeme kabul etmeyeceğimi;
- Sığınmacılar ve mülteciler ya da üçüncü şahıslarla hem bir tercüman olarak tarafsızlığımı hem de BMMYK prosedürlerinin hakkaniyetlilik ve bütünlüğüne zarar verebilecek veya zarar verdiğini düşündürecek türden ilişkiye ya da alışverişe girmeyeceğimi;
- Görevlerimi, BMMYK prosedürlerindeki kültür, toplumsal cinsiyet ve yaş konularına duyarlı BMMYK standartlarına uygun bir şekilde yerine getireceğimi.

Rapor Verme Sorumluluğu

Görevlerimi ifa ederken tarafsızlığımı zayıflatabilecek ya da verimliliğimi düşürebilecek veya düşürdüğü izlenimi verebilecek her türlü olgu ve olayı tercümanlık hizmeti verdiğim BMMYK personeline bildirmeyi ve doğrudan denetçime rapor etmeyi taahhüt ediyorum. Özellikle de, aşağıdakileri gecikmeye mahal vermeksizin bildirmeyi kabul ediyorum:

- Kendisine tercümanlık hizmeti vermek üzere tayin edildiğim bir sığınmacı ya da mülteciyle mesleki ya da kişisel olarak kurduğum her türlü bağ;
- Sahip olduğum ve BMMYK tercümanı olarak yaptığım görevle uyumlayabilecek ya da bağdaşmaz görünebilecek her türlü iş, ilişki ya da özel menfaat;
- Yerine getirmekle görevlendirildiğim işlerde tercüme hizmeti sunma becerimini olumsuz yönde etkileyebilecek başka her türlü etken.

Tercüman Taahhütlerinin İhlal Edilmesinin Sonuçları

İmzalayacağım bu *BMMYK Tercüman Gizlilik ve Tarafsızlık Taahhütnamesinin* personel dosyasında muhafaza edileceğini ve yukarıda bahsi geçen yükümlülükleri uymamanın, gerekçe gösterilmeksizin görevi kötüye kullanma anlamına geleceğini ve hakkımda başlatılacak bir disiplin kovuşturması ve/veya yasal işlemle sonuçlanabileceğini kabul ediyorum.

Yukarıda açıklanan yükümlülüklerin her birini okudum, anladım ve kabul ediyorum.

Tercümanın imzası:.....

Tarih:

Yer:

Ek 5: BMMYK Mülteci Statüsü Belirleme Başvuru Formu

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseriği		 UNHCR The UN Refugee Agency MSB Başvuru Formu	
BMMYK Burcu:	☐ Asıl Başvuru Statüsü ☐ Tükev Statüsü		
MSB Dosya#	Kayıt #:		
Ev sahibi ülkeye varış tarihi (gg/aa/yyyy):	Kayıt Tarihi (gg/aa/yyyy):	Özel İhtiyaçlar:	
Kayıt Personeli:	Tercüman:		
Bağlantılı MSB Dosyaları:			

Kayıt Bilgi Formu
Bölüm A'dan H'ye kadar bütün bölümler Asıl Başvuru Sahibine eşlik eden aile fertleri ve bakmakla yükümlü olunan diğer kişiler de dahil olmak üzere bütün yetişkin ve çocuklar için doldurulmalıdır.

Bölüm A – Temel Kişisel Bilgiler	
1. Tam Adı-Soyadı (adnan altını çiziniz):	
2. Kullandığı diğer isimler:	
3. Baba Adı:	4. Anne Adı:
5. Cinsiyet: ☐ Erkek ☐ Kadın	6. Uyruğu:
7. Doğum Tarihi (gg/aa/yyyy): / / (eğer tarih bilermiyorsa yaklaşık doğum yılı belirtiniz)	
8. Doğum Yeri:	
9. Medeni Hali: ☐ Bekar ☐ Evli ☐ Nişanlı ☐ Ayrılmış ☐ Boşanmış ☐ Dul	
10. Eşinin Adı (eğer varsa):	
11. Din:	12. Etkin kökeni:
13. Menşe Ülkesindeki Son İkamet Yerinin Tam Adresi:	

14. Halihazırdaki Adresi ve İrtibat Numaraları:

Bölüm B – Eğitim (En Üst Derecede)				
Kurumun Adı	Yer/Ülke	(aa/yyyy) tarihinden	(aa/yyyy) tarihine kadar	Alınan Derece
		/ /	/ /	
		/ /	/ /	

Bölüm C – İş (Menşe ülkesindeki son iş)				
İşverenin Adı	Yer/Ülke	(aa/yyyy) tarihinden	(aa/yyyy) tarihine kadar	Mesleki Ünvan
		/ /	/ /	
		/ /	/ /	

Bölüm D – Kimlik Belgeleri / Sunulan Diğer Belgeler				
Belge Türü, Numarası	Verildiği Yer	Veriliş Tarihi (gg/aa/yyyy)	Sona Erme Tarihi (gg/aa/yyyy)	Orijinalinin veriliş verilişmediği
		/ /	/ /	☐ Evet ☐ Hayır
		/ /	/ /	☐ Evet ☐ Hayır
		/ /	/ /	☐ Evet ☐ Hayır
		/ /	/ /	☐ Evet ☐ Hayır
		/ /	/ /	☐ Evet ☐ Hayır

Yasadışı Yollardan Alınan Belgeler:

Eğer yukarıda listelenen belgelerden herhangi biri yasadışı yollardan alındıysa lütfen nasıl alındığını açıklayınız.

Eksik Belgeler:		
Eğer kimlik belgeniz veya başvurunuzla ilgili diğer belgeler yoksa lütfen nedenini açıklayınız:		
Eğer belgeleriniz yoksa, bu belgelerilerde temin edilecek misiniz? Eğer yanıtınız hayır ise, lütfen nedenini açıklayınız.		
Bölüm E – Başvuru Sahibinin BMMYK Nezdindeki Kayıt Tarihi		
1. Daha önce BMMYK'ye kaydoldunuz mu? ☐ Evet ☐ Hayır		
Eğer yanıtınız evet ise, nerede kaydoldunuz?	Kayıt #:	Kayıt Tarihi (gg/aa/yyyy): / /
2. Daha önce hiç BMMYK'ye veya bir Hükümete mültecilere yönelik korumadan yararlanmak üzere başvuruda bulunduğunuz mu? ☐ Evet ☐ Hayır		
Eğer yanıtınız evet ise, Nerede?	Ne Zaman?	Alınan Karar ve/veya Verilen Statü:
Aile/Hanehalkı Bileşimi		
Eğer Başvuru Sahibi, Asıl Başvuru Sahibinin bakmakla yükümlü olduğu kişilerden/aile fertlerinden biri olarak başvurduysa ve F'den H'ye kadar olan bölümlerde verilen bilgi asıl Başvuru Sahibinininkiyle aynı ise, F'den H'ye kadar olan bölümleri doldurmak yerine Asıl Başvuru Sahibinin kayıt numarası verilebilir.		
Asıl Başvuru Sahibinin Kayıt Numarası:		

Bölüm F – Asıl Başvuru Sahibine Eşlik Eden Aile Fertleri ve Bakmakla Yükümlü Olunan Diğer Kişiler				
Tam Adı Soyadı	Birleşmiş Milletler Kayıt Numarası	Başvuru Sahibi ile Yakınlık Derecesi	Cinsiyeti (E/K)	Doğum Tarihi (gg/aa/yyyy)
01.				/ /
02.				/ /
03.				/ /
04.				/ /
05.				/ /
06.				/ /
07.				/ /

08.				/ /
09.				/ /
10.				/ /

Bölüm G – Menşe Ülkesindeki Yakın Aile Fertleri ve Bakmakla Yükümlü Olunan Kişiler				
Adı Soyadı	Başvuru Sahibi ile Yakınlık Derecesi	Doğum Tarihi (gg/aa/yyyy)	Tabiyeti	Mesleği
		/ /		
		/ /		
		/ /		
		/ /		
		/ /		

Bölüm H – Menşe Ülke Dışında Yaşayan Aile Fertleri ve/veya Bakmakla Yükümlü Olunan Kişiler					
Adı Soyadı	Başvuru Sahibi ile Yakınlık Derecesi	Doğum Tarihi (gg/aa/yyyy)	Adresi	Oradaki statüsü	Tabiyeti
		/ /			
		/ /			
		/ /			
		/ /			

BMMYK'nın Yetki Alanındaki MSB için Ek Bilgiler	
Bölüm I'den K'ye kadar olan kısımların her bir Yetişkin Başvuru Sahibi, Asıl Başvuru Sahibi olarak başvuruda bulunan çocuklar ve refakatçisi olmayan veya ailesinden ayrı düşmüş her bir çocuk için ayrı ayrı doldurulması gerekmektedir.	
Bölüm I – Seyahatle İlgili Ayrıntılı Bilgi	
1. Menşe Ülkesinden Ayrılma Tarihi (gg/aa/yyyy): / /	
2. Menşe Ülkesinden çıkışta kullanılan ulaşım aracı:	
3. Menşe Ülkesinden Çıkış Yaptığınız Nokta:	
Süre	Kullanılan Seyahat Belgesi

Ek 5: (Devamı)

[illegible]

2. Ülkenize geri dönmeniz halinde sizin veya aile fertlerinizin başına neler gelebileceğini düşünüyorsunuz? Lütfen nedenleriyle açıklayınız.

BEYANNAME

Başvuru Sahibi tarafından imzalanacaktır.

Bu form üzerine yazdığım ve bu formla birlikte verdiğim bilgilerin tamamının eksiksiz, doğru ve geçerli olduğunu beyan ederim.

Asılsız veya yanlış bilgi vermem halinde bunun, mülteci statüsü için yaptığım başvurunun reddedilmesine veya mülteci statüsü tanındıysa statümün iptal edilmesine yol açabileceğini biliyorum.

Başyurum incelenmekte iken adresim, benimle irtibat kurulabilecek numaralar, aile fertlerimden ülkeye gelen veya ülkeden ayrılanlar veya ailemdeki evlenme, boşanma, ölüm, doğum... gibi diğer nüfus hareketleri dahil olmak üzere durumumdaki her türlü değişiklikten BMMYK'yı haberdar etmeyi taahhüt ederim.

Başvuru Sahibinin İmzası: _____
Tarih: _____
Yer: _____
Çevirmenin imzası: _____

EK 6: Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklar İçin Başvuru Formu

Refakatsiz Ve

Ailesinden Ayrı Düşmüş

Çocuklar İçin

Kayıt Formu

FOTOĞRAF

UKHK Kimlik No: _____
Diğer Kimlik No: _____
(Lütfen kurumu belirtiniz)

Refakatsiz Çocuk ☐
Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuk ☐

Lütfen Dikkat:

* **Ailesinden ayrı düşmüş çocuk**, her iki ebeveyninden ya da daha önce kendisinin bakımını yapmaktaki ikinci dereceden yakınına ya da diğer akrabalarından ayrı düşmüş ama diğer akrabalarından ayrı düşmüş olması zorunlu olmayan 18 yaşın altındaki kişidir. **Refakatsiz çocuk**, her iki ebeveyninden ya da daha önce kendisinin bakımını yapmaktaki ikinci dereceden yakınına ya da diğer akrabalarından ayrı düşmüş ama diğer akrabalarından ayrı düşmüş olması zorunlu olmayan 18 yaşın altındaki kişidir.

* Çocukun adresini hatırlayamaması halinde lütfen cami, kilise, okul ya da başka belirli kurumlar gibi adres konusunda yardımcı olabilecek diğer bilgileri not ediniz.

Lütfen bu formu titizlikle kalemle doldurunuz

1. Çocuğun Kimlik Bilgileri

Kişisel Kimlik belgesi türü ve numarası: _____ Cinsiyeti ☐ K ☐ E ☐

Tam adı (yerel kullanımdaki haliyle) _____

(Lakabı) Aynı zamanda _____ olarak da bilinir

Ailesinden ayrıldıktan sonra çocuğa bakılan tarafların isim(ler) veritmiş mi? **Evet** ☐ **Hayır** ☐

Doğum Tarihi / Yaşı _____ Doğum Yeri _____

Uyruğu _____ Ülkesi _____

Mensubu Olduğu Etnik Grup _____

Konuştugu Dil(ler) _____

Ayrırt Edici Fiziksel Özellikleri _____

Babasının _____ Tam _____ Adı _____

Hayatta ☐ Ölü ☐ Bilinmiyor ☐

4. Çocuğun Ailesinden Ayrı Düşmesinin Hikayesi

Ayrı düştüğü tarih: _____ Ayrı düştüğü yer: _____ Ülke: _____

Ayrıma koşulları: _____

Ayrı düşülen yer ile halihazırda bulunduğu yer arasında bulunduğu yerlerin listesi _____

5. Çocuğun Bir Yerden Tahliye Edilmiş Olması Halinde

Kim/hangi _____ kurum _____ aracılığıyla:

Tahliye neden(ler)i: _____

Nereden ? _____ Nereye ? _____

6. Korumaya İlişkin Diğer Endişeler

Çocuğun silahlı bir kuvvet veya silahlı bir grup ile bağlantısı olmuş mu? Evet ☐ Hayır ☐

Çocuk aile reisi _____ Evet ☐ Hayır ☐

Engelli _____ Evet ☐ Hayır ☐

Tıbbi _____ Evet ☐ Hayır ☐

Sokak Çocuğu _____ Evet ☐ Hayır ☐

Küçük yaşta anne olmuş kız çocuğu _____ Evet ☐ Hayır ☐

İstismar Durumu _____ Evet ☐ Hayır ☐

Diğer (lütfen açıklayınız) _____

7. Çocuğun Dilekleri

Annesinin Tam Adı _____

Hayatta ☐ Ölü ☐ Bilinmiyor ☐

Eğer anne ve/veya babasının öldüğüne inanılıyorsa, lütfen ayrıntılar ile açıklayınız

Çocuğun tanıdığı diğer kişiler _____

Çocuğun ailesinden ayrı düşmeden önceki adresi (örneğin çocuğun büyüdüğü yer) _____

Tel. no _____

Çocuğun birlikte yaşadığı kişi(ler) _____

2. Çocuğa Refakat Eden Kardeşleri (kız kardeş/erkek kardeş)

A. Tam Adı

Doğum Tarihi/Yaşı _____ Doğum Yeri _____ Ülkesi _____

Halihazırdaki Adresi _____

Tel. no _____

B. Tam Adı

Doğum Tarihi/Yaşı _____ Doğum Yeri _____ Ülkesi _____

Halihazırdaki Adresi _____

Tel. no _____

3. Çocuğun Bakımıyla İlgili Mevcut Düzenlemeler

a. Çocuk Merkezi ☐ b. Korumacı Aile (lütfen uyruğunu belirtiniz) ☐

c. Diğer (lütfen açıklayınız) ☐

Çocuğun bakımından sorumlu kurumun/kişinin tam adı: _____

Adresi: _____

Tel No: _____

Söz konusu düzenlemenin başlangıç tarihi: _____

Korumacı ailenin yerleşmek istediği ya da muhtemelen yerleşeceği yer: _____

Adresi: _____ Ülke: _____

Çocuğun bulmak istediği kişi(ler)

Babası ☐ Annesi ☐ Erkek Kardeşi ☐ Kız Kardeşi ☐

Diğer (lütfen açıklayınız) ☐

A. Tam Adı ve Yakınlık Derecesi _____

Bilinen Son Adresi _____

Ülke _____ Tel. no _____

B. Tam Adı ve Yakınlık Derecesi _____

Bilinen Son Adresi _____

Ülke _____ Tel. no _____

C. Tam Adı ve Yakınlık Derecesi _____

Bilinen Son Adresi _____

Ülke _____ Tel. no _____

Çocuğun temasta olduğu/haberleştiği herhangi bir akrabası var mı (lütfen ayrıntılı olarak açıklayınız)?

Çocuk ailesi ile bir araya gelmeyi istiyor mu? Evet, en kısa süre içerisinde ☐

Evet, daha sonra ☐ Hayır ☐

8. Takiple İlgilenen Diğer Kurum Tarafından Yapılan Mülakat

Çocuk başka bir kurum tarafından mülakata alındı mı? Evet ☐ Hayır ☐

Kurum/kurumların adı: _____

Mülakat yeri: _____ Tarihi: _____

Ülke: _____

Diğer kurum tarafından çocuğa verilen referans numarası: _____

9. Çocuğun beraberindeki belgelerin listesi

Ek 6: (Devamı)

10. Çocuğun ailesinin izinin sürülmesinde yardımcı olabilecek ek bilgi (lütfen çocuğa, kardeşleri de dahil olmak üzere akrabalarının nerede olabileceğini düşündüğünü, akrabalarıyla iletişim halinde olup olmadığını sorunuz.)

This is a blank sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. On the left side, there is a vertical margin line, creating a narrow left margin. The paper appears to be from a notebook or a standard ruled document.

16. Çocuğun imzası (eğer yeterince büyükse) _____

11. Bilgi ifşaatı

Çocuk/çocuğun vasisi, çocuğun adının ve akrabalarının adlarının ailenin izinin sürülmesi amacıyla (radyodan, internetten, vb.) yayınlanmasını onaylıyor mu? Evet ☐ Hayır ☐

12. Mülakat yeri ve tarihi: _____

13. Bilgiler şu kişilerden alınmıştır:

Çocuktan ☐ Çocuğun vasisinden ☐ Diğer (lütfen belirtiniz) ☐ _____

14. Mülakatı yapanın ve kurumun adı:

15. Çocuğun ailesinin izini sürmekten sorumlu kurum (lütfen adını, adresini ve irtibat numaralarını belirtiniz) _____

EK 7: Yasal Temsilci Yetkilendirme Belgesi

YASAL TEMSİLCİ YETKİLENDİRME BELGESİ

Başvuru Sahibi Tarafından Doldurulacaktır

Başvuru Sahibinin Adı:

Doğum Tarihi:

MSB Dosya No. :

İşbu belge ile adlı kişiyi Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne yaptığım iltica başvurusu ile ilgili tüm konularda yasal temsilcim olarak görev yapmak üzere yetkilendiriyorum.

BMMYK'ye doğrudan verdiğim belge veya bilgilerin ve yaptığım iltica başvurusu hakkında BMMYK'nin aldığı kararların BMMYK tarafından yukarıda adı verilen kişiye bildirilmesine izin veriyorum.

Bu yetkilendirme belgesi, BMMYK iltica başvurum hakkında nihai bir karar varana veya yukarıda adı verilen kişinin artık yasal temsilcim olmadığını BMMYK'ye bildirdiğim tarihe kadar geçerli olacaktır.

Başvuru Sahibinin İmzası:

Tarih:

Ek 8: Hızlandırılmış Mülteci Statüsü Belirleme Değerlendirmesine Yönlendirme Notu

HIZLANDIRILMIŞ MSB DEĞERLENDİRMESİNE YÖNLENDİRME NOTU

Dosya Numarası	
----------------	--

BÖLÜM I GENEL BİLGİLER

BAPVURU SAHİBİNİN ADI:
KAYIT NO.:
TÜREV STATÜSÜ BAPVURUSUYSA, ASLİ BAPVURU SAHİBİNİN ADI:
YÖNLENDİRMEYİ YAPAN PERSONEL:

BÖLÜM II ÖZEL İHTİYAÇ KATEGORİSİ

☐ Açıkça Korunma İhtiyacında	☐ Yaşlı Sığınmacı
☐ İşkence / Travma Kurbanı	☐ Engelli Bapvuru Sahibi
☐ Özel İhtiyaçları Bulunan Kadın	☐ Tıbbi Yardım Gereklikim Doyan Bapvuru Sahibi
☐ Çocuk Bapvuru Sahibi / Refakataz ya da Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuk	☐ Diğer (belirtiniz)

BÖLÜM III YÖNLENDİRMENİN DAYANAĞI

(Yönlendirmeyi yapan personel tarafından doldurulacaktır)

(Bapvuru Sahibinin ev sahibi ülkedeki hassasiyetle ilgili bilgi veriniz. Bapvuru Sahibiyle gerçekleştirilen ilgili mülakatların özetlerini yazınız ya da mülakat notlarını ekleyiniz. Mülkûse resmi raporları, uygulama ortaktarını veya diğer kuruluşların raporlarını kayıtlarına ya da yönlendirmeyi destekleyecek diğer belgeleri ekleyiniz.)

Yönlendirmeyi yapan personelin imzası:.....

Tarih ve Yer:.....

BÖLÜM IV TAVSİYELER

(Hızlandırılmış MSB Prosedürlerine Yönlendirmeyi onaylamaya yetkili BMMYK Koruma Memuru tarafından doldurulacaktır)

TAVSİYELERİN ÖZETİ	
☐ Yönlendirme Kabul Edildi	☐ Yönlendirme Reddedildi
Hızlandırılmış MSB Mülakatı ☐	Dosya, standart MSB prosedürlerinde programa konmak üzere programlama koordinatörüne iade edilmelidir.
Hızlandırılmış Temyiz Mülakatı ☐	
Diğer Hızlandırılmış Prosedürler ☐ (Belirtiniz).....	
TAVSİYE EDİLEN TARİH:	
..... tarihinde ya da daha önce	
TAVSİYENİN DAYANAĞI	
(Kararı dayanağını açıklayınız. Eğer Bapvuru Sahibi izin vermeye yetkili Koruma Memuru tarafından yeniden mülakata alındıysa mülakatın özetini veriniz ya da mülakat notlarını ekleyiniz.)	
İzin vermeye yetkili Koruma Memurunun imzası:	
Tarih ve yer:	

EK 9: BMMYK Mülteci Statüsü Belirleme Değerlendirme Formu

BMMYK

MSB DEĞERLENDİRME FORMU

BMMYK Ortst:	Dosya No.:
MÜLAKAT YAPAN KİŞİ/STATÜ	MÜLAKAT(LARIN) TARİHİ:
BELİRLİME MEMURU:	
TARİHİ:	

BAŞVURU SAHİBİNİN TEMEL KİMLİK BİLGİLERİ

(TAM KİMLİK BİLGİSİ İÇİN MSB BAŞVURU FORMUNA BAKINIZ)

TAM ADI :	BELİRLİLEN (KULLIYI) TABİYYETİ:
DOĞUM TARİHİ:	ÖZGE VATANISIZ İSE, ÖZGE MÜLTAT İKAMET YERİ:
ÇEVRETTİ:	EMEK KÖKENİ:
	DİNİ:

Bölüm I- İDDİA ÖZETİ

I-1 Başvuru Sahibinin, vatandaş olduğu ülkeyi veya mutlak ikamet yerini terk etme ve söz konusu ülkeye geri dönmekten korkma nedenlerini lütfen aşağıda özetleyiniz.

MSB Prosedür Standartları Ek 4-2 Burada belirtilen bütün bilgiler güli ve ayrılmıştır. Bu belge yalnızca BMMYK personeli ve bu belgeyi almak için özel izin sahip kişiler tarafından kullanılmak üzere hazırlanmıştır. BMMYK'nin izni olmaksızın yayınlaması, dağıtılması ya da kopyalanması kesinlikle yasaktır.

Bölüm II - İNANILIRLIĞIN DEĞERLENDİRİLMESİ

II-1 Başvuru Sahibinin verdiği ifadeler kendi içinde tutarlı mı ve **başvurunun esasına ilişkin (maddi) noktalarda** yeterince ayrıntılı mı?
Eğer yanıtınız hayır ise, lütfen örnekler vererek açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-2 Başvuru Sahibinin verdiği ifadeler, sunmuş olduğu diğer kanıtlarla tutarlı mı (örneğin belgeler, aile fertleri veya diğer tanıklar tarafından sağlanan deliller)?
Lütfen ilgili ifadeler / delillere atıfta bulunarak açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-3 Başvuru Sahibinin kendi deneyimleri ve profili hakkındaki ifadeleri, genel olarak bilinen olgular dahil olmak üzere, menşe ülke bilgileri ile örtüşüyor mu? Lütfen menşe ülke hakkındaki spesifik bilgilere atıfta bulunarak açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-4 Başvuru Sahibi mülteci talebini desteklemek üzere sunulabilecek tüm delilleri sunmuş mudur, veya delillerin tümünü sunamamış olmasına ilişkin makul bir açıklamada bulunmuş mudur?
Lütfen açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-5 Eğer varsa, mülakat sırasındaki gözlemler de dahil olmak üzere, ilgili diğer inanlık göstergelerini belirtiniz.

İNANILIRLIK DEĞERLENDİRMESİNE İLİŞKİN KANAAT

II-6 Şüphelinin ilgili lehine yorumlanması ilkesini dikkate alarak yanıtlayınız. Sözce, Başvuru Sahibinin talebinin esasına ilişkin (maddi) unsurlar hakkında verdiği ifadeleri inanılır mıydı?
Lütfen başvurunun hangi maddi unsurlarının inanılır bulunduğunu / inanılır bulunmadığını açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

MSB Prosedür Standartları Ek 4-2 Burada belirtilen bütün bilgiler güli ve ayrılmıştır. Bu belge yalnızca BMMYK personeli ve bu belgeyi almak için özel izin sahip kişiler tarafından kullanılmak üzere hazırlanmıştır. BMMYK'nin izni olmaksızın yayınlaması, dağıtılması ya da kopyalanması kesinlikle yasaktır.

Bölüm II - İNANILIRLIĞIN DEĞERLENDİRİLMESİ

II-1 Başvuru Sahibinin verdiği ifadeler kendi içinde tutarlı mı ve **başvurunun esasına ilişkin (maddi) noktalarda** yeterince ayrıntılı mı?
Eğer yanıtınız hayır ise, lütfen örnekler vererek açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-2 Başvuru Sahibinin verdiği ifadeler, sunmuş olduğu diğer kanıtlarla tutarlı mı (örneğin belgeler, aile fertleri veya diğer tanıklar tarafından sağlanan deliller)?
Lütfen ilgili ifadeler / delillere atıfta bulunarak açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-3 Başvuru Sahibinin kendi deneyimleri ve profili hakkındaki ifadeleri, genel olarak bilinen olgular dahil olmak üzere, menşe ülke bilgileri ile örtüşüyor mu? Lütfen menşe ülke hakkındaki spesifik bilgilere atıfta bulunarak açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-4 Başvuru Sahibi mülteci talebini desteklemek üzere sunulabilecek tüm delilleri sunmuş mudur, veya delillerin tümünü sunamamış olmasına ilişkin makul bir açıklamada bulunmuş mudur?
Lütfen açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-5 Eğer varsa, mülakat sırasındaki gözlemler de dahil olmak üzere, ilgili diğer inanlık göstergelerini belirtiniz.

İNANILIRLIK DEĞERLENDİRMESİNE İLİŞKİN KANAAT

II-6 Şüphelinin ilgili lehine yorumlanması ilkesini dikkate alarak yanıtlayınız. Sözce, Başvuru Sahibinin talebinin esasına ilişkin (maddi) unsurlar hakkında verdiği ifadeleri inanılır mıydı?
Lütfen başvurunun hangi maddi unsurlarının inanılır bulunduğunu / inanılır bulunmadığını açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

MSB Prosedür Standartları Ek 4-2 Burada belirtilen bütün bilgiler güli ve ayrılmıştır. Bu belge yalnızca BMMYK personeli ve bu belgeyi almak için özel izin sahip kişiler tarafından kullanılmak üzere hazırlanmıştır. BMMYK'nin izni olmaksızın yayınlaması, dağıtılması ya da kopyalanması kesinlikle yasaktır.

Bölüm II - İNANILIRLIĞIN DEĞERLENDİRİLMESİ

II-1 Başvuru Sahibinin verdiği ifadeler kendi içinde tutarlı mı ve **başvurunun esasına ilişkin (maddi) noktalarda** yeterince ayrıntılı mı?
Eğer yanıtınız hayır ise, lütfen örnekler vererek açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-2 Başvuru Sahibinin verdiği ifadeler, sunmuş olduğu diğer kanıtlarla tutarlı mı (örneğin belgeler, aile fertleri veya diğer tanıklar tarafından sağlanan deliller)?
Lütfen ilgili ifadeler / delillere atıfta bulunarak açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-3 Başvuru Sahibinin kendi deneyimleri ve profili hakkındaki ifadeleri, genel olarak bilinen olgular dahil olmak üzere, menşe ülke bilgileri ile örtüşüyor mu? Lütfen menşe ülke hakkındaki spesifik bilgilere atıfta bulunarak açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-4 Başvuru Sahibi mülteci talebini desteklemek üzere sunulabilecek tüm delilleri sunmuş mudur, veya delillerin tümünü sunamamış olmasına ilişkin makul bir açıklamada bulunmuş mudur?
Lütfen açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

II-5 Eğer varsa, mülakat sırasındaki gözlemler de dahil olmak üzere, ilgili diğer inanlık göstergelerini belirtiniz.

İNANILIRLIK DEĞERLENDİRMESİNE İLİŞKİN KANAAT

II-6 Şüphelinin ilgili lehine yorumlanması ilkesini dikkate alarak yanıtlayınız. Sözce, Başvuru Sahibinin talebinin esasına ilişkin (maddi) unsurlar hakkında verdiği ifadeleri inanılır mıydı?
Lütfen başvurunun hangi maddi unsurlarının inanılır bulunduğunu / inanılır bulunmadığını açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

MSB Prosedür Standartları Ek 4-2 Burada belirtilen bütün bilgiler güli ve ayrılmıştır. Bu belge yalnızca BMMYK personeli ve bu belgeyi almak için özel izin sahip kişiler tarafından kullanılmak üzere hazırlanmıştır. BMMYK'nin izni olmaksızın yayınlaması, dağıtılması ya da kopyalanması kesinlikle yasaktır.

Ek 9: (Devamı)

MSB Personel Stratejisi MSB Değerlendirme Formu

Bölüm III – BAŞVURU SAHİBİNİN MÜLTECİ STATÜSÜ DAHİLİNE ALINMASINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME - 1951 SÖZLEŞMESİ / 1967 PROTOKOLÜ

ÖZEL KORKU

III-1 Başvuru Sahibi vatandaş olduğu ülkeye veya mutlak ikametgahının bulunduğu yere geri dönmekten özel bir "korku" duyuyor mu?

Evet ☐ Hayır ☐

NEŞNEL DAYANAK

III-2 Menşe ülke bilgilerini ve Başvuru Sahibinin, geçmiş deneyimlerini de içeren, bireysel koşullarını göz önünde bulundurarak yanıtlayınız. Başvuru Sahibinin vatandaş olduğu ülkeye veya mutlak ikametgahının bulunduğu yere şu anda gönderilmesi halinde, zarar göreceğine veya katlanamaz bir sıkıntıyla karşılaşacağına dair nakul bir ihtimal var mı?

Evet ☐ Hayır ☐

Lütfen görülecek zarar / yaşanacak katlanamaz sıkıntıyı belirterek ve menşe ülke hakkındaki bilgilere ve Başvuru Sahibinin deneyimlerine atıfta bulunarak açıklayınız.

ZULUM

III-3 Tespit edilen zarar / sıkıntı bir zulüm şekli olarak değerlendirilebilir mi?

Evet ☐ Hayır ☐

Lütfen açıklayınız.

III-4 Eğer tespit edilen eylem tek başına zulüm teşkil etmiyorsa, korku duyulan tüm eylemler, bir arada dikkate alındığında zulüm için kumulatif nedenler oluşturmaya yeterli düzeyde ciddi bir zarar teşkil eder mi?

Lütfen açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

MSB Personel Stratejisi Ek 4-2 Burada belirtilen bütün bilgiler gültü ve ayrılmaktadır. Bu belge yalnızca BMNYK personeli ve bu belgeyi almak için özel izin talep eden kişiler tarafından kullanılacak üzere hazırlanmıştır. BMNYK'nın bu dokümanı yayınlaması, dağıtması ya da kopyalaması kesinlikle yasaktır.

MSB Personel Stratejisi Ek 4-2 Burada belirtilen bütün bilgiler gültü ve ayrılmaktadır. Bu belge yalnızca BMNYK personeli ve bu belgeyi almak için özel izin talep eden kişiler tarafından kullanılacak üzere hazırlanmıştır. BMNYK'nın bu dokümanı yayınlaması, dağıtması ya da kopyalaması kesinlikle yasaktır.

MSB Personel Stratejisi MSB Değerlendirme Formu

III-5 Kişinin görmekten korktuğu zararın kaynağı Devlet midir? Evet ☐ Hayır ☐

III-6 Eğer Başvuru Sahibi devlet dışındaki bir kişi veya kurumdan kaynaklanan bir zarar görmekten korkuyorsa, Devlet etkin koruma sağlamakta isteksiz ve/veya yetersiz olabilir mi?

Lütfen açıklayınız. Evet ☐ Hayır ☐

III-7 Başvuru Sahibinin zulüm korkusu dıymaksızın veya haksız yere bir güçlük yaşamaksızın, mutlak ikametgahının bulunduğu yere veya vatandaş olduğu ülkenin herhangi bir bölümüne geri döme ihtimali var mıdır? Evet ☐ Hayır ☐

Zulüm Nedenleri

III-8 Başvuru Sahibinin görmekten korktuğu zarar 1951 Sözleşmesi/1967 Protokolinde belirtilen gerekçelerden biri veya daha fazlası ile bağlantılı mıdır? Evet ☐ Hayır ☐

- ☐ Irk belirtiriz.
- ☐ Din belirtiriz.
- ☐ Tabiiyet belirtiriz.
- ☐ Belli bir toplumsal gruba mensubiyet belirtiriz.
- ☐ Siyasi görüş belirtiriz.

III-9 Eğer yanıtınız evetse, toplumsal cinsiyet yukarıda sıralanmış olan gerekçeler bağlamında ilgili bir unsur mudur? Evet ☐ Hayır ☐

1951 SÖZLEŞMESİ / 1967 PROTOKOLÜ KAPSAMINDA MÜLTECİ STATÜSÜ DAHİLİNE ALINMA HAKKINDAKİ KANAAT

III-10 Başvuru Sahibi, 1951 Sözleşmesi/1967 Protokolündeki mültecilik statüsüne dahiline alınma kriterlerine uygun mu? Evet ☐ Hayır ☐

MSB Personel Stratejisi MSB Değerlendirme Formu

Bölüm V - BAŞVURU SAHİBİNİN MÜLTECİ STATÜSÜ HARICİNDE BIRAKILMASINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

(Bu Bölüm, Eğer Başvuru Sahibi Bölüm III veya Bölüm IV'teki mültecilik statüsüne dahiline alınmaya ilişkin kriterleri karşılamıyorsa doldurulacaktır.)

V-1 Başvuru Sahibinin 1951 Sözleşmesi Madde 1F(a), (b) veya (c)deki mültecilik statüsüne dahiline alınmaya hak kazanması için gerekli olan diğer bir koşulunu karşılamadığına ilişkin herhangi bir gerekçe var mı? Evet ☐ Hayır ☐

Eğer yanıtınız hayır ise, lütfen Bölüm V'te geçiniz.
Eğer yanıtınız evet ise, lütfen devam ediniz.

V-2 Başvuru Sahibinin bağlanılmaması gibi görüldüğü eylem, herhangi bir suç, savaş suçu veya insanlığa karşı bir suç teşkil etmekte midir? - Madde 1F(a) Evet ☐ Hayır ☐

Eğer yanıtınız evet ise, lütfen söz konusu eylemleri ayrıntı olarak açıklayınız. Hususî teminli belirtiniz. Başvuru Sahibinin bu eylemlere katıldığına şüpheli eden kanıtları tanımlayınız ve ilgili menşe ülke bilgilerine atıfta bulununuz.

V-3 Başvuru Sahibinin bağlanılmaması gibi görüldüğü eylem, suçlarına ülkesine giriş yapmadan önce işlenmiş ağır bir suç teşkil etmekte midir? - Madde 1F(b) Evet ☐ Hayır ☐

Eğer yanıtınız evet ise, lütfen eylemin doğasına ilişkin değerlendirmeyle desteklemek üzere ayrıntıyı vererek açıklayınız (beni "ağır suç" ben de "ağır" gibi, ancak ne per. Eylemler de duruma). İlgili menşe ülke bilgileri de içerecek şekilde, Başvuru Sahibinin söz konusu eylemleri gerçekleştirildiğine şüpheli eden kanıtları belirtiniz.

V-4 Başvuru Sahibinin bağlanılmaması gibi görüldüğü eylem, Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilahlarına aykırı bir eylem teşkil etmekte midir? - Art. 1F(c) Evet ☐ Hayır ☐

Eğer yanıtınız evet ise, söz konusu eylemleri ayrıntı vererek açıklayınız. İlgili menşe ülke bilgileri de içerecek şekilde, Başvuru Sahibinin söz konusu eylemleri gerçekleştirildiğine şüpheli eden kanıtları belirtiniz. Başvuru Sahibinin Devlet veya Devleti bir otorite tarafından güçlü bir komanda olup olmadığının belirtiniz.

MSB Personel Stratejisi Ek 4-2 Burada belirtilen bütün bilgiler gültü ve ayrılmaktadır. Bu belge yalnızca BMNYK personeli ve bu belgeyi almak için özel izin talep eden kişiler tarafından kullanılacak üzere hazırlanmıştır. BMNYK'nın bu dokümanı yayınlaması, dağıtması ya da kopyalaması kesinlikle yasaktır.

Ek 9: (Devamı)

MSB Prosesin Standartları	MSB Değerlendirme Formu
V-5	Bayvuru Sahibi, eylemleri doğrudan gerçekleştirerek, eylemlerin gerçekleştirilmesine önemli bir katkıda bulunarak veya engelleme imkanı olduğu halde eylemin gerçekleştirilmesine izin vererek söz konusu eylemlerden şahsen sorumlu mudur? Lütfen açıklayınız.
V-6	Bayvuru Sahibi söz konusu eylemlerin sonuçları hakkında bilgi sahibi miydi?
V-7	Bayvuru Sahibi mültecî statüsü dışında bırakmaya karşı meşru bir savunma verdi mi (ikrah; zorunluluk; meşru müdafaa, aklî melekelerin yerinde olmaması)? Lütfen açıklayınız.
V-8	Mültecî statüsü haricinde bırakmayı gerektiren eylemin ciddiyeti, bireyin geri dönmesi halinde karşılaşılabilecek riskten daha mı ağır basmaktadır? Lütfen açıklayınız.
MÜLTECİ STATÜSÜ DIŞINDA BIRAKMA DEĞERLENDİRMESİ HAKKINDAKİ KANAAT	
V-9	1951 Sözleşmesi Madde 1F(a), (b) veya (c) kapsamındaki dışarda bırakma hükümleri Bayvuru Sahibinin iltica koruması dışında bırakılması için uygulanabilir mi?
Lütfen ilgili maddeyi işaretleyiniz:	
☐ 1F(a) Başka karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç	
☐ 1F(b) Sığınma ülkesine giriş yapmadan önce işlenmiş ağır bir adı suç	
☐ 1F(c) Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı eylemler	

MSB Prosesin Standartları Ek 4-2 Burada belirtilen bütün bilgiler gülli ve ayrıcalıktır. Bu belge yalnızca BMMYK personeli ve bu belgeyi almak için özel izne sahip kişiler tarafından kullanılmak üzere hazırlanmıştır. BMMYK'nın izni olmaksızın yayınlaması, dağıtılması ya da kopyalanması kesinlikle yasaktır.

MSB Prosesin Standartları	MSB Değerlendirme Formu
BÖLÜM VI - TAVSİYELER	
Yukarıdaki değerlendirme ışığında:	
☐ Bayvuru Sahibi <i>Mültecilerin Hukukî Statüsüne İlgilin 1951 Sözleşmesi</i> Madde 1 A ile belirlenmiş olan kriterlere uyduğu için, kendisine mültecî statüsü tanınması,	
☐ Bayvuru Sahibi genel şiddetten veya kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylardan kaynaklanan yaşamına, fiziksel bütünlüğüne veya özgürlüğüne yönelik ciddi ve ayırım yapmadan herkesi etkileyen tehditlerden dolayı vatandaş olduğu ülkenin veya mutlak ikametgahının dışında bulunmakta ve geri dönememektedir. Bayvuru Sahibine BMMYK'nın yetki alanı kapsamında mültecî statüsü tanınması,	
☐ Bayvuru Sahibi BMMYK'nın yetki alanı kapsamında, mültecilere yönelik uluslararası korumadan yararlanmak için gerekli kriterlere uymadığından başvurunun reddedilmesi,	
☐ Bayvuru Sahibi <i>1951 Sözleşmesi</i> Madde 1F kapsamında mültecilere yönelik uluslararası koruma haricinde tutulduğundan başvurunun reddedilmesi,	
tavsiye edilir.	
Statü Belirleme Memurunun Adı ve İmzası:	İncileme Memurunun İmzası:
TARİHİ:	TARİHİ:

EK 10: BMMYK Mülteci Kabul Belgesi

(ülke Bürosunun adresi)

Telefon:

Faks:

E-posta:

Referans Numarası:

Veriliş Tarihi:

BMMYK MÜLTECİ KABUL BELGESİ

Başvuru Sahibinin Adı :

BMMYK Kayıt No. :

Doğum Tarihi :

Doğum Yeri :

İlgili Makama

Bu yazı yukarıda adı verilen kişinin, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yetki alanı dahilinde, mülteci olarak kabul edildiğini belgelemek üzere düzenlenmiştir. Bir mülteci olarak, söz konusu kişi Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisinin ilgi alanındadır ve kendisi, özellikle, yaşamına veya özgürlüğüne yönelik bir tehdit ile karşı karşıya kalacağı bir ülkeye zorla geri gönderilmeye karşı korunmalıdır. Yukarıda adı verilen kişiye gösterilecek her türlü yardım memnuniyetle karşılanacaktır.

Bu belgede verilen bilgilere ilişkin sorularınızı, adresi yukarıda verilmiş olan, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne yönelebilirsiniz.

(Yetkili BMMYK memurunun imzası)

Bu belge, yalnızca üzerinde resmi BMMYK kasesi bulunduğu takdirde geçerlidir.

EK 11: MYK Sığınmacı Belgesi

(Ülke Bürosunun adresi)

Telefon:
Faks:
E-posta:

Referans Numarası:

Veriliş Tarihi:

BMMYK SİĞINMACI BELGESİ

Başvuru Sahibinin Adı:
BMMYK Kayıt No.:
Doğum Tarihi:
Doğum Yeri:
Uyruğu:
Ülkeye giriş tarihi:
Ülkeye giriş yaptığı yer:

FOTOĞRAF
(BMMYK damgalı)

SAYIN İLGİLİ

Bu belge ile yukarıda adı geçen uyruklu kişinin, sığınma başvurusu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu tarafından incelenmekte olan bir sığınmacı olduğu tasdik olunur. Bir sığınmacı olarak, söz konusu kişi Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosunun ilgi alanı altındadır, ve özellikle, sığınma başvurusu hakkında verilecek nihai karar beklediği süre içerisinde, yaşamına veya özgürlüğüne yönelik bir tehditle karşılaşacağını iddia ettiği ülkesine isteği dışında geri gönderilmeye karşı korunmalıdır. Yukarıda adı geçen kişiye yapılacak her türlü yardım için minnettar kalınacaktır.

Bu belgede verilen bilgiler hakkındaki sorularınızı yukarıda adresi verilen Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosuna yöneltebilirsiniz.

(Yetkili BMMYK memurunun imzası)

Bu belge tarihine kadar geçerlidir (geçerlilik süresi belgenin veriliş tarihinden itibaren bir yılı aşamaz).

Bu belge yalnızca BMMYK damgalı orijinal haliyle geçerlidir.

EK 12: Olumsuz Mülteci Statüsü Belirleme Kararı Tebliğ Mektubu

OLUSMUZ MSB KARARI TEBLİĞ MEKTUBU

Sayın (Başvuru Sahibinin adı)

Mülteci statüsü için yaptığınız başvuru, büromuz tarafından titiz bir şekilde değerlendirildikten ve mevcut bilgiler dikkatlice incelendikten sonra BMMYK tarafından BMMYK'nin yetki alanında uluslararası mülteci koruması için uygun olmadığınızna karar verilmiştir. Uluslararası mülteci korumasına uygun olmadığınızna ilişkin kararımız aşağıdaki tespitlere dayandırılmaktadır:

Başvuru Sahibi için geçerli olduğuna karar verilen bütün paragrafları işaretleyiniz. En iyi uygulama olarak, işaretlenen her bir paragrafın altına, Başvuru Sahibi tarafından sunulan ve söz konusu paragrafa belirtilen kanaate ulaşılan dayanak spesifik olgulara ilişkin kısa bir açıklama ekleyiniz. Kararın gerekçeleriyle ilgili olmayan paragraflar silinmelidir.

Statü Belirleme Memurları, belirli türden bilgilerin verilmesine sınırlanmışa getirilmesinin gerekli ve uygun olup olmayacağına karar verirken MSB Prosedür Standartları § 6.2 - Olumsuz MSB Kararlarının Başvuru Sahiplerine Tebliği Edilmesi başlığı altında ortaya konulan hususlara göre hareket etmelidirler.

- ☐ Menşe ülkenizin dışında değilsiniz ve bu nedenle de mülteci statüsü için uygun değilsiniz.
- ☐ Birden fazla tabiyetiniz bulunuyor ve tabiyetinde bulunduğunuz ülkelerden hiçbirinden etkin korunma sağlayamadığınızı ispat edemediğiniz.
- ☐ İkamet ettiğiniz ülkede o ülkenin vatandaşlarının sahip olduklarıyla aynı hak ve yükümlülüklere sahip olmanız nedeniyle iltica korumasına ihtiyaç duyan biri olarak kabul edilmediniz.
- ☐ Menşe ülkenize dönmenizin imkansız olduğuna ya da bunu istemediğinize dair sunduğunuz gerekçelerin BMMYK'nin yetki alanındaki mülteci statüsü kriterleriyle bir ilgisi bulunmamaktadır.
- ☐ Talebinizi desteklemek amacıyla sunduğunuz bilgiler yeterince ayrıntılı bulunmadı ve talebinizle ilgili bilgi sunmak konusundaki yetersizliğinize dair makul bir açıklamada bulunamadınız.
- ☐ BMMYK'ye verdiğiniz bilgiler, aşağıdaki nedenlerle talebinizin esası açısından güvenilir bulunmamıştır:
 - talebinizle ilişkili olarak verdiğiniz bilgilerde ciddi tutarsızlıklar tespit edilmiştir
 - menşe ülkeyle ilgili olarak verdiğiniz bilgilerin diğer mevcut bilgi kaynaklarının

sundukları bilgilerle ciddi tutarsızlıklar barındırdığı tespit edilmiştir

- verdiğiniz bilgiler inanılır ve ikna edici bulunmamıştır.

- ☐ Korkusunu duyduğunuz zarar, zulüm oluşturacak nitelikte ve/veya ciddiyette değildir.
- ☐ Menşe ülkenizdeki makamlar, korkusunu duyduğunuz zarardan sizi etkin bir şekilde koruyabilecek durumdadır.
- ☐ Menşe ülkenizin bir başka bölgesinde zulüm korkusu duymaksızın yaşama imkanınız bulunmaktadır ve bu bölgeye aşın güçlük yaşamadan dönüp orada yaşayabilirsiniz.
- ☐ Büro, bazı ciddi faaliyetlerde bulunmuş ya da bunlara katkı koymuş olmanız dolayısıyla uluslararası iltica korumasının dışında bırakılmanıza karar vermiştir.

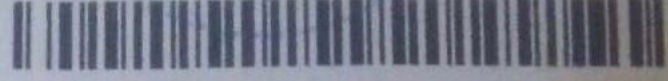
Verilen bu kararın bir hatanın ürünü olduğunu düşünüyorsanız kararın yeniden değerlendirilmesi için temiz başvurusunda bulunabilirsiniz. Temiz talebinde bulunmak için ekteki Temiz Başvuru Formu'nu doldurmanız ve bu kararın size tebliğ edileme tarihinden (mektubun başında belirtilmiştir) itibaren 30 gün içinde Büromuza teslim etmeniz gerekmektedir.

Büromuzdaki temiz prosedürleriyle ilgili daha fazla bilgi için

(BMMYK Bürosundaki ilgili prosedürleri özetle anlatınız ya da Başvuru Sahibinin temiz başvurusunda bulunmak için nasıl bilgi edinebileceğini belirtiniz)

EK 14: Geçici Koruma Kimlik Belgesi Örneği

GEÇİCİ KORUMA KİMLİK BELGESİ			
	ADI	: EMANİ	: الاسم
	SOYADI	: AL-RAHMUN	: النقب
	BABA ADI	: MUHAMMED ALİ	: اسم الأب
	DOĞ. TARİHİ	: 01.07.1997	: تاريخ الولادة
	DOĞ. YERİ	: CİBALA	: مكان الولادة
	CİNSİYETİ	: KADIN	: الجنس
	AİLE NO	: A-480043	: رقم العائلة
	ŞAHİS NO	: 98852521942	: الرقم الشخصي
İKAMET YERİ	: SAKARYA	: مكان الإقامة	
YABANCI KİMLİK NO		99200324986	
			

GEÇİCİ KORUMA KİMLİK BELGESİ			
	ADI	: HALAF	: الاسم
	SOYADI	: AL-RAHMUN	: النقب
	BABA ADI	: HALİD	: اسم الأب
	DOĞ. TARİHİ	: 16.08.2016	: تاريخ الولادة
	DOĞ. YERİ	: SAKARYA	: مكان الولادة
	CİNSİYETİ	: ERKEK	: الجنس
	AİLE NO	: A-480043	: رقم العائلة
	ŞAHİS NO	: 98909460958	: الرقم الشخصي
İKAMET YERİ	: SAKARYA	: مكان الإقامة	
YABANCI KİMLİK NO		99338527310	
			

Not: Yukarıdaki kimlik örnekleri, 06.07.2017 tarihinde Sakarya’da iki kişi tarafından kaçırılarak, tecavüze uğradıktan son başları ezilerek öldürülen yedi aylık hamile kadına ve on aylık bebeğine aittir.

ÖZGEÇMİŞ

Oğuzhan Aslantürk, 05.05.1984 tarihinde Trabzon ili Araklı İlçesi'nde doğdu. 1995 yılında Araklı Merkez İlkokulu'nu; 1999 yılında Of Anadolu ve İmam Hatip Ortaokulu'nu; 2002 yılında Sürmene Hasan Sadri Yetmişbir Anadolu Lisesi'ni; 2007 yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nü; 2010 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalında yüksek lisans programını bitirdi. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında doktora programına başladı. Ayrıca 2009 – 2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak görev yaptı.

ASLANTÜRK, evli ve bir çocuk babası olup, İngilizce bilmektedir.